

Eivind A.C. Eikenes

Spor i tiden

Vandringer i 200 års familiehistorie

Kildene forteller

EaCe

Spor i tiden

Vandringer i 200 års familiehistorie

Kildene forteller

Eivind A.C. Eikenes

Spor i tiden

Vandringer i 200 års familiehistorie

Kildene forteller

Copyright ©: Eivind A.C. Eikenes, Stavanger, 2024
Sats og omslagdesign: Eivind A.C. Eikenes, 2024
Digital bildebehandling og fargejustering: Eivind A.C. Eikenes, 2024
Trykk og ferdiggjøring: **MAKE!GRAPHICS**, Sandnes
ISBN 978-82-92377-11-6

Henvendelser om denne boken kan rettes til:

EIVIND EIKENES
Sandeidgaten 12
4012 Stavanger

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med Åndsverkloven og Fotografiloven, eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forsidebilde: Parti fra Kaien med S/S "Kristianiafjord". Stavanger.

Foto: Postkort fra MUSTs samling. Brukt i *Stavanger Aftenblad* 13. mai 2022.

S/S (Steamship) eller D/S (Dampskip) "Kristianiafjord" hadde sin jomfrutur 04.06.1913, grunnstøtte 15.07.1917 og gikk tapt to uker etter grunnstøtingen (Ref.: *Store norske leksikon*).

Siste gang skipet var i Stavanger, var 04.06.1917 (Ref.: *Iste Mai*).

Gutte-Overalls

Lave priser.

2 år	kr. 10,80
4—6 år	kr. 12,30
8—10 år	kr. 13,80
12—14 år	kr. 15,30

**SOLIDE
GUTTE-
VINDJAKKER**

til særdeles lave priser

4—6 år	kr. 21,00
8—10 år	kr. 24,50
12—14 år	kr. 26,50

COWBOYBUKSER
for voksne og gutter

S. SØRDAL
På Skagen

Annonsen i 1ste Mai 9/4-1954. På 1950-tallet måtte Gutte-Overalls vike for Cowboybukser. Bilde: 1ste Mai / NB.

Innhold

Forord	7
Fogden	9
Stormarja	19
Magdalenahjemsbestyrerinnen	34
Oppfinneren	38
Overrettssakføreren	41
Majoren	45
Hotelleieren	47
Læreren	66
Sosialdemokraten	69
Klaverpedagogen	71
Filosofen	91
Slangemennesket	97
Krigsseileren	135
Søsteren min	141
Wendlas halvsøsken	143
Om meg selv	145
Et avskjedskåseri	151
Edvins brevvenn	154
Etterord	155
Dødsfall	157
Bibliografi	158

Forord

Svært mye forsvinner når noen dør, men vi setter alle spor etter oss, spor som i større eller mindre grad blir bevart i store og små arkiver. Kjernen i denne boken er hva som finnes i arkivene.

Jeg heter Eivind Andreas Cornelius Eikenes. Da jeg spurte, fikk jeg vite at jeg med navnene Andreas Cornelius var kalt opp etter både min morfar og min far. Jeg fikk også vite at min far ikke ville at jeg skulle hete Edvin fordi han syntes det var for hardt i klangen.

I 2021 fikk jeg lyst til å finne ut mer om slekten min. Det førte til at jeg skrev en artikkel i Nordmøre museums årbok for 2022 om min oldefar Johan Andreas Cornelius Johnsen senior, forhenværende fogd i Nordmøre. Han ser ut til å ha vært den første i slekten som fikk navnene Andreas Cornelius. Artikkelen er gjengitt her med noen endringer og oppdateringer.

Fogd Johan A.C. Johnsen eide barken Marie av Kristiansund da han ble slått konkurs. Hans stesønn Gustav Krag var skutas siste skipsfører. Skuta var bedre kjent som Stormarja. I 2023 fullførte jeg en artikkel om Stormarja og publiserte den på hjemmesiden min, www.eace.no. Den artikkelen har med noen endringer og oppdateringer også fått sin plass i denne boken.

Disse to artiklene inspirerte meg til skrive en serie med artikler om slekten min. Noen av dem jeg skriver om, huskes kanskje fortsatt av enkelte, andre har blitt fullstendig glemt. Slik er det i alle slekter.

Boken dekker en periode på 200 år. Jeg har gjort mitt beste for å få fram fakta, men en bok som denne kan aldri komme dit hen at “alt” blir fortalt. Det var heller ikke meningen.

Stort sett omtaler jeg meg selv som “denne forfatteren” i denne boken. Gammel stavemåte er ofte brukt i sitater og stedsnavn. Illustrasjonene i boken er digitalt behandlet.

Datoene kan være skrevet på forskjellige måter, men følger mønsteret *dag-måned-år* (23. april 1948 = 23dje april 1948 = 23/4-1948). Årstall i forbindelse med navn, er forsøkt begrenset til første gang navnet er gjengitt i teksten. Tilbakemeldinger om feil og mangler er velkomne.

En stor takk til Arkivverket, Nasjonalbiblioteket, Stavanger Byarkiv, Fjermån på Sølvberget bibliotek og kulturhus i Stavanger, Det Kongelige Bibliotek i Aarhus i Danmark, Riksarkivets Kundtjänst i Sverige, og Fyriskällan i Uppsala i Sverige for uvurderlig hjelp.

Jeg vil også takke mine søskenbarn Einar Kristoffer Andreassen, Gunvor Marie Elise Olsen, født Andreassen, og Laila Nyborg, født Egenes Jensen, for det de har delt med meg av sine minner.

Videre vil jeg takke Arnfinn Bø-Rygg, Maybritt Frost, Geir Arve Helvig, Helge Helvig, Dag Christian Meling, Johan Sie, Rolv Halvdan Stokka, Alexander Vevaud og Ove Østebø for gode samtaler og innspill.

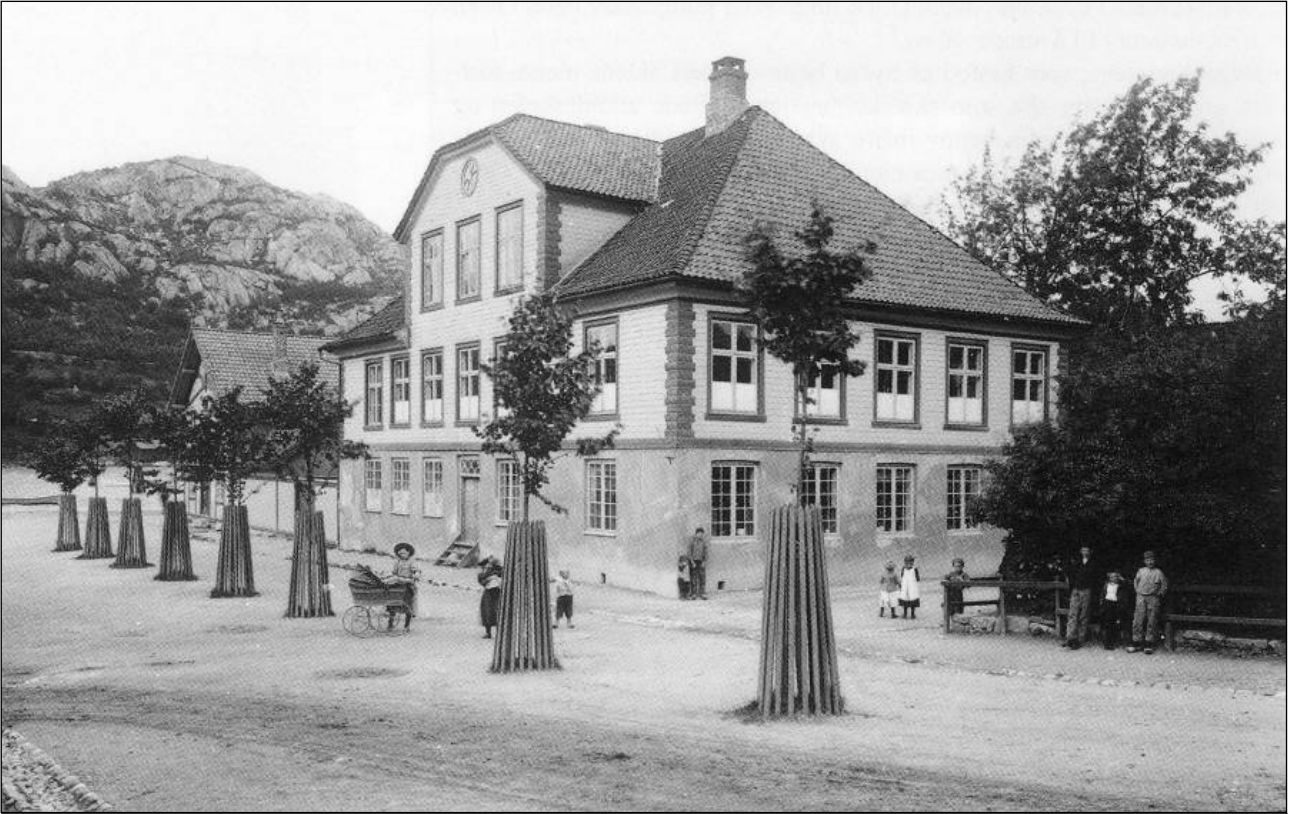
Til sist en særlig takk til lektor Trygve Bøe (1964–2023) for godt vennskap og særdeles gode råd og innspill under arbeidet med de to første artiklene i denne boken og avskjedskåseriet jeg skrev og holdt da jeg sluttet som lærer i 2014.

Med dette overlater jeg min kanskje mest personlige bok til mine lesere.

Stavanger, 15. november 2024
Eivind Andreas Cornelius Eikenes

Fogden

Overrettssakfører Johan Andreas Cornelius Johnsen (1830–1901)

Skrivergården. Strandgaten 58. Fredet bygning i Egersund. Oppført 1843–1850. Johan A.C. Johnsen var ansatt på sorenskriverens kontor før han forlot Egersund i 1849. Fotograf: P.A. Flak. Opphavsrett til bildet: Dalane Folkemuseum

Onsdag 23. januar 1895 ankom forhenværende fogd og overrettssakfører Johan A.C. Johnsen Botsfengselet i Kristiania. Høsten 1893 hadde han som fogd i Nordmøre blitt omtalt i aviser over hele Norge. Det manglet penger i kassen. Hva hadde skjedd? Han og familien hans hadde satt spor etter seg i byen. Selv hadde han faktisk gjort en utrolig karriere i sin samtid.

Fogdens far var kopperslager Tørres Johnsen fra Sogndal i Sogn og Fjordane som kom til Egersund sannsynligvis en gang i siste halvdel av 1820-tallet. Nøyaktig når er ukjent. Tørres var født 4. november 1804 og var sønn av John Jensson Sogndalsfjæren og Anna Cathrine Tørresdotter Thune (*Ref.: Lars E. Øyane*).

Han slo seg ned i Egersund og giftet seg med Marthe Nielsdatter fra Sogndal i Dalerne. Hun var døpt 22. august 1801 og var datter av Niels Tollachsen og Marthe Endresdatter.

Tørres og Marthes førstefødte var Johan Andreas Cornelius Johnsen. Han ble født i Egersund 15. juli 1830. Hvor navnene Andreas Cornelius stammer fra, er ukjent.

Johan fikk flere søsken: Nils Martinius (1832), Torginius Martin (1836), Anne Katrine (1839), Martine (1841) og Christian Otto (1845).

Barndommen hans er stort sett udokumentert. Han ble konfirmert i Egersund 6. oktober 1844. *Botsfengslets karakter- og fangebok* for 1894–1895 forteller:

“Var hjemme hos sine foreldre i Egersund indtil 19 aars alder og arbeidede der i de sidste 6 aar på sorenskriverens kontor, under hvilken tid han i 1847 tog præliminæreksamen (*Forberedende universitetsprøve for kandidater uten artiumsprøve i gresk og latin. Forf. annm.*). Reiste saa til Stavanger, hvor han i 9 aar var på fogedkontor og

Øvre Strandgate 12 i Stavanger i 1942. Revet samme år. Her bodde daværende overrettssakfører J.A.C. Johnsen i 1865. Foto: Waldemar Eide. Kilde: Stavanger Byarkiv. Filnavn: BvSt020 0213.tif

2½ aar paa amtskontor. Under denne tid blev han i 1855 exam. juris. I 1861 begyndte han som sagfører i Stavanger og fortsatte hermed til 1883, da han blev foged i Nordmøre. Har god helbred. Har været maadeholden i drik. Et søskendebarn har havt strafarbeide for falsk. Pigen i slægten sindsyg.”

Johan A.C. Johnson fikk i 1855 karakteren bekvem (*bekvem = dyktig. Forf.ann*), og 2. februar 1856 fikk han bevilling som underrettssakfører i Stavanger amt og åpnet egen sakførerpraksis i Stavanger.

Før han kom til Stavanger i 1849, hadde han gått i lære hos Søren Daniel Schiøtz (*Ref.: Nekrolog i Stavanger Avis*). Søren Daniel Schiøtz var født i Tingvoll, Møre og Romsdal, i 1796, og var sorenskriver i Egersund 1824–1826 og senere fogd i Jæderens og Dalerens fogderi til 1860. Søren Daniel Schiøtz døde i 1863.

11. mai 1851 giftet “Ungkarl og Contorist J.A.C. Johnsen” seg med enken Pernille Sørensdatter Kragh. Hun hadde vært gift med Jacob Erichsen Krag som døde i 1847. De fem barna hun hadde med Krag, fire sønner og en datter, ble dermed Johnsens stebarn. Han fikk selv tre barn med henne: en sønn og to døtre.

Sakfører

J.A.C. Johnsen var ansatt hos fogd Ambrosius Hansen før han i 1861 ble fullmektig hos amtmann

Anton Theodor Harris i Stavanger. Han ble også edsvoren fullmektig hos sorenskriveren i Karmsund og Hesby, Gustav Cathrinus Hofgaard, og bodde da på Voll på Mosterøy.

Ambrosius Hansen var 1860–1870 fogd i Jæderen og Dalerne fogderi. Anton Theodor Harris var amtmann i Stavanger Amt 1853–1863. Gustav Cathrinus Hofgaard var sorenskriver i Karmsund og Hesby 1859–1869.

Samtidig med jobben som fullmektig hos amtmannen, var Johnsen formannskapssekretær i Stavanger. Årslønningen som formannskapssekretær var 96 speciedalere. Én speciedaler tilsvarte i 1865 omtrent tre dagslønner (*Ref.: Statistisk Sentralbyrå*).

Bybrannen på Holmen i Stavanger 13. mars 1860 førte til at 250 bygninger brant opp og 2000 av byens 15000 innbyggere ble husløse. Sakfører J.A.C. Johnsen ble med troligvis ikke rammet av brannen.

Stavanger Amtstidende og Adresseavis kunne 5. januar 1863 fortelle: “Ved Valgforretningen i Løverdags udkaaredes til midlertidig Formand: Sagfører Johan A.C. Johnsen med 17 St.”

I 1863 averterer han flere ganger huset sitt i Olavskleiva til salgs. Dette året får han også ny kontoradresse. Det nye kontoret hans er i Øvre Strandgate “nærved Torvet”.

For Søren Daniel Schiøtz’ enke selger han 18. februar 1863 “2de Løkker paa Egenæs beliggende ved Stokkeveien og nærved Mosevandet og tilhørende Enkefru Schiøtz, ere tilsalgs paa billige Vilkaar ved Johan Johnsen, sagfører” (*Ref.: Stavanger Amtstidende og Adresseavis*).

Overrettssakfører

Han ble 17. desember 1863 autorisert overrettssakfører. Utnevnelsen ble i *Stavanger Amtstidende og Adresseavis* omtalt slik 29. desember 1863: “Underrettssagfører Johan Andreas Cornelius Johnsen er meddelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne.”

Ifølge folketellingene for Stavanger 1865 og 1875 bodde han i Øvre Strandgate 478 som senere fikk adressen Øvre Strandgate 12.

Storgaten 163 (senere 41 og 43) i Kristiansund. Fogd Johan A.C. Johnsen bodde der fra 1887 til 1893. Eiendommen fikk senere navnet Heidehåla. Bildet er tatt mens kjøpmann B. Heide eide eiendommen. Foto: Nordmøre museum.

Fru Anna Kielland skjøtet 12. juli 1877 sitt hus nr. 754 i Stavanger over på ham (Ref.: *Grunnboken*). Det hadde vært Søren Daniel Schiøtz' landsted før det ble kjøpt av fogd Ambrosius Hansen. Hans enke hadde så solgt huset til fru Anna Kielland. Huset hadde fått navnet Charlottenlund etter Schiøtz' ektefelle Charlotte Rosenkilde og har i 2024 adressen Kongsgaten 45.

5. januar 1883 stod det i *Stavanger Amtstidende og Adresseavis* at fogd i Nordmøre, Fredrik Collin Elster, hadde avgått ved døden 23. desember 1882, 74 år gammel. *Dagbladet* opplyste 4. januar 1883 at overrettssakfører Ole Furu (1841–1925) var konstituert som fogd i Nordmøre.

I Stavanger hadde overrettssakfører J.A.C. Johnsen av Stavanger Skifteret 4. januar 1883 sammen med grossererne G.A. Jonassen og P. Johnsen blitt beskikket til midlertidig bestyrer i konkursboet etter handelshuset J.A. Køhler & Co. (Ref.: *Stavanger Amtstidende og Adresseavis*, 5. januar 1883)

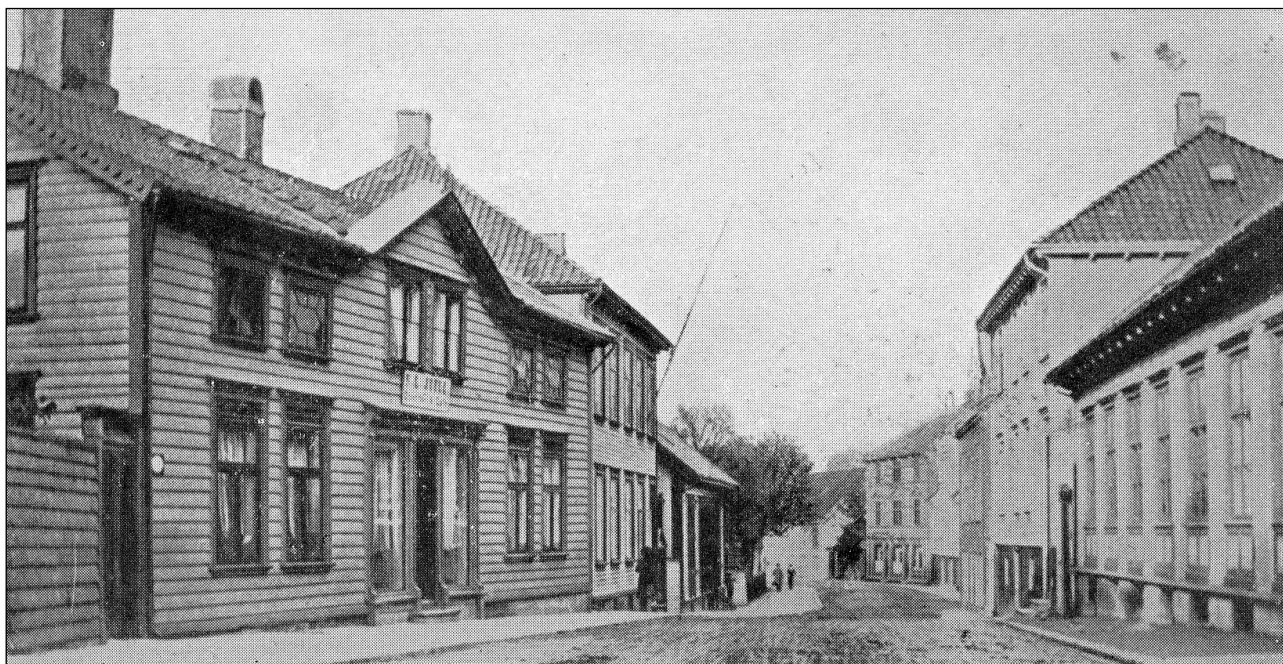
Fogd i Nordmøre

19. september 1883 opplyste *Stavanger Amtstidende og Adresseavis*:

“Ifølge Telegram idag fra Christiania til “Stavgr. Amtst.” er Overrettssagfører Johan Andr. Corn. Johnsen af Hs. Maj. Kongen naadigst udnævnt til Foged i Nordmøre i Romsdalen, med bopæl i Surendalen. – Foged Johnsen er født i Egersund 1830, blev ex. juris i 1855 og Overrettssagfører i Stavanger i 1863.”

Det førte til at han høsten 1883 måtte avvikle engasjementene sine i Stavanger. 11. desember stod det i en annonse i *Stavanger Amtstidende og Adresseavis*:

“Fredag den 21de December førstkommande Kl. 10 Formiddag, bliver efter Forlangende af Bestyrelsen af J.A. Køhler & Co.s Konkursbo en Skiftesamling afholdt paa Byens Raadhus til Behandling blandt Andet af Spørgsmaalet om Fortsættelse af enkelte Grene af Boets Forretninger samt

Til venstre, nærmest kamera: Charlottenlund (Hus nr. 754, senere Kongsgaten 45 i Stavanger) omkring år 1900. Fogd Johan A.C. Johnsen sr. eide huset fra 1877 til 1889 og fra 1897 til 1898. Overrettssakfører Johan A.C. Johnsen jr. eide det fra 1889 til 1897. Da bildet ble tatt, holdt S.L. Juells konditori til i huset. Bildereferanse: *Minneboken om Stavanger*, 1958. Bilde: NB.

til Foretagelse af Valg paa en ny Curator istedetfor Foged Johnsen, der fraflytter Stedet, og i Tilfælde Valg paa Inkassator. Stavanger Skifteret den 10de Decbr. 1883. Aug. Hess, edsv.”

Stavanger Amtstidende og Adresseavis fortalte 5. april 1884 at fogd Johnsens antatte formue var 25.000 kroner, den antatte inntekten 12.000 kroner, og at utlignet skatt var 841 kroner.

Johan A.C. Johnsen sr. reiste fra Stavanger 28. mars 1884. I *Stavanger Amtstidende og Adresseavis* stod dette 26. mars 1884:

“Afskedsfest. Som Udtryk for den Sympathi hvormed Hr. Foged Johan Johnsen under sin lange Virksomhed her paa Stedet har været omfattet Baade som Sagfører og Menneske, havde Byens praktiserende Jurister iforgaars foranstaltet en Festmiddag i Klublokalet for Fogden, der paa Fredag forlader Stedet for at overtage sit Embede som Foged i Nordmøre. – Det er selvsagt, at en Fest som denne, der havde at tolke Kollegers Agtelse for en bortdragende Ven, blev baaret af den mest kammeratslige og gemytligste Stemning. Da den havde en privat Karakter, vil vi ikke her indlade os paa at referere, kun vil vi udtale, at vilde blot en Del af de mange Ønsker, som blev udbragt for Fogdens Fremtid, gaa i Opfyldelse, vil han visselig kunne se denne imøde med et lyst Haab, noget hvortil ogsaa Fogdens sjeldne juridiske Dygtighed, hans Karakters Hæderlighed og hans bramfri Væsen i fuldt Maal gjør ham berettiget.” Et tilsvarende innlegg stod i *Kristiansundsposten*, 2. april 1884.

Folketellingen for 1885 forteller at fogden bodde hos “Kjøbmand Niels P. Lossius, 001 Kirkelandet, 0164 Storgaden, gårdens nummer: 120, Kristiansund”. Ifølge N. S. Krums kart over Kristiansund fra 1887 bodde han tvers over gaten til Storgaten 163.

Eiendommer

I 1885 hadde han gitt sin sønn, overrettssakfører Johan Andreas Cornelius Johnsen jr., i oppdrag å selge de tre eiendommene han hadde i Stavanger: “1) Vaaningshus No. 754 med Grund ved Ladegaardsveien 2) Vaaningshus No. 478 med tilliggende Grund i Øvre Strandgade, Klevens Rode 3) Et Søhus paa nordre Side af Engøen” (Ref.: *Annonse i Stavanger Amtstidende og Adresseavis*, 24. juli 1885).

Tydeligvis ble det ikke noe av salget av byhusene i Stavanger. I 1887 blir det gjentatte ganger avertert at det er ledige leiligheter i fogd Johnsens hus både ved “Ladegaardsveien” og i Øvre Strandgate.

Fogd J.A.C. Johnsen slo seg imidlertid ikke ned i “Surendalen”. Tvert i mot slo han seg ned i Kristiansund og ble en fremgangsrik borger i byen.

Fogd Johnsen kjøpte i 1887 et hus i Kristiansund, “den saakaldte Hallagaard”. I Kristiansund byfogds panteregister nr. 2, 1835–1925, står det fire innføringer på “No. 163, L-Nr. 213, Vaanehuus med Söbrygge og Grund paa Kirkelandet.” (*Nummereringen av postene er min. Forf.annm*):

1. “Auktionsskjøde til fogd Johan Johnsen på eiendommen mn. 163 ln. 213 for kjøbesum 34.610 kr. dat. 29. juli, thl. 15. august 1887.”
2. “Obligation fra fogd Johan Johnsen til ‘Pensionsfondet for geistliges enker’ for 18.000 kr. med 1 pr. i gård med grund mn. 163, ln. 213 dat. 2 thl. 15. august 1887.”
3. “fra do. til Kristianssunds sparebank for 12.000 kr. Med 2 pr. i do., dat. 3, thl. 15. august 1887.”
4. “Skadeløsbrev fra do. til privatbanken, hersteds for 8.000 kr. med 3 pr. i do., dat. 4, thl. 15. august 1887.”

Avskrift av dokumentene finnes i Kristiansund byfogds Pantebok nr. 11, 1887-1892.

Den 3. desember 1889 skjøtet fogden Charlottenlund i Stavanger over til sin sønn for 16.200 kroner, og sønnen flyttet inn i huset (*Ref.: Grunnboken, avisannonser januar 1890 og Folketelling 1891*). Huset fikk senere adressen Kongsgaten 45.

I folketellingen i Kristiansund, 1891 eide fogden “Storgade No. 163 (Tællingskreds No. 9, Husliste No. 53)”. I huset bodde 13 personer deriblant søsterdatteren Signe Katrine Sverine Theresia Johnsen som er oppført som pleiedatter, Cornelius Kreutz Krag og Søren Gustav Krag. Søren Gustav Krag endret senere navnet sitt til Gustav Krag.

Jernbanesaken

Høsten 1886 ble jernbanen diskutert i amtet. 2. september innbød L. Daae, R. Siewers og Ole Furu til et jernbanemøte på Veblungnes 6. oktober “om den projekterede Romsdals–Gudbrandsdals Jernbane”. (*Ref.: Romsdals Amtstidende, 4. september*)

Etter jernbanemøtet valgte Kristiansund formannskap, 25. oktober, en jernbanekomité “bestaaende af D’Herrer Konsul Christian Johnsen (Formand), Kjøbmand O. Jullum og Foged Johnsen og som Suppleanter for disse, D’Herrer Kjøbmand P.Chr. Rønning og Grosserer M.H. Astrup, for at varetage Byens Interesser i Jernbanesagen” (*Ref.: Romsdals Amtstidende, 26. oktober 1886*).

Kassamangel

I september 1893 kom sjokket. Det ble oppdaget at fogd Johan A.C. Johnsen i Kristiansund hadde en kassamangel på 34.670 kroner. En vanlig dagslønn i 1893 var kr 2,50 (*Ref.: Statistisk Sentralbyrå*).

I *Norges Prokuratorer, Sakførere og Advokater 1660-1905* blir den økonomiske krisen som rammet Kristiansund i 1884-1885, nevnt som årsak til at fogden gikk konkurs i 1893.

Det året den nye fogden kom til Kristiansund, ble byen rammet av et krakk i klippfisknæringen. (*Ref.: Odd W. Williamsen: Solnedgangsnaeringa soltørking*). Restruktureringen etter krakket kom til å prege Kristiansund de neste årene.

Avisene er denne forfatterens hovedkilder i forbindelse med det som skjedde fra september 1893 til domfellelsen i mai 1894.

I *Bergens Aftenblad No. 4512*, 5. desember 1893 står denne forklaringen:

“Embedsmand i Underballance. Det er berettet i Deres Blad, Hr. Redaktør, at Foged i Nordmøre, Johan Johnsen ved en i Septbr. Maaned sidstl. af Finansdepartementets Kassavisitorer foretagen Kasseundersøgelse er befunden at være i en Underballance af 34,670 Kr. Underballancen skriver sig først fra Høsten 1892 og var efter Johnsens egen Forklaring allerede noksaa betydelig ved 1892 Aars Udgang, nemlig 25,000 Kr. Grunden til, at Foged Johnsen har forgrebet sig paa Kassen, skal nok være den, at han ikke har seet sig istand til at dække sin egen betydelige Underballance, der er foraarsaget, dels ved store Tab paa Endossements for en ham nærpaarørende Slægtning, der har gjort Konkurs, dels ved Tab paa Driften af et ham tilhørende større Seilfartøi og tildels ogsaa ved Understøttelse til trængende Slægtninge. Foged Johnsen har forøvrigt været en dygtig og punktlig Oppebørselsbetjent, og hans Bøger skal nok være befundne at være iorden. Efter Forlydende kunde Underballancen findes blot ved en simpel Opsummering af Kassabogen. Han har levet stille og ikke meget selskabeligt og har formentlig til sin egen Husholdning ikke brugt saameget, som hans Gage har beløbet sig til. Alle

Mennesker blev i høieste Grad forundrede over, at Foged Johnsen, som man ansaa for at være en overordentlig nøiagtig og solid Mand, var i en saa slet økonomisk Forfatning og kunde tage et saa fortvilet Skridt som at forgribe sig paa Kassen. Hvorvidt Underballansen vil blive dækket, vil vistnok komme til at bero paa, om den det offentlige hos dets Oppebørselsbetjente tilkommende legale Panteret er saa omfattende, at den gjælder for samtlige de Kassers Vedkommende, som Fogderne forestaar, saaledes ogsaa Amtskassen og Herredskasserne; thi ogsaa disse Kasser har lidt Tab ved Foged Johnsens Underballance. Dette Spørgsmaal er nemlig omtvistet og vil antagelig under Konkursbehandlingen – Foged Johnsens bo er nemlig efter Begjæring af det offentlige taget under Konkursbehandling – blive Gjenstand for Decision.” (*decision: behandling. Forf.amm*)

Romsdalsposten, 7. oktober 1893:

“Foged Johnsens kasseangel siges at ville bli dækket. Amtmanden har afholdt sekvestrationsforretning (*Har beslaglagt eiendelene. Forf.amm*). Retslig Undersøgelse vil ikke bli foretaget. Johnsen er født 1830, tog juridisk Eksamen 1855 og udnævntes til Foged i Nordmøre 1883. Han forretter nu som Kontorist under konst. Foged Koren.”

Romsdals Tidende skriver 2. juni 1894 i et referat fra Amtstingets møte 31. mai 1894:

“[...] 13 Indberetning om Foged Johnsens Underballanse, forsaavidt Amtskommunen angaar. Efter den Oversigt man nu har over Underballansen, udgjør Tabet for Amtsk. ca. Kr. 2600. [...]”

Kassamangel var egentlig ikke en forbrytelse så lenge embetsmannen kunne gjøre opp for seg. (*Ref.: Ola Teige: Korrupsjon i det norske embetsverket, UiO 2015*)

Tvangsauksjonene

Eiendommen hans, Storgaten 163, ble lagt ut på tvangsauksjon. I annonsen står det:

“Auktionsplakat. Mandagen den 29de Januar førstkommende Kl. 5 Eftermiddag vil ifølge Forlangende af Sagfører Furu som Bestyrer i forhenværende Foged Johnsens Konkursbo Auktion blive afholdt paa mit Kontor over Boets eiendom M N. 163, L-N. 213, bestaaende af en betydelig stor Vaanegaard, 2 Pakhuse, Kaie, Grund og 2 Haver beliggende paa Kirkelandet og alt i fortrinlig Stand. Panthavere og andre Interesserede varsles om at ivaretage sit Tarv. Konditionerne erfares under Forretningen. Kristiansunds Auktionsforvalterkontor d. 23de Decbr. 1893. Karl Pettersen. edsv.” (*Ref.: Romsdalsposten nr. 152, 23. desember 1893*).

N.S. Krums kart over Kristiansund fra 1887 viser at eiendommen hadde en stor hage.

I *Kristiansund byfogds panteregister nr. 2, 1835–1925* står det på eiendommen i Kristiansund:

“Do. fra G. Gravem til do. for 20.000 kr. med pant i m.n. 163 lbn. 213, dat og thgl. 10. septbr. 1894.”

Da Gravem gikk konkurs i 1899, leide B.L. Heide gården fra konkursboet og kjøpte den i 1905. Huset brant i 1940. I 2024 er Scandic Kristiansund på samme sted. (*Ref.: Odd W. Williamsen: Kjøpmannsslekta Heide i Kristiansund og Romsdals Amtstidende, 24. januar 1900*)

Barken Marie som J.A.C Johnsen eide, hadde høsten 1893 lagt ut på langferd til Leith, Palma (Mallorca) og Cadiz. Skuta var på hjemtur i januar 1894. Lørdag 27. januar stod det i *Romsdals Amtstidende*: “Barkskib ‘Marie’, Kapt. Gustav Krag, laa Torsdag i Brandesund for Storm.”

Brandasund er et handelssted i Fitjar kommune mellom Haugesund og Bergen.

Romsdalsposten kunne opplyse 6. februar at Marie dagen før hadde ankommet Kristiansund fra Cadiz med salt. Barken Marie ble umiddelbart lagt ut på tvangsauksjon. (*Ref.: Romsdalsposten 15. februar*) Salget lyktes tydeligvis ikke, for tvangsauksjonen ble gjentatt i juni.

I den andre utlysningen står det:

“Tvangsauksjon. Onsdagen den 13de Juni førstk. Kl. 5 Eftm. vil ifølge Forlangende af Hr .Overretssagfører Furu som Bestyrer i forhv. Foged Johnsens Konkursbo en ny Auktion blive afholdt paa Byfogedkontoret over det Boet tilhørende her paa Havnen beliggende Barkskib ‘Marie’ (norsk Veritasregister No. 45) – ‘Marie’ er 440 Tons reg., klassificeret i norsk Veritas B 1–3 L for 3 Aar fra april 1891 med Værditaxt Kr. 28000,00. Skibets Dimensioner er: 121’ 9” X 27’ 6” X 16’ 5””; det laster 620 Tons d. w. og 180 Standard Planker. Inventarieliste foreligger hos, ligesom Skibet forevises ved Henvendelse til Overretssagfører Furu, hersteds. Interesserede varsles om at ivaretage sit Tarv.

Konditionerne erfares under Forretningen. Kristiansunds Auktionsforvalterkontor 22 Mai 1894. Hj. Smith” (Ref.: *Annonse i Romsdalsposten*, 29. mai 1894.)

I *Romsdalsposten* står 29. mars 1894 denne annonsen:

“Skiftesamling. Lørdagen den 31ste d.m. kl. 5 eftm. vil i forhv. foged Johnsens konkursbo en skiftesamling blive afholdt paa byfogedkontoret til afgjørelse, af hvorvidt et paa boets gaard i Stavanger gjort underhaandsbud skal antages eller ikke. Kristiansunds skifteret den 28de marts Karl E. Petersen edsv.”

Stavanger Aftenblad skrev 12. april 1894:

“Eiendomshandel. Slagter Rud. Mumme har i disse dage kjøbt sagf. Johnsens hus i Øvre Strandgaden (478 (12) Forf.anm). Kjøbesum 6700 kroner. Der blir altsaa kjød- og pølseforretning der ude.” Huset ble revet i 1942. Tomten er i 2024 en del av Ankerkvartalet i Stavanger.

Innboet var det siste som ble lagt ut på tvangsauksjon. I annonsen står det:

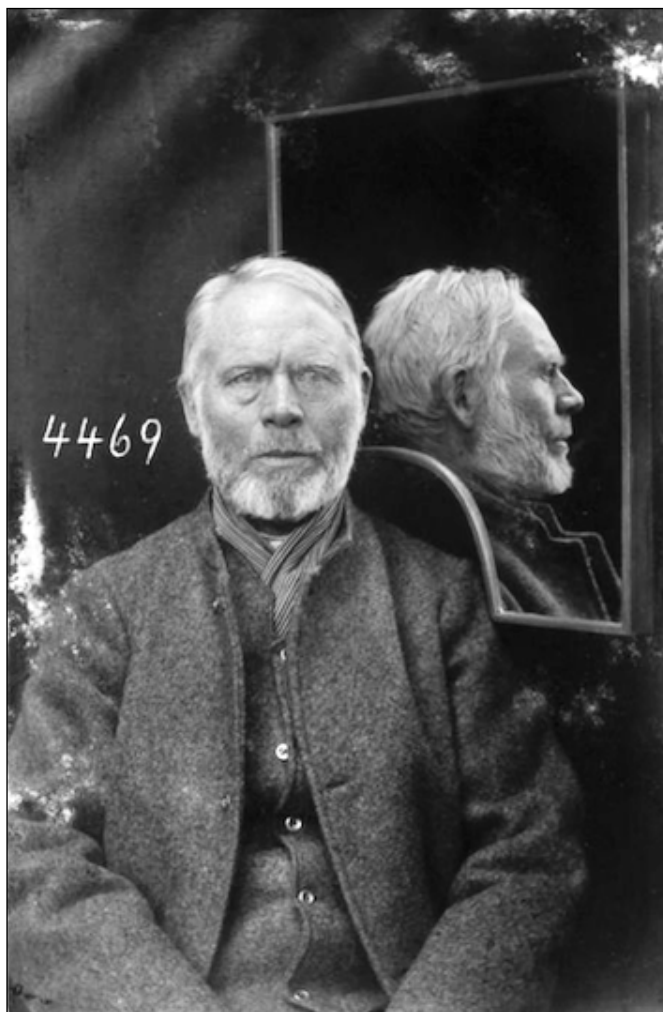
“Tvangsauksjon. Onsdagen den 20 Juni førstk. Kl. 9 Formiddag og følgende Dage om fornødiges vil ifølge Forlangende af Overretssagfører Furu som Bestyrer i Foged Johnsens Konkursbo Auktion blive afholdt i Arbeiderforeningens Sal over nævnte Boes Indbo og andre Løsøreeffekter, saasom et Pianoforte, forskjellige Slags Borde, endel finere Bøgestole, 1 Buffet af Nøddetræ, 1 Tobaksbord med Tilbehør, endel Sofaer, Hængelamper, Mahognistole, Gulvtæpper, Bøger, Dækketøi, Service og Kjøkkentøi, Senge med Tilbehør, Kikkerter, Mikroskop, Barometer, Malerier, Gardiner, Sølv- og Pletsager, en Fiskepresse m. vd. Konditionerne erfares under Forretningen. Kristiansunds Byfogedkontor den 29de Mai 1894. Hj. Smith.” (Ref.: *Annonse i Romsdalsposten*, 29. mai 1894)

De siste annonsene for tvangsauksjonene er i juni 1894. Torsdag 21. juni 1894 ble det avholdt skiftesamling på Kristiansund byfogdkontor i forhenværende fogd Johnsens konkursbo for blant annet å avgjøre om et auksjonsbud på boets skip Marie skal godkjennes (Ref.: *Romsdalsposten*, 19. juni 1894). Fogderiene i Norge ble opphevet 21. juli 1894 (Ref.: *Wikipedia* og *Store norske leksikon*).

Dommen

Forhenværende fogd J.A.C. Johnsen ble stilt for retten og dømt 4. mai 1894. Han ble siden overført til Botsfengselet i Kristiania. Der ble det blant annet dette notert:

“Ved Kristiansunds meddomsrets dom af 4de mai 1894 og kgl. resl. af 29/6 94 er han nu for forbrydelse mod straffelovens kap.24 §20 ilagt 2 aars strafarbeide og afsat fra sin embedsbestilling som foged i Nordmøre fogderi. Ifølge straffeprocelseslovens §475 fragaar 2 dage. Han er kjendt skyldig i at have forkommet, forødet eller forvendt penge det offentlige eller andre tilhørende, som han paa embedets vegne i forvaring eller under forvaltning har modtaget eller oppebaaret, derved at han – antagelig i løbet af de 2 sidste aar – har forvendt ham paa embedets vegne anbettede offentlige midler til beløb ca. 35000 kroner.”

Forhenværende fogd Johan A.C. Johnsen. Foto i Oslo politikkammers forbyteralbum 1895–1897. Bilde: Digitalarkivet.

Stormarja

Barken Marie, også kjent som Stormarja, tilhørte i 1894 rederiet Gustav Krag og var eid av fogd J.A.C. Johnsen. Digitalt Museum opplyser at skuta i 1894 ble overtatt av rederiet Frøken Frida Krag.

Det var familiebånd mellom Johnsen og Krag. Frøken Frida Krag var i 1894 den drøyt fire år gamle datteren til Gustav Krag som var fogdens stesønn.

Barken Marie ble bygget på Vinjeøra ved Kristiansund i 1853 av Peder Wullum og hadde Kristiansund som sitt hjemsted til 1897. Den ble reparert i 1861. Nic. H. Knudtzon eide den til Gustav Krag overtok den i 1885. Gustav Krag var også skutas skipsfører til 1897.

Skuta hadde seilt på Sør-Amerika, Ostindia og i trelastfart på Canadas østkyst, hadde seilt med klippfisk og salt til Spania, hadde vært på Svartehavsfart, i Arkhangelsk og hadde rundet Kapp det Gode Håp. Det er ikke funnet belegg for at hun fraktet korn fra San Francisco (Frisco grain). Hun hadde hatt kanonporter og fire kanoner.

Kildene varierer noe om hvordan det til sist gikk med barken Marie (Stormarja):

Kristiansundsposten skriver 16. juni 1896: "Bark 'Marie', Kapt. Gustav Krag, kom til Cardiff igaa morges den 15de ds. Alt vel." og 7. juli 1896: "Barkskib 'Marie' Capt. Krag afseilede igaa fra Cardiff hertil."

Arnulf Johnsen forteller i avisen *Tidens Krav*, 6. februar 1960 at Krag i 1896 solgte Marie til en Stavangermann som forliste skuta i kanalen. Den ble "kondemnert, gjort om til kullekter og ligger i London."

Avisen *Tidens Krav* forteller 5. mars 1977 at skuta ble kondemnert i en britisk kanalhavn i 1896. Skipsføreren var den senere havnefogden i Kristiansund, Gustav Krag.

DigitaltMuseum opplyser at skuta i 1897 ble solgt til en eier i Storbritannia, nedrigget og brukt som kullholk i Den engelske kanal.

I artikkelen *Stormarja* i denne boken fortelles hva som virkelig hendte med skuta i England i 1897.

Familien i Kristiansund

Den nå forhenværende fogden forlot Kristiansund i løpet av siste halvår 1894, men to av stesønnene hans ble værende. Gustav Krag ble 1899 havnefogd i Kristiansund, og Cornelius Kreutz Krag drev agent og kommissionsforretning i byen.

Gustav Krag var gift med Caspara Sophie Lossius og fikk åtte barn. Han døde 19. februar 1908. Broren hans, kjøpmann Cornelius Kreutz Krag, døde 10. september 1915. Begge var født i Stavanger og døde i Kristiansund. Gustav Krags hustru, Caspara Sophie Lossius, var født i Bergen og døde 14. desember 1954 i Stavanger.

De siste årene

Fange nummer 4469, forhenværende fogd J.A.C. Johnsen, ankom Botsfengselet i Kristiania 23. januar 1895. Han arbeidet der som "skriver og æskeklistrer" og fikk fine skussmål.

22. juli 1896 ble han løslatt og vendte tilbake til Stavanger. Ved løslatelsen står det i Botsfengslets protokoll: "Arbeidspenge Kr. 13,51. Ophold og reisepenge til Stavanger Kr. 13,05." Den lokale folketellingen i Stavanger forteller at han og hans hustru Pernille bor hos sønnen sin i Charlottenlund i januar 1897.

Hans hustru, Pernille Sørensdatter, døde 7. januar 1897 av diaré. Begravelsen foregikk fra kapellet på Lagaard kirkegaard, i 2024: Lagård gravlund, i Stavanger onsdag 13. januar 1897 kl. 12. (*Ref.: Stavanger Aftenblad 11. januar 1897*)

Charlottenlund ble skjøttet over til forhenværende fogd J.A.C. Johnsen fra sønnen hans 3. april 1897 for det samme beløpet som han i sin tid hadde skjøttet det til sønnen sin for. Denne transaksjonen var sannsynligvis årsaken til at sønnen gikk konkurs i 1898. Senior leide ut huset noen måneder. Gjennom et auksjonsskjøte forsvant så Charlottenlund ut av familien 29. januar 1898 for 14.000 kroner. Huset ble brannskadd i 1917. I 1998 ble det totalskadd av brann, men ble siden gjenoppbygd.

Forhenværende fogd J.A.C. Johnsen begynte i oktober 1897 å etablere seg på nytt i Stavanger. Han "anbefaler sig til Forfattelse af Dokumenter, Ansøgninger, Klager m.V. og til juridisk Veiledning" (*Ref.: Annonse i Stavanger Aftenblad, 22. oktober 1897*). Kontor hadde han i Kongsgaten 30 hvor han bodde med sin pleiedatter.

Han ønsket naturlig nok også å gjenoppta virksomheten som overrettssakfører. I *Botsfengslets karakter- og fangebok* står det 29. juli 1899: "Akterne sendte statsadvokaten i Lister og Mandal og Stavanger til angjældende ansøgning om æresopreisning." 10. august 1899 står det: "Akterne tilbage og henl."

Foto: Kjellerød, Georg

Østfold fylkes billedarkiv

St. Franciskus Hospital, St. Svithuns gate 5, Stavanger. Her døde forhenværende fogd J.A.C. Johnsen i 1901. Bygningen eksisterer i 2024 i kraftig ombygget stand.

Foto: Georg Kjellerød, 1909. Østfold fylkes billedarkiv. Inventarnr.: ØFB.GKJ.0696.

Høsten 1899 ble forhenværende fogd J.A.C. Johnsen igjen autorisert overrettssakfører. For å unngå sammenblanding siden far og sønn hadde samme navn og yrke og virket i samme by, skiftet sønnen etternavn til Johnsson og faren skrev senior i annonsene sine.

I folketellingen år 1900 bor senior i Brattegaten 4 i Stavanger. Søsterdatteren hans, Signe Katrine Sverine Theresia Johnsen, født i Stavanger 22. oktober 1881, bor også der "sysselsat med husholdn.". Hun var datter av Anne Katrine Johnsen og Johan Severin Gjermundsen. Året etter flyttet J.A.C. Johnsen til Engelsmindegaten 30. (Ref.: *Stavanger Aftenblad* 23. april 1901). 24. mai 1901 meldte Signe Katrine overgang til katolisismen (Ref.: *Domkirken sokneprestkontor, Ministerialbok nr. A 24*). Den katolske kirken er nær Engelsmindegaten.

Forhenværende fogd J.A.C. Johnsen døde 24. juni 1901 av hjerteslag. I nekrologen samme dag i *Stavanger Avis* stod det blant annet:

"Overrettssagfører Johan Andreas Cornelius Johnsen skulde reise til Tinget paa Nærbø Kl. 9 i Formiddag. Paa veien til Jembanestationen falt han om lige udenfor Franciscos Hospital og døde. Han var rammet af Hjerteslag. I de to sidste Aar har han af og til lidt af Svimmelhed, saa det kom ikke uden sine Forvarsler. [...] Han var et lyst og gløgt Hoved og en dygtig Jurist."

Dødsfallet ble nevnt i *Bergens Aftenblad*, *Bergens Annonce Tidende*, *Bergens Tidende*, *Folketidende*, *Fædrelandsvennen*, *Hamar Stiftstidende*, *Haugesunderen*, *Hedemarkens Amtstidende*, *Morgenbladet*, *Norges Sjøfartstidende*, *Romsdals Amtstidende*, *Romsdals Tidende*, *Sarpen*, *Skandinaven* (Chicago, St. Paul og Minneapolis), *Stavanger Aftenblad*, *Stavanger Amtstidende*, *Trondhjems Adresseavis*, *Trondhjems Folkeblad*, og *Vestlandsposten*.

I Kristiansund stod denne dødsannonsen i *Kristiansundsposten* og *Romsdals Amtstidende*:

“Vor kjære Fader og Svigerfader, forhenværende Foged Johan Andreas Cornelius Johnsen, døde igaar i Stavanger af Hjerteslag. Christiansund den 25. Juni 1901. Caspara og Gustav Krag.”

Begravelsen foregikk fra kapellet på Lagaard kirkegaard, i 2024: Lagård gravlund, i Stavanger 29. juni 1901 kl. 13. (Ref.: *Stavanger Aftenblad 27. juni 1901*)

Merknad. Denne artikkelen ble første gang offentliggjort i *Nordmøre museum Årbok 2022*. Der hadde den tittelen *Fogden, Heidehåla og Stormarja*. Teksten er gjennomgått og noe utvidet i 2024. Utvalget av illustrasjoner er noe endret.

Kilder:

- Bang Andersen, Arne m.fl.: Stavanger på 1800-tallet, Stavanger 1975
 Byhistorisk Forening Stavanger, Årringer – 1860 (Nettside)
 Elm, Johny: Con Sordino, Stavanger 1991
 Fortegnelse over Husnummere i Stavanger, Stavanger 1886
 Gjersøe, Georg og Fredhøi, Fred A.: Norske seilskipsrederier gjennom 50 år, Oslo 1941
 Grunnbok, Stavanger, Kongsgaten 45 (1831–1956)
 Kallelid, Ole: Stavanger bys historie, Bd. 2, Sild og seil 1815–1890, Stavanger 2012
 Kielland, Axel: Stavanger Borgerbog, Stavanger 1935
 Krum, N.S.: Kart over Kristiansund fra 1887
 Mardal, Magnus: Norges Prokuratorer, Sakførere og Advokater 1660–1905, bind III, del 2, Sakførere 1848–1905. Oslo 1984–1986
 Ministerialbok for Eigersund prestegjeld, 1827–1850 (1116Q)
 Ministerialbøkene og klokkerbøkene til Stavanger domkirke
 Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0015: Ministerialbok nr. A 14, 1842-1857, s. 83
 Domkirken sokneprestkontor, AV/SAST-A-101812/001/30/30BA/L0025: Ministerialbok nr. A 24, 1877-1927, s. 144
 Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0032: Ministerialbok nr. A 31, 1896-1917, s. 6 og s. 60
 Molaug, Ingvar og Gundersen, Erik S.: Minneboken om Stavanger, Trondheim 1958, s. 147
 Næss, Hans Eyvind (red.): For rett og rettferdighet i 400 år. Sorenskriverne i Norge 1591–1991, Oslo 1991
 Botsfengslet, RA/S-1539/D/Db/Dbb/L0029: 507i - 791i, 1894-1895, s. 177
 SAO, Oslo Politikammer, Kriminalavdelingen, U/Ua/L0003: Forbryteralbum, 1894–1897, s. 49
 SAO, Oslo Politikammer, Kriminalavdelingen, U/Ua/L0004: Forbryteralbum, 1895–1897, s. 37
 SAT, Kristiansund byfogd, SAT/A-4587/A/27/L0011: Pantebok nr. 11, 1887-1892, s. 49–51
 SAT, Kristiansund byfogd, SAT/A-4587/A/25/L0002: Panteregister nr. 2, 1835-1925, s. 165–166
 SAT, Kristiansund byfogd, SAT/A-4587/A/25/L0012: Panteregister nr. 12, 1888-1942, s. 339
 Stavanger byfogd, SAST/A-101408/001/4/41/410/410AC/L0004: Panteregister nr. AC 4, 1835, s. 105
 Stavanger byfogd, SAST/A-101408/001/4/41/410/410AD/L0005: Panteregister nr. AD 5, 1908, s. 12
 Skadberg, Gunnar A.: Kongsgata 45 – “Charlottenlund” (Stavangeren Nr. 3, 2007, 17. årgang, Medlemsblad for Byhistorisk Forening Stavanger)
 Statistisk sentralbyrå: Arbeidslønn ved offentlige jernbane- og veianlegg. Daglønn. 1855–1915
 Store norske leksikon (Nettside)
 Teige, Ola: Korrupsjon i det norske embetsverket, UiO 2015
 Tveteraas, R. m.fl.: Stavanger 1814–1914, Stavanger 1914
 Williamsen, Odd W.: Kjøpmannsslekta Heide i Kristiansund
 Williamsen, Odd W.: Solnedgangsnæringa soltørking
 Øyane, Lars E.: [#16904] Anna Cathrine Tøresdatter Thune, f. 1769 – frå Sogn til Eigersund el. Stavanger, Arkivverket, Digitalverket, Arkiv Sep. 07 2003

Rettsforhandling og dom:

A-4587 Kristiansund byfogd, A Første avlevering, 04 Domprotokoller, L0009 Domprotokoll. Aut. 27.10.1893 m/register, 1893 – 1897 <https://www.arkivportalen.no/entity/no-a1450-08000000901958> og de to første meddomsrettsprotokollene i serien 07 Meddomsrettsprotokoller i samme arkiv <https://www.arkivportalen.no/entity/no-a1450-08000000312070>

Merknad: Denne forfatteren hadde ikke tilgang til disse protokollene under skrivingen av denne artikkelen i 2021–2022, og har siden renensert på å få tilgang til dem.

Arkiver, biblioteker og muséer:

Byhistorisk skilting v/Byhistorisk Forening Stavanger – Dalane folkemuseum – Digitalarkivet – Digitalt Museum – Familien Eikenes’ arkiv – Kristiansund bibliotek – Nasjonalbibliotekets avisarkiv – Nordmøre Museum – Norsk Maritimt Museum – Norsk Sjøfartshistorisk Selskap Nordmøre – Statsarkivet i Stavanger – Statsarkivet i Trondheim – Stavanger bibliotek – Stavanger byarkiv – Østfold fylkes billedarkiv

Aviser, adressekalendere og folketellinger:

Bergens Aftenblad – Dagbladet – Kristiansundsposten – Morgenbladet – Norges Sjøfartstidende – Romsdals Amtstidende – Romsdalsposten – Romsdals Tidende – Stavanger Aftenblad – Stavanger Amtstidende og Adresseavis – Adressekalendere for Stavanger – Folketellinger – Lokale årlige folketellinger i Stavanger

Stormarja

Kulier, klippfisk, korn og trelast

Barken Marie (Stormarja) av Kristiansund. Bygd på Vinjeøra i 1853 av Peder Vullum.
 Hun er malt i "Nelson-mønster": svart skrog, hvitt bånd og falske kanonporter. (Ref.: Christiania seilskuteklubb)
 Bildet er malt av José Pineda Guerra i Barcelona 1873 på oppdrag fra kaptein Anton Bothner.
 Foto: Nordmøre Museum

Barken Marie av Kristiansund "er et fartøy med mystikken og sagnenes aura omkring seg", forteller avisen *Tidens Krav* torsdag 29. mai 1980. I 1897 forsvant hun ut av historien etter å ha pløyd Barentshavet, Kvitsjøen, Atlanterhavet, Nordsjøen, Middelhavet, Svartehavet, Det indiske hav og rundet Kapp det gode håp.

Barken Marie som også ble kalt Stormarja (Store Marie) er omgitt av mysterier. Hun ble bygget på Vinjeøra, Hemne i Trøndelag av P. Waltem og F. Weissel. Men var det i 1853 eller 1855? Kildene varierer:

- Norske seilskipsrederier. Fortegnelse over Norges seilskib gjennom 50 år (*Fredhøis forlag a/s*),
- Petter Malmsteins seilskuteregister,
- Norsk Maritimt Museum, KulturNav,

• Lloyd's Universal Register (1886–1899) og annonsen for tvangssalget av henne i Newport oppgir alle at hun var bygget i 1853. Her tillegger jeg Lloyd's Universal Register særlig vekt som samtidig kilde.

Nic H. Knudtzon begynte å bygge opp en flåte på 1850-tallet:

- 1. oktober 1853 “Briggen Alfred & Emil, kjøbt i Hamburg af Nicolay H. Knudtzon” (*Morgenbladet* søn. 16. oktober 1853),
- 12. november 1853 “er vort Steds Handelsflaade bleven forøget med et stort smukt Brigskib “Frey”, kjøbt i Hamburg.” (*Morgenbladet* lør. 19. november 1853 fra *Romsdals Amtstidende*).
- “1. april 1854 ble igjen “et saagodtsom nyt skib” på 170 kom.lester [indkjøbt i Hamburg]” (*Morgenbladet*, søn. 9. april 1854 fra *Romsdals Amtstidende*).

Ingen av disse skipene er registrert i firmaet i 1884 (Ref.: *Norske selskipsrederier. Fortegnelse over Norges seilskib gjennom 50 år*). Det er derimot Marie som, sjøsatt i 1853, var firmaets eldste skip i 1884.

På side 308 i *Beretning om Kongeriget Norges økonomiske Tilstand i Aarene 1851– 1855 med tilhørende Tabeller* (utgitt i Christiania i 1858) står det en opplysning som gir grunn til å tro at Marie kan være én av skutene som blir bygget på Hemne i den perioden: “Af de 3 i Hevne byggede Skibe var 1 paa 57 Commercelæster, bestilt fra Bergen, 1 paa 68 Commercelæster og 1 paa 213 Commercelæster, de 2 sidste bestilte fra Christiansund. Saavidt vides har der tidligere ikke været bygget Skibe i Fosens Fogderie.”

En norsk kommerselst svarte til 2,08 netto registertonn [...] I de fleste andre nord-europeiske land var en kommerselst som mål for skipsvolum, noe mindre. (Ref.: Store norske leksikon). Den største skuta var dermed på 443 norske netto registertonn. Barken Marie var på 427 nettotonn. Det kan passe om én kommerselst regnes som 2 netto registertonn.

I *Skibsbyggingens historie for Kristiansund og Nordmøre* (Utgitt november 1982) forteller Arne I Hoem at det ble sendt 100 mann fra Kristiansund for å rigge skuta. Da hun var klar for sjøsetting, var det vinter, og det måtte skjæres en råk på 8 kilometer i Vinjefjorden. Kilden for denne opplysningen er ikke funnet. Dette står også i omtalen Stiftelsen Nordmøre Museum har av Stormarja på DigitaltMuseum (KMB-1957-000.1703).

Kilden forteller ikke når på vinteren det var, men avisen *Postbudet for Landalmuen* Løverdagen den 26de Marts 1853 kan fortelle: “Skjøndt Vaaren er indtraadet, have vi netop nu den strængeste Vinter. Kulden har hele Ugen hver Morgen og Aften stadigen holdt sig i 12 og 13 Grader, og uaget Solen skinner blank hele Dagen, formaar den ikke at bløde Sneen op.”

Om Marie ble sjøsatt tidlig i 1853, er fortsatt usikkert, men omtalen av den strenge vinteren i mars det året, gir grunn til å anta det.

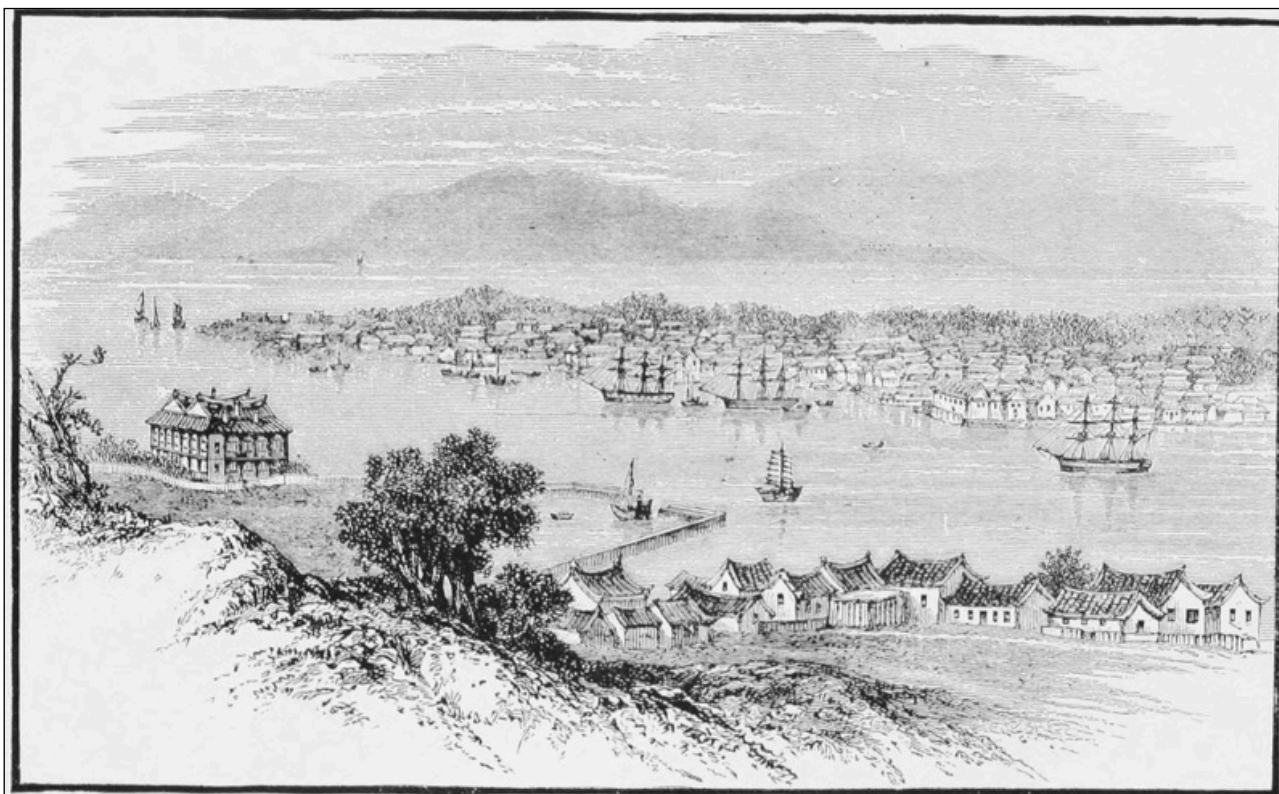
Fart på Det fjerne østen

Det er ikke funnet noe informasjon hva Marie gjorde de første årene, men i mai 1856 finner vi henne i Singapore. Avismeldingen forteller at hun kom fra Newcastle. Å komme til Singapore fra Newcastle med seilskute, krevde den gang enten å runde Kapp det Gode Håp eller Kapp Horn.

Maries oppdrag var å frakte kulier (coolies) fra Amoy [Xiamen] til Havanna. I skildringer av turen fortelles om at det var nødvendig å beskytte seg mot pirater. Det kan gi grunn til å tro at turen gikk om Kapp det Gode Håp både til og fra Kina, en reise på omkring et halvt år hver vei.

Kontakten Knudtzon gjennom skipskjøpene på 1850-tallet hadde fått med Hamburg, kan være en medvirkende årsak til at han fikk oppdraget om å frakte kulier med Marie. Oppdraget kom fra et meglerfirma i Hamburg, og representanter fra dette firmaet fulgte med på ferden. Det er ukjent hvilket firma det var og når oppdraget kom.

KulturNav forteller at hun rundet Kapp Horn, mens signaturen Etc. 6. januar 1950 forteller i avisen *Tidens Krav* i Kristiansund at hun rundet Kapp det Gode Håp. Kildene er altså uenige. For å komme til Amoy, må hun ha rundet enten det ene eller det andre. Det ser ut til å ha vært mer prestisje å runde Kapp Horn enn å runde Kapp det Gode Håp.

Havnen i Amoy [Xiamen] i 1885. Radering av Edwin Joshua Dukes. Bildekilde: Wikipedia

Hvis Marie hadde rundet Kapp Horn, måtte hun krysse Stillehavet. Ingen kilder nevner at hun har gjort det. Dessuten kom hun til Singapore før hun kom til Amoy. Derfor virker det for denne forfatteren mest sannsynlig at hun rundet Kapp det Gode Håp.

Ruten om Kapp det Gode Håp (Cape Route) passer også bedre med historien om fluktforsøk og kanoner til beskyttelse mot sjørøvere. Ruten var fram til Suez-kanalen åpnet i 1869, den vanlige fra Europa til Asia. Uansett var det en lang reise før Suez-kanalen kom, men med mulighet for god fortjeneste på returen vestover fra Kina til Cuba.

Skipet var utstyrt med geværer, huggere og kanoner i forbindelse med kuli-transporten (Ref.: *Tidens krav* 31. mars 1928 – Jacob Tempe) (Ref.: *Tidens Krav* torsdag 29. mai 1980) Kanonene var montert akter. Skuta var ellers påmalt falske kanonporter på kledningen. Muligens var det plassert to kanoner på babord og to kanoner på styrbord side. Årsaken var sannsynligvis faren for angrep i Ostindia.

Kuli-handelen hadde pågått siden 1847 og var en form for slavetransport. USA arbeidet for å få en slutt på denne trafikken. Myndighetene i Storbritannia hadde siden 1854 fått rapporter om de dårlige forholdene under disse transportene. Ettersom Storbritannia siden 1842 hadde hatt politisk og juridisk ansvar for Amoy siden 1842 satte landet til slutt en stopper for denne trafikken fra denne havnen. (Ref.: *Wikipedia: Coolie og Lee, Si-eun: History of Indian and Chinese Coolies and their Descendants*, Gerabronn 2008 **samt** *Robert J. Plowman: The Voyage of the "Coolie" Ship Kate Hooper, October 3, 1857–March 26, 1858*)

I 1856 fraktet Marie 300 delvis lenkede (til ørebolter i lasterommet) kulier fra den nye frihandels-havnen Amoy i Kina til Havana. Oppdraget kom fra et meglerfirma i Hamburg som selv hadde representanter om bord, og kineserne var innleid som plantasjearbeidere på toårskontrakter med forskuddsbetaling. Den norske konsul i Hongkong mente derimot å vite at det var vanlig at kineserne ble solgt på slavemarked når de kom fram, og ingen ville vel betale for hjemreisen deres?

Det var imidlertid ganske vanlig at slike leiarbeidere prøvde å flykte fra frakteskipet ved hjelp av kamerater på et annet skip. Kaptein var Hans Jonassen (1804-1881), og han greide å slå ned fluktforsøket. En årsak til revolt om bord, var at en vestlig kurs betød at de skulle til Cuba mens en østlig

kurs betød at de skulle til USA. Kort tid før kultrafikken begynte, hadde kinesere begynt å emigrere til California. Det var dit de ønsket å dra. Der var det arbeid å få.

Av mannskapet på Marie kom kun kapteinen, begge styrmennene og jungmannen tilbake til Kristiansund i 1858; ti av mannskapet rømte i Singapore, og to døde i Havana av gulfeber og én døde i England. “Dette at føre levende frem 300 Mennesker stuvet i et lidet Skibsrøm og i varmt Farvand var et storartet Stykke Arbeide, som ikke enhver havde greiet,” skriver H. [Henrich] Loennechen begeistret, og føyer til: “Marie skal have tjent kolossalt paa denne Tur.” Worm-Müller konkretiserer dette til at kapteinen alene fikk en bonus på 500 dollar. (Ref.: *Den Norske sjøfarts historie fra de ældste tider til vore dage*” Bind 2 del 1, Oslo 1935, Jacob S. Worm Müller)

Slik historien om denne turen foreligger, kom altså alle kuliene fram til Cuba. Det var ikke alltid slik. Den gjennomsnittlige dødsraten på slike turer kunne være så høy som 17 prosent. (Ref.: *Robert J. Plowman: The Voyage of the “Coolie” Ship Kate Hooper, October 3, 1857– March 26, 1858*)

Avismeldingene som var viktige for familiene til sjømennene i Norge, forteller stort sett bare om ankomster og avreiser og at alt er vel under toktene til seilskutene.

Var Marie et slaveskip, eller er historiene om frakt av afrikanske slaver til USA rene skrøner, eventuelt en sammenblanding med kuli-transporten? Det har verken vært mulig å bevise eller motbevise at hun fraktet slaver fra Afrika til USA. Vurdert ut fra eksisterende avismeldinger fra ferden, virker det imidlertid som om det ikke har vært tid til slike ekstraturer. Uansett var det etter kuli-transporten at Marie begynte å bli omtalt som “slaveskipet”. (Ref.: *Arne Hoem: Skibsbyggingens historie for Kristiansund og Nordmøre, Utgitt november 1982*)

Det er all grunn til å tro at kuli-transporten Marie gjennomførte 1856–1858 var det som i dag ville bli kalt en slavetransport. Kuliene var lenket, og de som kom fram til Havanna og overlevde den kontraktbundne tjenesten der, hadde liten eller ingen mulighet til å returnere til Amoy. Odd W. Thorson drøfter i *Kristiansunds Historie* påstandene (bl.a. hos Worm-Müller) om at Marie også fraktet slaver fra Afrika til Amerika. Denne frakten er ikke dokumentert, men heller ikke usannsynlig, og de muntlige overleveringene er sterke. Påstandene gjelder tre turer fra Afrika til Savannah i Georgia, USA. Det må i så fall ha dreid seg om smugling. Historien har da også med en passus om at de ble forfulgt av et engelsk krigsskip.” (Ref.: <https://digitaltmuseum.no/021016557596/kristiansundsskipet-marieogsa-kalt-stor-marja-eier-var-konsul-nicolay>)

I kongeriket Danmark-Norge kom loven mot slavehandel i 1792 med virkning fra 1803. Slaveriet i Dansk Vestindia opphørte i 1848. Da var Norge i union med Sverige som på sin side hadde avskaffet slaveriet i 1847. (Ref.: *Wikipedia*)

Norske aviser dokumenterer noe av reiseruten:

1856

7. mai: til Singapore fra Newcastle (Ref.: *Aftenbladet*, Fredag 4de Juli 1856) (Marie dro sannsynligvis fra Newcastle i tidsrommet slutten av oktober–begynnelsen av november 1855. Før hun kunne starte på ferden må hun ha blitt utrustet for den. En slik utrustning tok sannsynligvis tre måneder.)

30. mai: fra Singapore til Amoy (Ref.: *Christiania-Posten*, Lørdag den 26de Juli 1856)

25. juli: til Amoy (Ref.: *Aftenbladet*, Fredag den 5te Septbr. 1856)

1857

17. august: til St. Helena fra Amoy (Ref.: *Christiania-Posten*, Tirsdag den 20de Oktober 1857)

1858

15. februar: fra Havanna til Bristol (Ref.: *Stavanger Amtstidende og Adresseavis*, Tirsdagen den 2. Marts 1858)

15. april: til Kristiansund fra Bristol (Ref.: *Morgenbladet*, Søndagen den 25de April 1858)

Historien om tre smuglerturer med afrikanske slaver i etterkant av kuli-ferden mener denne forfatteren at må være en sjømannsskrøne. Begrunnelsen for dette er at tidsrommet hele kuli-ferden

varte, utelukker smuglingen. Bare én rundtur ville tatt minimum 120 dager (Ref.: *Thorkild Hansen: Slavenes skip*).

Det er mulig at noen av minnene i forbindelse med kuli-transporten har blitt til smuglerturer med slaver. Selve reisen fra Amoy til Havanna via Kapp det Gode Håp og St Helena er det all grunn til å tro at tok et halvt år. (Ref.: *Robert J. Plowman: The Voyage of the "Coolie" Ship Kate Hooper, October 3, 1857–March 26, 1858*) Den samme konklusjonen om at Marie ikke ble benyttet til slavesmugling fra Afrika, kom også konservator Hauge ved Sjøfartsmuseet på Bygdøy til. (Ref.: *Tidens Krav*, 26. oktober 1963)

Kuli-farten mellom Kina og Cuba mellom 1842 og 1870 var omfattende. Den begynte da det ble slutt på handelen med slaver fra Afrika. Kuliene ble kontraktbundet til tjeneste i en avtalt periode. På Cuba var denne perioden åtte år. (Ref.: *Evelyn Hu-DeHart: Chinese Coolie Labor in Cuba in the Nineteenth Century: Free Labor or Neoslavery? University of Colorado at Boulder, 1994*) Coolien skulle få fire dollar i måneden pluss mat, losji, klær og medisinsk hjelp. Det viktigste med kontrakten var å skille kuli-farten fra den ulovlige slavetrafikken. (Ref.: *Robert J. Plowman: The Voyage of the "Coolie" Ship Kate Hooper, October 3, 1857–March 26, 1858*)

Marie var ikke alene om å være kuli-transportør. Det er også verd å merke seg at det ikke er overlevert noen informasjon om lidelsene til kuliene under denne transporten. De ble betraktet som krøtter og behandlet deretter.

Den endelige sannheten om Marie, Stormarja, i årene 1853-1858 ligger som noen sier, nederst i brønnen, og der kommer ikke denne forfatteren til å komme. Etter det tre år lange toktet til Amoy og Havanna med kulier, dro Marie i 1859 ut på et nytt langt tokt, denne gangen til Burma [Myanmar] hvor vi finner henne i Akayab [Sittwe]. Hun ankom Akayab 22. januar fra Rio de Janeiro og forlot Akayab 2. februar. Ifølge *Christiania-Posten*, Fredag 25de Marts 1859, skulle hun til Europa. Frakten er oppgitt som 2 Lst. 5 s.

Det er ikke funnet informasjon om når de fire kanonene ble fjernet, men muligens skjedde det etter turen i 1859.

Trelast, salt, klippfisk og korn

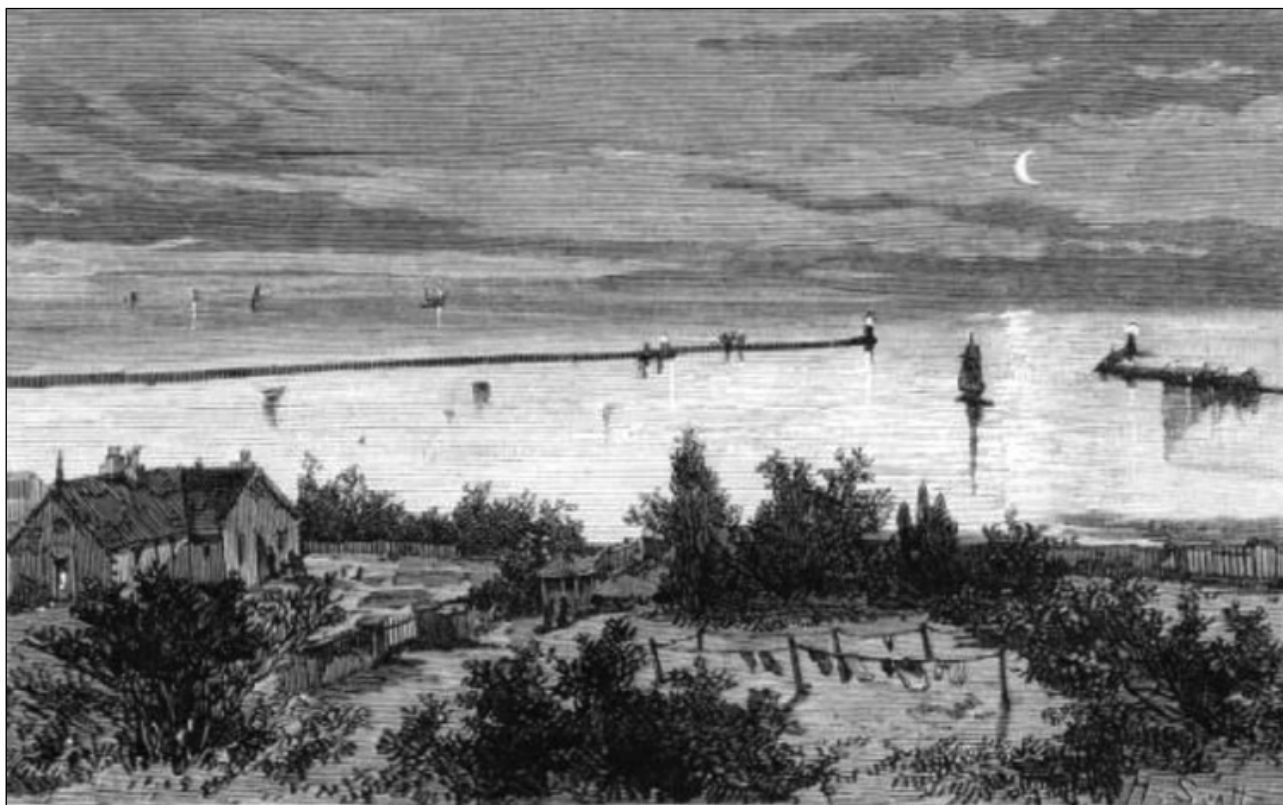
Marie var en populær skute. Alle ville gjerne gjøre sin førstereis med henne. God sjøskute og en god seiler. (Ref.: *Tidens krav*, lørdag 31. mars 1928) Loennechen omtalte henne som en ualminnelig god sjøbåt som sjelden hadde en skvett på dekk. (Ref.: *Arne Hoem: Skibsbyggingens historie for Kristiansund og Nordmøre, november 1982*) Hadde du fylt 15, kunne du mønstre på som første-gangsreisende. Denne aldersgrensen ble hevet til 16 år i 1965.

Det som er lett å glemme, er at det da Marie krysset havene, var temperaturen innabords tilnærmet lik temperaturen utabords. Unntaket ville i tilfelle være i byssa hvor det ble tilberedt mat, eller i messa hvor maten ble servert. Med andre ord: det var svært kaldt om bord hvis reisen gikk til nordligere breddegrader vinterstid. Alt arbeid foregikk utendørs døgnet rundt. Setting og berging av seil måtte skje uten tanke på vær og vind. Skip og mannskap var i fare hvis jobben ikke ble gjort. Styrmannen stod vanligvis i friluft. HMS var den gang et ukjent begrep. Det kunne nok også være så som så med hygien.

Ifølge *KulturNav* ble Marie reparert i 1861. Datoen er ukjent, men kan ha vært mellom september og november. Hun reiste ifølge Sjøinnrulleringen–Trondhjemske distrikt fra Kristiansund 4/12-1860 og returnerte fra Spania 13/9-1861. Den neste ferden hennes ifølge den samme kilden var fra Kristiansund 28/11-1861 med retur fra Spania/Middelhavet 31/7-1862.

På 1860-tallet fortsatte hun i skytteltrafikk mellom Kristiansund og Middelhavet. Reisemålene var Spania, Frankrike, Cadiz, Nice, Montevideo og Tarragona. Høsten 1864 kom hun til Kristiansund med brukket ror, og i februar 1866 melder *Aftenbladet* 8de Februar: Barkskipet Marie, Kapt. Meldahl, ankom velbeholden hertil fra Cadix [Cadiz] den 27de ds. Efter en stormfuld, men hurtig og heldig Reise. Det indehaver en Ladning Fiskesalt. (R. Amtst.). [*R. Amst = Romsdals Amtstidende.*]

Påstanden om at hun hadde fraktet korn fra San Francisco (Frisco grain), er det ikke funnet belegg for. Men det var stor eksport av korn fra Sulina i Donau-deltaet i Romania i perioden 1850 til 1870.

Sulina ved utløpet av Donau 30. juni 1877. Radering av M. Bergue. Bildekilde: Wikipedia

Den nådde et høydepunkt omkring 1870, og Marie ble også sendt dit i 1869 for å delta i denne trafikken. Sulina var administrasjonssted for Den europeiske Donau-kommisjonen.

Avisene forteller at hun hadde med seg 1950,5 “kiel” korn. Det er ikke funnet hva måleenheten “kiel” står for. Marie kunne laste 400 tonn. Med tanke på stabiliteten kan det være at kornet ble fraktet i tønner. Hvis 1 “kiel” \approx 1 tønne \approx 200 kilo, hadde hun dermed med seg 390 tonn korn.

Avisene dokumenterte reisen til Svartehavet:

5. september: til Plymouth fra Sulina (Ref.: *Bergensposten*, Tirsdag d. 14. September 1869)

16.–25. september: til Kristiansund fra Sulina (Ref.: *Bergensposten*, Søndag 3 Oktbr. 1869)

Det ser ut til at det ble med den ene turen til Svartehavet.

I årene som fulgte gikk turene til Portugal og Spania. Lasten var hovedsakelig klippfisk fra Norge og salt, olje og vin til Norge. Steder som nevnes i avisene er: Vigo, Santander, Malaga, Taragona, Barcelona, Cadiz og St. Ybes [Setúbal i Portugal].

Krakk i klippfisknæringen

I 1883 kom en stor endring for Marie. Hun ble sendt til Onega i Kvitsjøen for å frakte trelast. Hun hadde fraktet trelast i mars 1872 på en tur fra Spania, men nå skulle denne formen for frakt komme i tillegg til klippfiskfrakten.

Plankene hun i 1883 lastet i Onega, skulle til Marseille. Ferden sørover blir alt annet enn lett. *Fædrelandsvennen* kunne Fredag den 2den November 1883 fortelle: Stornoway, 25de Oktbr. Bark “Marie”, Kjørsvig af Kr.sand (*Skal være: Kr.sund. Forf.anm*), fra Onega til Marseille med Planker, drev idagmorges under en svær Storm i herværende Havn for Ankrene og ind paa Stranden, bliver lettet og vil med Assistanse af Slæbedamper komme af iaften med Floden. (Aftenp.). (*Aftenp. = Aftenposten.*)

Romsdals Amtstidende forteller Tirsdag 6te November 1883 dette: Stornoway 25de Oktbr. Marie, Kjørsvig, Onega–Marseille med planker, drev i stærk Storm imorges for Ankrene i den herværende Havn og kom paa Stranden; den bliver imidlertid lettet og turde ved Hjelp af en Bugserbaad komme flot med Tiden iaften. Senere d. D. meldes at Marie er bleven flot ved Hjælp af et Dampskib, efterat omtrent Halvdelen av Dækslasten var bleven flaadet, og fortøiet i den indre Havn. Den var nødt til at

stikke fra sig Bagbordsanker med 30 F. Kjetting (1 favn = ca. 188cm); er læk og rimeligvis betydelig skadet i Bunden. Besigtigelse afholdes imorgen.

Værkartet i *Morgenbladet*, 24. oktober 1883, viser det lavtrykket som lå nord for Storbritannia da Marie strandet i Stornoway. Byen ligger på De ytre Hebridene på vestkysten av Skotland. Reparasjonen etter denne strandingen tok fire måneder. Det er først 28. februar 1884 at hun stikker til sjøs igjen. (Ref.: *Morgenbladet*, Lørdag den 8de Marts 1884)

I 1885 overtok Gustav Krag som eier av Marie (Stormarja). Hans stefar, Johan A.C. Johnsen, hadde blitt fogd i Kristiansund i 1884. Det har ikke vært mulig å finne noen økonomisk sammenheng mellom disse to hendelsene, men i et innlegg i *Bergens Aftenblad No. 4512*, 5. desember 1893 står det at Krag hadde fått økonomisk hjelp av Johnsen etter å ha gått konkurs etter "Tab paa Driften af et ham tilhørende større Seilfartøi".

Med Krag som kaptein drar Marie i 1886 for andre gang over Atlanterhavet. Turen gikk fra Cardiff til Pernambuko, Mayo [Maceió?], Rio Grande do Norte og tilbake til Liverpool 1887.

De neste Atlanterhavskryssingene begynte i 1888. Da drog hun med Roth som kaptein fra Liverpool til Buenos Aires, London, Newport, Buenos Aires, Wilmington, Hull, Buenos Aires, Antwerpen og St. Ybes før hun returnerte til Kristiansund 14. juli 1891.

I 1892 ble hun igjen sendt til Kvitsjøen etter trelast. Målet var Solombal (Arkhangelsk). Igjen ble det en vanskelig tur for henne. *Romsdals Amtstidende*, Lørdag den 26de November 1892, forteller: Under Havari er indkommet den her hjemmehørende Bark "Marie", Kapt. Markussen. Fartøiet, der kommer fra Archangel, er bestemt til Liverpool med Træl原因. Det har været 11 Uger underveis, har maattet kaste Dækslasten og er læk.

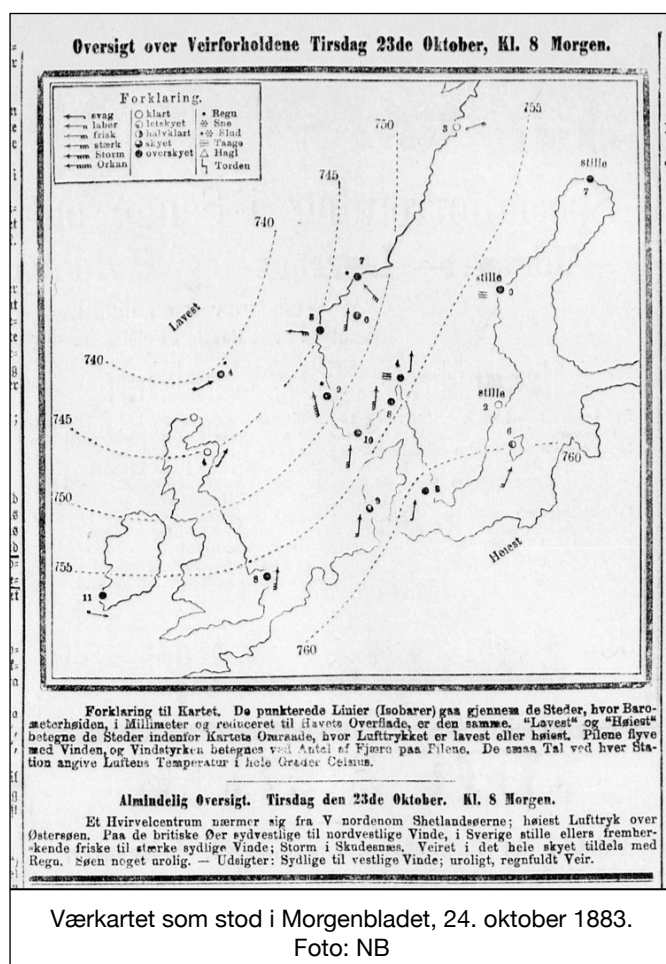
Norges Sjøfartstidende fulgte saken:

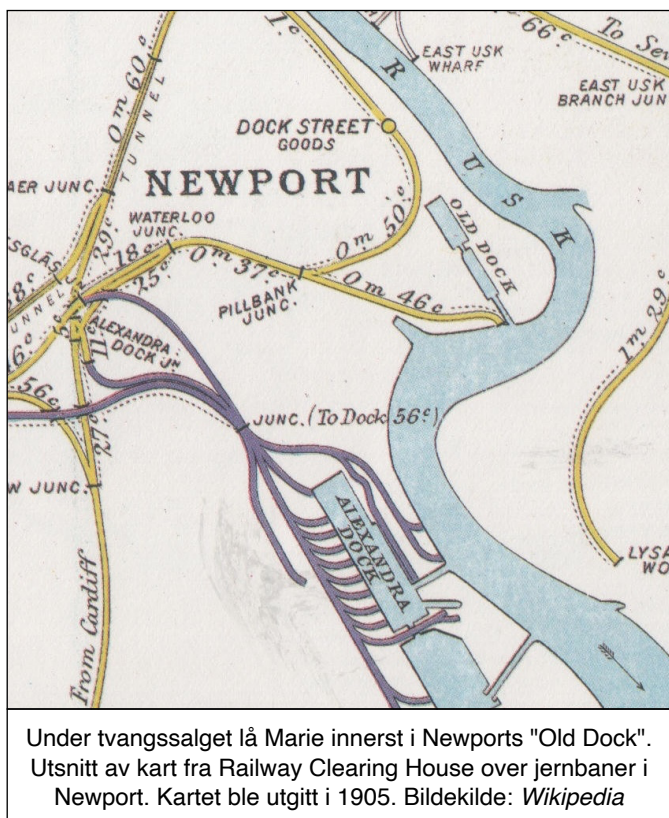
- (29/11-1892) Marie. Kr sund, 26. November. Bark "Marie". Archangel til Garston med Træl原因, løb ind hertil læk og med Tab af Dækslasten. Maa losse for at reparere.

- (5/12-1892) Marie. Kr sund 26. Novbr. "Marie" der løb ind hertil paa reisen fra Archangel til Garston [Liverpool] har udstaaet haardt Veir hele Reisen. Den var meget læk, men nu, medens den ligger i Havn, lækker den ikke mere Vand end Vanligt; Lækagen antages derfor at være over Vandlinje. Rigger er beskadiget. (Se *Norges Sjøfartstidende*, 29. Nov.)

- (9/12-1892) Marie. Kr sund 30. November. Bark "Marie" er bleven besigtiget idag; det blev fundet nødvendig, at den bliver drevet baade over og under Vandlinjen. Rigger er ogsaa beskadiget. Da Træl原因 begynnder at tage Skade af Fugtigheden, maa den losses saa hurtig som mulig for at blive tørret. (Se *Norges Sjøfartstidende*, 5. Dec.)

Dette kan ha ført til økonomiske vanskeligheter for Gustav Krag som eide Marie. Hans stefar, fogd Johan A.C. Johnsen, overtar nå Marie (Stormarja) og sørger for videre drift av henne. Han kan ikke selv stille som kaptein på skuta, men hans stesønn og tidligere eier av skuta, Gustav Krag, er skipskaptein, kjenner skuta fra før og tar den jobben.

Trelasten Marie hadde med seg, ble til slutt levert i Liverpool 1. mars 1893.

Høsten 1893 fikk fogd J.A.C. Johnsen kassavisitasjon [bokettersyn], og det ble funnet at det var kassamangel. Det var ingen tvil om at det var verdier nok i boet til å dekke underskuddet, men kontantene som manglet, kunne ikke framskaffes selv gjennom tvangssalg. Han ble dømt og mistet både embetet, retten til å være overrettssakfører og alt han eide. Senere fikk han tilbake retten til å være overrettssakfører. Detaljene i denne saken står i denne forfatterens artikkel *Fogden, Heidehåla og Stormarja* i Nordmøre museums årbok 2022 og i denne boken.

Etter ferden til Kvitsjøen, gikk Marie igjen inn i rute mellom Kristiansund og Spania og kom 6. februar 1894 tilbake til Kristiansund med salt fra Cadiz. Da ble hun tatt i arrest og tvangssolgt på grunn av fogd Johan A.C. Johnsens konkurs. Resultatet av tvangssalget er at frøken Frida Krag sommeren 1894 blir

skutas nye eier. Gustav Krag som er hennes far, fortsetter som skutas kaptein.

Høsten 1895 skal Marie igjen til Kvitsjøen etter trelast som skal leveres i Gloucester. Hun avgår fra Onega 31. august og kommer igjen ut for uvær. *Norges Sjøfartstidende* kan 26. Oktbr. 1895 fortelle: Marie. Kr.sund, 18. Oktbr. Norsk Bk. "Marie", Kapt. Krag, fra Onega til Gloucester med Deals [planker Ref.: J. Geelmuyden: *Engelsk ordbog*, 1855] etc., hvilken indkom her læk 16. Okt., rapporterer før at have indløbet til Hammerfest læk som Følge af svært Veir. Efter at have repareret der blev Skibet tæt og afgik fra Hammerfest 3. Okt. Det fik igjen svært Veir og lakkede saa at det trak omkring 7 Tommer Vand i Timen. Besigtigelsen har idag beordret at Dækslasten skal losses, men det befryktes, at hele lasten maa losses.

Ifølge *Petter Malmsteins seilskipsregister* ble Marie kondemnert i Kristiansund i oktober dette året, men satt i fart igjen. Datoen for når hun fortsatte til Gloucester med lasten, er ikke funnet.

Høsten 1896 er Marie nok en gang i Kvitsjøen etter trelast som denne gang skal til Newport. Hun drog fra elven Mezen 24. september 1896. Noen måneder senere er hun borte fra de sju hav.

Forsvinningen skjedde i all stillhet og tilsynelatende reagerte ingen i Norge. Marie bare forsvant ut av historien. Kaptein og mannskap var i god behold, lasten var levert, men skuta forsvant. Utvilsomt visste man i Kristiansund hva som hadde skjedd, men det ble ikke skrevet noe om det.

Hennes kaptein da hun forsvant, var Gustav Krag fra Stavanger, var en kjent mann i Kristiansund. Gustav Krags karriere til sjøs tok til i 1865 i Stavanger. I 1868 ble han styrmann og 1871 skipper. Hans stefar ble i 1884 fogd i Kristiansund. 1886–1888 var Gustav Krag styrmann på Marie av Kristiansund, en stilling han også hadde 1893–1897.

I sjøfartshovedrullen for *Stavanger sjømannskontor* 1869-1880 s.98 er det notert at Gustav Krag 9/8-1894 ble "overført til Chr.sunds Krets [Hrl no] 1506 [Pno] 410/94". Rullen for Kristiansunds krets er ikke funnet. Det er mulig at denne overføringen hadde sammenheng med eierskiftet av Marie. (Tekst i klammer [] indikerer problemer med å tolke skriften. Forf. anm.)

Rullene inneholder blant annet informasjon om påmønstringer og avmønstringer. Skipstelegrammer funnet i dagspressen, gir noen av de informasjonene som de manglende rullene fra Kristiansund kunne ha gitt.

Informasjonene som er funnet, kan tyde på at kapteinene mønstret på og av for hver ferd. Seilskutene var svært miljøvennlige, men de var fullstendig avhengige av vær og vind. Derfor ble de lett utkonkurrert av de forurensende dampskipene. Problemet med forurensningen fra dampskip og forbrenningsmotorer ble registrert omkring 1930.

Arrest og tvangssalg

Sannsynligvis ankom kaptein Gustav Krag til Newport med Marie i slutten av oktober 1896. Noe måtte imidlertid ha gått galt, men hva? Tidsrommet fra hun forlot Mezen 24. september 1896 til hun ankom Newport i oktober 1896 kan vanskelig kalles for lang tid etter den tidsmålestokken den gang.

Det ble tatt arrest i Marie i Newport for kontraktsbrudd, men hvorfor? Mulighetene er mange: skadde varer, feil varer, feil leverandør, feil pris, feil kvalitet og forsinket levering for å nevne noen.

Fredag 11. desember falt dommen. Skuta skulle tvangsselges.

Det var ikke første gang Marie ble gjenstand for tvangssalg. Det hadde som tidligere nevnt, også skjedd i 1894 etter fogd Johan A.C. Johnsen's konkurs i Kristiansund. Den gang endte tvangssalget med at den nye eieren ble Frida Krag, datter av skipskaptein Gustav Krag.

Det framgår ikke av de britiske avisene *Shipping Gazette and Lloyd's List* og *Western Daily Press* hva kontraktsbruddet bestod i. Da Marie ankom Newport, var hun lastet med 195 standard trevirke som ble losset der. I følge *Maritim ordbok* til Christiania Seilskuteklubb tilsvarte 1 standard saget trevirke 4,7 kubikkmeter. Hun hadde altså levert 916,5 kubikkmeter saget trevirke.

Firmaet Foy, Morgan og Co fikk retten til å ta arrest i skuta. Advokatfirmaet Downing & Hancock i Newport førte saken.

Torsdag 17. desember stod annonsen for tvangssalget av Marie i avisen *Western Daily Press*. Mr John Young skulle selge skuta med seil og utstyr på offentlig auksjon på Railway Hotel i Newport mandag 21. desember 1896 klokken tre om ettermiddagen.

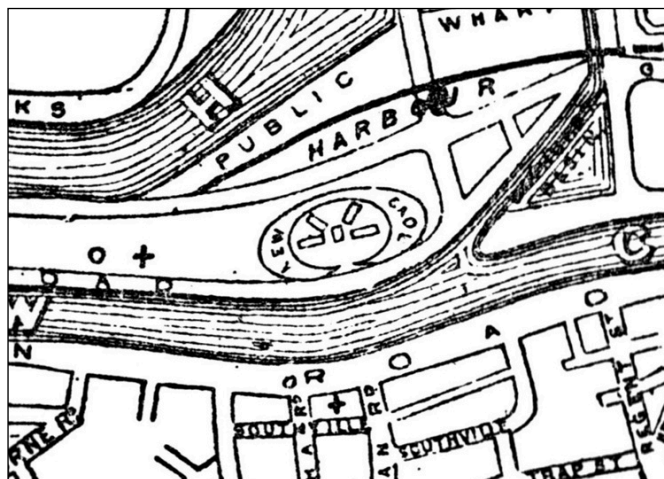
Marie lå fram til salget, innerst i Old Dock i Newport. I annonsen ble det informert om at barken var bygget i Norge i 1853, delvis ombygd i 1863. Ombyggingen er muligens den som ble gjort i etterkant av kuli-farten på 1850-tallet og skuta hadde fått meget store reparasjoner etter stranding i 1876. (Strandingen det er snakk om, er muligens den som skjedde i Stornoway 25. oktober 1883 under en særdeles kraftig storm. Ref.: *Romsdals Amtstidende*, 6. november 1883 og *Morgenbladet* 24. oktober 1883)

Detaljene for skuta var: Lengde: 131ft. 5tommer, bruttotonnasje: 457, nettotonnasje: 427, dødvekt: 600 tonn.

Kollisjon

Maries kaptein, Gustav Krag, anket tvangssalget. I romjulen 1896 ble Marie kanskje på grunn av anken, overført til Bristol i ballast.

Morgenbladet forteller søndag 3. januar 1897: "Bristol 29 Dec. Bark Marie, ankommet fra Newport i Ballast, kolliderte den 26 i Nærheden af Gaol Ferry, Avon, med et lidet Fartøi, formodentlig Severn, og fik flere planker i Styrbords Boug brukkede."

Maries kollisjon med en trow skjedde ved fergestedet Gaol Ferry. Nå står Gaol Ferry Bridge omtrent på samme sted. Utsnitt av kart over Bristol i JF Nicholls og John Taylor: *Bristol Past and Present* vol. 3. Utgitt: 1882. Bildekilde: Wikipedia

Bristol havn omkring 1850. Ukjent kunstner. Bildekilde: *Wikipedia*
Hit kom Marie før ankesaken.

Norges Sjøfartstidende forteller mandag 4. januar 1897: “Marie. Bristol, 29. Decbr. Bark “Marie”, ankommen hertil i Ballast fra Newport, har den 26de i Nærheden af Gaol Ferry, Avon, været i Kollision med et mindre Fartøi og faaet knust flere Planker paa Styrbord Baug.”

Forklaringen på hva Marie kolliderte med står i *Shipping Gazette and Lloyd's List* som 29. desember 1896 forteller at Marie kolliderte “with a trow, believed to be the Severn”. [En “trow” var en flatbunnet lastebåt brukt på elvene Severn og Wye og i tidevannsområdene i Sør-England. Ref.: *Wikipedia*]

Kollisjonen skjedde rett før innseilingen til havnen i Bristol. Den gang var det ferge drift der for å komme over elven til blant annet fengselet [the gaol] i Bristol. Nå er det en fotgjengerbro på stedet.

Ankesaken

Foy, Morgan og Co anket også, og ankesaken ble ført for retten i Bristol. Avisen *Shipping Gazette and Lloyd's List* fulgte saken og kunne torsdag 18. februar 1897 fortelle at tvangssalget hadde blitt bestemt av “County Court of Newport”, Monmouthshire, 11. desember året før.

Beløpet det var snakk om, var 138 £ for kontraktsbrudd. Motkravet fra Marie ved Gustav Krag, var lønn til mannskapet og kapteinen samt refusjon for utleggene kapteinen hadde hatt.

Salgssummen var ikke stor nok til å dekke alle motkravene, og Foy, Morgan og Co føre nå bevis for at kapteinen eide skipet. Tirsdag 2. mars 1897 kunne *Shipping Gazette and Lloyd's List* fortelle at saken samme dag hadde vært oppe i “The Admiralty Division”.

Kapteinen hadde fått medhold i sitt krav om 50 £. i lønn og 54 £. 18 s. 5 d. for utlegg. Foy, Morgan og Co. hevdet på sin side at kapteinen, Gustav Krag, var eieren av Marie og derfor ikke hadde fortrinnsrett. Retten avgjorde at saken skulle undersøkes av “The Registrar”. Årsaken til disputten om eierskapet var sannsynligvis at det i Lloyd's Universal Register stod at Gustav Krag var eieren.

Torsdag 4. mars stod det et fyldigere referat i avisen *Shipping Gazette and Lloyd's List*: Ankesaken ble ført i "The Admiralty Division" 2. mars. Salgssummen for Marie var 193 £. Kravene fra skipskaptein Gustav Krag og mannskapet om lønn og utlegg hadde vært til vurdering. Kapteinen hadde 50£ til gode i lønn og hadde hatt 54£. 18s. 5d. i utgifter. Mannskapet hadde til gode 48£. i lønn.

Vurderingen var at disse kravene skulle prioriteres foran kravet fra Foy, Morgan og Co. Denne vurderingen anket Foy, Morgan og Co. og hevdet at Maries kaptein var skipets eier og derfor ikke kunne påberope seg fortrinnsrett. Dessuten hadde tre av mannskapet desertert og hadde dermed ikke krav på lønn. Maries kaptein hevdet på sin side at det var hans datter som var mellom syv og åtte år, som var den faktiske eieren av barken. Retten avgjorde at saken skulle undersøkes av "The Registrar". Det er dermed mulig at britisk rett ikke aksepterte at en mindreårig eide barken Marie. Resultatet er ukjent.

Sir Francis Jeune som ledet retten, beklaget at det var nødvendig med ytterligere etterforskning i saken ettersom det ikke var store beløp det var tale om. Samtidig var han ikke i tvil om at det var nødvendig hvis rettferdighet skulle skje. Det beste alternativet var å oversende den til "The Registrar" hvor alle bevis partene hadde, kunne legges fram. Han mente også at bevisene den norske konsulen hadde, burde legges fram for "The Registrar" før den norske konsulen returnerte, slik at retten kunne slippe utgiftene med å innkalle ham på nytt. (Det var norsk visekonsulat i Newport i 1882. Ref.: *Lower Dock Street Conservation Area Appraisal. Newport County Borough, 2022*)

Havnefogd Gustav Krag 1899.
Utsnitt av foto. Fotograf: Engvig.
Bilde: Norsk Teknisk Museum NTM UWP 21081

Her forsvinner sporene i de samtidige avisene. I *Tidens krav* 21. mars 1949 står det at Marie hadde en siste tur til Frankrike med bekk. Dette har det ikke vært mulig å verifisere.

Holk

Den nå enda en gang kollisjonsskadde skuta, lå vinteren/våren 1897 i Bristol. I følge avisomtalen var skuta solgt, men *Lloyd's Register of Shipping* for 1896-1897 og 1897-1898 opplyser imidlertid at eieren av skuta var Gustav Krag. I det samme registeret for 1898-1899 står det: "Now a Hulk", og det er ikke oppført noen eier. Registerets dato er 1. juli 1898. Det er det siste året hun er nevnt i dette registeret.

Barken Swift fra Eydehavn som holk (lekter). Den ble nedrigget i 1909. Det er montert en kran på dekket.
 Utsnitt av foto. Fotograf: Anders Beer Wilse. Bildenummer: 15759B Wilse. Bildedato: 01.07.1922.
 Bildekilde: Nasjonalbiblioteket. Skipsinformasjon: skipshistorie/net

En skipsholk er et skip som ikke er sjødyktig, men som fortsatt flyter. (*Ref.: Wikipedia*) Årsaken til at Marie ble nedrigget og endte som holk (lekter) er ukjent, men muligheten er der for at den da over 40 år gamle, kollisjonsskadede barken etter all den julingen den hadde fått gjennom årene, ikke lenger hadde bruksverdi for noen som seilskute, og at en omfunksjonering til holk var det som var mest regningssvarende.

Newport var på det tidspunktet den største kulleksportøren i Wales, og det var behov for kullholker i området til blant annet å forsyne dampskip med kull. Et teoretisk svar på hva som skjedde, er at Gustav Krag vant ankesaken i Bristol, men ble sittende igjen med en kollisjonsskadd skute som to år tidligere hadde blitt kondemnert, men gjort sjødyktig igjen. Samtidig innså han nok at dampskipene hadde kommet for å bli, og at det var behov for kullholker til å forsyne dem med kull.

Det ville koste penger på nytt å gjøre Marie sjødyktig. Var det regningssvarende? Etter over 40 år på sjøen i storm og stille, hvor hun hadde fått sin omgang av juling av vær og vind med etterfølgende reparasjoner, begynte vel også tiden å renne ut for henne. Å nedrigge Marie og selge riggen, seilene og skroget hver for seg, var dermed da kanskje det mest økonomiske alternativet slik situasjonen var.

I og for seg var det ikke noe spesielt i at en seilskute som var uttjent, endte som holk. Det var faktisk ganske vanlig, men det er grunn til å stille spørsmål ved hvorfor det gikk slik med Marie i Newport og Bristol. Var framveksten av dampskipsfart en medvirkende årsak til avgjørelsen som ble tatt?

Slik denne forfatteren tolker det, kjempet kaptein Gustav Krag for å få beholde Marie. Alternativet hans ble å selge det som selges kunne. Resultatet ble at Marie ble nedrigget. Riggen og skroget ble så solgt hver for seg. Seilskutenes tid var over.

Det er med grunnlag i det som allerede er fortalt, all grunn til å tro at Marie ikke var sjødyktig da hun kom i ballast til Bristol fra Newport. Årsaken til dette var kollisjonen med en "trow" ved ankomsten til Bristol. Anløpet til Bristol ble dermed hennes siste.

Kristiansund havn ca år 1900. Seilskuta som ligger oppankret, er en skonnertbark. Foto: Nordmøre Museum

Barken Marie av Kristiansund (Stormarja) hadde vært på mange, lange reiser og rundet Kapp det Gode Håp. Hun hadde blant annet fraktet klippfisk, salt, korn og trelast. I 1856 hadde hun en frakt med kulier fra Amoy i Kina til Havanna. Det blir påstått at hun ved tre anledninger ulovlig hadde smuglet slaver til USA, men det er ikke funnet belegg for dette. Hun hadde hatt fire kanoner og hadde i tillegg falske kanonporter. Hun hadde vært Ostindiafarer, vært i Sør Amerika, i Middelhavet og i Svartehavet og fraktet trelast fra Onega og Arkhangelsk-området i Kvitsjøen.

I følge KulturNav hadde hun også fraktet trelast fra østkysten av Canada, men det har det ikke vært mulig å verifisere. Tatt i betraktning av havområdene hun seilte i, må hun ha vært en tøff dame som hadde tålt mer enn de fleste. Beretningene i den samtidige dagspressen forteller bare litt av hva hun hadde blitt utsatt for av lekkasjer og nestenhavarier.

Hvordan det gikk videre med Marie etter nedriggingen, er i det store og hele egentlig ubekreftet. Kildene forteller at hun ble kullholk i Den engelske kanal (*Tidens krav*, 7. februar 1949 og 21. mars 1949), havnet i London (*Romsdals Folkeblad*, 6. februar 1960) og var i Gibraltar (*Tidens Krav*, 16. desember 1963). Det er ikke funnet bekræftelse på at hun som holk, var noen av disse stedene, og det har heller ikke vært mulig å finne ut hvor skroget av Marie (Stormarja) til slutt endte.

Familien Krag

I Kristiansund tok Gustav Krags hustru skritt for å sikre familien inntekter. Allerede fredag 26. februar 1897 stod denne annonsen i *Romsdals Amtstidende*: “Børnehage! I Tilfælde et tilstrækkeligt Antal Børn indmeldes, agter Undertegnede at begynde en Børnehage paa Kirkelandet. Nærmere ved at henvende sig til Caspara Krag.” Annonsen ble gjentatt i flere aviser i dagene som fulgte.

Hvordan det gikk med barnehagen, er ukjent, men mandag 24. oktober 1898 averterer Caspara Krag i *Romsdals Amtstidende*: “Observer! Efter i Bergen at have gennemgaaet et Kursus, Kjøbenhavns

Patent-No. Naar udfædt.	Befarenhed.	Navn.	Tinglag (Kjøbstad). Node-No. Opholdssted.	Født naar og hvor.	Overført fra Annotations Kulle No.	Specielle Oplysninger.	Paamønstrer.		
							Datum.	Skib.	Fra.
2589		Søren Gustav Krag				18/8 1894			
22/2 71	Skiffen B.					18/8 69	Aelia	Havne	
						18/8 72	Siga		
						29/3 78	Lena	Genina	
						29/3 74	Maria Pern	Krag	
						2/3 77			
						1/5 79	Kelena		
						8/3 81			
						14/3 82		Manda	
						20/3 85		Frida	
						2/4 86	Mari	Skiffen	
						2/2 93			

Venstre side av sjøfartshovedrullen fra Stavanger sjømannskontor for patentnr.: 2587, Søren Gustav Krag. SAST/A-102006/F/Fb/Fbb/L007 side 98. Foto: Arkiverket.

Methode, i Ophængning af Gardiner, Portierer, Sengeomhæng etc., anbefaler jeg mig til Udførelse af saadant Arbeide. Caspara Krag.”

Hvor lenge Gustav Krag ble værende i Bristol, er ukjent. Det er heller ikke dokumentert når han returnerte til Kristiansund.

Lørdag 14. januar 1899 stod det imidlertid i *Kristiansundsposten*: “Konstitution. Skibsfører Gustav Krag er fra 15de ds. Konstitueret som Havnefogd hersteds.” Muligens hadde han kommet tilbake til Kristiansund før den dato.

Norges Sjøfartstidende kunne 5. mai 1900 fortelle: “Losoldermand i Kristiansund. Forsvarsdepartementet har beskikket Dampskibsfører Gustav Krag som Indrulleringsbetjent og Losoldermand i Kristiansund.”

Gustav Krag hadde altså tatt skrittet fra seilskuter til dampskip. Han var en av mange som opplevde overgangen fra treskuter til stålskuter og fra seilskuter til dampskip.

I *Folketellingen år 1900 for Kristiansund Kjøbstad* er Gustav Krag “Havnefoged, Lodsoldermand og Indrulleringsbetjent”.

Gustav Krags mor, Pernille Sørensdatter, født i Stavanger 24. desember 1816, døde i Stavanger 7 januar 1897.

Gustav Krags stefar, forhenværende fogd i Kristiansund Johan A.C. Johnsen, født i Egersund 15. juli 1830, døde i Stavanger 24. juni 1901.

Gustav Krag, født i Stavanger, 7. april 1846, døde i Kristiansund 19. februar 1908 av tuberkulose. I ministerialboken er navnet hans skrevet Søren Gustav Krag.

Hans hustru, Caspara Sophie Lossius Krag, født i Bergen 9. mars 1869, døde i Stavanger 14. desember 1954 og ble gravlagt i felt E på Lagård gravlund i Stavanger. På nettsiden slektogdata.no/gravminner/finn-en-grav er navnet skrevet Kaspara Sofie Krag.

Gustav og Caspara Krag fikk åtte barn: Frida Krag (1890–1968), Erna Krag (1892–1979), Jacob Gustav Krag (1896–omkom til sjøs under første verdenskrig. Ref.: *Romsdalsposten* 21/9-1921), Sofus Krag (1898–1974), Haakon Krag (1899–1900 [3 måneder]), Fridthjov Krag (1901–1901 [7½ måned]), Reidar Caspar Krag (1904–1938) og Jacob Pedersen Krag (1907–1908 [11 måneder]).

Frida Krag, gift Johannessen, som var Maries (Stormarjas) siste norske eier, ble født i Kristiansund 17. februar 1890 og døde i Stavanger 9. juni 1968. Hun ble gravlagt i grav nummer 02.J.00.127 på Lagård gravlund i Stavanger.

Stormarjas eiere:

Nic H. Knudtzon 1853–1885
 Gustav Krag 1885–1893
 J.A.C. Johnsen 1893-1894
 Frøken Frida Krag 1894–1897

Stormarjas skipsførere:

H.A. Jonasen 1855–1860 (Hans Jonassen) [Rundet Kapp det Gode Håp]
 R. Svendsen 1860–1862
 Ole Marsteen 1862–1864
 Melchjor Meldahl 1864–1870
 Søren Bothner 1870–1883
 Joh. Kjølsvig 1883–1886 [Johan?]
 Gustav Krag 1886–1888
 Aadne Roth 1888–1892
 Markussen 1892–1893
 Gustav Krag 1893–1897

Merknad: Denne artikkelen ble første gang offentliggjort på nettsiden *www.eace.no* i 2023. Teksten er gjennomgått og noe endret i 2024. Utvalget av illustrasjoner er noe endret.

Kilder:

Arkivet og boksamlingen til familien Eikenes, Stavanger

Digitalarkivet (Nettside):

Kristiansund sokneprestkontor, SAT/A-1068/1/I/11: Ministerialbok nr. 6e, 1901-1916, s. 56
 Ministerialprotokoller, klokkerbøker og fødselsregistre - Møre og Romsdal, AV/SAT-A-1454/572/L0853: Ministerialbok nr. 572A16, 1880-1901, s. 135
 Ministerialprotokoller, klokkerbøker og fødselsregistre - Møre og Romsdal, AV/SAT-A-1454/572/L0860: Ministerialbok nr. 572D04, 1903-1916 [s. 121]
 Kristiansund sokneprestkontor, AV/SAT-A-1068/1/I/11: Ministerialbok nr. 6e, 1901-1916, s. 10
 Skipper- og styrmannsrulle, Stavanger sjømannskontor 1862, side 115, patentnr.: 787
 Sjøfartshovedrulle, Stavanger sjømannskontor 1863, side 195, patentnr.: 1819
 Sjøfartshovedrulle, Stavanger sjømannskontor 1869-1880, side 98, patentnr.: 2587

British Newspaper Archive, The (Nettside):

Shipping Gazette and Lloyd's List (London, England) 1896–1897
 Western Daily Press (Bristol, England) 1896

Christiania Seilskuteklubb: Maritim ordbok (Nettside)

Eikenes, Eivind A.C.: Fogden, Heidehåla og Stormarja, Årbok 2022 Nordmøre museum

Folketellingen år 1900 for Kristiansund Kjøpstad (Nettside)

Folketellingen år 1910 for Kristiansund kjøpstad (Nettside)

Geelmuyden, J.: Engelsk Ordbog, Christiania 1855

Gravplassforvaltningen i Stavanger (Nettside)

Kaper, I.: Dansk-Norsk – Tysk Haand-Ordbog, København 1889

Lloyd's Register of Ships online (Nettside):

Lloyd's Register of Shipping 1886–1900

Lower Dock Street. Newport County Borough 2022 (Nettside)

Nasjonalbibliotekets avisarkiv:

Christiansunds Dagblad 1894–1908
 Kristiansundsposten 1894–1908
 Nordkap (Hammerfest) 1895
 Norges Sjøfartstidende 1894–1908
 Romsdals Amtstidende 1894–1908
 Romsdalsposten 1894–1921

Nasjonalbibliotekets bildearkiv

Nordmøre Museum

Petter Malmsteins seilskipsregister, Norsk Maritimt Museum, KulturNav (Nettside)

skipshistorie.net (Nettside)

slektogdata.no/gravminner/finn-en-grav (Nettside)

Store Norske Leksikon (Nettside)

Wikipedia (Nettside)

Magdalenahjemsbestyrerinnen

Grethe Ingeborg Egenæs (1825–1894)

Grethe Egenæs omkring 1890. Utsnitt av foto i *Bergens Tidende* 26/11-2022. Bilde: BT/NB.

Grete Ingeborg Egenæs ble født på Egenæs i daværende Hetland kommune 26. desember 1825. Første søndag etter Michaelis i 1840 ble hun konfirmert i Domkirken i Stavanger.

Michaelis eller Mikkelsmess var 29. september. Dagen ble avskaffet som helligdag i 1770. (Ref.: Wikipedia)

Hun kom til Bergen i 1853. Folketellingen i 1865 viser at hun var Opsynsqvinde og bodde på Arbeidsanstalten i Bergen. I folketellingen 1870 var hun fortsatt Opsynsqvinde og bodde på Arbeidsanstalten som var i Allehelgens Gade 6 i Bergen.

I folketellingen 1891 er hun i Tellingskrets 2: Lille Damsgård. Bosted land: 007 Lille-Damsgård. Kommune: Askøy, Laksevåg i Hordaland fylke.

Hun døde av hjertelammelse fredag 9. mars 1894 i Bergen. (Ref.: *Laksevåg Sokneprestebete*) Ved hennes død etter 41 år i Bergen fikk hun nekrolog i avisene i Bergen, Ålesund, Kristiania og Stavanger, noe som forteller sitt om hvor kjent hun var i sin samtid for det arbeidet hun hadde gjort såvel på

Arbeidsanstalten i Bergen, som på Magdalenahjemmet i Bergen.

Dagen etter dødsfallet stod denne nekrologen i *Bergens Aftenblad*:

Dødsfald Bestyrerinden af Magdalenahjemmet, Grethe Egenæs, afgang igaar ved Døden. I hende gik en af de Kvinder, som “bør have et Ord”, bort, thi hun var vistnok den Kvinde, som i vor By først fik Øiet op for, at et Redningsarbejde burde øves blandt de elendigste af vore Kvinder, og som selv har øvet det trofast i 36–37 Aar.

Grethe Egenæs var født 26de Decbr. 1825 i Stavanger. I 1853 kom hun til Bergen, hvor hun ledede en Væverskole, indtil hun 1857 ansattes som Bestyrerinde af den kvindelige Afdeling paa Arbeidsanstalten. Denne Stilling indehavde hun i vel 24 Aar, indtil hun Høsten 1881 fratraadte den forat overtage Bestyrelsen af Magdalenahjemmet.

Vi anser det som et stor Lykke, at Grethe Egenæs stod der færdig og villig til at overtage Ledelsen af det Hjem, som nu skulde træde i Virksomhed. I de sidste 24 Aar var hun daglig kommen i Berørelse med de Kvinder i vor By, som Magdalenahjemmet skulde tage sig af. Hun havde et Kjendskab som ingen anden til deres Kaar. Og hvad hun havde erfaret i disse mange Aar havde tjent baade til at vække Sorg i hendes Hjerte over disse Kvinders Elendighed og Længsel efter at række dem en hjælpende Haand; stor var derfor hendes Glæde, da Arbeidet begyndte for Oprettelsen af et Redningshjem, og glad var hun, da det betroedes hende at overtage Gjerningen i dette Hjem, da det aabnedes.

Forat lette hende Overgangen til det Arbejde, hun nu skulde øve, fik hun Adgang til at opholde sig en Tid i Magdalenahjemmet i Kjøbenhavn. Hun bevarede altid Opholdet i dette Hjem og dets fremragende Bestyrerinde, Frk. Thora Esche, i taknemmelig Erindring.

I 12 Aar blev det hende forundt at virke i det herværende Magdalenahjem.

Og hun har virkelig formaaet at gjøre det til et Hjem for mange, saa at Modernavnet hun har baaret derborte, det har hun baaret med rette. Den Kjærlighed, hvori hun optog Gjærningen, har hun bevaret til sidste Stund. Nu følte hun Alderen gjorde sin Ret gjældende. Hun længedes efter Hvilen, og saa fik hun den efter faa Dages smertefrit Sygeleie, og det undte vi hende vel. Naar vi tænker tilbage på dette liv og spørger:

Hvad har med Styrke saa dig fyldt
Midt under Dagens Hede?

Saa ved vi Svaret fra hende lød:

Hint Ord om Frelsen uforskyldt
For dem, som tro og bede!
Ved det blev Svaghed stærk,
Min Kraft var Aandens Verk!

V.H.

V.H. er Vilhelm Holdt som var medlem av bestyrelsen av Magdalenahjemmet. Sitatet han bruker i nekrologen er tredje vers fra Mindesang over Frederik Hammerich (1809–1877) av Christian Richardt (1831–1892). Verset lyder i sin helhet:

Hvad har med Styrke saa Dig fyldt
midt under Dagens Hede?
Hint Ord om Frelsen uforskyldt
for dem, som tro og bede!
Ved det blev Svaghed stærk,
din Kraft var Aandens Værk!
Nu er Du hos din Ven -
tag Naadens Penning hen
med Fred og evig Glæde!

(Ref.: Det kgl. bibliotek, København: Christian Richardt, Samlede Digte. Anden deel.)

Nekrologen ble gjengitt i sin helhet i Romsdals Tidende 14. mars 1894. I Aalesunds Handels- og Søfartstidende ble den 31. mars 1894 gjengitt i sin helhet med følgende innledning:

Grethe Egenæs. Naar nærværende Indsender har bedet om Plads for nedenstaaende Nekrolog, der er taget fra Bergens Aftenblad, da er det ikke bare, fordi Frk. Egenæs har Slægtninger her i Byen, der med vemodblandet Glæde vil læse det vakre Eftermæle, som Pastor Vilh. Holdt her har sat den Afdøde. Det er ikke mindst i den Tanke, at der hos en og anden Læser eller kanskje helst Læserinde, ved at høre om Gr. Egenæs's trofaste og opofrende Arbeide for "de elendigste blandt alle Kvinder", kanskje turde opstaa en Beslutning om her i Aalesund, hvor der er nok af lignende ulykkelig Kvinder, men hvor man ikke har noget Magdalenahjem, at gjøre et Forsøg paa at bruge de af Vorherre givne Kræfter, til at gjøre noge for disse Ulykkelige og derved bistaa Sædeligheds-foreningen i dens Arbeide.

Nekrologen ble gjengitt i forkortet form i Stavanger Amtstidende og Adresseavis og Stavanger Avis 12. mars 1894. Den ble også gjengitt i forkortet form i Morgenbladet 14. mars 1894.

Denne dødsannonсен stod i Bergens Aftenblad, 12. mars 1894:

At vor kjære, trofaste Bestyrerinde af Magdalenahjemmet Grethe Egenæs hensov stille idag efter faa Dages Sygeleie meddeles herved Slægt og Venner. Bergen den 9de Marts 1894. Paa Bestyrelsens Vegne, Vilhelm Holdt. Begravelsen foregaar fra Magdalenahjemmet Fredag den 16de Marts Kl. 11½.

Dødsannonсен stod også i Stavanger Amtstidende og Adresseavis 12. og 13. mars 1894 og i Morgenbladet 15. mars 1894.

Hetlandsgaten 4 slik huset så ut i 1939. Her var Magdalenahjemmet i Stavanger 1878–1882.
 Det lyse hjørnehuset foran Hetlandsgaten 4 er Bergelandsgaten 15.
 Foto: Formannskapets samling. Stavanger byarkiv BySt003_184.tif

Lørdag 17. mars stod denne takkeannonse i Bergens Aftenblad og Bergens Adressecontoirs Efterretninger, Bergens Tidende og Bergens Annonce Tidende:

Hjertelig Tak for al udvist Opmærksomhed i Anledning Bestyrerinde Grethe Egenæs' Død og Begravelse. Bergen 16de Marts 1894. Vilhelm Holdt.

Grethe Ingeborg Egenæs var søster til denne forfatterens oldefar på farssiden.

Magdalenahjemmet

i Bergen het egentlig Kvindehjemmet "Nygjærdet" og ble stiftet av pastor Vilhelm Holt i 1879. Det ble kjøpt med økonomisk støtte fra Brennevinssamlaget og tatt i bruk i 1882. Bergen kommune ga årlige tilskudd til driften. Bygningen som Magdalenahjemmet holdt til i, het Nygjerde og var opprinnelig et lyststed som lå nordvest for Damsgård hovedgård. Da Wilhelm Mohr kjøpte Nygjerde, fikk siden bygningen navnet Mohrs Minde. Magdalenahjemmet overtok den i 1881 og var der til 1934. Bygningen er nå revet. (Ref.: *Bergen byleksikon*)

Grethe Egenæs fikk utvilsomt med seg hvordan det gikk med Magdalenahjemmene rundt om i Norge. Utenom Bergen, var det Magdalenahjem i Christiania (Kristiania / Oslo) (1859–1944), Trondheim (1868–1920) og i en kort periode i Stavanger.

I Stavanger var det et Magdalenahjem fra 1878 til 1882. (Ref.: *Stavangeren og Vestlandsposten*) Det holdt til i Hetlandsgaten 4 (Ref.: *Stavanger Aftenblad*) og ble grunnlagt av Lars Oftedal som en del av Bethaniastiftelsen i byen. Virksomheten ved Magdalenahjemmet i Stavanger opphørte på grunn av pengemangel. Årsaken var at givene i Stavanger hadde muligheten til å øremerke bidragene sine til Bethaniastiftelsen, og da valgte de å øremerke dem til barnehjemmene stiftelsen hadde. (Ref.:

Joachim Solum: “Fra Faldne Kvinder til Dyktige Piger... En studie av redningshjem for prostituerte kvinner i Norge i siste halvdel av det nittende århundre”) Hetlandsgaten 4 ble revet i mars 2006 (Ref.: *Stavanger Aftenblad*).

Indremisjonens teologi med bot, omvendelse og fromhetsøvelser var en drivkraft for arbeidet. Magdalenahjemmene i Norge kan derfor betraktes som en del av Indremisjonens filantropiske program. (Ref.: *Store norske leksikon*)

Kilder:

bente-borgen.no/historier-fra-virkeligheten (Nettside)

Grethe Egenæs – fra Stavanger til Magdalenahjemmet på Laksevåg, hjemmet som skulle være redningen for prostituerte kvinner

Borgen, Bente Elisabet: Historien om jomfru Grethe Egenæs. Kvinnen som levde for å redde Bergens prostituerte (Artikkel i *Bergens Tidende* 26. november 2022)

Bergen byleksikon (Nettside)

Det kgl. Bibliotek, København (Nettside)

Christian Richardt, *Samlede Digte*. Anden deel.

Digitalarkivet (Nettside):

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0011: Ministerialbok nr. A 11, 1832-1856 (s. 228)

Laksevåg Sokneprestembete, SAB/A-76501/H/Ha/Hab/Haba/L0003: Klokkerbok nr. A 3, 1887-1899, s. 245

Folketellingene i 1865, 1870 og 1891 (Nettsider)

erlingjensen.net/bethania-waisenhus (Nettside)

erlingjensen.net/hetlandsgata (Nettside)

Lokalhistoriewiki.no (Nettside)

Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Bergens Aftenblad – Bergens Adressecontours Efterretninger – Bergens Tidende – Bergens Annonce Tidende

Morgenbladet

Romsdals Tidende

Stavanger Aftenblad (SA) – Stavanger Amtstidende og Adresseavis – Stavanger Annonce-Tidende – Stavanger Avis

Aalesunds Handels- og Søfartstidende

Solum, Joachim: “Fra Faldne Kvinder til Dyktige Piger...” En studie av redningshjem for prostituerte kvinner i Norge i siste halvdel av det nittende århundre. Masteroppgave, UiO 2011

Stavanger byarkiv

Stavangerbilder

Store norske leksikon (Nettside)

Oppfinneren

Jens Andreas Jenssen (1881–1955)

Snekker og oppfinner Jens Andreas Jenssen ble født i Stavanger 3. oktober 1881. Han ble konfirmert i Domkirken, Stavanger, 6. oktober 1895. Da han ble konfirmert, bodde han i Nedre Strandgate 16. I folketellingen år 1900 er han snekkersvend. Våren 1907 endret han fornavnet fra Jens Andreas til Andreas.

Han bodde 1901–1904 i Chicago (*Ref.: Folketellingen 1910*) før han returnerte til Stavanger og giftet seg med Olava Elise Olsen 2. mars 1907. De fikk seks barn: Edvin Andreas (1907–1981), Borgny Marie (1908–1916), Yngvar John (1910–1990), Eli (1912–1974), Turid (1913–2000) og Sverre (1915–1993).

Familien bodde til leie på Stavangers østkant. Ifølge de lokale folketellingene flyttet familien ofte: Jærgaten 66, ABC gaten 14, Hvidingsøes, Taugaten 18, Hjelmelandsgaten 39 og Høkerгатen 13.

Hermetikkindustrien blomstret i byen, og mekanikus Jenssen fant opp en falsemaskin for hermetikkbokser. Maskinen viste seg å være effektiv og fikk navnet Record.

I *Stavanger Aftenblad* kom 30. juli 1912 denne omtalen av maskinen:

“Record”. Ny automatisk falsemaskin. Tilkjent æresdiplom ved fiskeriudstillingen i Kjøbenhavn.

Man skulde tro, at man m.h.t. hermetik-maskiner og da spesielt falsemaskiner var kommet saa langt, som det idethele kan tænkes, at man kan komme. Men hermetikindustriens krav til maskiner som ikke alene leverer et godt arbeide, men som om mulig kan øge produktionen d.v.s. maskiner med den størst mulige produktionsevne, og som samtidig reduserer produksjonsomkostningerne, synes at være ubegrænset. Det mindste fremskridt i denne retning blir strax udnyttet. Og det maa saa være paa felter, hvor industrien er blit masseproduktion, som tilfældet er med vor sardinindustri.

Spørsmålet om at konstruere en automatisk falsemaskin er ikke nyt av aaret. Bl.a. har fabrikeier W. Nessler i aarenes løb syslet meget med denne opgave, ofret den baade megen tid og mange penge. Det lykkedes ham ogsaa i sin tid at fremstille en maskine, som arbeidet helt automatisk – en liden gut behøvet bare at putte æskerne i den; men maskinen var alfor kompliceret og altfor ømfindtlig til saa grovt arbeide, og den har ikke faat nogen nævneværdig praktisk anvendelse.

Nu er der imidlertid ved hr. Nesslers verksted forarbeidet en automatisk falsemaskin, som efter alt at dømme synes at ha fremtiden for sig. Maskinen, hvis navn er ‘Record’, har en ganske eiendommelig tilblivelseshistorie. Den er nemlig konstruert af en snedkersvend Andreas Jensen, som har syslet adskillig med forskjellige slagt opfindelser. Hr. Jensen kom en dag tidlig ivaar op til gamle Nessler og fortalte, at han havde idéen til en automatisk falsemaskin, bygget paa et helt nyt princip, som han nærmere udviklet. Hr. Nessler, hvis arbeide med denne slags maskiner ikke havde git de rigeste frugter, stillet sig til en begyndelse skeptisk; men efter nærmere at ha sat sig ind i princippet, blev han interesseret i sagen, og de blev enige om at lage en maskin. Under arbeidet stødte man selvfølgelig paa mange uberegnede vanskeligheder, men takket være hr. Nesslers

Andreas Jensen (1881–1955). Utsnitt av foto i arkivet til familien Eikenes. Ukjent fotograf og ukjent dato.

erfaring og hans flinke folk blev vanskelighederne overvundet, og en dag stod maskinen fix og færdig – og arbeidet helt tilfredsstillende.

Med nogen smaa forandringer er nu forarbeidet 5 maskiner: 2 er leveret til Haugesund, 1 til Aalesund, 1 har været udstillet ved Fiskeriudstillingen i Kjøbenhavn hvor den fik den ene af de 3 æresdiplomer, som gik til Norge, og den 5te skal idag eller imorgen leveres til Chr. Bjelland & Co.

At gi nogen detaljeret beskrivelse af maskinen skal vi ikke inlde os paa. Den er af størrelse som de andre falsemaskiner, er meget enkelt, ser overordentlig solid ud og antas at kunne false mindst 9000 æsker sardiner pr. Dag under normal drift. Den kan false alleslags æsker: firkantede og ovale og kan betjenes selv af en uøvet gut. Prisen er 1500 kroner. Selvsagt er der søgt om patent paa maskinen, som vil bli fabrikeret ved hr. Nesslers mek. Verksted.

Hr. Andreas Jensen har nu solgt sin andel i maskinen til et aktieselskab med en kapital paa 35,000 kroner, fordelt på aktier a 1250 kroner. Selskabets bestyrelse bestaar af d'hr. Overretssagførerne Hidle og Vik samt fabrikeier Braadland.”

Falsemaskinen “Record” var halvautomatisk og ganske avansert, men den tapte kampen mot Reinerts falsemaskin som allerede var på markedet. (Ref.: *Jørg Hviding: Kappløpet om falsemaskinen*)

Inntekten på salget av andelen han hadde i maskinen “Record”, gjorde at han i 1913 kunne flytte med familien sin fra Stavangers østkant til Våland på Stavangers vestkant hvor han hadde kjøpt Hafrsfjordgaten 57. Den lokale folketellingen forteller at familien har hushjelp og at det er leieboere i huset. Lykken var imidlertid kortvarig.

Året etter bodde han igjen med kone og barn til leie på Stavangers østkant. Ifølge de lokale folketellingene flyttet familien ofte i årene som fulgte: Sandeidgaten 51, Haukelidgaten 21 og 65, Storhaugveien 19 og Sandsgaten 57.

Da krigen kom i 1914, forverret situasjonen enda mer for familien. I slutten av oktober 1917 flyttet Andreas Jenssen med kone og barn til Hetland kommune og bosatte seg på Gausel.

Denne annonsen i *Stavangeren* 17. desember 1917 og *Stavanger Aftenblad* 18. desember 1917 viser hvilke problemer han hadde havnet oppi: “Bekjendtgjørelse. Jeg maa beklageligvis igjen bekjendtgjøre at al gjæld som stiftes i mit navn av andre end mig selv er jeg ikke ansvarlig for. Gausel 17/12–17. Andreas Jenssen. Snekker og Mekaniker.”

En mulig forsterkende årsak til at familien flyttet til Hetland kommune, kan ha vært frykt for Forsorgskontoret i Stavanger og Sara Berge (1873–1946) som var ansatt der fra 1910 til 1939.

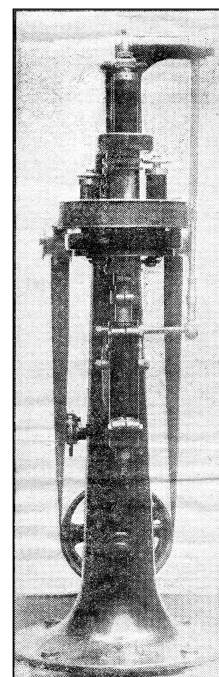
Stavangeren hadde 17. januar 1918 en omtale på første side om en “ny aapningsanordning for sardinæsker”. Den blir karakterisert som “utvilsomt meget praktisk” fordi “nøklen kan brukes i det uendelige, hvorved der spares jern til nøkler”. Slik sett var den et tidlig eksempel på materialbesparing.

Det kan virke som om han har klart å arbeide seg opp, for 28. juni 1919 har han denne annonsen i *Stavanger Aftenblad*: “Barnepike. En pike der er glad i barn, faar plads straks paa landet. Andreas Jensen. Gausel.”

Året etter hadde han 18. juni 1920 en stor illustrert annonse i *Stavanger Aftenblad* om åpningsanordningen han hadde funnet opp for hermetikkbokser. Allerede 17. juli 1920 fortalte *Stavanger Aftenblad*: “Patent er tilstaat [...] Mekaniker Andreas Jenssen, Stavanger, paa “maskin for paalægning av tætningsmateriale paa hermetiklok”. Fuldmægtig P. T. Malling, Kristiania.”

Oktober 1920 ble en dramatisk måned for familien. Det offentlige skulle overta ansvaret for barneflokkene. Kona flyttet med sønnen Yngvar til Stavanger. Der begynte han på Petri skole før han i slutten av måneden kom på Bethania Waisenhus. Folketellingen i desember 1920 viser at de fire yngste barna var tatt hånd om av det offentlige, og at kona hans bodde hos sin bror og sine foreldre i Stavanger. Kildene forteller ikke noe om hvorfor dette skjedde, men det kan ha vært økonomiske årsaker.

Det er verd å merke seg at verken han selv eller det eldste barnet hans, Edvin, er å finne i folketellingen i 1920. Årsaken til at de ikke er registrert i denne folketellingen, er ukjent.

Falsemaskinen “Record”. Bilde i en Stavangeravis fra mars 1912. Fra arkivet til familien Eikenes.

Skoleprotokollen til Jåtten skole viser at Edvin gikk der mens folketellingen ble gjennomført. Dermed var nok også Edvins far, Andreas, i Hetland kommune i desember 1920 selv om skoleprotokollen til Petri skole i Stavanger forteller at han var i Stavanger. Edvin fullførte folkeskolen på Jåtten skole i 1921.

I *Stavangeren* stod 26/9-1921 på side 2 en omtale av en praktisk varmtvannsbeholder som Andreas Jenssen søkte patent på. Den hadde også et rom til å holde mat varm. Oppfinnelsen stod utstilt i Steintøimagasinet på Torvet.

Med tanke på Hetland hvor de ikke hadde “springvand paa kjøkkenet”, hadde han også konstruert et apparat som bestod av en bøtte med kran, plassert i et stativ med en elektrisk plate til oppvarming av vann og til steking.

Andreas Jenssens ekteskap endte med skilsmisse ved kongelig resolusjon 22. mai 1925, noe som kom til å påvirke barna hans på forskjellig vis. I adressebøkene for Stavanger 1925–1948 titulerer han seg først mekaniker og senere snekker. Han flyttet flere ganger i disse årene. Adressene som er funnet i adressebøkene, er: Ny Kirkebakken 6 (1925), Brødregaten 8 (1926–1927), Taarngaten 6 (1928), Vinkelgaten 14 (1929–1930), Øvre Holmegate 30 (1931–1933), Smedgaten 10 (1924–1935), Nytorvet 7 (1935–1936), Hetlandsgaten 34 (1940–1943) og Bergelandsgaten 28 (1948–1955). Denne siste adressen var samme hus som Anders Svela vognmandsforretning tidligere hadde holdt til i (*Ref.: Stavanger Museums årbok 1991*). Huset ble revet i 1968 (*Ref.: RA 28/II-1968*). Senere kom IMI-gården der og fra 2016 bygget til Statens Vegvesen (*Ref.: RA*).

Da freden kom i 1945, ble Andreas Jenssen etterforsket for et mulig angiveri. Saken ble henlagt av Landssvikpolitiet for Rogaland 19. juni 1946. Det finnes ingen bilder i denne lille saken, og den inneholder ikke taushetsbelagte opplysninger (*Ref.: Arkivverket*).

Datteren Eli hadde hyppig kontakt med faren helt fram til hans død, og barna hennes var ofte med henne og besøkte sin morfar (*Ref.: Samtaler i familien*). Yngvar, sønnen hans, fortalte i et brev til sin bror Edvin, at faren holdt på med oppfinnelser helt til det siste. Andreas Jenssen laget også møbler som han hadde god avsetning på (*Ref.: Einar Kristoffer Andreassen*). Denne forfatteren har ingen minner om sin farfar.

Andreas Jenssen tok livet sitt 22. februar 1955 (*Ref.: Arkivverket*). Årsaken er ukjent for denne forfatteren. I dødsannonseren står det “Vår snille far”. Begravelsen fant sted 26. februar 1955 (*Ref.: SA 26/2-1955*). Sønnen Yngvar som bodde i Hardanger, skrev 10/3-1955 til sin bror Edvin om hvorfor han ikke hadde kunnet komme i farens begravelse. Brevet hans er ellers et svar på en rikstelefonsamtale, et telegram og et brev fra Edvin i forbindelse med farens død. Yngvar forteller i brevet sitt at han hadde korrespondert med faren, og at det siste brevet han hadde mottatt fra faren, trolig var poststemplet 7/2-55 (*Ref.: Brev fra Yngvar i familiens arkiv*).

Andreas Jenssen ble gravlagt på Lagård gravlund i Stavanger, grav 12.4. Graven hans er senere slettet. (*Ref.: Gravplassforvaltningen i Stavanger*).

Kilder:

Arkivet til familien Eikenes

Merknad: Avisbildet av falsemaskinen Record stammer fra en uidentifisert Stavangeravis fra perioden 21. – 25. mars 1912.

Samtaler med slektninger

Arkivverket

AV/RA-S-2228/F/Fc/Fce/L0017 (Dødsmelding)

Stavanger byrett, dødsfallsprotokoll

RA/S-3138-28: Landssvikarkivet, Rogaland og Stavanger politikammer. Saksnummer Anr. 2118

Merknad: Denne forfatteren fikk i 2024 tilbud fra Arkivverket om å komme til Oslo for å studere denne saken, men valgte å basere teksten i denne artikkelen på det som er nevnt i svarbrevet fra Arkivverket. Ytterligere detaljer om saken er derfor ukjent for denne forfatteren.

Bokhylla (Nettside):

Hviding, Jørg: Kappløpet om falsemaskinen. Utgitt 1994

Bore, Ove Magnus: Anders Svela vognmandsforretning. Et stavangerfirma med stil og eleganse (Stavanger Museum årbok 1991)

Digitalarkivet (Nettside):

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/001/30/30BA/L0015: Ministerialbok nr. A 15, 1879-1888, s. 110

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0028: Ministerialbok nr. A 27, 1878-1896, s. 181

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/001/30/30BB/L0009: Klokkerbok nr. B 9, 1902-1935, s. 37

Folketellingene 1910 og 1920 (Nettsider)

Gravplassforvaltningen i Stavanger (Nettside)

Lokale folketellinger i Stavanger 1903–1916

Nasjonalbibliotekets arkiv for tidskrift og aviser (Nettside):

Norsk Tidende for det Industrielle Retsvern – Rogalands Avis (RA) – Stavanger Aftenblad (SA) – Stavangeren

Stavanger Byarkiv:

Adressekalendre: 1925–1943, 1948

Skoledagbøker: Storhaug skole – Jåtten skole – Petri skole

Store norske leksikon (Nettside)

Overrettssakføreren

Johan Andreas Cornelius Johnsson, døpt Johnsen (1856–1935)

Dette er en oppdatert og utvidet versjon av “*Om forfatteren*” i boken *Con sordino* av Johny Elm fra 1991. Bildeutvalget er endret.

Overrettssakfører Johan A.C. Johnsen jr., født 3. juni 1856, var sønn av fogd og overrettssakfører Johan A.C. Johnsen (1830–1901) og Pemille Sørensdatter (1816–1897). Han gikk på Stavanger Latinske skole (Kongsgård skole) fra 1864 til 1871 (Ref.: *Arkivverket*). Deretter reiste han til Christiania for å gå på Heltberg's og Ameberg's Latinske skole og samtidig studere fiolin med fiolinisten Gudbrand Bøhn (1839–1906). Dette ga han imidlertid opp og returnerte til Stavanger. Arkivene fra Heltberg's og Ameberg's skole er gått tapt Ref.: *Oslo byarkiv*.

Han ble konfirmert i Stavanger Domkirke 7/4-1872. Tre av halvbrødrene hans (*Søren Gustav, Jacob Hesberg og Johan Severin Krag*) var skipskapteiner. I 1873 fikk han sjømannspatent og tok 12/5-1873 hyre som matros. Han tok sturmannseksamen i 1878 og tok 17/6-1878 hyre som sturmann.

Han var sjømann på skonnerten Richard (1873), barken Ørvar Odd (1874–1876), skonnerten Ottar (1876–1877) og barken Granit (1877–1878) før han var sturmann på galeasen Helene (1878–1879). Han mønstret av for godt 6/11-1879.

I sine år til sjøs var han blant annet i Hamburg, København, Kjøpmandsholm (*Köpmanholmen i Ångermanland*), Le Havre, Mexico, Montevideo, New York og Vilana (*Vilaine i Bretagne*).

Torsdag 25. november 1880 giftet “Sturmand” J.A.C. Johnsen seg med Ida Elisabeth Iversen (1859–1938). De hadde “Kgl. Bevilgning af 22de Nobr. 1880” og giftet seg “I Hjemmet” (Ref.: *Domkirken sokneprestkontor, Klokkerbok nr. B 14, 1875-1902*). Bevillingen er ikke funnet (Ref.: *Arkivverket*). De fikk seks barn. Tre av dem døde i ung alder: William (1889–1891), Johan A.C. (Johny) (1883–1888) og Victor (1886–1888) (Ref.: *Domkirken sokneprestkontor, Ministerialbok nr. A 26, 1878-1896*).

I 1881 meldte han seg opp til examen artium. Eksamenen ble holdt i Kristiania. Prøvene begynte 29/7-1881 (Ref.: *Aftenposten*). Immatrikuleringen ved universitetet fant sted 14/9-1881 (Ref.: *Morgenbladet*). Av de 242 som tok examen artium i 1881, fikk senere flere tilknytning til Rogaland (Ref.: *Stavanger Aftenblad 3/9-1981*).

Juni 1882 tok J.A.C. Johnsen examen philosophicum som Præceterist (Ref.: *Dagen*). I 1885 tok han, 29 år gammel, juridisk embetseksamen som én av 35 det året. Eksamensresultatet var Haud (Ref.: *Dagbladet*). Fordi han i studieårene 1881–1885 hadde arbeidet på sakførerkontor, kunne han umiddelbart etter avlagt eksamen kunne åpne praksis i Stavanger. Han fortalte sin datter Wendla at studieårene hadde vært svært intense.

Adressen hans ved folketellingen i 1885, var Øvre Holmegade i Stavanger. Huset var nummer 60 i byen. Etter en adresseomlegging samme år fikk huset adressen Øvre Holmegade 18. Huset ble revet etter en stor brann 31/10-1979.

I 1886 ble J.A.C. Johnsen junior autorisert som overrettssakfører. Den 3. desember 1889 skjøttet faren sin eiendom Charlottenlund (*Kongsgaten 45 i Stavanger*) over på sin sønn. I 1894–1896 hadde eiendommen adressen Ladegaardsveien 45. J.A.C. Johnsen jr. bodde i Charlottenlund til 1897. Den 3. april 1897 skjøttet han Charlottenlund tilbake til sin far for det samme beløpet faren i sin tid hadde skjøttet det til ham for. Faren solgte så eiendommen ut av familien 28. januar 1898 for et lavere beløp. Junior fortalte Wendla, datteren sin at han hadde eid huset. Det ble brannskadd i 1917 og i 1998, men er siden gjenoppbygget.

I 1898 var bare junior aktiv som overrettssakfører. Senior hadde blitt slått konkurs i 1893 og mistet retten til å være overrettssakfører, men i 1898 traff ringvirkningene av farens konkurs også sønnen, og J.A.C. Johnsen jr. melde konkurs. *Stavanger Amtstidende og Adresseavis* hadde denne bekjentgjørelsen 18. november 1898: “**N.B.** At Hrr. Overrettssagfører

Overrettssakfører Johan A.C. Johnsson (1856–1935). Ukjent fotograf. Fra arkivet til familien Eikenes.

Kongstengaten 21 i 1916. I døråpningen står Betty (Bertha Carina) Johnsson. Dadda Letty (Olette) Lovise Olsen har Edgar Elmers Johnsson på armen. Wendla Elmers Johnsson ville ikke være med på bildet. På skiltet over husnummeret står det O.r.sagfører Johnsson. Ukjent fotograf. Fra arkivet til familien Eikenes.

Johan Johnsen **ikke** ved den stedfundne Concurs hindres i at fortsætte sin Sagførerforetning attesteres herved. Stavanger Skifteret 17de Novbr. 1898. Tranaas.”

J.A.C. Johnsen seniors konkurs i 1893 i Kristiansund var så friskt i minnet hos mange at det i *Stavanger Aftenblad* 6. desember 1898 stod dette: “Det glæder os at kunne meddele at hr. overrettsagfører Johan Johnsen allerede saaatsige har opnaaet ordning med sine kreditorer og kan fortsætte sin virksomhed under langt gunstigere økonomiske vilkaar end før. Ved uforudseede omstændigheder kom han for ca. 5 aar siden i økonomiske vanskeligheder som imidlertid nu ere endte, saaat han tør haabe herefter at kunne se en lysere fremtid imøde. – Hr. Johnsen har virket som sagfører her paa stedet i ca. 14 aar og procederet en hel del større sager, ligesom han fra sine overordnede har attester for at være en duelig og nidkjær mand i sin fag. – Ogsaa som formandskabssekretær har hr. Johnsen godt lov paa sig, hvilket vil sees af de trykte formandskabsindstillinger for 1897, side 112.”

I *Stavanger Amtstidende og Adresseavis*, 7. mars 1899, stod denne bekjentgjørelsen: “Ved Skifterettens Beslutning af idag er Formuesfællesskabet mellem Overrettsagfører Johan Johnsen og Hustru Ida Elisabeth Johnsen, i Henhold til §38 i Lov om Formuesforholdet mellem Ægtefæller af 29. Juni 1888, ophævet. Stavanger Skifteret 4. Marts 1899. Tranaas.”

Med den rettsavgjørelsen vernet han hustruen sin mot eventuelle økonomiske problemer som måtte komme på grunn av den økonomiske situasjonen han var i.

Ved siden av å være overrettsagfører, var Johan A.C. Johnsen jr. fra 1895 til 1899 formannskapssekretær i Stavanger, en stilling også hans far hadde hatt fra 1859 til 1865. Han innehadde også ved ledighet stillingen som konstituert politimester i Stavanger (*Ref.: Notis i SA II. september 1893*). Formannskapssekretæren utførte på denne tiden som regel også kommunens prosesser. Stillingen som formannskapssekretær ble omorganisert etter at han fratradte ved årsskiftet 1899/1900.

På grunn av navnelikheten med sin far skiftet han høsten 1899 etternavn fra Johnsen til Johnsson fordi faren den høsten fikk tilbake sin autorisasjon som overrettsagfører og åpnet kontor i Stavanger. Navneskiftet gjorde det lettere å skille mellom far og sønn. Moren døde i 1897, faren i 1901.

Johan A.C. Johnsson var i 2 formann i Stavanger ligningskommission, og i 5 år formann i Stavanger overskattetakstkommission. I mange år var han formann i styret for Stavanger pensionsindretning, stiftet 1844. Han frabad seg gjenvalg i Stavanger pensionsindretning i 1898. Han var æresmedlem i Stavanger yngre

sømandsforening, stiftet 1850. Han ble i 1900 konstituert og i 1906 fast beskikket forsvarer ved meddoms- og forhørsrettene i Stavanger by og Jæren og Ryfylke sorenskriverier, en stilling han siden innehadde til han avsluttet sakførerpraksisen sin i 1931.

Det er uklart hva som skjedde rent økonomisk da han i 1897 skjøtet Charlottenlund tilbake til sin far for det samme beløpet som faren i sin tid hadde skjøtet eiendommen over til ham. Avisene forteller at han (sønnen) gikk konkurs i 1898, men klarte å komme til en ordning med sine kreditorer.

Ifølge de lokale folketellingene flyttet han flere ganger i årene som fulgte: Ladegaardsveien 57, Vaalandsgaden 51, Ladegaardsveien 49, Kannikgaden 29, Dronningens gade 56, Dronningens gade 54, Hillevåg og Ladegaardsveien 3.

1898–1910 var han konsertanmelder og skribent i stavangeravisene hvor han benyttet en rekke forskjellige signaturer og psevdonymer. Den mest kjente er Johny Elm. I 1991 ble de bevarte artiklene og diktene hans utgitt i boken *Con sordino* lett språklig modernisert. Redaktør for boken var hans datter Wendla (1910–2005) som også skrev noen små kommentarer til farens tekster.

Han ble skilt ved kongelig resolusjon fra Ida Elisabeth Iversen 9/3-1909. Skilsmiselloven ble liberalisert det året. 27/12-1909 meldte han seg ut av statskirken (Ref.: *Domkirken sokneprestkontor, Ministerialbok nr. A 24*). 3/1-1910 giftet han seg borgerlig i Stavanger Byrett med sin tjener (Ref.: *Lokal folketelling*), Betty (Bertha Karina) Johnsen (1889-1981). Adresse ved inngåelsen av ekteskapet: Lyder Sagens gate 5 (Ref.: *Stavanger Byfogd Notarialprotokoll 1909–1910*). De fikk tre barn: Wendla Elmers (1910–2005), Edgar Elmers (1914–1921) og Elna (Lillemor) Elmers (1919–2007).

Elmers er avledet av Elm i Johny Elm som var psevdonymet hans. Ifølge Wendla siterte han Søren Aabye Kierkegaard (1813–1855): “Gift deg eller gift deg ikke, du vil angre begge deler.”

Hans datter Wendla, denne forfatterens mor, ble født 3/7-1910 og døpt 21/8-1910. Adresse ved dåpen: Lyder Sagens gate 5 (Ref.: *Klokkerbok B 10 St. Petri sokneprestkontor*). Folketellingen for 1910 viser at familien 1/12-1910 bodde på Bakken gaard i Hetland kommune like utenfor Stavangers bygrense. Det er noen feil i folketellingen: Jokum, overrettsagfører og Venla (Ref.: *Folketellingen for Hetland kommune, Bakken gaard, Gnr. 23, Bnr. 87*).

I 1911 var han tilbake i Lyder Sagens gate 5 i Stavanger. 27/2-1912 kjøpte han Kongstengsgaten 21 i Stavanger. I årene han bodde der, ble huset av vennene hans kalt for musikkpaviljongen på grunn av all musikken som strømmet ut av huset. Hans hovedinstrument var fagott, men han spilte også bratsj og klaver. Han var avholdsmann (Ref.: *Rogaland 24/12-1947*). Det var noe han ble etter studietiden i Christiania. Han likte også å gå på kino (Ref.: *Hans datter Wendla*). Julaften 1947 skrev hans svigersønn, Edvin Eikenes, om dette i avisen *Rogaland*.

I perioden 15/12-1911 til 15/3-1912 (Ref.: *Manuset*) skrev han librettoen til *Kismeth*, en opera comique. Den ble utgitt i 1991 som ren tekst i boken *Con sordino*, og i 1997 i tonesatt versjon.

Han spilte fagott i Janitscharorchesteret som sommeren og høsten 1915 holdt konserter i musikkpaviljongen i Bredevandsparken og i Bjergsted. Ifølge *Vestlands-Posten* (ukjent dato) hadde ikke byen tidligere hatt et så stort blåseorkester som også hadde komplett treblåserbesetning. *Stavanger Aftenblad* forteller 27/4-1915 at det er 22 musikere i orkesteret. Dirigent er Harald Kristiansen (1883–1947). “Bestyrelsens formand” er “hr. overrettsagfører Johnsson”.

Skatteligningen for Stavanger forteller dette høsten 1923: Johan Johnsson, o.r.sakfører, Kongstengsgt. 21, inntekt 4000, skattekasse 4, byskatt 413,48, statsskatt 32,00. (Ref.: *Stavanger Socialdemokrat 14. november 1923*)

At han slet rent økonomisk, vises i panteregisteret til Stavanger byfogd hvor det er registrert to utpantninger i Kongstengsgaten 21 i de årene Johan A.C. Johnsson eide huset. Den første var i 1918 for 138,96 i ubetalt byskatt 1917–1918, og den andre var i 1926 for 1079,96 i ubetalt byskatt i perioden 1921–1926. Hans datter Wendla fortalte denne forfatteren at faren hennes arbeidet hardt for å klare seg rent økonomisk, men fortalte ikke noe om byskatten og utpantningene og følgene av dem.

I anledning 70-årsdagen i 1926 fikk han denne omtalen i *Stavanger Aftenblad* 31. mai 1926: “Overrettsakfører J.A.C. Johnsson, Stavanger, er 70 år 3. juni. Hr. Johnsson er født i Stavanger. Som ganske ung reiste han tilsjøs, tok stymannseksamen i 1874, og for så flere år som stymann. Senere begynte han å lese; han tok eksamen artium i 1881 og juridisk embedseksamen i 1885, Like etter nedsatte han seg som sakfører i Stavanger, hvor han senere har hatt sitt virke. Ved siden av sin sakførerstilling var han noen år sekretær i Stavanger formannskap, formann i overskattekommissjonen, formann i direksjonen for Stavanger pensjonsanretning og siden 1906 forsvarer ved meddoms- og forhørsretterne i Stavanger kjøpstad, Jæren og Ryfylke sorenskriverier. Det kan tilslutt nevnes, at hr. Johnsson er æresmedlem i Stavanger yngre sjømannsforening.”

I avisen *Stavangeren* stod i anledning 70-årsdagen, dette 1. juni 1926: “70 aar fylder 3. juni overretts-sakfører J.A.C. Johnsson, Stavanger. Han var oprindelig sjømand og seilte endel aar som styrmand, men begyndte derefter at studere. Johnsson tok juridisk embedseksamen i 1885 og nedsatte sig kort efter som sakfører i Stavanger. Ved siden av sin sakførerstilling har han i 5 aar været sekretær i Stavanger formandskap, formand i statens overskattekommission, formand i direktionen for statens pensionsindretning og siden 1906 forsvarer ved meddoms og forhørsretten.”

Den 28. april 1927 solgte han Kongstengaten 21. Huset eksisterer i 2024 i noe ombygget stand. Han bodde i Lysefjordgaten 12 til 1930. Så flyttet han til Sølvberggaten 16 hvor han ble boende resten av livet. Han var frimurer og et høyt ansett medlem i Stavanger sakførerforening. Sakførerpraksisen sin avsluttet han i 1931.

Overrettssakfører Johan A.C. Johnsson, døde i Stavanger 28. desember 1935 på Stavanger sykehus av nyrebekkenbetennelse og uremi. Ifølge hans datter Wendla, var noe av det siste han sa: “Jeg dør i hvert fall som en gjeldfri mann.” Det viste nok både til gjelden faren hans pådro seg, og hva farens gjeld så hadde ført til for ham etter farens bortgang. Den gang var det en æressak å dø gjeldfri. Hustruen hans, min mormor, mottok årlig støtte fra frimurerlosjen til hun døde.

I avisen *Stavangeren* stod denne nekrologen 30. desember 1935: “Overrettssakfører Johan Johnsson er død efter lengere tids sykelighet i en alder av 79 år. Han var født i Stavanger som sønn av sakfører og senere foged Johnsen og gikk som ung tilsjøs, men begynte så å studere og blev juridisk kandidat i 1885. Johnsson nedsatte sig straks som sakfører i sin fødeby og blev 1886 autorisert som overrettssakfører. I sin tid var han en ansett forsvarer ved rettene, spesielt i sjørettssaker. Inntil for få år siden fungerte han ved rettene.”

Begravelsen foregikk fra Eiganes kapell. Overrettssakfører Johan A.C. Johnsson fikk etter eget ønske en umerket grav på Eiganes gravlund i Stavanger.

Kilder:

Arkivet til familien Eikenes

Vestlands-Posten (Udatert avisclipp fra 1915)

Arkivverket

Bokhylla (Nettside):

Mardal, Magnus: Norges Prokuratorer, Sakførere og Advokater 1660–1905, bind III, del 2, Sakførere 1848–1905. Utgitt 1984–1986

Michaelsen, M.L.: Stavanger Sjøfarts Historie. Seilskibene og Seilskibsfarten i Aarene fra 1600 til 1922. Utgitt 1927

Statsarkivet i Stavanger, SAST/A-102101, Fa-L0004 hovedprotokoll 1858-1867, side 319 (Kongsgård skole)

Stavanger sjømannskontor, SAST/A-102006/F/Ff/L0005: Annotasjonsrulle No 1, patentnr. 1786-3585 (del 2), 1872-1900, s. 102

Stavanger sjømannskontor, SAST/A-102006/F/Fb/Fbb/L0008: Sjøfartshovedrulle, patentnr. 3605-4804, 1873, s. 488

Studenterne fra 1881. Biografiske meddelelser samlede i anledning af deres 25-aars studenter-jubilæum. Utgitt 1906

Studentene fra 1881. Fest- og minneskrift ved 50-års studenterjubilæet 1931. Utgitt 1931

Digitalarkivet (Nettside):

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0017: Ministerialbok nr. A 16, 1855-1867, s. 34

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0018: Ministerialbok nr. A 17, 1857-1877, s. 100

Domkirken sokneprestkontor, AV/SAST-A-101812/001/30/30BA/L0025: Ministerialbok nr. A 24, 1877-1927, s. 152

Domkirken sokneprestkontor, AV/SAST-A-101812/001/30/30BA/L0027: Ministerialbok nr. A 26, 1878-1896, s. 105 og 130

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0029: Ministerialbok nr. A 28, 1878-1904, s. 22

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BB/L0014: Klokkerbok nr. B 14, 1875-1902, s. 40

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/002/A/L0017: Ministerialbok nr. A 36, 1917-1938, s. 177

Folketellingene 1865, 1870, 1875, 1885, 1891, 1900, 1910 og 1920

St. Petri sokneprestkontor, AV/SAST-A-101813/001/30/30BB/L0010: Klokkerbok nr. B 10, 1905-1917, s. 49

Stavanger sjømannskontor, SAST/A-102006/F/Ff/L0005: Annotasjonsrulle No 1, patentnr. 1786-3585 (del 2), 1872-1900, s. 102

Stavanger sjømannskontor, SAST/A-102006/F/Fb/Fbb/L0008: Sjøfartshovedrulle, patentnr. 3605-4804, 1873, s. 488

Stavanger byfogd, SAST/A-101408/001/6/60/60B-L0025: Notarialprotokoll 1909-1910, side 157

Stavanger byfogd, SAST/A-101408/001/4/41/410/410AD/L0005: Panteregister nr. AD 5, 1908, s. 12

Stavanger byfogd, SAST/A-101408/001/4/41/410/410AD/L0005: Panteregister nr. AD 5, 1908, s. 275

Eikenes, Eivind A.C.: Stumfilmkinoene i Stavanger 1896–1932. Kildene forteller. Utgitt 2019

Eikenes, Wendla E.J. og Johny Elm: Kismeth. Utgitt 1997

Elm, Johny: Con sordino. Utgitt 1991

Fra hemmelighet til innsikt. St. Johanneslogen St. Svithun 100 år i St. Svithuns Stad. 1895–1995. Utgitt 1996

Halbo, Sverre M.: Norges advokater og sakførere 1932. Utgitt 1932

HBR Historisk befolkningsregister (Nettside)

Oslo byarkiv

Stavanger byarkiv

Adressebøker for Stavanger fra perioden 1912–1935

Fortegnelse over Husnummere i Stavanger. Utgitt 1885

Lokale folketellinger i Stavanger 1894–1900, 1901–1902, 1903–1916

Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Aftenposten (AP) – Dagbladet – Dagen – sFædrelandet – Morgenbladet – Rogaland – Stavanger Avis – Stavanger Aftenblad (SA) – Stavanger

Amtstidende og Adresseavis – Vestlands-Posten – Vestlandet

Originalmanuskripter etter overrettssakfører Johan A.C. Johnsson

Majoren

Jacob Gustav Ferdinand Krag (1866–?)

Jacob Gustav Ferdinand Krag var sønn til J.A.C. Johnsen jrs halvbror Johan Severin Krag og Alma Lovise Wilhelmine Krag, født Neitzke. Alma, født i kystbyen Stolp (Stupsk) i Pommern (nå Polen), kom høsten 1862 til Stavanger fra Wintershagen i Preussen. Hun var født 21. januar 1844. Bopel: Øvre Strandgade i Stavanger (Ref.: *Ministerialboken til Domkirken sokneprestkontor 1864*) I Rotterdam byarkiv er fødselsdatoen hennes registrert som 22. februar 1845.

I folketellingen som ble gjennomført i Norge 1865, er begge foreldrene hans notert som boende i husstanden til overretts-sakfører Johan A.C. Johnsen sr. i Øvre Strandgade, men de var ikke til stede under folketellingen.

Han ble ifølge hovedprotokollen til Kongsgård skole i Stavanger, født 8. april 1866 i havnebyen Stolpemünde [Ustka] i Pommern [nå Polen] og døpt 21. mai 1866.

En dødsannonse i *Stavanger Amtstidende og Adresseavis*, 11. juli 1870, for søsteren Olga, viser at familien hans bodde på Våland det året. Ifølge dødsannonsen foregikk begravelsen fra hjemmet [Sørgehuset]. Våland var den gang i Hetland kommune. Olga Ulrikke Ferdinanda Krag døde, 13 måneder gammel, 7. juli 1879. Hun ble begravet på Stavanger Bykirkegaard. (Ref.: *Ministerialboken til Hetland sokneprestkontor*)

Familien hans er ikke funnet i folketellingen for 1875. Hans far, skipskaptein Johan Severin Krag, var den ene av forloverne da Johan A.C. Johnsen jr. giftet seg 25. november 1880.

Skipskaptein Johan Severin Krag overlevde et forlis i Natal i september 1880. (Ref.: *Stavanger Amtstidende og Adresseavis*) Muligens fikk dette forliset ham til å skifte levevei og bli skipshandler.

Sønnen hans, Jacob Gustav Ferdinand Krag, var elev på Kongsgård skole i Stavanger 1874 og 1876–1878. Han fikk gode karakterer. (Ref.: *Hovedprotokollen til Kongsgård skole*) Foreldrene hans ble registrert som innflyttet i Rotterdam 6. juli 1881. (Ref.: *Stadsarchief Rotterdam*) På 1880-tallet var Rotterdam en by i vekst, og faren slo seg ned der som skipshandler. Jacob Gustav Ferdinand Krag var 15 år da familien kom til Rotterdam.

I ministerialboken for Den Norske Sjømannsmisjon i Amsterdam/Rotterdam er dåpen av hans søster, Erna Ulrikke, registrert 30. juli 1882. Hun ble født 20. april samme år. Jacob Gustav Ferdinand Krag er oppført som en av fadderne til barnet.

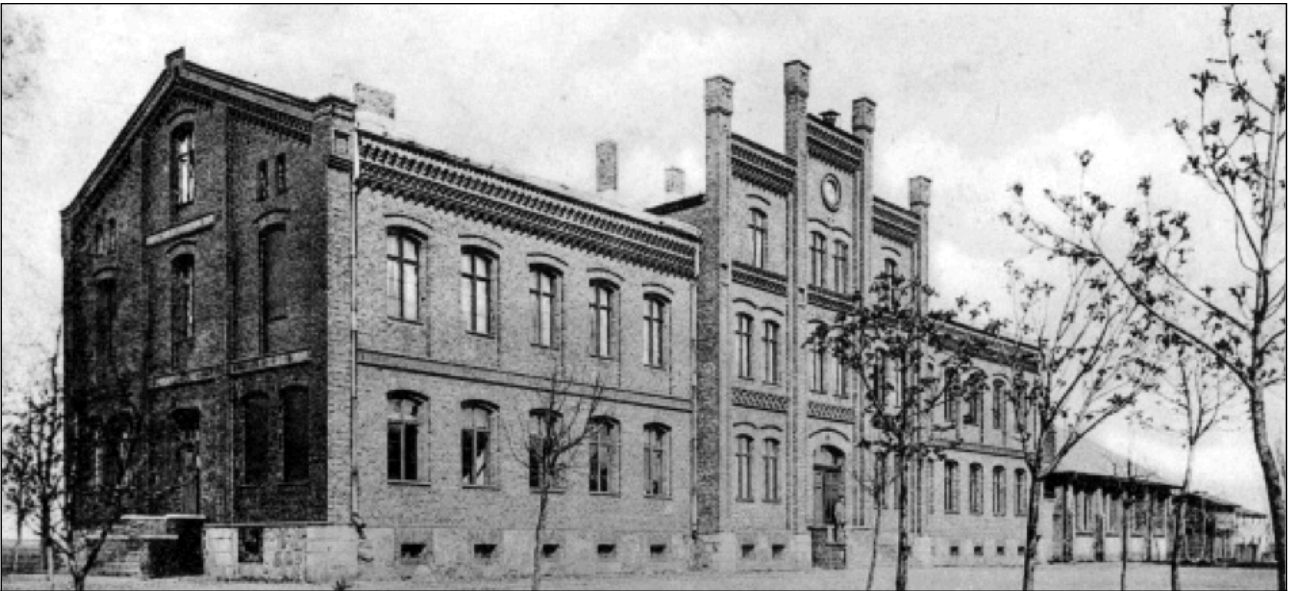
Ved påsketid 1885 kom "Jacob Krag aus Rotterdam" til Städtischen Gymnasium zu Belgard [Białogard] i Pommern [nå Polen] og ble student 1192 der. (Ref.: *XV. Programm des städtischen Gymnasiums zu Belgard für das Schuljahr 1885/86*) Gymnaset var grunnlagt i 1868. (Ref.: *Postkort utgitt til gymnaset 50-årsjubileum*)

Hvor lenge han gikk på dette gymnaset, og hvordan det gikk med ham der, er ukjent. Det er også ukjent hvor han bodde mens han gikk der.

Morens hjemby, Stolp [Stupsk] i Pommern [nå Polen], er omtrent 100 kilometer fra Belgard [Białogard]. Foreldrene hans var omtrent 1000 kilometer unna i Rotterdam.

Major Jacob Krag i 1915.
Utsnitt av foto. Ukjent fotograf. Det ser ut som om bildet er tatt i en kulisse.
Fra arkivet til familien Eikenes.

Gymnasiet i Belgard. Utsnitt av postkort fra 1918. Utgiver: Verlag Wilh. Kamecke, Belgard a/Pers.
Bildekilde: akpool.de.

Ifølge *Ørebladet*, gikk han på en tysk militærskole og begynte muligens da samtidig på sin karriere i militæret i Tyskland. Jacob Gustav Ferdinand Krags mor døde i 1901 og hans far i 1906, begge i Rotterdam.

Bildet i familiens arkiv av major Jacob Krag med Jernkorset, viser at det under første verdenskrig må ha vært kontakt mellom ham og slektningene hans i Norge. Det har ikke vært mulig å finne ut hvordan det gikk med ham siden og når han døde.

Historien om den norskættede majoren Jacob Krag i den tyske hæren, ble i perioden 6. juli – 12. august 1915 fortalt i aviser over hele Norge og også, i forkortet versjon, i *Nordisk Tidende* i New York. Her er den slik den stod i *Ørebladet*, 6. juli 1915:

“**En Stavangergut som tysk Major.** Han har faaet Jernkorset. Jernkorset af 1. Klasse er tildelt Nordmanden Jacob Krag, en Søn af afdøde Skibsfører Johan Krag og en Fætter af Frk. Sylvia Krag.

Født i Stavanger gik Jacob paa Kongsgaard Skole til sit 9de Aar. Da flyttet hans Forældre til Rotterdam, og Gutten blev opdraget i en tysk Militærskole. Jacob Krag er nu en Mand i nogle og firti Aars Alderen og er Major i det tyske Infanteri. I disse Dage er han som sagt blevet dekoreret med Jernkorset af 1ste Klasse for Erobringen af en Landsby, skriver ‘Vestlandet’.”

Avisen *Vestlandet* har det ikke vært mulig å finne i Nasjonalbibliotekets digitale avisarkiv. Avisen ble utgitt i Stavanger fra 1906 til 1916. (Ref.: *Stavanger byleksikon*)

Merknad: Jernkorset av 1. klasse ble tildelt mer enn 200.000 ganger under første verdenskrig. (Ref.: *Wikipedia*) Uten tvil passerte historien om major Jacob Krag frontlinjene i 1915 og kan dermed ha ført til problemer for kusinen hans, Sylvia Krag, som da var sykepleierske i Frankrike og pleiet sårede som kom fra fronten.

Kilder:

Arkivverket:

Stavanger Katedralskole, SAST/A-102101, Hovedprotokoll Fa-L0005, 1867-1876, s. 330 og Fa-L0006, 1876-1884, s. 19

Digitalarkivet (Nettside):

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0021: Ministerialbok nr. A 20, 1860-1877, s. 15

Hetland sokneprestkontor, SAST/A-101826/30/30BA/L0006: Ministerialbok nr. A 6, 1869-1884, s. 11

Den norske sjømannsmisjon i utlandet/Hollandske havner (Amsterdam-Rotterdam-Europort), SAB/SAB/PA-0106/H/Ha/Haa/L0001: Ministerialbok nr. A 1, 1876-1887, s. 6

Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Stavanger Amtstidende og Adresseavis – *Ørebladet*

stadsarchief.rotterdam.nl/ (Nettside)

Wikipedia (Nettside)

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (Nettside)

XV. Programm des städtischen Gymnasiums zu Belgard für das Schuljahr 1885/86, s. 11

Hotelleieren

Sylvia Pernille Neitzke Krag (1876–1949)

Sylvia Pernille Neitzke Krag var datter av J.A.C. Johnsen jrs halvbror, skipsfører Jacob Hesberg Krag, og Louise Augusta Johanna Krag, født Neitzke. Louise kom fra Stolp (Słupsk) i Pommern (nå Polen).

I folketellingen for 1865 er moren Louise notert som ugift og losjerende i husstanden til overrettssakfører Johan A.C. Johnsen sr. Hun ble gift med Jacob 4. januar 1866. I folketellingen for 1875 står det at hun har barna Adolf (f. 1867), Johan (f. 1870) og Ulrikke (f. 1873) I folketellingen for 1891 bor familien i Bergelandsgaten 29 (Eldre husnummer: 1147).

Sylvia Krag ble født i Stavanger 11. mai 1876 og konfirmert i Stavanger 2. oktober 1892.

Kirkegaten 2 er huset til venstre. Det var der Sylvia Krag's Cigar-, Vin- & Herreartikkelforretning holdt til 1896–1902. Bildet kan tidligst være tatt våren 1912. M. Stangeland Musikhandel holdt da til i de samme lokalene. Fotograf: Carl Johan Jacobsen. Huset ble revet i august 1967. Bildet tilhører Stavanger Byarkiv. Filnavn: BySt015_027.tif

Forretningskvinne

Knapt tjue år gammel startet hun forretning i Stavanger. Åpningsannonсен stod i *Stavangeren*, 21. mars 1896: Ny Forretning. Mandag 23. ds. Aabner vi en velassorteret Cigar-, Vin- & Herreartikkelforretning i Kirkegaden No. 2 (Ludvig Jensens Forr. Hus), hvilken vi tillader os at anbefale. Sylwia Krag & Co.

Kunngjøring i Norsk Kundgjørelsestidende, 4. april 1896: Til Stavanger Magistrat. Undertegnede Ulrikke Auguste Krag og Sylwia Pernille Krag, Bopæl Bergelandsgade No. 37, agter at drive Handel i Stavanger under Firma Sylwia Krag & Co. Sylwia Krag indehar Firmaets Signatur og Ret til at forpligte Selskabet. Stavanger den 17. Marts 1896. Sylwia Pernille Krag. p.t. Stordøen den 21. Marts 1896. Ulrikke Auguste Krag.

At Frøken Ulrikka Auguste Krag i mit Paasyn egenhendig har underskrevet ovenstaaende Firmaanmeldelse, attesteres. Stords Lendsmandsbestilling, 21. Marts 1896. D. Pedersen. For Attesten Kr. 2.00 – to Kroner – betalt. D. Pedersen. Registrert idag. Stavanger Magistrat, 23 Marts 1896. Kielland. (2.19).

Annonse i Stavanger Amtstidende og Adresseavis 25. oktober 1897:

En kvik, paalidelig Dama kan faa Plads hos Sylwia Krag & Co.

Ligningsmantall for Stavanger 1897, 8. rode viser at hun det året bodde i Kongsgaten 45.

Sylvias far døde til sjøs i 1895 i Det indiske hav. Moren hennes døde i Stavanger i 1896. Da hennes bestemor døde i 1899, stod dette i stavangeravisene: Dødsfald. At vor kjære Bedstemor Ulricke Neitzke døde 9de April i Stolp (Pommern) bekjendtgjøres herved. Stavanger, 17.de April 99. Paa fraværende Søskenes og egne Vegne. Sylwia Neitzke Krag.

Sylvia Krag var en tid forlovet med Fredrik Koch. Forlovelsen ble hevet i all vennskapelighet. (Ref.: *Leserbrev i Stavanger Aftenblad, 30. desember 1981, signert Hans Koch*)

Ulrikke Auguste Krag, Sylvia Krags søster, ble lærer i 1898 og flyttet til Ålesund.

Annonse i Stavanger Amtstidende og Adresseavis, 2. mai 1899: Min Cycle tilsalgs. 195 Kroner kontant. Sylwia Krag.

Annonse i Stavanger Aftenblad, 26. februar 1900: Grundet Bortreise tilsalgs. 1 Spisestuemøblement i antik Stil, 1 Soveværelsemøblement hvitt lakeret og lysblaat, 1 Salonmøblement. Møblerne er næsten nye, selges helt eller delvis. Kan besees hver Dag mellem 10–12 og 3–5. Sylwia Krag, Peder Klows gate 36 I.

Folketellingen år 1900 forteller at Sylvia Krag bodde til leie i forhuset i første etasje i Peder Klows gate 36. Ifølge den lokale folketellingen for år 1901 hadde hun da flyttet til fjerde etasje i det samme huset.

Annonse i Stavanger Aftenblad, 24. mars 1900:

En kvik, paalidelig Dame kan fra 1ste April faa Ansættelse nogle Timer om Dagen. Sylwia Krag & Co.

Notis i Stavanger Aftenblad, 3. september 1902: **Frk. Sylwia Krag** har i disse dage solgt sin cigar- og vinforretning til Havannamagasinet, idet frøkenen har besluttet at indtræde i “Det røde kors” som sygepleierske. Den velrenommerede forretning er den ældste specialforretning i branchen her i byen. Overtagelsen sker i de første dage af oktober.

Annonse i Stavanger Aftenblad, 5. september 1902: Grundet Forretningens absolute Ophør bedes al Gjæld indbetalt inden 15. September. Sylwia Krag.

Annonse i Stavanger Aftenblad, 1. oktober 1902: Paa Grund af Forretningsophør og Fraflyttelse fra Stedet bortsælges hele min kurante Varebeholdning til langt under vanlige priser. Mærk! Aabent kun 6 Dage til. Sylwia Krag.

Annonse i Stavanger Aftenblad, 7. oktober 1902: Idet jeg slutter min Forretning, har jeg den Ære heved at takke for den Velvilje, der er vist mig i de forløbne 7 Aar. Stavanger 7. October 1902. Ærbødigst Sylwia Krag.

Kirkegaten 2 (nr. 413a) var i Uhrens rode i Stavanger. Utenom Sylvia Krags butikk, var det flere næringsdrivende i huset. I ligningsmantallet for Stavanger 1903 tatt opp i perioden 27.–29. oktober 1902 står det: “Enkefru Sømmes hus der nu er solgt til M. Stangeland bor paa Nytorvet 8”. Det står også at huset er ubebodd. Utenom forretningen til Sylvia Krag hadde det i 1902 vært en skomaker, et forgyllingsverksted, en garnhandel, et sakførerkontor, en leseforening for kvinner samt en delikatessforretning i huset. Det er mulig at Sylvia valgte å avslutte forretningen sin fordi huset ble solgt. Salget ble tinglyst 25. oktober 1902.

Pensjonatvertinne i Paris

I 1903 reiste hun til Tyskland for å utdanne seg til sykepleierske i Berlin. I 1908 opprettet hun sammen med Nini Rosenkilde fra Stavanger, et pensjonat i Rue St. André des Arts i Paris.

Notis i Stavanger Aftenblad 27. april 1910: Bjørnson pleiedes i Paris af Røde kors-søstre. En af dem har været en Stavanger-dame, frk. Sylwia Krag.

Fra reportasje i Buskeruds Blad, 30. april 1910: Ved den døde Digters Baare. [...] Nat til igaar vaagede i Dødsværelset Søster Hansine Hansen, som har fulgt Bjørnson, siden han forlod Larvik, og Søster Sylvia Krag. Ingen gives Tilladelse til at komme ind i det Værelse, hvor Bjørnson ligger paa Ligstraa. ...

Sommeren 1913 bodde Sylvia på Anne Kures Hotel, Voxenkollen. (Ref.: *Aftenposten morgen, 6. september 1913*) Senere startet hun et pensjonat i Rue Richilien i Paris.

Sykepleierske

Første verdenskrig satte en stopper for henne i Frankrike. Nå fikk hun behov for sin utdannelse fra Berlin. Hun arbeidet en periode som sykepleierske i det franske Croix Rouge på sykehuset Val-de-Grace i Paris og siden i Rouen før hun vinteren 1915 kom tilbake til Stavanger. På ett av sykehusene fikk hun avskjed på grått papir da de fikk vite at hun hadde tysk mor. Det er naturligvis også mulig at det her er en sammenheng med avisomtalen av fetteren hennes, Jacob Krag, sommeren 1915 og også det faktum at hun hadde tysk mor og var utdannet i Berlin.

I desember 1915 var hun en av dem som gjennom avisen ble varslet om å fornye festet av gravstedet fra 1896. Gravstedene hennes var nummer L 334 og 336. (Ref.: *Stavanger Aftenblad*, 9. desember 1915) Om hun fornyet festene, er ukjent.

*Illustrert intervju i Stavanger Aftenblad, 23. desember 1915: **Under korset gror barmhjertigheten. Frk. Sylvia Neitzke Krag.*** Da jeg igaarftes kom op paa Strøket, saa jeg bort i Kirkegatens vintergraa ensformighet en uniform, som vakte min opmerksomhet. Den mindet om en katolsk søsters . . . den sorte kappe faldt fra hodet bølgende nedover damens skuldre, men hun bar ingen tung, trist hætte, kappen var fæstet om haaret med et hvitt baand, hvorpaa et litet rødt kors lyste. Det var frk *Sylvia Krag* i det franske røde kors' uniform. Da krigen bød ut, var frk. Krag hjemme paa besøk – hun drev dengang et pensionat i Paris sammen med en anden norsk dame, frk. Rosenkilde. Og jeg husker endnu, at jeg tilfældigvis traf hende oppe paa Promenaden en av de "kritiske" dage, da vor egen nøytralitetsvakt skulde sendes østover. Jeg hadde selv faat indkaldelse, og frk. Krag ventet bare paa leilighet til at komme over til Frankrig for at stille sig under korsets tjeneste – for nu var det alvor . . . nu skulde uniformens forpligtelse indfris, den nemlig at "under korset gror barmhjertigheten" . . . Vi ønsket ikke "vel møtt derute", da vi skiltes, men frk Krag sa ganske rolig: "Ja, hvem vel . . . kanskje det blir mig, som faar skjænke Dem den sidste slurk vand". Var det spøk eller alvor? Jeg visste det ikke, men det løp mig koldt nedad ryggen, naar jeg tænkte derpaa . . . Nu kommer frk. Krag saa direkte

Sylvia Krag. Tegning i *Stavanger Aftenblad*, 23/12-1915.
Bilde: SA/NB

fra de franske hospitaler,

som man idethele kan komme i vore dager, og jeg ventet bare at de blodflekker paa hendes uniform og føle den døde lugt av kloroformen.

– Det har været en forfærdelig og en strid tid, sier frøkenen, og jeg kan endnu næsten ikke faa mig til at tro, at jeg virkelig skal faa nyde julen herhjemme – i *fred*. Aa, om dere visste, hvad det ordet egentlig betyr i denne tid, hvad det værer i sig av godt, av haab og av lykke! Bare det at komme herop og se alle [de] glade menneskene . . . ingen krøblinger halte avsted paa sine krykker . . . ingen blinde føle sig frem langs hus væggene . . . ikke de sørgende kvinders store skare . . . ikke føle den knugende byrde, som har lagt sig over alt folket, dette urokkelig alvor under nationens kamp paa liv og død . . . man forstaar ikke hvad det vil si, før man har følt det.

– De kommer fra Paris?

– Nei, fra Rouen. Der arbeidet jeg sidst. Og da jeg saa fik leilighet hjem med en lastebaar, kunde jeg ikke motstaa fristelsen . . . jeg begyndte jo at bli litt slitt.

– Ja, det maa være et opslitende arbeide?

– Opslitende og anstrengende for legem og sjæl. Paa det store hospital *Val de Grace* i Paris hadde jeg 5 værelser med ialt 250 patienter at passe. Og dagvakten er fra 7 om morgen til 8-9 aften,

natvakten fra 7 aften til 10-11 formiddag. Men netop dette, at vi er optat med arbeide hvert øieblik, at vi

ikke faar tid til at tænke,

gjør det mulig at holde ut. Skulde vi sætte os til at tænke paa de enkelte patienter . . . paa alle lidelserne og paa hvilken fremtid mange av de stakler gaar imøte, ja da vilde vi segne snart. Værst var det at arbeide paa den avdeling, hvortil alle de bragtes, som var saaret i hodet: folke med halve ansigte, med bortskutte kjæver, med næden og rene flænget av, med øinene revet ut . . . Det er et under, hvad mennesker kan staa over; men saa er de franske læger flinke til at flikke dem sammen og at erstatte f.eks. en bortskutt næse. Og jeg har pleiet patienter, hvis mund var aldeles ødelagt, saa de maatte ta føden gjennom næsen . . . Og saa denne uendelighet av krøblinger, som man ser nærsagt allevegne! Fornylig saa jeg i Paris en mand, som hadde mistet baade armer og ben, og som gik ved hjælp av krykker, han hadde spændt fast under akslerne.

– End hvordan er det at delta ved operationerne?

– Der arbeidet jeg ikke; men mange søstre sier, at det var værre at ta imot soldaterne, naar de kom ind til hospitalet end at være med ved operationerne. Soldaterne kommer nemlig ind med første forbindelse paa og med de klær, som de kanskje har baaret i ukevis – tilsvinet av skyttergravenes smuds, klæbet til kroppen av størknet blod . . og det som værre er. Mangen gang har jeg været med paa at

klippe klærne av dem

. . aa, nu gyser jeg, naar jeg tænker paa det! Herregud, hvad mange av de folk hadde lidt!

– Men paa hospitalet laa de side om side, de som før kjæmpet mot hverandre paa liv og død?

– Nei, ikke paa de store hospitaler i Paris. Der var bare franskmænd, Selv englænderne hadde egne hospitaler.

–Og sykepleiersker er der nok av?

– Det vrimler av dem derned, og mange har betalt store summer for at faa komme ind i det røde kors.

– Er det saa godt avlønnede poster?

– Løn? . . . Nei, vi har ikke en øre i løn. Vi maa selv holde os vask og ligge hjemme. Den eneste "løn" er maten, naar vi har vakt. Ellers maa vi ogsaa holde os den selv, saa det ofte har været smalkost: grøt og aller grøt fra dag til dag. Derfor maaa vi ogsaa en og anden gang ta privat praksis for at tjene nogen penger.

– Og allikevel gaar endog utlændinger ind i det røde kors?

– Ja, hvis de bare faar: men det er noksaa vanskelig at komme ind nu for utlændinger. Det har nemlig vist sig, at der bak sykepleieruniformen kan ha skjult sig en spion. Paa et av hospitalerne fik jeg selv avsked paa graat papir, da de fik vite, at min mor var tysk.

– Er spionfrygten stor ogsaa i Frankrig?

– Neppe saa stor som i England, men den er der, og hadet til tyskerne er saa intenst som det vel kan være. Hvis nu en tysker dukket op på boulevarderne, vilde folkemængden ha

revet ham istykker.

– Men franskmændene frygter allikevel ikke . . .

– For hvad? At de kanskje skulde tape . . ? Aa nei, jeg har aldrig merket den mindste fnug av tvil om Frankrigs seir tilslut. Men det vil jeg ogsaa si, at de er skuffet, og særlig tror jeg indkaldelsen av aarsklassen 1917, disse purunge guttene, gjorde et trist indtryk. Man hadde heller neppe tænkt sig muligheten av, at krigen skulde komme til at vare saa længe. Man hadde undervurderet Tysklands magt og motstandsevne, og man var selv ikke saa forberedt som ønskelig kunde være.

– Er stemningen nærmest trykket blandt folk flest?

– Ikke trykket egentlig, men alvorlig, beundringsverdig rolig og alvorlig. Man mottar meldingerne om seire og nederlag med samme værdige ro og fatning. Det franske folk har idethele under krigen lagt egenskaper for dagen, som maa avtvinge alles respekt.

– Men der er vel megen nød og elendighet?

– Det skulde man tro; men de som kjender forholdene, mener at det vil bli langt værre, naar krigen er slut. Nu har nemlig alle soldaters hustruer 1½ franc pr. Dag for sig og 50 centimer pr. Dag for hvert barn, og dette bidrag støtter naturligvis godt under, selvom det nu er

meget dyrt at leve

i Frankrig. Der er brød og vin nok, men kjød er dobbelt saa dyrt som før krigen, egg likedan, kolonialvarerne stiger jevnt og sikkert, og værst er det med kul og koks. En sæk antracitkul kostet før krigen 3,80 franc, nu 6.

– End melk og smør?

– Melk er der mangel paa, og den blir nu utdelt bare til barn og syke, Men Frankrigs folk finder sig taalmodig i alle byrder og alle savn i det sikre haab, at før eller senere slaar seirens time. . . **gr.**

Intervjuet er her gjengitt in exsteno slik som det stod i avisen. Det ble også gjengitt i Jarlsberg og Larviks Amtstidende, 28. desember 1915.

Hotellstudier i USA

I avisene finner vi henne igjen i New York i 1917. Muligens dro hun dit før USA kom med i krigen i april 1917.

Fra notis i Nordisk Tidende, 4. oktober 1917: [...] Tirsdag ettermiddag blev pastor Fonkalsrud behagelig overrasket ved at en Stavangerdame, Sylvia Neitzke Krag, som fortiden bor paa Hotel Belmont, New York, kom ind paa det norsk Hospital og overrakte ham 40 dollars som et bidrag til dækning af ovennevnte udgifter, Gaven var ledsaget af følgende smukke skrivelse:

Hr. Dr. A.O. Fonkalsrud! – I det sidste numer af Nordisk Tidende læste jeg om den 17-aarige Stavangergut Trygve Tønnesen, som døde saa fremmed og alene paa det norske Hospital.

Paa Stavangeres vegne takker jeg Dem for den kjærlige pleie De skaffet ham, og deres senere omsorg for hans begravelse.

Vedlagt har jeg den fornøielse at sende Dem \$40.00. – som er givet af Stavangere – til dækning for deres udlæg ved guttens begravelse. For Stavangere, Sylvia Neitzke Krag.

Notis i Nordisk Tidende, 25. oktober 1917: **Frk. Sylvia Neitzke Krag** fra Stavanger har i et halvt aars tid været herover for at studere amerikansk hotelvæsen. Frøkenen har nogen maaneder været oldfrue paa Hotel Belmont, et af de største hoteller i New York, men reiser i den nærmeste fremtid til San Francisco, hvor hun vil bli knyttet til det bekjendte hotel St. Francis. Det er frk. Krag's hensigt at aabne et "tea house" i Stavanger, naar krigen er over.

Leserbrev i Nordisk Tidende, 22. november 1917: **En feilagtig Notis.** Hr. Redaktør:– Det var nok ikke saa ganske rigtig den lille notisen om mig i sidste nummer av N.T. Jeg studerer neppe hotelvæsen i Amerika for senere at aabne et "The-hus" i Stavanger.

Neida, sagen er at jeg sammen med en anden Stavangerdame, frk. Eugenia Rosenkilde i 10 – ti – aar har drevet et skandinavisk familiehotel i Paris, som vi – grundet krigen – foreløbig har lukket: men meningen er – efter krigen – at udvide dette lille "Familie"-Hotel til et stort, moderne hotel efter amerikansk mønster. Det er grunden til mit studieophold her.

De er kanskje saa elskværdig ved leilighed at rette den lille feiltagelse i N-T. Bedste hilsener Sylvia Neitzke Krage. White Plains.

Notis i Stavanger Aftenblad, 7. januar 1918: **To Stavanger-damer starter stort, moderne hotel i Paris.** To Stavangerdamer, frk Eugenie Rosenkilde og frk. Sylvia Krag, som i en aarrække har drevet et meget søkt skandinavisk familiehotel i Paris, forbereder for tiden en stor utvidelse av sin bedrift. De skal nemlig istedetfor familiehotellet, som nu i nogen tid har været lukket paa grund av krigen, oprette et stort moderne hotel efter amerikansk mønster. Den ene av damerne, frk. Krag, har i den anledning opholdt sig i Amerika for at studere hotelforholdene i de ledende amerikanske byer.

Fra notis i Nordisk Tidende, 28. februar 1918: **Norske Damers Klub** for det Røde Kors, som udfører saa meget godt og energisk arbeide i en patriotiske sags tjeneste holdt sin første aarsfest med en middag i Det Norske Selskabs lokaler den 23de februar, Omtrent 60 damer og herrer deltog i festen.

Som Vertinde fungerte fru ingeniør Bull, og som toastmaster frk. Sylvia Krag. Bord-arrangementet som skyldtes fru Tjomsaas og frk. Krag, vakte med sin originale og kunstneriske udførelse megen beundring og stor begeistring blandt de tilstedeværende. [...]

Hun vendte tilbake til Paris og satte hotellplanene ut i livet i 1919.

Hotel Studia

Annonse Aftenposten 1. desember 1919 aften: Hotel Studia. 51 Bd. St. Germain, faar ledige Værelser fra 1ste Januar. Rosenkilde & Krag.

Nini Rosenkilde døde 3. februar 1920. (Ref.: *Dødsannonse i Stavanger Aftenblad, 5. februar 1920*)

Reisebrev i Trondhjems Adresseavis, 9. april 1920: Fra min studiereise. Av Karl Strømme. II. Rotterdam–Paris. [...] Klokken 10 aften var vi i den store stad, maalet for vor reise. Bil blev bestilt og i ¼ time gik det gennem gater og stræder til hotel “Studia” i Boulevard Germain. [...] Paa “Studia” fik vi en god mottagelse og følte os med engang som hjemme. Det er en Stavangerdame, frk. Krag, som har hotellet, og det er virkelig et mønster paa orden og renslighet. ...

Munchmuseet har et kortbrev datert 5. oktober 1920 som Edvard Munch sendte til kunstmaleren Ludvig Ravensberg mens han bodde på Hotel Studia.

Illustrert innlegg i Norges Handels og Sjøfartstidende, 19. mars 1921: Hotel Studia. Det norske hotel 51 Boulevard St. Germain, Paris. De fleste norske som har besøkt Paris, kjender Hotel Studia og dets elskverdige vertinde frk. Krag. Særdeles mange har bodd der. Andre er kommet paa besøk. En hel del har nydt godt av eierindens hjelp i en eller anden anledning.

Frøken Krag hører til dem, som vet alt og forstaar en hvilken som helst situation. Hun vet raad er er alltid til tjeneste. Det synes likefrem at være hende en fornøielse at tilby sin hjelp.

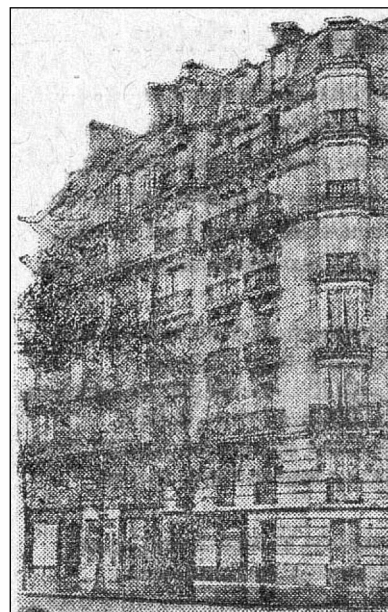
Det smukke central beleggende Studia er i det hele et sted, hvor man befinner sig vel. For de mange, som sender unge mennesker til Paris for at studere, maa det være særdeles heldig at kunn anbringe dem paa et saa god[t] sted, uten at behøve at la dem indespærre i et pensionat.

Fra reisebrev i Aftenposten, 20. juli 1921, morgen: Herman Wildenvei 35 aar idag. Hvad han har at fortælle om fortid og fremtid. Brev fra “Aftenposten”s korrespondent i Paris. ...Paa det norske hotel Studia som ligger paa Boulevard St. Germain, side om side med det hus hvor Alfred de Musset blev født, har Wildenvei taget ind, og her faar jeg se en mægtig bunke manuskripter, som han selv glæder sig over, fordi de har været tabt, men er gjenfundet. [...]

Illustrert innlegg i Aftenposten morgen, 13. januar 1922: Norge i Paris. Nogen ord med Sylvia Krag. Alle nordmænd, som kjender Paris, kjender ogsaa frøken Sylvia Krag. Enten har de boet i hendes udmerkede hotel Studia – eller tidligere Rosenkilde og Krag's pension – eller de har gjort energiske, men forgjæves forsøg paa at komme did. Studia er nemlig for den norske Pariserfarende et af de mest eftertragtede punkter i verdensbyen – ja vil i de fleste tilfælde det punkt, som er nordmændenes første og eneste tanke og maal i det øieblik, de sætter foden paa den franske hovedstads grund. Men da der som bekjendt i de sidste gyldne aar har raset en Pariserfeber uden nogensomhelst grænser blandt de gode nordmænd, har bare en altfor liden procent af de epidemismiddede kunnet faa noget begreb om, hvilket charmant lidet Norge i Paris Studia er.

At Studias udmerkede vertinde faar en ligesaa hjertelig modtagelse naar hun besøger Norge, som hendes landsmænd bliver tildel, naar de kommer til Studia, er en selvfølge.

– Alle disse blomsterne stod her, da jeg kom, sagde frøken Krag, da vi søgte hende paa hotel Bristol [i Kristiania] igaar. Blomster i krukker og blomster i glas – saa skjønne, at hun sikkert ikke havde drømt om en slik farverigdom heroppe midt i vor hvide vinter.

Hotel Studia i Paris. Fotografi i *Norges Handels og Sjøfartstidende*, 19/3-1921. Foto: NHS/NB

– Jeg burde naturligvis reist til Syden i min ferie, siger frøken Krag – det havde været det sundeste og eneste rigtige for mig, Men tror De, jeg kunde lade være at drage til Norge? Det er jo 2½ aar, siden sidst. Indredningen af Studia og arbeidet med det har taget al min tid, men naar jeg nu lidt efter lidt kommer i roligere forhold, agter jeg at reise hjem en trip hver sommer. Forresten har jeg jo Norge i Paris. Omtrent alle mine gjester norske – heldigvis. Undertiden har jeg nogen svenske og danske ogsaa, men aldrig andre udlændinger. Jeg hører nemlig til dem som er svært glad i nordmændene, og jeg synes det er umaadelig morsomt at forsøge at faa dem til at føle, at de har et hjem dernede, Den dag, jeg maatte tage mod udlændinger, vilde jeg sørge.

_ Hvor mange norske har de nu?

– 50-60. Det vil sige fuldt besat. I de gyldne aar ønskede jeg, at Studia havde være 4 gange saaa stort. Nu er turisttrafikken aftaget kolossalt i Paris – for alle nationers vedkommende. Man merker det bedst paa de store steder, hvor udlændinger pleier at samles, og hvor nordmændene for ikke saa svært længe siden sandelig ikke var de mindst synlige.

– Hvordan gaar det med Norges hus i Paris?

– For øieblikket gaar det slet ikke, Men det kommer nok til at blive noget af – forhaabentlig om ikke altfor længe.

– Har den norske koloni nogen forening dernede?

– Det er netop det, den ikke har – med undtagelse af en noksaa ny sportsklub – og derfra var det, at planerene om et Norges hus kom op. Men de kom desværre akkurat da de gode tider var ifærd med at forsvinde. Man havde allerede et hus paa haanden – lige ved Madeleinein –, som havde betingelser for at blive, hvad er Norges hus skulde være, lidt beskedent fra begyndelsen af kanske, med læsesal, klublukale, en liden restaurant osv. Men det blev for dyrt, de daarlige tider kom, og de lovede bidrag kom ikke. Der blev tegnet flere hundrede tusen francs, som altsaa beklageligvis ikke er blevet indbetalt. Imidlertid har man 150,000 francs staaende, og det er jo en begyndelse.

– Hvem består komiteen af?

– Major Sverre, Fredrik Petersen, dr. Groth, bankier Steen, skibsreder Knudsen, Diriks og mig selv.

(Også sitert i Stavanger Aftenblad og Stavangeren 18. januar 1922. Senere også i Nordisk Tidende 2. februar 1922)

I Stavangeren fikk den følgende tilføyelse: Frk. Krag er som bekjendt Stavangerdame og drev i sin tid cigarforretning i Kirkegaten.

Hvor kjent Hotel Studia var, viser det faktum at Aftenpostens kontor i Paris på 1920-tallet holdt til i samme bygning som Hotel Studia

Notis i Aftenposten, 11. mai 1922, morgen: Stadsfysikus Bentzen er ankommet til Paris og har taget ind paa Hotel Studia. Stadsfysikus deltager som Norges repræsentant ved mødet i L'Office international d'hygiène publique, som holdes i Paris.

Aftenposten 17. mai 1922, morgen (Også omtalt i Ørebladet 19. mai 1922): Reiselotteriet byder ogsaa paa et to ugers Pariser-ophold. [...] Foruden de gevinster, vi før har omtalt, kan vi glæde med, at listen er beriget med et fjorten dages Pariser-ophold. Frk. Sylvia Krag har stillet et dobbeltværelse til disposition paa sit udmerkede hotel Studia. [...]

Notis i Aftenposten, 10. juni 1922, morgen: Professor Monrad Krohn – har i nogen tid opholdt sig i Paris hvor han har taget ind paa Hotel Studia.

Aftenposten, 4. juli 1922, aften: Hotel Studia, Paris (Rosenkilde-Krag) Eneste helt skandinaviske hotel I Paris. 51 Boulevard St. Germain.

Sylvia Krag. Fotografi i *Aftenposten*, 13/1-1922. Bilde: AP/NB

Aftenposten, 23. oktober 1922, morgen: Hotel Studia, Paris. 51 Boulevard St. Germain. Enkeltv. 8-15 fr. Dobbeltv. 16-24 fr. Hjælp og vejledning under opholdet. (Rosenkilde-Krag)

Notis i Aftenposten, 2. november 1922, morgen: Fru Ellen Gulbranson – er ankommet til Paris og har taget ind paa det norske “Hotel Studia”. Fruen kommer til at opholde sig i Paris vinteren over og underviser endel elever. “Aftenposten”s pariserkorrespondent har bedt fru en om et lidet interview, en anmodning, som hun afslaar med følgende bemærkning:

– Fortæl bare, at “Hotel Studia” ikke bare er et glimrende hotel, og at frøken Krag ikke bare er en yderst elskværdig vertinde, men at hun gjør alt, forat gjesterne skal kunne føle sig som i et hjem.

Aftenposten, 7. juni 1923, aften: (Annonse) Nordmænd i Frankrike tegner reiseabonnement lettest ved henvendelse til “Aftenposten”s eget kontor i Paris. 51 Boulevard St. Germain (samme gaard som Hotel Studia). ...

Reisebrev i Norges Handels og Sjøfartstidende, 12. september 1923: **Med 239 over Nordsjøen.** [...] I Paris bodde vi i hotel Studia Boulevard, St. Germain 51, som drives av frøken Sylvia Krag, datter av skibskaptein Krag, Stavanger. Som god veninde av Bjørnsonfamilien anbefalte hun mig en tur til fru Karoline Bjørnson, som bodde hos sin svigersøn, dr. Sautereau, gift med fru Dagny Bjørnson-Langen. Fru Karoline er trods sine 87 ½ aar kjek og livlig og sterkt interessert for alt norsk.

Det første jeg saa hos Sylvia Krag var “Norges Handels og Sjøfartstidende”, som laa paa hendes bord i hallen. [...] P. Rosenkratz Johnsen.

Aftenposten, 9. Oktober 1924, morgen: Paris. Fru Kathrine Graff-Wang, Hotel Studia, 51 Boulevard St. Germain, har gjenoptat franskundervisningen fra 1ste oktober.

Fra gravferdsomtale i Norges Handels og Sjøfartstidende, 3. september 1925: **Georges de Lange.** Fra Paris skrives: Georges de Lange begravdes den 31. august paa kirkegaarden i Courbevoie, like ved Paris. Tilstede ved begravelsen var legationsraad Bentzon, legationssekretær Andersen, vicekonsul Werring, dr. Bjerna Eide, frk. Sylvia Krag og en række av hans venner i Paris. ... F.W.

Aftenposten, 19. januar 1926, morgen: Paris. Fru Kathrine Graff-Wang, Hotel Studia, 51. Bd. St. Germain, underviser i fransk. Utretter kommissioner, ordning med logi, skaffer poster, møter ved ankomsten og veileder fremmede i Paris.

Sylvia Krag. Fotografi i *Norges Handels og Sjøfartstidende*, 4/5-1926. Bilde: NHS/NB

50-årsdagen

Illustrert omtale i Norges Handels og Sjøfartstidende, 4. mai 1926: **50 aar.** Fra Paris skrives til vort blad:

Frøken Sylvia Krag fylder den 11. ds. 50 aar. Det kunde ligesaagodt være 43 [30?] eller 40 aar, ti frøken Krag er den friskeste og kjækkeste av os alle hernede. Men det er altsaa 50 allikevel.

Sylvia Krag nyder respekt, aktelse og hengivenhet inden den norske koloni i Paris. Dette er meget paa en gang, men ikke for meget, ti hun forener i sig saa mange gode karakteregenskaper og harr som enslig kvinde utrette saa meget i aarenes løp, at man enes om at sette hende i en særstilling inden kolonien.

Hjemme i Norge vet alle likesaagodt som vi hernede, at frøken Krag indehar Hotel Studia i Paris. For hos frøken Krag bor de “allesammen” naar de er paa Parisertur. Med andre ord, frøken Krag har git huslys for tusener og aller tusener av de norske som ikke kan la være at reise til Paris. Alle disse betrakter uten videre frøken Krag som sit forsyn under opholdet her. Saasart de er indenfor hendes dør, legger de sin skjebne i

hendes haand. Frøken Krag paa sin side ifører sig en engleaktig taalmodighet, gir raard og opplysninger, advarer mot det ende og anbefaler det andet. Hun maa høre paa klager, trøste og ordne alt til det beste. Ja, mange er nok de norske tilreisende som skylder frøken Krag baade tak og ære.

Man skal ikke røbe folks hemmeligheter, men her maa noget røbes allikevel. Det er at frøken Krag i al stilhet har hjulpet mange norske i Paris, av dem som i uforstand mister sine penger og derfor staar fast, og av dem som gjerne vil dyrke kunst og boklærdom, men som har ondt for at klare sig. Frøken Krag vil ingenlunde være sig dette bekjendt, men slik er det nu engang. Bak sit praktiske væsen har frøken Krag et varmt og følsomt sind, og det kan hun ikke, og vil hun ikke overvinde.

Hernede og hjemmefra vil Sylvia Krag motta de beste ønsker paa sin 50-aarsdag. Et ønske om at hun i mange aar endnu maa fortsætte at være som er idag, frisk og kjæk og god, til glæde for sig selv og tilbeste for os alle.

Bergens tidende, 6. mai 1926: 50 aar. Frøken Sylvia Krag, den populære indehaver av det norske hotel Studia i Boulevard St. Germain i Paris fylder den 11. ds. 50 aar.

Frøken Krag er et meget skattet medlem av den norske koloni dernede, og vil ogsaa erindres av tusener norske Pariserfarere, som under hendes tak har fundet et gjestfrit og hyggelig logi. Hendes elskværdige væsen og gode humør har skaffet hende mange venner, som nok vil erindre hende paa 50 aarsdagen.

Fra illustrert jubileumsomtale i Aftenposten aften, 7. mai 1926, forbindelse med Sylvia Krags 50-årsdag. [...] Frk Krag som er født i Stavanger, utdannet sig som sykepleierske i Berlin i 1903–08. Sidstnævnte aar kom hun til Paris, hvor hun siden har opholdt sig, delvis som bestyrerinde av forskjellige pensionater.

I september 1919 opprettet hun sammen med frk. Ninni Rosenkilde det norske "Hotel Studia".

Under krigen opholdt frk. Krag sig 1½ aar i Amerika.

Tidens Tegn, 11. mai 1926: 50 aar. Den mest kjendte norske dame i Paris er vel for tiden frøken Sylvia Krag, som idag fylder 50 aar. Hun er den meget populære eier og leder av hotel Studia ved Boulevard St. Germain. Frøken Krag har siden hun for mege aar siden bosatte sig i Paris og grundla sin forretning der, været norske reisendes forsyn og utrættelig medhjælper. I mange kredse her bærer hun navnet "parisermama", og det kan hun være stolt av. Og hun har virkelig været som en god mor for mange, alltid tilhaande med riktige opplysninger, gode raad, betimelige advarsler og betryggende veiledning.

Omtale i forbindelse med 50-årsdagen var det ogsaa i *Morgenbladet* 11/5-26, *Dagbladet* 11/5-26, og *Skandinaven* 9/6-26.

Studia II (i Nice)

Notis i Norges Handels og Sjøfartstidende, 3. juli 1926: Frøken Sylvia Krag, vertinde i det bekjendte Hotel Studia i Paris, vil den 15. september aapne et pensionat i Nice.

Stavanger Aftenblad, 10. juli 1926: Nice – Hotel Studia – Paris. – Sylvia Krag – aabner 15/9 Pension i Nice. (H.O.)

Tidens Tegn, 5. august 1926: Hotel Studia i Paris, 51 Bd. St. Germain aabner 15. september. Pension Studia II Nice, Avenue Bardi. Henvendelse Sylvia Krag, Paris.

Notis i Morgenbladet, 14. august 1926: Norsk pension I Nizza. Frøken Sylvia Krag, som i mange aar har drevet det av saa mange norske velkjendte hotel "Studia" i Paris, aapner fra høsten ogsaa en norsk pension i Nizza.

Notis i Stavanger Aftenblad, 16. august 1926: **Frk. Sylvia Krag**, som i en årrekke har drevet det utmerket[e] renommerte Hotel Studia i Paris, åpner fra høsten ogsaa en norsk pensjon i Nizza under samme firmanavn.

Sylvia Krag. Fotografi i *Aftenposten*, 7/5-1926. Bilde: AP/NB

Fra reisebrev i Haugesunds Avis, 4. oktober 1926: Paris og Frankrike. [...] Fleire hotell og pensjonar har mest berre skandinavarnar som gjester. Det best kjente er Hotel Studia som har norske tenarar, og som vert styrt av frk. Sylvia Krag.

Hjå henne kann gjestene ogso få elskverdig og framifrå rettleiding og hjelp til å avvikla sitt program i Paris. [...] H.S.

Annonse i Norges Handels og Sjøfartstidende, 9. oktober 1926: Nizza Paris. Hotel Studia I, 51, Boulevard St. Germain, Paris, har nu aabnet. Pension Studia II, Avenue Bardi, Nizza. Pensionspris 45-50 frcs. Pr. Dag i oktbr.- novbr. Sylvia Krag, Paris. Paris Nizza.

Notis i Trondhjems Adresseavis, 4. november 1926: **Norsk pensionat ved Rivieraen.** Vor udmerkede landsmandinde Sylvia Krag, fra hotel Studia i Paris, har nylig aapnet et pensionat. Studia 2, i Nizza. Villaen ligger ved avenue Bardi, fredelig tilbaaketrukket i en deilig gammel have, men likevel centralt – ikke langt fra stationen og med trik like til døren. Pensionatet har 20 værelser, salon og spisestue. Al moderne komfort, like til garage for bilister, Alt er norsk og hjemlig, hæderlig og renslig – og prisen 45-50 francs pr. Dag, kunde friste nogen hver til et par ukers vinterophold ved Europas lykkelig solskinskyst.

Annonse i Aftenposten, 13. november 1926: Paris Hotel Studia Paris, 51, Bd, St. Germain. Prisene nu: Enkeltrum fra 20-35, dobbeltrum fra 40-55 francs pr. Dag. Nizza Pension Studia Nizza, Avenue Bardi. Hen pensionspris 40 til 50 francs pr. Dag. Paris Sylvia Krag Nizza.

Fra reisebrev i Agderposten 20. november 1926: [...] Jeg kan ikke slutte denne korrespondance uten at omtale det nye norske hotel-pensjonat Studia II som frøken Sylvia Krag og frøken Signe Johansen har aapnet her. Begge damer har levet i aarrækker i Paris. Blandt det reisende publikum er frøken Krag en velkjendt skikkelse som indehaver av hotel Studia i Paris, gjennom aar besøkt av nordmænd der alle er vendt hjem med de bedste minder fra opholdet hos hende. Frøken Johansen bestyrer Studia her og det kan nok uten overdrivelse sies, at fylder frøken Krag sin plass i Paris, saa gjør frøken Johansen det ikke mindre her. Studia II ligger rolig og smukt inde i en henrivende have, – hvor gjestene i de milde og gode dage sitter under palmerne og lar freden og hvilen falde over sig. Indvendig virker huset helt betagende ved den properhet, orden og utsøkte smak som hersker der. Salon, spisesal og værelser bærer alle merker av en fin kultiveret dames arbeide for at naa det beste, hvilket i rikt maal er lykkedes. At komme op i Studia og slaa av en passiar, saaledes som vi av og til gjør, bidrar meget til den hygge, opholdet her byder. Enten man kommer tilfældig eller som vi gjør, regelmæssig hver søndag til middag, møtes man altid av den mest tiltalende venlighet og elskværdighet fra alle kanter, der har med hotellet at gjøre. Kjøkkenet byder det beste av, hvad fransk og norsk kokekunst kan, og dette i forbindelse med de fænomenalt billige priser, gjør sit til, at alle, som har søkt det, føler sig usigelig vel. Nice i november 1926. Tea Pedersen.

Ifølge Google Maps er Avenue Bardi i Nice 130 meter lang. Det har ikke vært mulig å finne nøyaktig hvor Studia II var i avenyen.

Fra reisebrev i Agderposten, 8. januar 1927: [...] Saa har vi holdt jul her – en nordisk hjemmenes jul med sjau, regjøring, matlavning, bakning har det langt fra været; men juleaften som vi med 28 norske tilbrakte i hotel Studia, var smuk og høitidelig. Hjemlig og koselig var alt ordnet, juletræ med norske flag og en vidunderlig festlig middag, salmesang og en ynde tale om julen av frøken Sylvia Krag, som kom fra Paris samme aften for at feire høitiden i sit nye hotel her, bidrog alt til at skape stemning og den egentlig bestyrerinde, frøken Johansen, hadde paa det skjønnes smykket huset med grønt og blomster. Julegodter og punsch blev budt os i rikt maal og hjem[me]bakte norske kaker mindet os om det mange juler vi saa lykkelige har tilbragt med vore kjære. Dermed var julen slut, og juledagene festet vi som andre rundt om på restauranter og lot violen sørge, hvilket er det enest man har at gjøre i den høitid, som her ikke er nogen høitid. Nice i december. Tea Pedersen.

Fra reisebrev i Nationen, 3. september 1927: **I kano fra Fredrikshald til Paris.** [...] Paris, 28. august. I det udmerkede norske hotel “Studia” – hvor frøknene Krag og Pedersen residerer og paa en fremragende maate leder de nyankommendes første skrift ut i Pariserlivets mange mysterier –

ankom en dag en lyshaaret og brunstekt ung herre. Manden i seg selv var ikke saa merkværdig utenom det at han altsaa var norsk – men den ydre habitus var ikke videre tillidvækkende. Hverken de medtatt knæbukser og den forhenværende hvite skjorte eller sækken paa ryggen skulde tillaten nogen entre paa et førsteklases hotel. Men manden blev besynderlig nok mottat med aapne armer av de elskverdige damer.

Det vist sig nemlig aa være en norsk teknisk-høiskolestudent, Harald Petersen, fra Fredrikshald som i sin kano har padlet fra Fredrikshald til Paris. [...]

Studia III (i La Baule)

I 1928 utvider hun nok en gang. Denne gangen med møblerte leiligheter i La Baule i Bretagne.

Annonse i Stavangeren, 17. mars 1928: Paris Studia I, Hotel, Bd. St. Germain 51. Nizza Studia II, Pension, Avenue Bardi. Bretagne Studia III A/s Møblr. Leiligheter, La Baule. Sylvia Krag – Paris

Annonse i Tidens Tegn, 22. september 1928: Paris, Hotel Studia, 51 Bd. St. Germain. Enkeltr. Fra 20 fr. Dobbr. Fra 25 fr. Moderasjon pr. Måned. Nizza Pension Studia. Avenue Bardi. Hel pensjonspris fra 40 fr. Sylvia Krag.

Illustrert notis i Tidens Tegn, 20. august 1929: Hotell "Studia" feirer tiårsjubileum. Det av så mange norske Pariserfarere kjente Hotel Studia på Boulevard St. Germain feirer idag tiårsjubileum. Det blev startet i 1919 av frk. Sylvia Krag som med stor dyktighet har drevet det hele tiden og som har forstått å gjøre det meget populært.

Annonse i Aftenposten, 7. mars 1931, morgen: Hotel Studia, 51 Boul. St. Germain, Paris. Værelser fra 30 til 45 francs. All komfort. Elevator, Skandinavisk betjening. Veiledning under oppholdet. (HO)

Annonse i Aftenposten morgen, 9. januar 1932: NIZZA – Pens. Studia, Avenue Bardi, Nizza. Hyggelig, hjemlig sted. Solrik have, K. Og v. Vann på alle rum. Pens.-pris fra 35 fr. Centralv. Sylvia Krag.

Annonse i Aftenposten morgen, 19. mars 1932: Hotel Studia, 51 Boul. St. Germain Paris. Værelser fra 20 Frs. Elevator, centralvarme o.s.v. Skandinavisk betjening. Veiledning under oppholdet.

Annonse i Aftenposten morgen, 8. oktober 1932: Hotel Studia – Paris, 51, Boul. St. Germain. Værelser fra 15 frc. Moderasjon ved lengere opphold. Elevator, centralvarme. Koldt og varmt vann på værelsene. Skandinavisk betjening. (HO)

Notis i Stavangeren, 21. desember 1932: Frk. Sylvia Krag er idag kommet hjem fra Frankrike. Hun skal tilbringe julen i Stavanger.

Gaven til Frelsesarméen

Illustrert omtale i Stavanger Aftenblad, 28. mars 1935: **En storstilt gave.** Sylvia Krag skjenker sin villa i Nizza til Frelsesarméen. Vårt bysbarn Sylvia Krag har i disse dager skjenket sin store, prektige villa i Nizza, Pension Studia II, til Frelsesarméen. I gaven er alt inventar innbefattet, selv servise.

Hotel Studia i Paris. Fotografi i *Tidens Tegn*. 20/8-1929. Bilde: TT/NB

Pension Studia II i Nizza. Fotografi i *Stavanger Aftenblad*, 28/3-1935. Bilde: SA/NB

Frøken Krag's oprinnelige ønske var at Studia skulde bli et hjem for eldre, enslige og trette damer, men hun bødte sig for Frelsesarméens mening om at et hjem for unge menn trengtes mer. Eiendommen heter nu "Foyer du jeune homme" – Hjem for unge menn.

Ved innvielsen som falt sted 16. mars, var til stede Frelsesarméens sjef i Frankrike, kommissær G. Isely, Nizzas borgermester og politimester, flere lands konsuler, representanter for pressen og mange andre, i alt omkring 200 personer. I de taler som blev holdt, falt det mange rosende ord om det nyerhvervede hjem og den vakre tanke som lå til grunn for gaven. Kommissær Isely betegnet den som den mest generøs gave han enda hadde sett, en gave som vidnet om forståelse og varm interesse for Frelsesarméens arbeid.

I et hilsningstelegram til frk Krag blev det uttalt en hjertelig takk.

Sylvia Krag er en søster av den kjente norske frelsesoffiser søster Svanøe og av fru overlæge Pedersen, Stavanger.

Rettelse i Stavanger Aftenblad, 29. mars 1935: En misforståelse. I vår omtale av Sylvia Krag storstilte gave til Frelsesarméen stod det ved en meget beklagelig misforståelse at Sylvia Krag er søster av den norske frelsesoffiser søster Svanøe og fru overlæge Pedersen. De er imidlertid gode barndomsvenninner av Sylvia Krag.

Fra artikkel i Stavangeren, 12. april 1935: Da Frelsesarméen kom til Stavanger for 45 år siden. [...] Blandt dem som stod frelsesarméen meget nær i svunne dager var frk. Sylvia Krag som har skjenket arméen sin vakre eiendom [*Pension Studia II i Nizza*]. [...]

Illustrert omtale i Nationen, 29. mars 1935: Sylvia Krag. Kjent og elsket av mange norske som har nydt godt av hennes hjelpsomhet og morsomme selskap i hennes lille norsk-franske hotell i Paris er Sylvia Krag, det straalende menneske, full av liv og interesse. Da hun hadde solgt Pariserhotellet for aa faa "ro" – kjøpte hun et i Nice! Dette har hun og hennes venninde frøken Johannesen drevet de siste aarene. Men nu har Sylvia Krag forært dette til Frelsesarméen i Frankrike til et hjem for unge menn. Nu har hun bare villaen "Petite Nini" tilbake. Den ligger ved sjøen og er hennes private hjem. Min i nærheten driver hun en barnepensjon. Petite Nini er opkalt efter hennes første kompagnon Nini Rosenkilde fra Stavanger, som er død. Men Sylvia Krag er ikke et menneske som kan live uten arbeide, Sikkert hører hennes tusen venner snart at hun paany er gaatt inn for et nytt foretagende. Kanskje hun snart begynner aa tenke paa aa snu nesen hjem nu – for Norge elsker hun – især Stavanger og Jæren. Men for et arbeidsmenneske vil vel alltid arbeidsstedet bli hjemmet.

Pensjonisten

Notis i Rogaland, 15. juni 1936: Sylvia Krag, den kjente Stavangerdame som i mange år drev hotell Studio i Paris, kom igår hit fra Hamburg med "Iris".

Notis i Stavanger Aftenblad, 15. juni 1936: Et kjent og kjært Stavanger-ansikt har vært å se i byen idag. Sylvia Krag er hjemme fra Frankrike på sommerbesøk. Den tidligere "pariser-mama" fra Hotell Studia er nu rett og slett privatmenneske, forteller hun selv. Men i var bevissthet vil hun alltid stå som det sikre tilfluktsted, den alltid hjelpsomme venn for norske på reis i Frankrike, fra den tid hun gjorde sitt navn kjent i norske kolonier i Paris, Nizza og Bretagne. Sylvia Krag blir i Norge inntil oktober.

Notis i Stavangeren, 16. juni 1936: Sylvia Krag traff vi på kaituren imorges. – Jeg har ikke noe nytt å fortelle fra Frankrike denne gangen, sier hun. Og så forteller hun allikevel at streiken i Frankrike i grunnen ikke var så generende. Jernbanene gikk, og folk fikk mat, skjønt det ikke var så helt lettvindt å få tak på den. Enkelte restauranter hadde bøiet sig for fagorganisasjonens krav og fikk lov til å sette gule plakater på vinduene, og så fikk de holde åpent og være i fred.

Illustrert artikkel i Sunnmørsposten, 25. september 1936: Da "Studia" i Paris var et lite stykke Norge. Det norske flagg vaier over det eneste norske hus på Bretagne-kysten. Frøken Sylvia Krag forteller om sitt virke i Frankrike i 30 år. Hvis man spurte alle norske som har vært i Paris, hvor de bodde, så vilde sikkert 99 prosent svare: På Studia. Men når man sier Studia, så tenker en på frøken

Sylvia Krag, hun som skapte dette gode og hyggelige stedet, hvor alle, både unge og eldre, følte sig hjemme. Og ikke bare det, de fikk også hos henne all den hjelp og alle gode råd de hadde bruk for. Utallige er de som frøken Krag har hatt i sitt lille stykke Norge, og like så mange er de venner hun har fått gjennom årene hun eiet dette sted.

I 1930 solgte frk. Krag sitt Studia i Paris og forlot byen. Men hun hadde da fremdeles sitt Studia i Nice og sitt lille festlige hjem i Bretagne, hvor hun nu bor når hun ikke er på reise. Forleden dag kom frk. Sylvia Krag til Ålesund, hvor hun besøker sin søster, lærerinne frk. Ulrikka Krag. Frk. Krag kom hit en av disse sommerlige septemberdager og hadde billett fra Oslo. Hun var strålende begeistret over naturen, og hun sa til oss, da vi hilste på henne: Dere har vel hørt det så mange ganger, men jeg må allikevel si det: Noe så vakkert har jeg ikke sett før i verden.

– Men De har da vært her før?

– Ja, engang for over 30 år siden på en kort visitt, men da var ikke Raumabanen bygget.

Det varte selvsagt ikke lenge før vi i samtalen kom inn på frk. Krag's virke i Frankrike, både i Paris, Nice og Bretagne.

– Hvorfor solgte De Studia i Paris?

– Fordi jeg var trett, jeg orket ikke mer.

– Angrer De ikke på det. Tenk på alle de som savner Dem når de komme til Paris. Vil De ikke begynne på igjen der nede?

– Jeg kan ikke nekte for at jeg angrer det, svarer hun, men om jeg begynner igjen, kan jeg ikke svare på idag.

– Hvor lenge har De opholdt Dem i Frankrike?

– I 30 år.

Det slår meg hvor helt igjennom norsk frøken Krag virker, tross sitt lange opphold i den franske hovedstad. Men så har hun jo også bare levet for alt det som er norskt dernede. Hun gikk med liv og sjel op i dette å ta sig av sine landsmenn, særlig da de unge, som kom dit ned fremmed og ukjent, og hjalp dem på alle mulige måter. Hun nektet å ta inn franske, lot heller værelsene stå tomme, for at der skulde være plass når norske kom.

– Hvad var det som beveget Dem til å bosette Dem i Frankrike?

– Kort fortalt, svarer frøken Krag, jeg reiste til Berlin, hvor jeg utdannet mig som sykepleierske. Da jeg var ferdig, reiste jeg til Paris for sprogets skyld. Der pleiet jeg Bjørnstjerne Bjørnson de tre siste måneder før han døde. Det blev også avslutningen på min sykepleiergjerning. Jeg møtte nemlig da frk. Rosenkilde, datter av den franske konsul i Stavanger. Hun hadde begynt med et lite pensjonat, og vi slo oss sammen for å drive pensjonat. Etter at frøken Rosenkilde døde, fortsatte jeg alene.

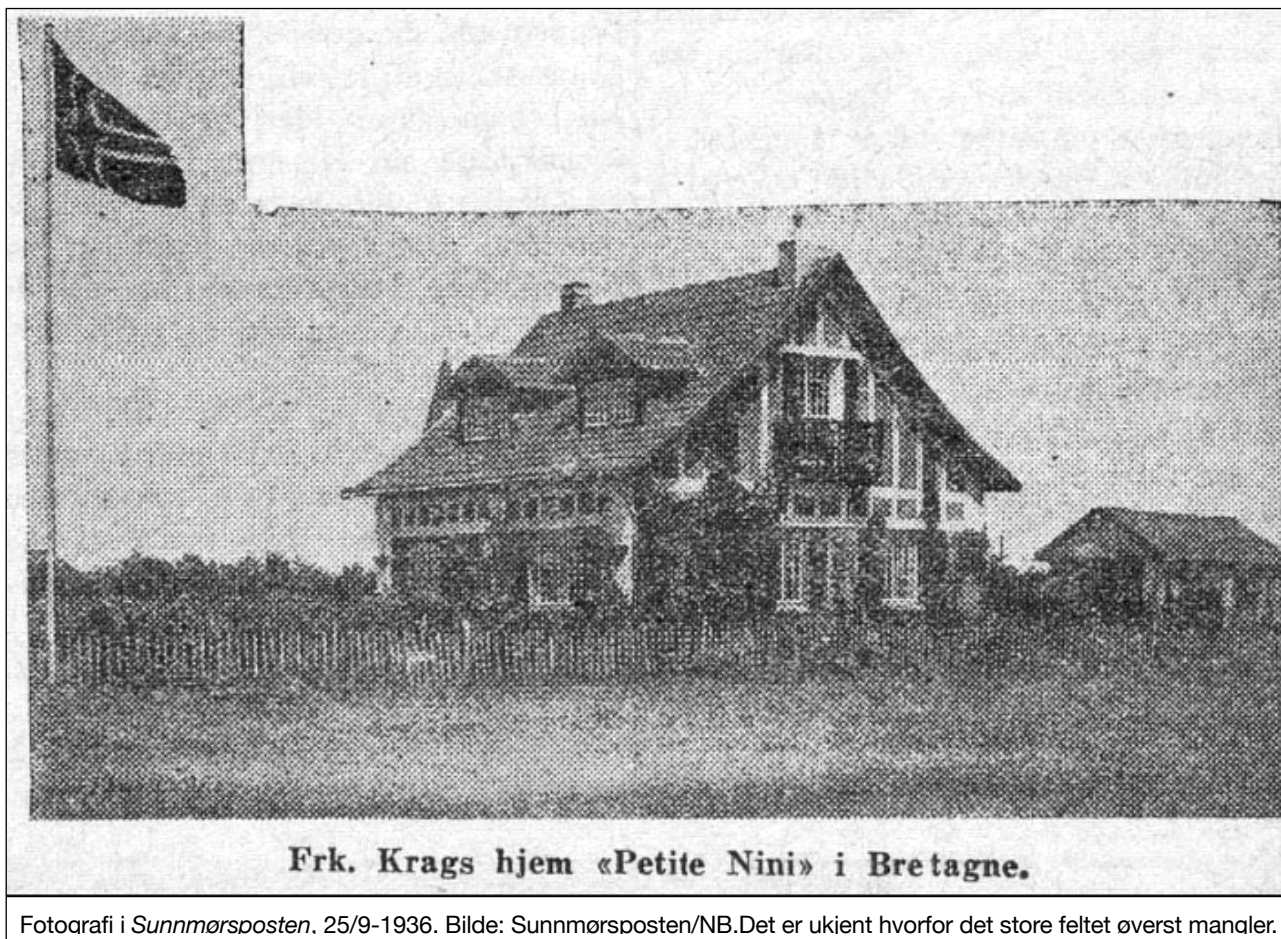
– Det er vel forskjell på Pariserfarerne nu og den første tid, De hadde Studia?

– Ja, ikke så lite heller. De unge er mere selvhjulpne nu enn før. Det kommer for en stor del av at de er flinkere i språk nu, så de har lettere å ta sig frem på egen hånd.

Det er nok ikke bare i Paris frk. Krag har samlet norske omkring sig. For noen år siden åpnet hun et pensjonat i Nice. Dette var anlagt mer for eldre, som ønsket lengere opphold, Det blev også et samlingssted for norske, som er bosatt i Syd-Frankrike. Det hendte således at hun fikk norske julegjester fra Italia hvert år. De frk. Krag ikke ønsket å drive det lenger, forærte hun Frelsesarméen dette prektige sted. Den fik hele herligheten, som det var med alt innbo og med den skjønne idylliske hage. Frk. Krag hadde tenkt stedet som et hjem for eldre, men Frelsesarméen hadde mere bruk for et hjem for unge menn, og det er nu et samlingssted for unge menn av alle nasjonaliteter.

Frk. Krag kjøpte så et herlig sted i Bretagne, hvor hun åpnet pensjonat for 30 barn. Dette er nu bortleiet til en læge. Men frøken Krag blev så glad i Bretagne at hun besluttet å ha sitt hjem her, og så kjøpte hun sig jord og bygget sig hus, som hun selv har tegnet i norsk stil. Huset har en vakker beliggenhet med utsyn over klipper og skjær ut mot Atlanterhavet. – Fra sitt hus kunde hun se kjempebåten "Normandie" gå sin første tur [i 1935], og her kan hun se alle båter gå ut og inn, akkurat som i sin fødeby Stavanger.

– Huset er av sten, forteller frk. Krag. Det koster nemlig en hel formue å bygge hus av tre i Frankrike. I huset er det en stor norsk peis og norske filleryer på gulvene. Det vekker ikke så liten

Fotoarafi i *Sunnmørsposten*, 25/9-1936. Bilde: Sunnmørsposten/NB. Det er ukjent hvorfor det store feltet øverst manaler.

opmerksomhet huset mitt, smiler frk. Krag. De er ikke vant [til] å se slike hus der. Og dette med flaggstang og flagging er noe helt nytt for dem. En ser aldri en flaggstang utenfor villaer og almindelige hus. Men jeg flagger så ofte jeg kan. Det norske flagg går til topps når det kommer norske gjester mens det franske flagg hilser de franske gjester.

– Så kommer De til “Petite Nini” i Bretagne, skal vi heise det norske flagget, sier frøken Krag til avskjed. **Aco.**

Illustrert intervju i Stavangeren, 29. desember 1937: På julebesøk i fødebyen. “Men snart kommer jeg for godt”, sier Sylvia Krag

– Hva har De å si om verdensutstillingen i Paris? Spør vi Stavangerdamen, frk. Sylvia Krag, der som kjent var vertinne på den norske restauranten. [Verdensutstillingen varte fra 25. mai til 25. november 1937. Ref.: Wikipedia]

– Der er allerede sagt og skrevet så meget om dette, sier frk. Krag, men jeg vil gjerne ha sagt at den norske paviljongen var en stor suksess meget penere enn både den svenske og danske. Hvis utstillingen åpner igjen til sommeren og Norge blir med, kommer jeg til å påta mig vertinnepliktene igjen.

– Er det vanskelig for utlendinger å få noe å gjøre i Frankrike idag?

– Det er nesten umulig. Og strengere og strengere blir det.

– Er det dyrt å leve dernede?

– Ja, prisene stiger stadig, men francen står meget lavt, så for turister stiller det sig jo litt anderledes.

– – –

Sylvia Krag tilbringer – som man vil forstå – julen i Stavanger. Hennes navn er godt kjent ikke bare av Stavangere, men av de nordmenn og skandinaver i det hele tatt som har besøkt Paris og tok inn på Studia i de 25–30 år (10–15 år. Forf.anm) Sylvia Krag drev det. Hun var en glimrende representant for Norge i Paris. Stod man alene i storbyen og trengte råd og hjelp, var det godt å vite

at Sylvia Krag var å finne på Studia. En god mor i et fremmet land! Ikke underlig da at bare synet av hennes høireiste skikkelse gir en trygghetsfølelse. Det er utallige nordmenn som i årenes løp har funnet veien til det lille stykke Norge som lå på boulevard St. Germain. Få har vel forstått på en så ypperlig måte å knytte forbindelsen mellom hjemlandet og utlandet som Sylvia Krag.

Senere drev frk. Krag Studia II i Nice. Hotellet i Paris blev solgt, og for noen år siden forærte hun Studia II til Frelsesarméen og tok en tid imot barn i pensjon i et hus i Bretagne hvor hun nu bor i en liten norsk utstyrt villa.

– Har De slått Dem til ro i Bretagne, frk. Krag.

– Nei langt fra. Jeg skal hjem igjen – jeg er så norsk. Det har alltid vært meningen. Nu er jeg løs og ledig, – bare jeg får realisert mine 2 hus, sier jeg farvel til Frankrike og reiser til Norge.

– Til Stavanger?

– Ja, det er meningen – Stavanger er en koselig by. Jeg gleder mig til å komme hjem for godt, sier frk. Krag til slutt.

Sylvia Krag. Fotografi i *Stavangeren*, 29/12-1937. Bilde: Stavangeren/NB

Fra reportasje i Stavangeren, 19. januar 1938: Gild husflidsfest på Ledaal. Det lyste i alle Ledaals vinduer igårftes. Festklædte mennesker fylt de skjønne, ærverdige saler, som Husflidforeningen hadde valgt til ramme for sin jubileumsfest. [...] Foruten Husflidforeningens ledelse – hvorav mange bar vakre Rogalands-bunader – var der en rekke gjester og andre interesserte, bl. a. Fylkesmann Norem, ordfører, konsul Hansen, borgermester Middelthon, konsul Arentz, frk, Sylvia Krag og mange andre. [...]

Ridder av Æreslegionen

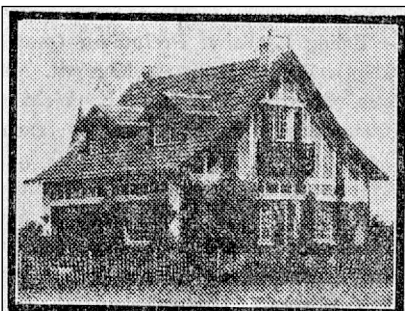
Nyheten om at Sylvia Krag hadde blitt utnevnt til ridder av Æreslegionen stod i mange norske aviser i perioden 29. desember 1938 – 7. januar 1939.

Sylvia Krag. Fotografi i *Nationen*, 30/12-1938. Bilde: Nat/NB

Omtale i Nationen, 29. desember 1938: Sylvia Krag ridder av æreslegionen. Fra Paris meddeles at frøken Sylvia Krag, tidligere innehaver av Hotel Studia i Paris, er utnevnt til ridder av æreslegionen.

Sylvia Krag's navn er kjent av alle nordmenn som besøkte Paris og Nizza i årene etter verdenskrigen. Foruten hotellet på Boulevard St. Germain i Paris drev hun nemlig også i en årrekke hotell Studia II i Nizza, og det er tusener av landsmenn som har bodd hos henne enten det ene eller det annet sted. Under slik opphold betrakt de norske gjester gjerne frøken Krag som sitt forsyn. Hun stod ikke bare til disposisjon til enhver tid med råd og opplysninger, hun måtte trøste og ta sig moderlig av de landsmenn som søkte husly hos henne. Og ikke bare dem som bodde hos henne – da det er så meget som kan hende i Paris, og det er mange hun i stillhet har hjulpet både med det ene og det annet. Da besøket ved den franske Riviera avtok sterkt for noen år siden, skjenket frøken Krag Studia II til Frelsesarméens sociale arbeide. Det var en gjerning hun alltid hadde hat tilovers for helt fra barndomsdagene i Stavanger. For ca. 10 år siden solgte hun Studia i Paris. Hun har imidlertid en eiendom i Frankrike som hun akter å beholde. Det er villaen "Petit Nini" i Bretagne, opkalt etter hennes gode venninde Nini Rosenkilde, sammen med hvem hun i mange år før verdenskrigen drev en velkjent pensjon i Paris i Rue St. André des Arts. I næsten en menneskealder har nemlig Sylvia Krag været

«Petite Nini».

Fotografi i *Nationen* 30/12-1938.
Bilde: Nat/NB

pariserinne, skjønt hun alltid har bevart sitt norske preg helt igjennem.

Illustrert omtale i Nationen, 30. desember 1938: Ridder av æreslegionen. Det er visstnok ikke mange norske kvinner som er blitt dekorert med æreslegionens ridderkors, men skulde noen ha fortjent det, må det være frøken Sylvia Krag. For svært mange norske var Hotel Studia i de årene hun drev det, et hjem i den franske hovedstad.

Sylvia Krag er født i Stavanger, I en ung alder blev hun foreldreløs og lærte å stå på egne ben. (*Hun var 20 år gammel. Forf.anm*) Først forsøkte hun sig med butikk, men brøt overtvert, solgte forretningen og reiste til Berlin for å bli sykepleierske. Når hun valgte å få sin utdanning i Tyskland, kom det av at hennes mor var

tysk. Efter endt sykepleierskeutdanning kom hun omkring 1907 til Paris, for hun traff sitt bysbarn Eugenie Rosenkilde, som da hadde begynt sin pensjon for landsmenn. Det varte ikke lenge, før disse to slo sig sammen, og Sylvia Krag la bort den klædelige Røde Kors-drakten. Hun blev dog nødt til å ta den på igjen for en kortere tid, da Bjørnstjerne Bjørnson blev liggende syk i Paris vinteren 1910. En av hans fire norske sykepleiersker måtte reise hjem til Norge på grunn av sykdom, og Sylvia Krag stillet sig øieblikkelig til disposisjon. Både for Bjørnson og Karoline var frøken Krag til stor hjelp, og der var et meget hjertelig forhold mellem dem.

Under verdenskrigen, da det ikke nyttet å drive pensjonat for utlendinger i Paris, blev leiligheten i Rue St. André des Arts benyttet til å huse belgiske flyktninger, og de to damer reiste hjem til Norge. Efter fredsslutningen drog de imidlertid tilbake igjen til Paris og fikk realisert sin drøm om å åpne et virkelig hotel for norske dernede. Nini Rosenkilde døde imidlertid ennu før hotellet var kommet i full gang, og tross de mange gode år som fulgte for hotellet i Paris var det en tung tid for frøken Krag som hadde mistet sin dyrebare venn og kompanjong. En eiendom hun kjøpte i Bretagne og som visstnok ennu drives som barnepensjonat, blev efter Nini Rosenkilde kalt Grand Nini, og Sylvia Krag's eget lille private hjem heter "Petite Nini". Det er verdens koseligste lille hus," sier hun selv. "Det er bare den feil at det ikke ligger i Norge." Hotellet i Nizza drev hun sammen med en annen kjær venninde, frøken Signe Johannessen, som også alle norske som besøkte Studia II vil ha bevart i taknemlig erindring.

Illustrert notis i Stavangeren, 30. desember 1938: Heder til Sylvia Krag. Sylvia Krag, den kjente Stavanger-dame i Paris er tildelt den franske stats æreslegion for sin fortjenester av forbindelsen mellem Norge og Frankrike. Frøken Krag har gjennom en årrekke på en utmerket måte tatt sig av norske som har vært på besøk i Paris.

Fra illustrert omtale i Stavanger Aftenblad, 30. desember 1938: Ridder av æreslegionen. Vårt bysbarn Sylvia Krag er utnevnt til ridder av Æreslegionen.

Sylvia Krag har som en vet vært bosatt i Paris og har eid og drevet hotell Studia, velkjent av mange skandinaver, særlig nordmenn. [...]

Fra omtale i Norges Kvinder, 30. desember 1938: Sylvia Krag. Ridder av æreslegionen. [...] I de senere år har frøken Krag bodd meget i Bretagne hvor hun har tatt imot Pariserbarn som foreldrene gjerne vilde ha bort fra Pariserluften for kortere eller lengere tid. Meget har hun også bodd i Nice hvorfra hun akkurat i disse dager telegrafisk er blitt kalt til Roma for å Opta sin aller første virksomhet: sykepleien. Uten å betenke sig to ganger reiste frøken Krag øieblikkelig til Roma da hun hørte at hun trengtes for å pleie en norsk dame som var blitt overkjørt. Et lite trekk – og allikevel så karakteristisk for Sylvia Krag's beredvillighet til alltid å hjelpe der hun kunde, til å sette sig selv i annen rekke og gjøre hvad hun kunde for sine venner. [...]

Sylvia Krag. Fotografi i *Stavanger Aftenblad*, 30/12-1938. Bilde: SA/NB

St. Olavsmedaljen

Nyheten om at Sylvia Krag hadde blitt tildelt St. Olavsmedaljen stod i flere norske aviser i perioden 4. juni – 11. juni 1947 kun som en liten notis. Sunnmørsposten, 11. juni 1947 hadde en omtale av henne. Den er her gjengitt i kommentert form: **Frøken Sylvia Krag tildelt St. Olavsmedaljen.**

De fleste nordmenn, som har besøkt Paris, kjenner Sylvia Krag. Har de ikke bodd på Studia i St. Germain, har de hørt henne omtalt som den gode hjelper hun alltid har vært. Og det vil glede alle at hun no har fått St. Olavsmedaljen for fortjenstfullt virke blant landsmenn gjennom mange år i Paris.

Frøken Sylvia Krag er offisersdatter fra Stavanger. (*Faren hennes var skipskaptein. Forf.anm*) For om lag 40 år sia fluttet hun til Paris og begynte (*sammen med frk. Nini Rosenkilde*) et lite pensjonat i St. Andres d'Arts, som hun hadde til 1914, da hun sammen med andre nordmenn måtte flykte fra landet. (*Hun arbeidet først en periode som sykepleierske i Frankrike. Forf.anm*) Hun ble ansatt som oldfrue på Golaa Sanatorium, men da freden kom i 1918 reiste hun tilbake til sitt kjære Paris. (*Hun hadde 1917-1918 studert hotell drift i USA. Forf.anm*) Det var et trist skue som møtte henne. Alt på pensjonatet var ribbet. Frk. Krag leide da (*sammen med frk. Nini Rosenkilde*) i St. Germain og begynte sitt så kjente Studia. Hun ble ikke bare en avholdt og dyktig hotellvertinne, men hun var rede til å hjelpe alle som kom til henne. Og det var mange. Derfor ble hun også elsket av alle som kom i forbindelse med henne. Et fint oppofrende menneske, som i høg grad fortjente den æresbevisning som no er vist henne. Tidligere er hun tildelt æreslegionen.

Frøken Sylvia Krag har bodd i Frankrike under krigen. Hun led meget ondt, og i så måte fikk hun dele skjebne med franskmennene. Hun bor no i Bretagne om vinteren og i Nice om sommeren, Hun vil gjerne bosette seg i Oslo, men det er umulig for henne å oppdrive hus. Det er trist å tenke på at hun, som i 40 år har stått til tjeneste for enhver nordmann i Paris som ba om hennes hjelp, ikke kan få seg en heim i Norge, hvor hun gjerne kan tilbringe sitt høgst fortjente otium.

Havnen i Le Pouliguen omkring 1930. Utgiver: Éditions Lévy & Neurdin réunis, 44 rue Letellier à Paris.

Bildekilde: Wikimedia.

La Baule-Escoublac og Saint-Nazaire

Sylvia Krag bodde i kystbyen Le Pouliguen, nær byen La Baule-Escoublac hvor hun hadde hatt sitt *Studia III*. Utviklingen av La Baule-Escoublac skjøt fart omkring 1920 og på slutten av 1920-tallet hadde den blitt en fasjonabel badeby. Både Le Pouliguen og La Baule-Escoublac er i arrondissementet Saint-Nazaire.

Byen Saint-Nazaire ligger ved utløpet av elven Loire og har et av verdens største skipsverft. Passasjerskipet *SS Normandie* ble bygget der på 1930-tallet. Under andre verdenskrig hadde Saint-Nazaire en base for tyske undervannsbåter og en tørrdokk stor nok til å ta imot de tyske slagskipene *Tirpitz* og *Bismarck*. Saint-Nazaire ble ikke frigjort før 11. mai 1945. Den var en de byene som ble mest ødelagt i Frankrike under andre verdenskrig.

Badebyen La Baule-Escoublac var under andre verdenskrig på grunn av beliggenheten en del av kystforsvaret av Saint-Nazaire.

[Informasjonen om La Baule-Escoublac og Saint-Nazaire er hentet fra engelsk Wikipedia.]

Nekrologer

Nekrolog i Iste Mai, 22. november 1949: Sylvia Krag døde 18. november i sitt hjem i Bretagne. *(I proklamaet er dødsdatoen oppgitt til 8. november. Forf.anm)* Hun var født i Stavanger i 1879 og utdannet som sjukepleierske. I 1908 reiste hun til Paris og ble bestyrerinne der. I 1919 opprettet hun det norske hotellet Studia, sammen med frk. Ninni Rosenkilde, et hotell som ble kjent og kjært blant nordmenn i Frankrike.

Det var frk. Krag som i sin tid pleide Bjørnstjerne Bjørnson på hans dødsleie. I årenes løp er det mange som har lært å sette pris på hennes forståelse og hjelpsomhet. Under krigen ble hun et samlingspunkt for norske i Frankrike. I 1938 ble hun ridder av Æreslegionen.

Frk. Krag drev i mange år pensjonat i Paris og Nizza. Hun overlot sin villa i Nizza til Frelsesarmeen i 1935 og solgte hotellet i Paris. De siste årene levde hun i Bretagne.

Nekrolog i Sunnmørsposten, 21. november 1949: Frøken Sylvia Krag. Fra Bretagne er innløpet telegram til lærerinne frk. Ulrikke Krag om at hennes søster, den kjente hotell- og pensjonateier i Frankrike, Sylvia Krag, er død, 72 år gammel.

Hun var født i Stavanger, men hadde vært 43 år i Frankrike. I flere år drev hun Hotell Studia i Paris og samtidig pensjonat i Nizza. De mange norske og andre skandinavere som kom til Paris, tok hun seg av og hjalp dem på mange måter.

Da hun solgte "Studia", flyttet hun til Nizza, men etter noen få års forløp, ga hun pensjonatet sitt der til Frelsesarmeen. I de siste år har hun bodd i sin villa i en liten by i Bretagne.

For tre år siden besøkte hun Norge for siste gang. Det var tanken å komme heim for godt og slå seg ned i sin fødeby. Men for et par måneder siden ble hun angrepet av en sykdom som medførte døden.

Frk. Krag mange venner vil motta dødsbudskapet med sorg, Hun har bare gode minner etter seg. For sine fortjenester i Frankrike og mot norske som kom dit, hadde hun franske og norske ordensbevisninger.

Bisettelsen

Sylvia Krag døde 8. november 1949. I Vårt Land og Morgenbladet, 29. november 1949, kom denne omtalen av bisettelsen: "Frøken Sylvia Krag ble bisatt forrige torsdag [24/11-1949] fra den svenske kirke i Paris. Sjømannsprest Castberg fra Rouen forrettet og omtalte i vakre ord den avdøde og hennes mangesidige virksomhet under de mange år hun bodde i Frankrike. Kolonien var møtt fulltallig fram med ambassadør Andvord i spissen. Blant de mange kranser var det signerte kranser fra den Norske Forening i Paris og frøken Krag's franske venner i Le Pouliguen.

Kremasjonen fant sted straks etter bisettelsen i krematoriet på kirkegården Père Lachaise i Paris."

Proklama

Kunngjøring i Aftenposten aften, 1. juni 1950: Proklama. Enhver som har noe å fordre etter avdøde frøken Sylvia Krag, død 8/11 1949 i Le Pouliguen, Frankrike, må melde kravet til underskrevne skifterett innen 3 – tre – måneder, ellers faller det bort. Oslo skifterett, 1. avdeling. 30. mai 1950. *[Dødsannonser søsteren hennes rykket inn i Aftenposten 21. november 1949 og nekrologene i avisene, oppgir 18. november som dødsdatoen. EaCe anm]*

I populærlitteraturen

ble Sylvia Krag og Studia i 1959 diktet inn i en fortsettelsesfortelling av Klara Knutsen som i perioden 30. juli 1959 – 17. september 1959 stod i avisen “*Vinland*” som ble utgitt i Chicago.

Hotel Studia i Paris i 2024

Hotellet som Sylvia Krag og Nini Rosenkilde åpnet 1. januar 1920 eksisterer etter mer enn hundre år fortsatt. En gang var Hotel Studia i 51 Bd. St. Germain et lite stykke Norge i Latinerkvarteret i Paris hvor Sylvia Krag fra Stavanger styrte. Nå er det for dem som vet det, et minne om en kvinne fra Stavanger som gjennom sitt arbeide satte varige spor etter seg i Frankrike.

Kilder:

Brandal, Brazier & Teige: De ukjente krigerne. Nordmenn i første verdenskrig, Oslo 2014

Digitalarkivet (Nettside):

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0019: Ministerialbok nr. A 18, 1857-1877, s. 75

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BB/L0011: Kløkkerbok nr. B 11, 1858-1876, s. 96

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0022: Ministerialbok nr. A 21, 1868-1877, s. 138

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/001/30/30BA/L0016: Ministerialbok nr. A 16, 1879-1893, s. 217

Stavanger byfogd, SAST/A-101408/001/4/41/410/410AD/L0002: Panteregister nr. AD 2, 1855, s. 269

erlingjensen.net/sylvia-krag (Nettside)

Folketellingen år 1900

Google Maps (Nettside)

Google Street View, Paris (Nettside)

Lokale folketellinger i Stavanger (1896–1903):

BYST, Ligningsmanttall for Stavanger 1902: Kirkebakken - Klevegade Øvre, 1902 (s. 14)

BYST, Ligningsmanttall for Stavanger 1903: Domkirkens Menighed, Kalhammeren - Knud Holmsgade, 1903 (s. 22)

Nasjonalbibliotekets avisarkiv:

1ste Mai

Aftenposten (AP)

Bergens Tidende

Buskeruds Blad

Haugesunds Avis

Nationen (Nat)

Nordisk Tidende

Norges Handels og Sjøfartstidende (NHS)

Norsk Kundgjørelsestidende

Stavanger Aftenblad (SA)

Sunnmørsposten

Tidens Tegn (TT)

Trondhjems Adresseavis

Wikipedia (Nettside)

Læreren

Ulrikke Augusta Krag (1873–1964)

Ulrikke Krag. Utsnitt av foto fra omkring 1920 i Harald Grytten: *Ålesund forteller*. Bilde: NB

Ulrikke Augusta Neitzke Krag ble født i Stavanger 7. juli 1873 og konfirmert 5. oktober 1890. Hun var storesøsteren til Sylvia Krag.

Hun ble i 1898 seminarist (lærerinde) etter å ha tatt eksamen på Stord Seminar [I 2024: *Høgskulen på Vestlandet, campus Stord*], og vikarierte ved Frøknene Wieses Pikeskole i Stavanger før den ble nedlagt i 1899. Samme år flyttet Ulrikke til Ålesund hvor hun ble ansatt ved Sandnes Folkeskole. I desember 1899 søkte hun “om at maatte forbli i sin herværende Stilling”. (Ref.: *Søndmøre Folketidende*, 14. desember 1899)

Søknaden må ha blitt imøtekommet, for januar året etter annonserte hun om å få leie et møbleret værelse. Da bodde hun på Frk. Bangs pensionat (Ref.: *Søndmøre Folketidende*, 11. januar 1900). Adressen til pensjonatet var ifølge folketellingen for 1900, Lövenvoldgaden, Ålesund. Bostedsnummeret var 0043.

Sommeren 1901 ble hun tildelt stipendium fra Kirkedepartementet for å delta på det åttende nordiske skolemøtet i Kristiania 7. til 10. august. Nyheten om dette nådde også Stavanger. (Ref.: *Romsdals Budstikke*, 23. juni 1900 og *Stavanger Aftenblad* 25. juni 1900)

Sommeren 1901 ble Ulrikke Krag ved folkeskolen i Ålesund, også tildelt stipendium av Kirkedepartementet stort kr. 50 per

måned som “elev af det forestående 4 Maaneders Kursus til Uddannelse af Lærerinder i Gymnastik og Sang for Folkeskolen og Middelskolen.” (Ref.: *Bodø Tidende*, 2. august 1901) Nyheten om dette kurset og hvem som hadde fått stipend til det, ble også gjengitt i blant annet Nordisk Tidende.

Aalesunds Handels- og Søfartstidende har denne notisen 30. desember 1903: “Personalia. Frøken Gudrun Ibenfelt, ansat ved Aalesund Telephonstation, er indrømmet Permission. Hun afreiste Mandag til Lillehammer for at tilbringe Julen sammen med sin Forlovede, Hr. Overrettssagfører Jensen. – Hun havde Reisefølge med Frk. Ulrikke Krag ved Aspøens Folkeskole. Frk. Krag reiste for at besøge sin Bror, Lensmand Krag i Risør (*Skal være Rissa. Forf.anm.*). Lensmand [*Johan*] Krag er kjendt som tidligere Redaktør af “Søndmøre Folketidende”. [*Johan Andreas Cornelius Krag var Ulrikkes eldre bror. Han var født i Stavanger i 1870 (Ref.: Folketelling 1875) og døde 25. februar 1944. (Ref.: Sunnmørsposten, 26. februar 1944)*]

Bybrannen i Ålesund 23. januar 1904 ødela omkring 850 hus. Lövenvoldgaden lå i det området som ble rammet av brannen.

I folketellingen for 1910 er adressen hennes Apothekergate 8, i Ålesund. Det er ukjent når hun flyttet dit. Hun har samme adresse i folketellingen for 1920. I adresseboken for 1944 er adressen hennes Øwregate 8. Hun flyttet dit en gang mellom 1940 og 1944 og ble boende der resten av livet.

Fra referat i Søndmørsposten, 15. september 1915: “I skolestyrets møte mandag blev [...] timerne ved det nye fortsættelseskursus besat. [...] i skrivning lærerinde frk. Ulrikke Krag. Til kurset har meldt sig 115 elever. [...]

I 1919 søkte hun på “ein kvinneleg lærarpost ved Aalesund offentlege aalmennskule”. (Ref.: *Den 17de Mai. Fedraheimen*, 23. april 1919)

I *Kristian Bugge: Aalesunds historie, bind II*, står hun i listen av folkeskolens lærerpersonale pr. 1ste januar 1921 som ansatt i 1899.

Ulrikke Krag. Fotografi i *Sunnmørsposten*, 5/7-1943. Bilde: SP/NB

I *Ei bok om Aspøyskolen, Ålesund 2009*, er hun med på et bilde av lærerpersonalet i 1920. og 1930-årene. I elevlistene i samme bok, er hun ført opp som klasseforstander for 7 c/p [7c piker.] i 1930.

Beretningen for Aspøy skole for skoleåret 1933-34 forteller at frk Ulrikke Krag fratradte sin stilling ved Aspøy skole i oktober 1933 på grunn av oppnådd aldersgrense. Referenten, H. Vestre, skriver om henne:

“Jeg gjør meg til tolk for både hjemmene og skolen når jeg bringer en hjertelig takk til denne dyktige og samvittighetsfulle lærerinne for vel utført arbeide. Jeg vet også at frk. Krag etterlater sig en skare takknemmelige elever som vil tiljuble henne sin takk for de hyggelige skoledager og ønske henne alt godt for dagene som kommer.” (Ref.: *Sunnmørsposten*, 26. juni 1934)

Årsberetningen for Aspøy skole, skoleåret 1934-35, forteller at hun tjenestegjorde som vikar ved skolen det året. (Ref.: *Sunnmøre Arbeideravis*, 25. juni 1935)

Nye Aspøy skole stod ferdig i 1922. Den avløste Gamle Aspøy skole fra 1867. (Ref.: *Wikipedia*)

I 1935 er hun formann i lokalavdelingen for Buddhistmisjonen. (Ref.: *Sunnmøre Tidend*, 13. september 1937)

I november 1938 ble hun kasserer i lokalavdelingen for Buddhistmisjonen (Ref.: *Ålesund menighet 150 år. 1858–2008*)

I 1938 ble hun valgt som suppleant til styret i Aalesunds Kremasjons-forening. (Ref.: *Sunnmøre Arbeideravis*, 20. mai 1938)

Illustrert omtale i Sunnmørsposten, 5. juli 1943, forbindelse med 70-årsdagen:

“Lærerinne Ulrikke Krag fyller onsdag den 4. juli 70 år. Hun er født i Stavanger og tok lærerskoleeksamen i 1898. Etter å ha vikariert en kort tid ved frk. Wises pikeskole i Stavanger, ble hun i 1899 ansatt ved Aspøy skole, først ved gamleskolen og seinere den nye.

Frøken Krag hadde gymnastikk som hovedfag til hun ble avløst av lærerinne Borgny Måseide.

Med sin friske og greie måte å undervise på, enten det var i gymnastikksalen eller i klasseværelset, vant hun alle barna. Ikke minst i gymnastikktimene var pikene veldig begeistret for henne. Hun kom med noe nytt til elevene så det ble rene feststunder under hennes kommando, noe hun forresten som oberstdatter hadde i blodet. (*Faren hennes var skipskaptein. Forf. ann*)

En tid hadde hun også gymnastikken for piker ved Latinskolen.

I 1933 søkte hun avskjed fra Ålesund Folkeskole, men har gjentagne ganger vikariert.

Frøken Krag nyter stor anseelse så vel blant kolleger som overordnede for din dyktighet og sitt sympatiske vesen. Hun tilbringer dagen på Sjøholt.”

Ulrikke Krag døde i Ålesund, nær 91 år gammel, 2. april 1964. (Ref.: *Sunnmørsposten*, 3. april 1964)

Dødsannonsen i *Sunnmørsposten*: Vår kjære Ulrikke Krag døde stille i dag. Ålesund, 2. april 1964. Astrid, Gudrun, Friedleif Ibenfeldt.

Dødsannonsen stod også i *Morgenbladet* og *Aftenposten morgen*, 3. april 1964.

Lørdag 4. april 1964 stod denne nekrologen i *Sunnmørsposten*:

Lærerinne Ulrikke Krag er avgått ved døden i den høye alder av nær 91 år.

Hun var født i Stavanger som datter av skipsfører Jacob Hesberg Krag og Louise Neityke [Neitzke]. Etter middelskoleeksamen tok hun i 1898 eksamen fra Stord lærerskole og ble 1. oktober samme år tilsatt som lærerinne ved Ålesund folkeskoler, der hun hele tiden tjenestegjorde ved Aspøy gamle og nye folkeskole. I 1933 gikk hun av med pensjon.

Frk. Krag, som også hadde gjennomgått Statens gymnastikkurs og Statens tegnekurs, var således hele sin tid lærerinne knyttet til Ålesund. Hun lærte å holde av byen, vedble å bo her

også etter at hun hadde sluttet i sin stilling –i alt vel 65 år – og var selv alminnelig avholdt av de mange hundre barn som i hennes 35 års virke som lærerinne var hennes elever, og av de mange venner ellers som hun fikk i Ålesund.

Onsdag 8. april 1964 stod denne omtalen av bisettelsen i *Sunnmørsposten*:

Lærerinne, frk. Ulrikke Krag ble i går bisatt i Krematoriet under stor deltakelse. I forsamlingen sås mange av avdødes tidligere kolleger i folkeskolen og flere eldre byens folk som hadde hatt henne som lærerinne.

Sørgehøytideligheten ble innledet med Ole Bulls “I ensomme stunde”, etterfulgt av salmen “Nærmere deg, min Gud, nærmere deg”. Pastor P.W. Flacké, som forrettet, leste skriftstedene over dette livs forkrenkelighet, døden og dommen, og etter innledningsvis å ha nevnt den høye alder avdøde nådde, hennes lange arbeidsdag i skolens tjeneste, og de minner hennes mange venner og elever sitter tilbake med om henne, holdt han en dypfølt tale ut fra apostelen Paulus’ første brev til Korintierne 6, 20: “For I er dyrt kjøpt.” Pastoren klarla hva dette tekstordet innebærer og lyste fred over avdødes minne.

Etter talen ble sunget “Deilig er jorden”. Fra orgelgalleriet sang fru Sørheim Paulsen “Hymne” av Nils Larsen. Ved bårens senking ble sunget vers av salmen “Så ta da mine hender og før meg frem”, og høytideligheten ble avsluttet med Chopins “Largo”.

Kilder

Bokhylla (Nettside):

Aalesunds adressebok. 1925/26 Vol. 2

Bugge, Kristian: Aalesunds historie, bind II. Aalesund 1923

Grytten, Harald: Ålesund forteller, bilde side 76, Ålesund 1987

Grytten, Harald red.: Ei bok om Aspøyskolen, Ålesund 2009

Jubileumsskrift. Lærarutdanning på Stord gjennom 150 år. Storøens Seminar 1839. Stord Lærarhøgskole 1989, Stord 1989

Møre og Romsdal fylkes adressebok : ligningsboken. 1928 Vol. 5

Møre og Romsdal fylkes adressebok : ligningsboken. 1940/41 Vol. 11

Møre og Romsdal fylkes adressebok : ligningsboken. 1944/45 Vol. 13

Møre og Romsdal fylkes adressebok : ligningsboken. 1963/64 Vol. 25

Skorgevik, Kjell: Ålesund menighet 150 år. 1858–2008, Ålesund 2009

Digitalarkivet:

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0022: Ministerialbok nr. A 21, 1868-1877, s. 85

Folketelling 1875 (Stavanger, tellingskrets: 002, bosted: 0043, Olafskleven 456, person: 004 og 005)

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/001/30/30BA/L0016: Ministerialbok nr. A 16, 1879-1893, s. 200

Familien Eikenes arkiv

Folketelling år 1900, 1910 og 1920

Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Aftenposten

Den 17de Mai. Fedraheimen

Morgenbladet

Romsdals Budstikke

Stavanger Aftenblad (SA)

Sunnmøre Arbeideravis

Sunnmøre Tidend

Sunnmørsposten (SP)

Søndmøre Folketidende

Søndmørsposten

Wikipedia (Nettside)

Ålesund brenner (Nettside, Sunnmørsposten)

Sosialdemokraten

Anna Johanne Jenssen-Egenæs (1880–1956)

Anna Johanne Jenssen-Egenæs (1880–1956). Utsnitt av foto i arkivet til familien Eikenes. Ukjent fotograf og ukjent dato.

Anna Johanne Jenssen-Egenæs, født 15. april 1880, var Jens Andreas Jenssens søster. Hun ble konfirmert 1. april 1894 i Domkirken, Stavanger. Ved konfirmasjonen bodde hun i Brønngaten, Stavanger. Hun kom til å bli en av Stavangers mest kjente sosialdemokrater på 1920-tallet og fikk stor betydning for min far.

Opplysningene om henne er i all hovedsak hentet fra avisen *Stavanger Socialdemokrat* (1921–1927). I 1921 var hun materialforvalter i Kvindelig arbeiderforening og styremedlem i *Stavanger socialistlag*. Samtidig hadde hun en fruktforretning i Bergelandsgt. 43 hvor partiets tidsskrift, *Tidens Tanker*, var til salgs. I forbindelse med stortingsvalget ble hun valgt som varamann til gruppen av utsendinger til nominasjonsmøtet i Stavanger i august 1921.

I forbindelse med partiets utlodning, var butikken hennes ett av tre steder ferdigsolgte loddbooker kunne innleveres i 1921. Etter utlodningen kunne uavhentede gevinster hentes hos henne.

På partiets årsmøte i mars 1922 ble hun valgt inn i styret. Partiet hadde også en syforening, og i september 1922 kunne ferdige håndarbeider fra den leveres i fruktforretningen hennes.

Stavanger Socialistlag hadde generalforsamling 22. januar

Bergelandsgaten 43 på 1980-tallet.

Kilde: Stavanger Byarkiv. Filnavn: BySt015_sefrak_071_006.tif

Kartutsnitt Stavanger 1938. Lagaardsveien 2 er omtrent midt i bildet.
Kartkilde: Opplysningen 1881

1923. Der ble hun gjenvalgt som styremedlem. På årsmøtet 26. februar ble hun gjenvalgt til partistyret. Høsten 1923 hadde partiet utlodning og loddøkene kunne innleveres hos henne.

På partiets generalforsamling 23. januar 1924 ble hun gjenvalgt som styremedlem. Mandag 10. februar ble hun gjenvalgt som medlem i partistyret. Noen dager senere, 18. februar, ble *Stavanger sosialdemokratiske kvindeforening* stiftet. Hun ble valgt inn i styret. Partistyret hadde møte 25. februar og da ble Anna Jenssen-Egenæs innvalgt i finansutvalget. *Kvindelig Arbeiderforening* hadde generalforsamling 26. februar. Hun var ikke på valg.

I løpet av 1924 hadde hun flyttet fruktforretningen sin til Lagaardsveien 2. Huset lå på hjørnet Lagaardsveien / Kirkegaardsveien og ble revet for mange år siden.

Søndag 28. februar 1926 hadde partiet årsmøte, og hun ble valgt som varamann til partistyret. Sommeren 1926 solgte hun i forretningen sin billetter til lystturen i forbindelse med det sosialdemokratiske arbeiderstevnet i Skudenes. (Ref.: *Iste Mai 28. juli 1926*)

Torsdag 3. mars 1927 ble kvindeforeningene til de to arbeiderpartiene slått sammen på et møte i Folkets hus. Anna Jenssen-Egenæs ble valgt som én av to revisorer.

I 1929–1932 var fruktforretningen hennes i Kongsg. 40 (Ref.: *S.M.Bryde: Adressebok for Rogaland*).

Hun giftet seg 18. desember 1931 med Axel Marcellius Aagesen. (Ref.: *Iste Mai 18. desember 1931*) De ble ifølge ministerialboken i St. Petri viet hos Notarius Publicus.

I 1947 ble hun utstyrforvalter i Stavanger Sosialistlag.

Denne forfatteren har et vagt minne om å ha møtt henne. Det må ha vært i 1956.

Anna Johanne Aagesen, født Jenssen-Egenæs, døde 17. oktober 1956 og ble gravlagt i grav nummer 01.U på Eiganes gravlund. Graven er siden slettet. (Ref.: Gravplassforvaltningen i Stavanger)

Kilder:

Bokhylla (Nasjonalbiblioteket) (Nettside)

Adressebok for Rogaland fylke med skatteligninger 1928, 1930 og 1932

Digitalarkivet (Nettside)

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BA/L0028: Ministerialbok nr. A 27, 1878-1896, s. 163

Gravplassforvaltningen i Stavanger (Nettside)

Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Iste Mai – Rogalands Avis (RA) – Stavanger Sosialdemokrat

Opplysningen 1881 (Nettside)

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/002/D/L0002: Ministerialbok nr. A 27, 1921-1942, s. 90

Stavanger Byarkiv

Klaverpedagogen

Edvin Andreas Eikenes, døpt Jenssen (1907–1981)

Edvin Andreas Eikenes, ble født 31. mai 1907. Han var døpt Jenssen og var den førstefødte til Andreas og Elise Jenssen. Søsknene hans var Borgny Marie, Yngvar John, Eli, Turid og Sverre.

Det var mye fattigdom i Stavanger. De som bodde til leie, opplevde flyttedagene i april og oktober som et stort problem. Edvins foreldre var blant disse. På 1930-tallet ble flyttedagene stanset ved lov.

I 1912 så det lyst ut for Andreas og Elise Jenssen, de flyttet inn i eget hus på Våland i Stavangers vestre bydel. Et minne Edvin, fem år gammel, hadde fra det året, var at det var mulig å ake fra Vålandstårnet og helt ned til Bredevannet. Allerede året etter var familien igjen på leiemarkedet i Stavangers østre bydel.

Edvin begynte på Storhaug skole i 1914. Byen manglet klasserom. Derfor gikk halvparten av folkeskoleklassene i Stavanger på skolen om formiddagen og resten om ettermiddagen. Det var seksdagers skoleuke og normalt med mer enn 30 elever i klassene.

I januar 1916 innførte Stavanger kommune gratis tre-retters middag til de fattigste elevene på byens skoler. Dermed ble de drøyt 600 fattigste av byens litt mer enn 6000 elever bispist. I 1916 ble dessuten starten på skoleåret flyttet fra april til august. Skoleåret 1915–1916 varte derfor fra og med april 1915 til og med juni 1916, noe som førte til at det ble lagt inn ekstra sider i klassesdagbøkene det året.

Ved oktober flyttetid i 1917 flyttet familien til Hetland kommune, og Edvin begynte på Jåtten skole. Her ble det satset på små klasser og kun formiddagsundervisning. To lærere kom til å vekke hans interesse for musikk: Peter Apollon Aarrestad (1868–1958) og Karl Opsal (1890–1967). Edvin fortalte selv at han utenom å kunne svømme langt (tvers over Gandsfjorden) også kunne høre musikkstykker og etterpå gå hjem og spille dem. Han kunne med andre ord spille etter gehør. Det var derfor ikke lett for ham i 12-årsalderen å begynne å ta timer i pianospill og spille etter noter. Han sa selv om denne tiden at han nok var en dårlig pianoelev (*Ref.: RA 3/12-1955*). Han fortalte denne forfatteren at han tok noen timer fordi broren Yngvar ikke ville ha dem og pengene ikke skulle være bortkastet.

Han fullførte folkeskolen på Jåtten skole sommeren 1921 med fint resultat og ble konfirmert i Hetlandskirken samme høst (*Ref.: Vitnemål og konfirmasjonsattest*). Deretter ble han volontør hos skipsreder Sigval Bergesen og flyttet til moren som bodde hos sin bror, Lars Mandine Olsen (1881–1962) og sine foreldre i Taamgaten 22, Stavanger.

Mens han var ansatt hos Bergesen, ble han i 1923 førstereisgutt på D/S Tyrifjord, men det ble med den ene reisen tur-retur New York. Han ville ikke bli sjømann. I stedet begynte han på Stavanger tekniske aftenskole. Der var han elev nummer 4178 fra 1923 til 1926 (1923/24 i 2B, 1924/25 i 3A, 1925/26 i 4A) (*Ref.: Protokoller og elevkort*).

I Taamgaten 22 hadde familien et piano. Det stimulerte Edvins interesse for pianospilling. Han fikk en ny pianolærer, Elise Nielsen, og hun klarte å gi ham den inspirasjonen som skulle til for at han klarte å finne ut hva han ville bli.

Navneskiftet

Edvins foreldre ble skilt ved kongelig resolusjon i 1925. Denne skilsmissen gikk så sterkt inn på Edvin at han ble livslang motstander av skilsmisse (*Ref.: Denne forfatterens mor*). Han endret også etternavnet sitt fra Jenssen til Eikenes. Navneloven av 1923 muliggjorde dette. Edvin hadde god kontakt med sin tante, Anna Jenssen-

Edvin Andreas Eikenes (1907–1981).
Passfoto fra 1927. Foto: J.W. Eskildsen.
Fra arkivet til familien Eikenes.

Taarngaten 22 er huset i bakken til venstre for hjørnehuset på høyre side. Det har dør i grunnmuren. Datering: 1900–1910. Bildet er fra Alf Axelsens fotoarkiv. Kilde: Stavanger Byarkiv. Filnavn: BySt2007_06_036.tif

Egenæs. Edvin tok utgangspunkt i etternavnet hennes. Selv sa han det slik til denne forfatteren: “Jeg strøk Jenssen og fomorsket Egenæs til Eikenes.” Til daglig brukte han nå kun Edvin Eikenes.

Nøyaktig når navneendringen fant sted, er ikke dokumentert, men sannsynligvis var det i 1925. Han ble uteksaminert fra Stavanger tekniske aftenskole i april 1926 som Edvin Jenssen med fagene norsk, regning og utmålingslære, forberedende tegning, fagtegning, regnskapsføring og naturkunnskap (Ref.: *Stavanger byarkiv* og *Stavanger socialdemokrat*). På et punkt i perioden 1920–1925 brøt Edvin all kontakt med faren. Denne forfatteren fikk aldri vite hvorfor han gjorde det.

I januar 1926 begynte Edvin å undervise i pianospill i Taarngaten 22 som Edvin Eikenes (Ref.: *Stavangeren* og SA). Da Edvin i april 1938 hentet dåpsattest og konfirmasjonsattest før han skulle gifte seg, ble navnet Eikenes føyd til etter farens navn i ministerialboken i St. Johannes kirke. Håndskriften avslører det. (Ref.: *St. Johannes sokneprestkontor, SAST/A-101814/001/30/30BA/L0007: Ministerialbok nr. A 7, 1900-1910, s. 230*)

Edvins arbeidsgiver oppdaget at han var mer opptatt av musikk enn jobben som volontør. Hvor Edvins musikalske gen stammet fra, er ukjent. Da han ba om lønnspålegg, fikk han sparken. Han fortalte senere at en midlertidig løsning for ham ble å selge haglgeværet han hadde. Det betalte for en god del pianotimer (Ref.: *Rogalands Avis*).

Edvin hadde noen timer med pianisten Anton Meyer (1880–1962) før han gjennom sin gode venn Erik Steine (1901–1961) kom i kontakt med pianisten og organisten Gustav Sand (1904–1976) som ga ham et solid grunnlag.

Kontakten hans med det sosialdemokratiske partiet i Stavanger gjennom Anna Jenssen-Egenæs viste seg høsten og vinteren 1926-27 i spilleoppdragene han fikk. Han spilte hos “Kvindelig Arbeiderforening” og på “Partiets juletræfest”. Han var sosialdemokrat resten av livet.

Til New York

Hovedkilder for Edvins år i New York er hans egen beretning “Eksamensfest i Kakerlakkenheim”, hans etterlatte arkiv og 1929-brosjyren til Conservatory of Musical Art.

I 1926 kom han over en annonse i uketidsskriftet *The Musical Courier* om at Conservatory of Musical Art i New York tok opp utenlandske elever. Konservatoriet hadde fått denne tillatelsen i 1925. Det er ukjent hvor Edvin hadde lært engelsk, men han sendte høsten 1926 en søknad til konservatoriet og ble tatt opp som elev.

I 1924 begynte USA å kreve at innvandrere måtte ha et visum fra et amerikansk konsulat før de reiste fra hjemlandet. Edvin dro derfor i mars 1927 til den amerikanske konsulen i Bergen og skaffet seg et "Non Quota Immigration Visa". Måneden etter reiste han så til New York med D/S Stavangerfjord. Hans barndomskamerat Charly Wiig hadde sendt ham USD50 til billett og landgangspenger. I tillegg hadde Edvins mor som var syerske, lånt 500 kroner til ham hos sin arbeidsgiver, direktør Johan Fredrik Marnburg (1882–1966). Beløpet tilsvarte en kvart årslønn.

Etter reisen over Atlanterhavet, var det Ellis Island som ble Edvins første møte med USA. Der ble han sittende et par døgn fordi han på spørsmål om noen møtte ham når han kom i land, hadde svart at han var usikker. Han fikk sendt brev til barndomskameraten Bjarne Hviding i New York som fikk hentet et brev fra konservatoriets direktør, Blanche van Valkenburgh (1872–1947). Brevet fra henne bekreftet at Edvin var innskrevet som elev på konservatoriet, og at han var ventet på det tidspunktet. Avskjedshilsenen Edvin fikk fra en ansatt på Ellis Island den dagen, glemte han aldri: "Get the hell out of here!"

Studieårene

Conservatory of Musical Art holdt til i 214 Lenox Avenue i Harlem. I 1930 hadde konservatoriet hatt den adressen i 22 år. Konservatoriet hadde også et annekst i 436-38 Ft. Washington Avenue. Det var "Incorporated Under a Charter Granted by The Board of Regents the University of the State of New York". Edvin var heltidsstudent der. Pianolæreren hans 1927–1931, var Harold Hickerson (?–?) som var konservatoriets hovedlærer i klaver og hadde vært elev av Sigismund Stojowski (1870–1946). Både Edvin og Harold Hickerson var sosialdemokrater.

Harold Hickerson samarbeidet 1928 med forfatteren Maxwell Anderson (1888–1959) om skuespillet *Gods of the Lightning* om Sacco og Vanzetti som ble henrettet august 1927.

Stojowski hadde vært elev av Ignacy Jan Paderewski (1860–1941). I 1924 hadde Stojowskis musikk institutt i New York blitt en del av Juilliard School.

Edvins pianolærer 1931–1933 var William Sauber (?–?) som også var en elev av Stojowski. William Sauber debuterte i New York i april 1928 og vant da Walter W. Naumburg konkurransen.

Edvins lærer på konservatoriets ettårige teoretiske kurs, Ernest Murotori (muligens 1890–1979), dirigerte også konservatoriets orkester.

Samtidig med studiene på konservatoriet, studerte Edvin kordireksjon og sang med kordirigenten Ole Windingstad (1886–1959). Disse studiene kom senere til å få stor betydning for Edvin.

Conservatory of Musical Art, 214 Lenox Avenue, Harlem, New York.
Bilde fra konservatoriets brosjyre i 1929. Ukjent fotograf
Kilde: Arkivet til familien Eikenes.

The Norwegian Lutheran Hospital, 4th Avenue 43rd Street, New York, ca 1930.
Ukjent fotograf. Gjengitt med tillatelse fra The ELCA Archives, Illinois, USA.

Edvin konsentrerte seg intenst om studiene, og i den norske kolonien i New York ble han kalt Piano-Eikenes. (Ref.: SA 24. desember 1935) For å klare seg økonomisk, hadde han en lang rekke jobber disse årene: oppvask- og rengjøringshjelp, takvasker, potetskreller, maler, gulvlakkerer, kafé-pianist, pianolærer og kordirigent. En tid spilte han på restaurant sammen med William Wathne som også var fra Stavanger.

26/1-1928 forteller *Nordisk Tidende* at en Edwin Eikenes er innlagt på det norske hospital. Det er ikke usannsynlig at det var denne forfatterens far. Den jobben Edvin holdt lengst ut i, var som heisfører på The Norwegian Lutheran Hospital (Ref.: RA 3/12-1955). Han jobbet der så sent som sommeren 1933 (Ref.: *Brev fra Joseph Rich*). Denne forfatteren gjetter på at Edvin jobbet der fra 1931 til 1933.

I dag kan det høres underlig ut at det var en jobb å være heisfører, men omkring 1930 var det en kunst å kunne stanse heisen på rett etasje, og den kunsten kunne heisførene. I USA nektet folk å ta en heis uten heisfører. I 1945 var det 15.000 heisførere bare i New York. (Ref.: *Heisrådgiveren*. "Heisførerens død" heisradgiveren.no/2019/04/05/324/)

Børskrakket høsten 1929 gjorde det hele vanskeligere for ham. Som i barndommen, måtte Edvin flytte flere ganger i Brooklyn i løpet av studieårene. De boligadressene hans som er kjent, lå alle i Sunset Park som ikke var langt fra Ørkenen Sur i havneområdet Red Hook. Sunset Park var og er preget av rekkehusbebyggelse. Da Edvin hadde sin *Eksamensfest i Kakerlakkenheim*, bodde han i det som i dag kalles kollektiv. Kombinasjonen jobb og studier førte til at han fikk lange arbeidsdager, gjerne 10 til 12 timer og fri annen hver søndag. Til tross for lange arbeidsdager for å tjene til skolepenger og opphold, klarte han vanligvis å få tid til 4-5 timer musikk hver dag.

To til tre ganger i uken dro han til Manhattan for pianoundervisning og gruppeundervisning i teoretiske fag og samspill. Etter studiene kunne han bli sittende på konservatoriet og øve til midnatt og vel så det. Kravene var høye. Der han bodde, hadde han et Wurlitzer stumklaviatur til fingerøvelser om nettene. En gang sovnet han på subwayen og fulgte den til endestasjonen (Ref.: *Samtale far og sønn*).

Edvin debuterte som pianist 1. november 1931 i Brooklyn Academy of Music på en konsert som ble arrangert av Sønner av Norge Sangerforbund. Debuten hans var en del av et større program.

Utenom studiene fikk Edvin med seg en lang rekke konsertopplevelser med datidens store kunstnere. Samtidig var det også stor kulturell virksomhet i den norske kolonien i Brooklyn.

I Stavanger flyttet moren og morfaren fra Taarnngaten 22 til Løvdahlsгатen 15 etter at mormoren døde sommeren 1930. Tidligere samme år hadde det vært utpantning i Taarnngaten 22 for ubetalt byskatt årene 1928/1929 og 1929/1930 (Ref.: *Stavanger Byfogd*).

I 1932 tok Edvin avsluttende eksamen ved konservatoriet. Høsten samme år døde morfaren. Moren var da alvorlig syk, og Edvin ble bedt om å komme hjem. Han innså at han aldri ville få anledning til å komme tilbake til New York hvis han avbrøt studiene og valgte derfor å fullføre studieåret. Moren døde i januar 1933.

Sommeren 1933 hadde konservatoriet flyttet til 801 West 181st Street og hadde annekset sitt i 469 Ft. Washington Avenue (Ref.: *Arkivet etter Edvin Eikenes*). I august 1933 vendte Edvin hjem til Stavanger med D/S Bergensfjord til tross for at han hadde blitt tilbudt jobb ved konservatoriet, og han hadde god kjennskap til "The American Way". Arbeidsledigheten i USA var på det tidspunktet stor. Selv oppga han hjemlengsel som årsaken til at han reiste hjem. Moren, mormoren og morfaren som hadde stått ham særlig nær, var alle borte. Han var den eldste i søskenflokket.

Fra konservatoriet fikk han med seg en fin anbefaling hvor det framgikk at han var hjertelig velkommen tilbake for å ta "artist course" (Ref.: *Arkivet etter Edvin Eikenes*). Med seg hjem hadde han eksamensdiplomene, et Sohmer flygel, et Wurlitzer stumklaviatur, en platespiller og en platesamling. Flygelet brukte han til slutten av 1960-tallet. Stumklaviaturet, platespilleren og platesamlingen forsvant på 1930-tallet.

De harde 30-åra

Overgangen fra det pulserende livet i New York til bedehusbyen Stavanger må ha vært stor. De seks studieårene hadde kostet ham 12.000 kroner som den gang tilsvarte seks brutto årslønner.

Da Edvin returnerte til Stavanger, var han gjeldfri. I årene som fulgte måtte han bruke all sin oppfinnsomhet for å skaffe seg et sted å bo og få et utkomme. Han måtte altså være svært nøysom og sparsommelig.

Av ukjente årsaker er han i 1934 oppført som Edvin Jensen Eikenes i adressekalenderen for Stavanger. Hans første adresse etter returen til Norge i 1933 var Muségaten 97. Deretter fulgte Wesselsгатen 18 i 1935 og Agent Kiellands gate i 1936. Alle stedene bodde han til leie.

Ett av virkemidlene han brukte, var å annonsere på amerikansk vis. I 1935 fikk han trykt en brosjyre hvor han presenterte seg og repertoaret sitt. Firmaet H.T. Ruud [Hans Thoresen Ruud (1891–1972)] sponset brosjyren. Som motytelse sendte Edvin elevene sine til H.T. Ruud for å kjøpe notene de hadde behov for.

17. mai 1935 spilte Edvins elev Irene Lie (1922–2017) i Teatret. Hun fortsatte som hans elev i mange år. Det siste sporet etter henne i familien Eikenes arkiv, er at hun spilte på en huskonsert 5. mai 1944 i Lagårdskleiven 4. Hun giftet seg senere samme år med Alf Weibell (1916–1992) (Ref.: *Rogaland*).

I 1935 ble Edvin medlem i Stavanger Musikkklærerforening. Foreningen arrangerte 17/10-1935 en konsert i Bethania hvor flere av dens medlemmer deltok. På den konserten fikk Edvin sin debut som pianist i Stavanger.

For å spe på inntektene var Edvin også kordirigent. I 1937 dirigerte han Fjeldljom, Bondeungdomslagets kor og startet sitt eget kor, Ekko. I tillegg var han komitémedlem på Vestlandske Mannssangerstevne som ble arrangert 12. og 13. juni det året. I 1939 dirigerte han Stavanger Håndverkerforenings Sangforening.

Edvin skrev noen få konsertanmeldelser på 1930-tallet. De ble trykt i *Iste Mai* og *Rogaland*. Dessuten skrev han flere leserbrev om musikklivet i Stavanger.

Sturla Dahlback (1884–1965) opprettet sitt *Stavanger Musikkonservatorium* høsten 1918. I januar 1919 hadde det 16 lærere og 8 fag. Driften opphørte i 1926. Den neste som forsøkte å starte et konservatorium, var pianisten Anton Meyer i 1928. Den høsten hadde det 12 lærere og 8 fag. Meyer ble i 1928 den faste Rogalandskorrespondenten til tidsskriftet *Tonekunst*. Innlegget hans i *Tonekunst*, januar 1932, om musikklivet i Stavanger førte til reaksjoner (Ref.: *Stavangeren* og *SA*). I mars/april 1935 la Meyer ned musikkonservatoriet sitt og forlot byen for godt.

I et leserbrev 27. august 1936 i *Stavanger Aftenblad* skrev Edvin blant annet: "Og vi er ikke så heldig stilt at vi har et velorganisert Musikkonservatorium som f. eks. Oslo og Bergen." Selv kunne han ikke gjøre noe da.

Mars 1938 begynte Wendla Elmers Johnsson som elev hos Edvin. Hun betalte for timer i mars og april. 14. mai 1938 giftet de seg i Bispekapellet. Det hele skjedde så brått at det var dem som trodde at hun var gravid, noe hun ikke var.

Wendla og Edvin Eikenes på bryllupsdagen 14. mai 1938.
Foto: Hakon Johannessen. Fra arkivet til familien Eikenes.

De hadde ganske enkelt funnet tonen. I tillegg til musikken, var de begge glade i å lese og diskutere, hadde gjort det godt på skolen, var pro-jødiske og for likestilling mellom kjønnene.

Hun hadde valgt jobb framfor videre skolegang og arbeidet seg opp. Han hadde jobbet seg gjennom sine studieår ved Conservatory of Musical Art og var selvstendig næringsdrivende.

Wendla som var statslønnet kontorbetjent II på Stavanger Tollkontor, hadde med seg inn i ekteskapet et Feurich-piano, en radio og et brevkurs i harmonilære.

Edvin på sin side hadde en seksårig utdanning fra USA og et Sohmer-flygel. De var begge viljesterke, og nå skulle de skape seg en felles framtid.

Hun hadde fast jobb. Han hadde dårlig økonomi. Selvangivelsen fra januar 1939 forteller at Edvin og Wendla hadde en samlet inntekt på 3515 kroner brutto. Av dette utgjorde Edvins inntekt 550 kroner brutto (*Ref.: Familiearkivet*).

Noe av det første de gjorde, var å lete etter en leilighet nå når de skulle sette bo. I oktober 1938 fant de en i leiegården Vikedalsgaten 1, og de bestemte seg for å leie den. Leiligheten lå i tredje etasje mot øst. Huset var den gang helt nytt, og Wendla og Edvin var blant de første til å flytte inn i det. Huset ble ikke gammelt.

Etter snaut 60 år ble det revet i oktober 1997. I dag står det et annet hus på tomten.

Til leiligheten kjøpte de et spisestuemøblement på avbetaling. Det bestod av bord, seks stoler, skjenk og buffét, alt fra en møbelsnekker i Stavanger. Det fulgte med to innleggsplater til bordet slik at det om nødvendig kunne forlenges. Møblelementet står nå i Sandeidgaten 12.

Året etter innflyttingen i Vikedalsgaten 1 kom, 5. oktober 1939, deres første barn, Berit, til verden. Det førte til en stor endring i livet til Wendla og Edvin.

I et forsøk på å skaffe seg en fast stilling, søkte Edvin på den ledige jobben som sanglærer på St. Svithun skole. 14. november 1939 stod det i avisene at han hadde blitt innstilt som nummer to.

1940 startet med at han mottok eksamensbeviset sitt fra Norske Musikk læreres Landsforbund (N.M.L.F). Dermed hadde han både amerikansk og norsk eksamen og oppfylte norske krav til utdanning.

Edvins øving og lyden fra undervisningen førte til at andre i Vikedalsgaten 1 klaget på pianomusikken som kom fra familien Eikenes leilighet. Edvin hadde elever og måtte øve hver dag. Konsekvensen ble at Wendla og Edvin på nytt måtte finne en leilighet. Løsningen ble funnet i

Lagårdskleiven 4.

Huseieren, bokholder Magda Fidje (1894–1998), jobbet på kontoret til Stavanger Fjordpacking. Edvin og Wendla fikk leie første etasje i huset hennes, og den kom til å være den faste basen i livet deres til 1953. Flyttingen begynte i mars/april 1940. Niende april 1940 ble Norge invadert av Tyskland.

Om kvelden 11. april 1940 gikk flyalarmen mens de holdt på å klargjøre den nye leiligheten. Ett av de britiske flyene, et Vickers Wellington IC, falt ned bak Storhaug skole og satte skolen og seks bolighus i brann. Fra Lagårdskleiven 4

kunne det se ut som om brannen var i Vikedalsgaten 1 hvor datteren Berit var.

Edvin og Wendla slapp med skrekken. Et bevart brev fra Edvin til Wendla etter at hun og Berit hadde evakuert til et sted på landet, forteller at det var bestemt at menn i alderen 21–45 år ikke fikk forlate byen.

Edvin fortsatte arbeidet med å forberede leiligheten de skulle flytte til. Selve flyttingen fant sannsynligvis sted i slutten av mai 1940. Husleien for leiligheten i Vikedalsgaten 1 ble betalt for siste gang 31/5-1940 (Ref.: *Familiens husleiebok*).

Den tyske okkupasjonen førte med seg nye krav og problemer. Edvin skrev ikke noe i avisene i 1940. Årsaken er ukjent.

Etter mønster fra konservatoriet i New York, underviste han også i sommermånedene. Ellers fortsatte han som kordirigent. Wendla fortsatte på Stavanger Tollkassererkontor.

I 1941 ble Edvin konsertanmelder i avisen *Rogaland*. Inntekten fra anmeldelsene var et kjærkomment tilskudd til familiens økonomi. Med tanke på sensuren valgte han sine ord med omhu under okkupasjonen.

Edvin var konsertanmelder fra 1941 til 1964. Han begynte i avisen *Rogaland* og var der til han i 1949 begynte som konsertanmelder i *Iste Mai*. I 1955 skiftet *Iste Mai* navn til *Rogalands Avis*. Edvin beholdt kontakten til avisen *Rogaland* (Ref.: *Forfatterens minner*).

Det var den gang viktig å få anmeldelsene på trykk dagen etter konserten. Deadline var etter midnatt. Da jeg på 1950-tallet var med på konsertene han skulle anmelde, fikk denne forfatteren se ham i arbeid. Under konserten gjorde han, med bittesmå bokstaver, notater i programheftet med en almanakkblyant (en liten blyant som den gang fulgte almanakken). Hjemme satte han seg så til skrivemaskinen og skrev anmeldelsen som han leverte til Wendla for korrekturlesing og eventuell språkvask før han leverte den til nattedaktøren før deadline.

I februar 1941 ble det satt opp et skilt til venstre for inngangsdøren til Lagårdskleiven 4 hvor det stolt ble annonsert med gullbokstaver på svart bakgrunn:

Piano-undervisning
Edvin Eikenes
N.M.L.F.
NORSK AMERIKANSK DIPLOM

Det siste ordet i den fjerde linjen på skiltet er vanskelig å tyde selv på originalnegativene av de bildene som eksisterer av det, men Edvin brukte ordet diplom i annonsene sine.

Under okkupasjonen var skiltet utvilsomt upopulært blant NS-medlemmer og hos den tyske okkupasjonsmakten, etter at USA kom med i krigen i desember 1941. Edvin holdt USA høyt i ære etter studieårene i New York. Han likte særlig presidentene Franklin D. Roosevelt (1882–1945) og John F. Kennedy (1917–1963).

Lagårdskleiven 4 i mai–juni 1953.
Trafikkskiltet varsler kjørende om krysset med Lagårdsveien.
Negativformat: 60mm x 90mm. Foto: Edvin Eikenes.

Okkupasjonen førte til at det ble en stor økning av antall pianoelever. I 1943 var Edvins inntekt 5200 kroner (*Ref.: S.M. Bryde: Adressebok for Rogaland, 1944*)

Under okkupasjonen dyrket Edvin tobakk på loftet i Lagårdskleiven 4. Han ble spurt om han ville dele ut illegale aviser, men det sa han nei til av hensyn til familien.

I 1943 fikk familien fasttelefon. Det abonnementet beholdt familien helt til kobbernettet ble nedlagt i september 2021. Det eneste som skjedd med telefonen i den perioden, var at telefonnummeret ble endret i 1965.

Mot slutten av krigen ble det vanlig å kjøpe kart og markere på dem hvor kampene foregikk. Dermed kunne sensuren og propagandaen gjennomskues og sannheten finnes. Et kart over Italia eksisterer fortsatt.

Brylluper i familien

- Elna (Lillemor), Wendlas lillesøster, giftet seg med Flg. Monteur Rolf Pehnert 25. juni 1942 i Oslo og flyttet til Altenburg nær Leipzig. De fikk to barn.
- Turid, Edvins yngste søster, giftet seg med tjener Hjalmar Takle 17. oktober 1942 og flyttet til Bergen.
- Eli, Edvins eldste søster, giftet seg med fabrikkarbeider Alf Kristoffer Andreassen 12. desember 1942 og ble boende i Stavanger. De fikk to barn.
- Yngvar, Edvins eldste bror, giftet seg med kontordame Annie Schmidt 3. april 1943 i Oslo.

Berit,

Wendla og Edvins datter, døde 1. desember 1943. Berit fikk en skade ved fødselen som gjorde henne pleietrengende og urolig. I 1942 hadde hun fått plass på Emma Hjorths hjem i Bærum. At oppholdet der skulle ende med at hun døde, ble et sjokk som både Wendla og Edvin bar med seg resten av livet. Det kom senere fram hvor kritikkverdige forholdene var på Emma Hjorths hjem under okkupasjonen.

Berits dødsfall førte til at Wendla fra 1. desember 1943 gikk ut i ulønnet permisjon fra jobben sin på tollkassererkontoret. Dermed ble det Edvins oppgave å skaffe familien en inntekt alene. Tanken om å starte et Stavanger Musikkonservatorium hadde dukket opp på nytt hos Edvin under okkupasjonen. Før krigen hadde økonomien hindret ham i å realisere tanken, nå var det Wendla som sa nei. Landet var okkupert, og da skulle ikke kulturlivet blomstre. Dermed fortsatte Edvin til freden kom i 1945, å være kordirigent, skrive konsertanmeldelser og ta imot pianoelever. Han arrangerte også noen huskonserter i Lagårdskleiven 4 under okkupasjonen.

Stavanger Musikkonservatorium

En maikveld i 1945 var Edvin og Wendla på hjemvei fra en privat feiring av at krigen var over. I samtalen løp spør Edvin om det kunne være en idé å starte et musikkonservatorium. Wendla var enig i det, og dermed startet noen hektiske sommermånedene for å få alt på plass.

Interessen var så stor at musikk lærere på ferie sendte brev til Edvin om å få bli lærer på musikkonservatoriet hans. Edvin kunne i juli 1945 stolt annonsere at konservatoriet hans hadde 6 pianolærere, 2 orgellærere, 2 fiolinlærere, 1 cello lærer, 1 bratsjlærer og 6 lærere på blåseinstrumenter. Flere av dem var også blant de 6 lærerne som foreleste og underviste i teoretiske fag. (*Ref.: Annonse i 1ste Mai 21/7-1945*) Da alt var klart til start i august 1945, var Stavanger så godt som støvsuget for musikk lærere.

Samtidig hadde Edvin fått bekreftet fra Det Kongelige Kirke- og Undervisningsdepartement at det ikke forelå "særlige bestemmelser om adgangen til å holde eksamen ved private musikk skoler", men at departementet oppnevnte eksaminatorer og sensorer "til de eksamener som holdes av Norske musikk læreres landsforbund".

Med en instrumentpark som bestod av et flygel (Sohmer) og et piano (Feurich) startet Edvin 27. august 1945 sitt Stavanger Musikkonservatorium i leiligheten familien leide i Lagårdskleiven 4. Fagplanene var basert på tilsvarende planer fra andre musikkonservatorier i inn- og utland.

I leiligheten var det:

- entré med trapp opp til 2. etasje,
- studio hvor Sohmer-flygelet stod,
- stue som ble benyttet til teoriundervisning,
- barneværelse hvor Feurich-pianoet stod,
- kjøkken som i en periode ble benyttet til fiolinundervisning,

- spiskammer,
- bakgang med toalett og trapp opp til 2. etasje og
- hagestue som ble benyttet til soveværelse.

Fra entréen førte dører inn til studioet, stuen og kjøkkenet. Fra kjøkkenet førte dører inn til stuen, barneværelset, spiskammeret og bakgangen. Fra studioet var det dør til stuen. Fra barneværelset var det dører til stuen, kjøkkenet og hagestuen. Fra hagestuen var det dører til hagen og barneværelset.

For å få plass til alle aktivitetene, ble det leid rom på Stavanger Museum og Våland skole. Orgelundervisningen foregikk i byens kirker. Kontingentene skulle dekke fagenes selvkost (lærerlønn, lys, renhold og varme). De som ville ta eksamen, betalte eksamensgebyr.

Kanskje var det hans sosialdemokratiske bakgrunn som gjorde at han valgte tittelen *leder*. Selve konservatoriet omtalte han som *nydannet* og senere som *opprettet 1945*. Ved å unngå ordet grunnlagt, viste han hensyn til Stavanger Musikkonservatorium av 1918 som hadde stanset driften i 1935.

På høyre side av inngangsdøren til Lagårdskleiven 4 kom det et nytt skilt med gullbokstaver på svart bakgrunn:

Stavanger Musikk-konservatorium

Ordningen med riksinnskuddskonto som kom i forbindelse med pengeomvekslingen i september 1945, ble en ubehagelig overraskelse i oppstartfasen. Nihundre kroner måtte settes inn på sperret konto i Norges Bank. Riksinnskuddet måtte belånes, men musikkonservatoriet i Stavanger var nå et faktum.

I årene 1945–1949 skjedde blant annet dette:

- 1946: Edvin er rådsmedlem i Musikkens Venner.
- Begynnelsen av august 1946: Edvin og Wendla reiste til København.
- 1947: Stavanger Musikkonservatorium fikk etter søknad, kommunal støtte.
- Sommeren 1947: Studiekameraten Joseph Rich og hans søster Sara kom på besøk fra USA.
- 23. april 1948: Sønnen Eivind Andreas Cornelius ble født.
- Høsten 1948: Edvin får stipendium fra Fondet for Dansk-Norsk samarbeid.
- 1948: Stavanger Musikkonservatorium fikk etter søknad, statsstøtte.
- 1948: Edvins inntekt var 5073 kroner (*Ref.: Adressebok for Rogaland, 1949*).
- Perioden 1948–1950: Edvin er formann i Stavanger Musikkklærerforening.
- 11. februar 1949: Etter søknad overtok Norges bank riksinnskuddet.
- Mai/juni 1949: Edvin reiste til København for stipendet han hadde fått høsten 1948.
- Juni 1949: Wendlas søster, Lillemor, kom på besøk fra Tyskland med sine døtre, Karin og Steffi.
- September 1949: Edvin ble musikkmedarbeider i *Iste Mai*.
- 6. desember 1949: Edvins elev, Arne Samuelsen, hadde debutkonsert i Teatret.

1950-tallet et forandringenes tiår

I 1950 kan Stavanger Musikkonservatorium av 1945 feire 5-årsjubileum. De første årene med stram etterkrigsøkonomi er overstått, driften av konservatoriet har kommet inn i en fast gjenge, og alt ser lyst ut.

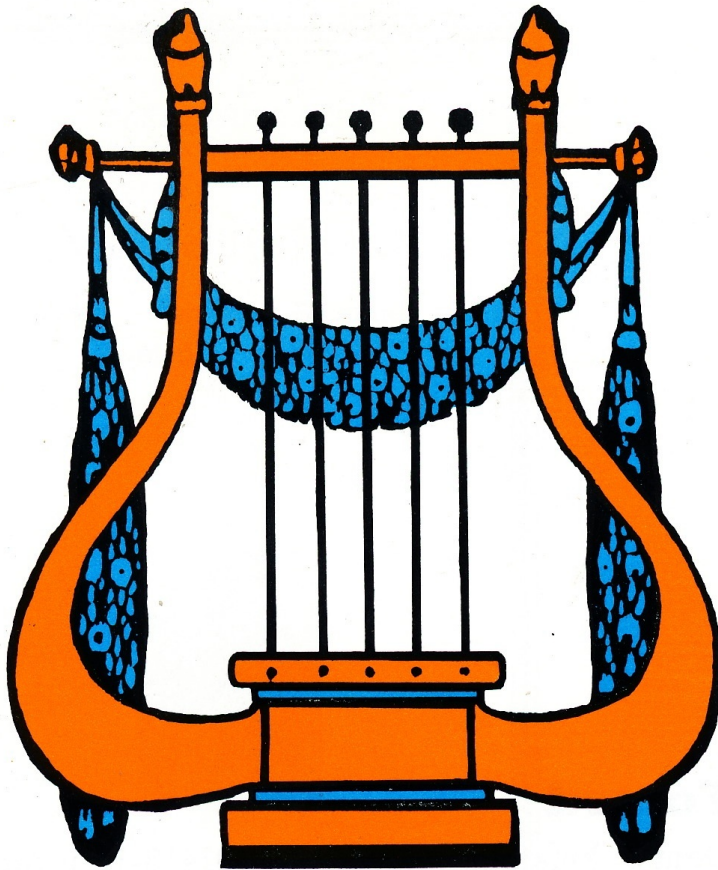
Edvin ble 1. mars 1952 medlem #3115 i Norsk Musikerforbund i LO og betalte kontingent i tolv måneder. Årsaken til at han meldte seg inn, er ukjent. Muligens tenkte han på å bli utøvende musiker.

Da Fartein Valen døde 14. desember 1952, skulle Edvin holde minnetale i musikkklærerforeningen. Til den kjøpte han to 78-plater med musikk av Fartein Valen. De to platene kom til å bli begynnelsen på Edvins andre platesamling.

1953 – AEC og flytting

I 1953 skulle husverten få sin pleietrengende søster, Jenny Fidje (1899–1977), hjem til seg. Dermed ble det behov for ro i huset. Edvin og Wendla måtte nok en gang ut på leting etter et sted å bo.

Å emigrere til USA var et alternativ, men den kalde krigen (1945–1991) og særlig McCarthyismen (1950–1954) satte en stopper for det fordi Edvin var sosialdemokrat og konsertanmelder i *Iste Mai*. Det var trange tider på leiemarkedet i Stavanger etter krigen. De tilbudene som kom, måtte alle forkastes av økonomiske årsaker. Familien var med andre ord i en skvis.

1945

Logoen fra Stavanger Musikkonservatoriums skoleplan i 1953 fargelagt i 1990 av denne forfatteren. Hvem som tegnet lyren, er ukjent, men det kan ha vært Erik Steine. Fra arkivet til E.A.C. Eikenes

Magda Fidje fant løsningen: Familien Eikenes og konservatoriet byttet leilighet med en familie på tre som bodde til leie i første etasje i Sandeidgaten 12.

Sommeren 1953 ble travel for Edvin. Da Festspillene i Bergen ble arrangert for første gang 1.–15. juni 1953, var han på plass med Wendla og Eivind for å dekke begivenheten for *Iste Mai*.

Måneden etter skulle han med tog og ferge til en kongress i Østerrike, og i august skulle det være flyttesjau.

Avsnittet om stiftelsen av AEC er hentet fra side 35 *Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium*.

Våren 1953 mottok Stavanger Musikkonservatorium fra Det Kongelige Utenriksdepartement en invitasjon fra den østerrikske kulturminister til en kongress som skulle finne sted samme sommer i Salzburg og Bad Aussee. Kongressen var organisert av *Akademie für Musik und darstellende Kunst* i Wien og *Mozarteum* i Salzburg og stod under beskyttelse av UNESCO og det internasjonale musikkrådet i Paris. Formålet var å opprette en internasjonal forening av musikkonservatorier, musikkakademier og musikkhøyskoler. Kongressen

fant sted 15.–23. juli 1953. Stavanger Musikkonservatorium var representert ved Edvin Eikenes og ble medlem av *Association Européenne des Conservatoires, Académies de musique et Musikhochschulen* da den ble stiftet.

Flyttingen fra Lagårdskleiven 4 til Sandeidgaten 12 fant sted 28. august 1953 (*Ref.: Skatteetaten*). Det var mange lass som skulle med flyttebilen. Denne forfatteren var med på det siste lasset og fikk da for første gang se “ongane i gadå”. Noen av dem hadde vaglet seg på plankegerdet til Sandeidgaten 14.

Leiligheten i første etasje i Sandeidgaten 12 hadde dobbelt så stort gulvareal som den i Lagårdskleiven 4. Slik sett var det et godt bytte. For Edvin kom imidlertid lyden fra gaten til å være et problem i årene som fulgte. I Lagårdskleiven 4 hadde den lyden vært så godt som fraværende.

I leiligheten i Sandeidgaten 12 var det:

- forgang med trapp til andre etasje og loftet,
- entre med toalett,
- karnappstue som Edvin tok i bruk som sitt studio og kontor,
- dagligstue,
- spisestue som ble tatt i bruk til sangundervisning,
- soveværelse,
- kjøkken,
- pikeværelse og
- bakgang med trapp til kjelleren og andre etasje.

- I kjelleren var det foruten boder og et forhenværende badrom: vedfyrt vaskekjele, og kattedull i kjellerdøren.
- I bakgården var det et stort kles-tørkestativ.

I leiligheten var det mange skap og dype vindusposter, noe Wendla satte pris på.

Edvin fikk med i leiekontrakten at han hadde rett til å modernisere og ominnrede etter behov og montere varevinduer som ville redusere dybden i vinduspostene.

Sammen med varevinduene kom det i tre av vinduene i første etasje mot gaten glassplater hvor det med gullgule, skygge-lagte bokstaver stod:

Stavanger
Musikk-
konservatorium

Med varevinduene forsvant mye av dybden i vinduspostene.

Selv om leiligheten var større, var det fortsatt behov for å leie rom til teoriundervisningen og ha orgel-undervisningen i byens kirker.

Flyttingen til Sandeidgaten 12 førte også med seg andre endringer. Edvin begynte nå å titulere seg klaverpedagog og direktør. Disse endringene var sannsynligvis en konsekvens av medlemskapet i AEC. Samme året ble det også trykket en ny skoleplan. Som logo på forsiden, fikk den en lyre med årstallet 1945 under. Bildet av lyren som kan ha vært tegnet av Erik Steine, ble senere forstørret og fargelagt av denne forfatteren.

I midten av november 1953 var Eikenes på konferanse for konservatorieledere i Stockholm. Reisen foregikk med tog (*Ref.: Iste Mai, 18/11-1953*).

Utrolig, men sant

• Lillian Gardum (1930–2015) som underviste i sang, kom med en overraskende opplysning. Rommet hun underviste i, altså spisestuen i første etasje, var rommet hun hadde fått undervisning i da hun var elev på Våland skole under okkupasjonen. Stavanger byarkiv bekreftet senere at Sandeidgaten 12 hadde vært ett av flere hus hvor det hadde vært nødklasserom i krigsårene.

- Sandeidgaten 12 er i samme kvartal som Vikedalsgaten 1 hvor Edvin og Wendla hadde bodd før krigen.
- I 1920 drev Ida Elisabeth Iversen, den første hustruen til Wendlas far, pensjonat i første etasje i Sandeidgaten 12 og hadde fire pensjonærer. (*Ref.: Folketellingen 1920*)

1955 – Jubileum og endringer

- 22. februar 1955, døde Edvins far, Andreas Jenssen, i Stavanger.
- I mai/juni 1955 dekket Edvin Festspillene i Bergen for *Iste Mai*. Han var der med Wendla og Eivind. Eivind hadde blitt søkt fri fra skolen.
- 29.–30. juni 1955 deltok Edvin på landsmøtet til NMLF i Trondheim. Han ble valgt til styremedlem i NMLF og var det til 1958
- Sommeren 1955 inngikk Edvin avtale om å bygge hytte på bygslet grunn på sørsiden av Funningslandsvatnet i Ryfylke

Sandeidgaten 12 1955/56. Vinduene i første etasje har fått innvendige varevinduer og glassplater med gullgul tekst. Strekkantennen for AM-radio er såvidt synlig. På bildet kommer antenneledningen fra Sandeidgaten 9 skrått inn til det store vinduet på loftet og føres så skrått ned til det venstre vinduet i første etasje. For Edvin var antennen viktig siden han gjerne lyttet til radiosendinger fra utlandet. Trærne ved gjerdet er lindetrær. Negativformat: 60mm x 60mm. Foto: Edvin Eikenes

- I august 1955 hadde Edvins Stavanger Musikkonservatorium 10-årsjubileum
- 10. september 1955 skiftet 1ste Mai navn til Rogalands Avis. Edvin fortsatte som konsertanmelder
- 23. desember 1955 fikk Edvin stipendium fra Stavanger by's kulturfond

Eierne av Sandeidgaten 12 var arvingene til Nicolay Johnsen Garpestad (1856–1945): Nora Henriette Vedholm (1887–1979), Bolette Elisabeth Ljungquist (1894–1982) og John Stoltenberg Garpestad (1899–1977). Høsten 1955 fortalte de Edvin at de skulle selge huset. Edvin hadde en leiekontrakt som løp til 29/8-1968, men den ville bli endret hvis huset ble solgt. Han hadde ingen formue og hadde kun bodd to år i huset. Inntekten hans i 1954/55 var ifølge *Adressebok for Rogaland fylke med skatteligninger*, 13.800 kroner før skatt. Edvin er i den adresseboken av ukjente årsaker ført opp som Edvin J. Eikenes.

Det første Edvin gjorde høsten 1955, var å kansellere avtalen han hadde inngått den sommeren om å bygge hytte ved Funningslandsvatnet. Den skulle ha vært i nærheten av kunstmaleren Thoralf Gjesdals hytte "Blåbærhaugen".

Teksten i de fire neste avsnittene bygger på side 37–39 i "Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium".

Tilbudet han fikk, var å kjøpe huset til takstpris. Taksten var satt til 89.000 kroner og det måtte gjøres regning med 20.000 kroner i tillegg for å få foretatt en del forandringer og forbedringer. Totalt var det altså behov for omlag 110.000 kroner som den gang var et svært stort beløp.

Et første- og et andreprioritetslån på henholdsvis kr. 30.000 og kr. 20.000 ble tatt opp, og det ble søkt om kommunal garanti for et tredjeprioritetslån på kr. 66.000. Finansrådmann Johs. Johnsen gikk uten forbehold inn for søknaden som konservatoriet sendte inn våren 1956.

Behandlingen gikk raskt, og 7. april 1956 kunne avisene fortelle at kommunal garanti for et lån på kr. 66.000 hadde blitt gitt i Stavanger Formannskap. Vedtaket ble tiltrådt med 11 mot 6 stemmer mens det i finansutvalget ble tiltrådt mot 1 stemme.

Knappe to måneder senere, 4. juni 1956, kom saken opp i Stavanger bystyre hvor den ble vedtatt mot 19 stemmer. Fra dem som var i mot at garanti skulle bli gitt, ble det blant annet hevdet at denne saken ikke var innenfor de tiltak kommunen burde støtte. Det dreide seg jo om å ominnrede en privatbolig for et privat tiltak.

Edvin hadde god kontakt med Arbeiderpartiet gjennom *1ste Mai/Rogalands Avis*. Arbeiderpartiet hadde flertall og sørget for at Edvin kunne kjøpe huset fra 1914 og dermed sikre konservatoriets videre eksistens. Husleie ble betalt for siste gang 29. september 1956. Det ble senere behov for å utvide garantien. Totalt ble det lånt kr. 116.000 som den gang tilsvarte 10 brutto årslønner. (Ref.: SSB) Den siste resten av lånet ble betalt av denne forfatteren på 1980-tallet etter Edvins bortgang.

I månedsskiftet mai/juni 1956 var Edvin i Bergen for å dekke Festspillene for *Rogalands Avis*. Denne gangen var han alene. Wendla var hjemme med Eivind som gikk på skolen. Senere den sommeren var i månedsskiftet juli/august hele familien på NMLFs musikkpedagogiske kurs på Romerike folkehøgskole på Jessheim.

For å få til ombyggingen og oppussingen innenfor de økonomiske rammene som forelå, ble det nødvendig med beinharde prioriteringer og enkle, men effektive løsninger. Lyddemping, varmeisolering, gulvbelegg, maling og sparkling, instrumentpark og klasserom med inventar hadde førsteprioritet. Snekkere, gulvspesialister og elektrikere gjorde sitt, men det ble også nødvendig med mye egeninnsats, og Edvin fikk med seg sin bror, Yngvar, til dette.

Yngvar bodde hos familien Eikenes i flere måneder skoleåret 1956/57. Hjelpen hans under oppussingen, var med på å gjøre det mulig for Edvin å fortsette med undervisningen mens oppussingen foregikk. Uansett ble det skoleåret, et skoleår preget av håndverkere, glassvatt, riving, huntonittplater, sliping, pussing, liming av gulvbelegg og maling av vegger og tak.

Da arbeidene var avsluttet, hadde i første etasje en vegg blitt fjernet, en dør blitt blendet, en annen dør flyttet, taket senket og lydisolert med glassvatt og alle vinduene forsynt med innvendige varevinduer for å redusere varmetapet. På kjøkkenet alene hadde med unntak av et overskap og en utslagsvask, hele kjøkkeninnredningen blitt fjernet og to av de fire dørene der blitt blendet. I kjelleren hadde kattehullet blitt blendet. Edvin ville ikke ha dyr i huset.

Et par av skapene i entréen i første etasje hadde blitt omfunksjonert, det ene til en døråpning, det andre til garderobe. Samtidig hadde alle de gamle sylinderovnene blitt kastet og pipeløpet

nærmest gaten hadde sammen med gassinntaket i kjelleren, blitt tatt ut av bruk. Gulvene hadde blitt slipt og fått nytt gulvbelegg. Alle dørene, veggene, takflatene og vinduene hadde blitt sparklet og malt.

Huset og gjerdet mot gaten ble etter råd fra Edvins gode venn, kunstneren Eirik Steine, malt i en lys blåfarge.

På husveggen mot gaten ble det mellom første og andre etasje montert hvitlakkerte bokstaver med ordet:

MUSIKK-KONSERVATORIET

Senere ble bokstavene omlakkert til burgunder, noe som kom til å bli denne forfatterens jobb å vedlikeholde.

Med årene kom det til å bli foretatt flere endringer. Det ble for eksempel montert lavtspylende toaletter og nye kjellervinduer.

Samtidig med oppussingen skjedde også andre ting. Det ble kjøpt gramfon og lydbåndopptaker, og Edvin begynte å bygge opp en ny platesamling. Plateforhandlerne lot ham låne plater med seg hjem og og lytte til dem hjemme i stuen.

Det ble også behov for å utvide instrumentparken og å skaffe inventar til klasserommet. Edvin tilbrakte utallige timer hos Dahl A/S for å ta ut to nye pianoer. Han var svært nøpen og brukte lang tid på utvelgelsen. Til slutt bestemte han seg for to pianoer av merket *Petrov*. De står fortsatt i Sandeidgaten 12.

Mange år senere var denne forfatteren med en gang han prøvde flyglene hos Dahl A/S. Da jeg spurte hva han gjorde, ba han meg spille på et av flyglene og spurte hvordan jeg opplevde klangen og anslaget. Hadde flygelet fyldig eller tynn klang, var flygelet lett eller tungt å spille på. Deretter ba han meg prøve et annet av flyglene. Før vi gikk den dagen, hadde han lært meg det mest elementære ved valg av pianoer og flygler.

I klasserommet ble vinduet i nordenden dekket av en hengslet tavle med notelinjer. Tavlen kunne ved behov åpnes. Senere ble tavlen utvidet slik at den dekket veggen på begge sidene av vinduet. Klasserommet fikk også et kateter og totalt 16 pultsett, et hjemmelaget skjerm Brett til undervisningen i hørelære og tonetrefning, en radio, en gramfon og en høyttaler. Platene ble lånt fra Edvins nye platesamling.

Edvin fylte 50 år 31. mai 1957. Et skoleår preget av oppussing gikk mot slutten, og han kunne se fram mot en ny tid, ikke minst som huseier. Etter at første og andre etasje var ferdigstilt, ble det skoleåret 1957–1958 (*Ref.: Stavanger Musikkonservatoriums arkiv*) innredet to studioer på loftet slik at konservatoriet dermed totalt hadde seks studioer.

For å få det hele til å gå rundt rent økonomisk, hadde Edvin så mange elever i uken som han klarte. Selv sa han 17. november 1976 at han måtte ha 90 elever i uken “for å kunne holde konservatoriet i gang og kemneren fra døren” (*Ref.: Lydbåndopptak 17. november 1976 i familien Eikenes arkiv*). Det tilsvarte minimum 45 timer i løpet av en seks dagers arbeidsuke, og elevene han hadde, var også det økonomiske grunnlaget til familien hans. Mange av elevene hans var skoleelever. Den gang var det undervisning på skolene også på lørdagene.

Arbeidsdagen hans startet klokka 6 om morgenen med øving og varte normalt til klokka 19. Unntaket var torsdagene. Da skulle det være hørelære og tonetrefning i klasserommet fra klokka 17, og det måtte være stille i huset. Han utførte i alle år også husarbeide som matlaging, rengjøring og vedlikehold.

En hyggelig beskjed i 1957 var da *Rogalands Avis*, 5. juni kunne fortelle at to tidligere elever fra Stavanger Musikkonservatorium, tvillingene Odd og Sven Ihle (1935–) som begge studerte sang i Hamburg, skulle være med i en opera som den ett år gamle vest-tyske fjernsynsstasjonen NDR skulle sette opp i juni 1957. De ble dermed de første tidligere elevene fra Stavanger Musikkonservatorium som opptrådte i fjernsyn.

Sandeidgaten 12 sommeren 1958. Treet til venstre er en lind.
Negativformat: 60mm x 60mm. Foto: Edvin Eikenes

Sandeidgaten 12 i 1967. Nedføringen av strekkantennen for AM-radio fra loftet, til 1. etasje er synlig. Busken ved gjerdet mot fortauet er en syrin. Treet til høyre er en balsampoppel. Fasadebokstavene er tatt vare på og eksisterer i 2024. Glassene med tekst i vinduene eksisterer 2024, men teksten ble fjernet høsten 1972. Gjerdestolpene i tre mot nr. 14 forsvant da naboen bygget nytt gjerde. Den lyse bilen (L-75711) tilhørte Gunnar Sandvold (1915–1984). 35mm Ektachrome-X lysbilde. Foto: Eivind Eikenes

Skolemusikk-lærereksamen

ved Stavanger Musikkonservatorium tilbød aldri praksis med elever i grunnskolealder. *Teksten i de sju neste avsnittene bygger på sidene 55–63 i “Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium”.*

Til å begynne med het eksamenen Skolesanglærereksamen og gjaldt som en halvtårsenhet for lærere med godkjent eksamen. I 1957 kom det et utspill fra Gunnar Sævig, direktør for musikkonservatoriet i Bergen, om å utvikle den eksamenen slik at den gjaldt som en årsenhet for lærere med godkjent eksamen. Edvin ble med på dette, og da det i 1962 kom et forslag om å kalle eksamenen musikk-lærereksamen, foreslo han at navnet burde være skolemusikk-lærereksamen fordi det var en eksamen for musikk-lærere i grunnskolen. Fra og med 1963 omtales den planlagte eksamenen som skolemusikk-lærereksamen.

Planene til grunnfagsstudiet i musikk ved Lærerhøgskolen ble nøye studert, og det ble med en viss skepsis notert at disse planene la meget stor vekt på teori. Videre ble det også notert at timetallet var mer enn det dobbelte av hva skolesanglærereksamen krevet.

Da studiet ved lærerhøgskolens musikklinje hadde status som grunnfagsstudium og kvalifiserte studentene til et fullt lønnsopprykk, måtte det tillegges stor vekt under det videre utviklingsarbeidet med skolemusikk-lærereksamen. I november 1962 forelå så fra Gunnar Sævig det første forslaget til en musikk-lærereksamen som man håpet kunne likestilles med eksamen fra Lærerhøgskolens musikklinje.

11. januar 1963 var det et møte i KUD hvor alle konservatoriene deltok og musikkutdanning og kompetanse-vurdering ble drøftet. Det var behov for 5000 musikk-lærere i skolen og ble utdannet 200 årlig. I januar 1964 ble konservatoriene kjent med at Statens lærerkurs i musikk som var godkjent som ettårig tilleggsutdanning, brukte en plan som var nesten identisk med 666-timers planen konservatoriene hadde lagt fram året før.

Edvin endret dermed i mars 1964 planen. Teorifagene fikk endret timelengden fra klokke-tid (60 minutter) til skoletid (45 minutter), og noen fag fikk øket sitt timetall slik at det totale timetallet skoleåret 1964/65 ble 666 timer fordelt på 12 fag med et samlet ukentlig timetall på 20 timer. Denne planen ble igjen endret slik at totalt timetall for skoleåret 1966/67 ble 760 timer fordelt på 13 fag med 24,5 timer ukentlig i høstsemesteret og 23 timer ukentlig i

vårsemesteret. Det er her viktig å være oppmerksom på at undervisningstimene i instrumentalfag (piano, fiolin, orgel osv) og sang hele tiden var 30 minutter ukentlig.

Gjennom Norsk skoleblad nr. 1 – 1966 ble Stavanger Musikkonservatorium oppmerksom på at planen som ble tatt i bruk i skoleåret 1964/65 hadde blitt godkjent. I brev av 14. mars 1966 mottok så konservatoriet bekreftelsen fra KUD om at skolemusikk-lærereksamen fra Stavanger Musikkonservatorium etter plan fra 1964/65 og senere var godkjent som ett års tilleggstudanning for lærere med lærerprøve.

Edvin ga planen en siste justering til skoleåret 1966/67 for å skape en bedre faglig balanse. Resultatet ble et totalt timetall på 763 timer fordelt på 13 fag med 23,5 timer per uke hele året. Planen til Stavanger Musikkonservatorium for skolemusikk-lærereksamen kom til å danne forbilde for tilsvarende planer ved andre musikkutdanningsinstitusjoner i Norge.

Sivilforsvaret

Våren 1958 opplevde Edvin å bli innkalt til tjeneste i Sivilforsvaret. Han skulle være radiooperatør i Sivilforsvarets lokaler under Vålandstårnet (Våland fjellhall). I motsetning til broren Yngvar, var Edvin ikke teknisk anlagt, men det var ikke det største problemet.

Mandag 30. juni 1958 ble han sambandsmann #5041/58 etter gjennomgått kurs. Kurset hadde kostet ham mye. For å kunne møte på kurset, måtte han avlyse avtalte undervisningstimer. Det førte til at han enten måtte refundere kontingenten til de elevene det gjaldt, noe som kunne bli ruinerende for ham, eller gi tilbake timene på andre tidspunkt, noe som gikk ut over den lille fritiden han hadde. Han gjorde oppmerksom på situasjonen og ble aldri senere innkalt til tjeneste i Sivilforsvaret.

29. juli – 3. august 1958 var Edvin i København hvor Nordisk Musikk Pedagogisk Union hadde sin femte kongress. Han hadde med seg Wendla og Eivind. Turen til København gikk via Kristiansand, Hirtshals, Ålborg, Århus og Odense. Under oppholdet i København var det utflukt til Kronborg slott i Helsingør hvor det var orgelkonsert. Etter kongressen gikk turen til Helsingør, Helsingborg, Göteborg og Oslo og videre via Geilo og Sauda til Stavanger.

1959–1961 var Edvin igjen formann i Stavanger Musikk-lærerforening.

Et nytt tiår

At 1960, året for 15-årsjubileet til Stavanger Musikkonservatorium, skulle komme til å innlede et tiår fylt av store endringer, tenkte vel ingen. Det hadde riktignok kommet noe som het stereo, og fjernsynet hadde såvidt begynt å gjøre sitt inntog i Norge. I musikkonservatoriet fortsatte imidlertid driften som vanlig.

Målt med dagens øyne er det lett å betrakte forholdene i Stavanger Musikkonservatorium som kummerlige. Institusjonen var bygget opp med enkle midler. Nøysomhet var en dyd av nødvendighet. Gjenbruk og reparasjon var vanlig. Kun det mest nødvendige ble anskaffet. Sluttresultatet var viktigere enn å glitre utad. “Bruk og kast” var et ukjent begrep. Det gjaldt å utnytte ressursene maksimalt.

Onsdag 5. oktober 1960 hadde Edvins elev Arnfinn Bø-Rygg debutkonsert i Bøndernes Hus.

I 1961 ble konservatoriets avslutningskonsert ført opp i *International Music Calendar* fra *The President's Music Committee of the People to People Program USA*.

Søndag 8. oktober 1961 var Edvin sammen med Wendla og Eivind i Universitetets Aula og hørte pianisten Arthur Rubinstein.

1963

I 1963 fikk Klasserommet et harmonium fra Norsk Orgel-Harmoniumfabrikk A/S med 9 stemmer, 2 manualer, pedaler og innebygget vifte.

Tirsdag 14. mai 1963 feiret Wendla og Edvin sølvbryllup.

Sommeren 1963 var varm og fin. 26. juni talte president John F. Kennedy i Berlin: “Ich bin ein Berliner.” 2. juli fylte H.M. Kong Olav V (1903–1991) 60 år. 28. august talte Martin Luther King (1929–1968) i Washington, DC: “I have a dream.” Samme måned kom debatten om Kings Bay-saken i Stortinget. Den norske Filmavisen var inne i sitt siste år. NRK fjernsynet fullførte sitt tredje år i analogt svart/hvitt. NRK radio sendte i analog mono på mellombølge, langbølge, kortbølge og FM. Grammofoner med 16 $\frac{2}{3}$, 33 $\frac{1}{3}$, 45 og 78 omdreininger var vanlig. Noen hadde spolebåndopptaker med 1 $\frac{7}{8}$, 3 $\frac{3}{4}$ og 7 $\frac{1}{2}$ ips. Noen hadde stereoanlegg.

Det var kø for å få fasttelefon. Telefonene hadde dreieskive. Mobiltelefon, CD, DVD, Blu-ray og internett fantes ikke. Video var kun for de profesjonelle. Fargefjernsyn fantes ikke i Norge.

Sommeren 1963 gjorde Edvin sin eneste samling med opptak på lydbånd hvor han selv spilte piano. Opptakene ble gjort i analog mono på en Tandberg båndopptaker 2 halvspor med en Tandberg TM2 mikrofon. Samlet netto spilletid er drøyt 60 minutter. Han spilte på Sohmer-flygelet han hadde kjøpt i studietiden i New York. Opptakene ble gjort i Studio 1 (karnappstuen i Sandeidgaten 12), og han var sin egen lydtekniker. Her som ellers var han svært nøyaktig og selvkritisk. Samtidig ble han svært kritisk til dem som anmeldte konsertene konservatoriet holdt..

I andre uken av oktober 1963 var Edvin på AECs konservatoriekonferanse i København. Wendla og Eivind var med. Det var familiens første flytur. Denne gang med Metropolitan. Eivind hadde blitt søkt fri fra skolen. På flyreiser var håndbagasjen den gang begrenset til fem kilo, så vi reiste for første gang med lite bagasje.

1963–1967 var Edvin medlem av innstillingsnemda for Stavanger by's kulturfond.

Edvin sluttet som konsertanmelder i 1964. Han hadde da vært konsertanmelder i *Iste Mai / Rogalands Avis* siden 1949 og før det i *Rogaland* fra 1941. I årene som konsertanmelder hadde han også med grunnlag i alle tidsskriftene han abonnerte på, skrevet en rekke informative artikler om verdens musikkliv.

20-årsjubileet i 1965

2. februar 1965 ble Stavanger Musikkonservatoriums elevlag stiftet. Det hadde tre møter: 19. februar, 26. mars og 30. april. Virksomheten i elevlaget ble ikke ført videre.

Høsten 1965 kunne konservatoriet feire 20-årsjubileum. Det ble markert med en ny skoleplan og tre jubileumskonsserter. De to første: en Beethoven-aften 15. juni i Atlantic Hall og Elevkonserten ved 20-årsjubileet, 22. juni i Metodistkirken, ble det trykt et eget jubileumsprogram til. Den tredje konserten var en klaveraften i Atlantic Hall, 23. november.

Skoleplanen hadde knapt kommet fra trykken så kom beskjeden fra Telegrafverket (Nå: Telenor) om at telefonnummeret ville bli endret fra 26092 til 31820. Konsekvensen ble å rette telefonnummeret for hånd på hver enkelt plan før den ble utlevert. Ukorrigerte planer eksisterer i 2024.

9. oktober 1965 møttes 8 konservatoriedirektører fra nordiske musikkonservatorier på Oslo Musikkonservatorium for blant annet å drøfte overgang til statsdrift. Edvin var der. (Ref.: *Aftenposten aften, 11/10-1965*)

1966

25. januar 1966 debuterte Edvins elev Helge Helvig i Atlantic Hall.

Våren 1966 fikk Edvin vite at Stavanger Musikkonservatoriums plan for Skolemusikk-lærereksamen hadde blitt godkjent som ettårig tilleggsutdanning for lærere av Kirke- og undervisningsdepartementet.

I første uken av oktober 1966 var Edvin på AECs konservatoriekonferanse i London. Wendla og Eivind var med. Det var familiens andre flytur. Denne gang med Caravelle.

1967–1968

11. januar 1967 debuterte Edvins elev Gunnar Sama i Atlantic Hall.

Folketrygdloven som kom i 1967, skapte ekstraarbeid siden lærerne måtte meldes ut før hver ferie og inn etter hver ferie for å spare penger. Denne forfatteren hadde 1967–1969 oppgaven med å fylle ut skjemaene og levere dem på trygdekontoret for å melde lærerne på musikkonservatoriet inn og ut av folketrygden.

26. februar 1968 vedtok Stavanger bystyre å opprette Stavanger musikk-skole. Navnelikheten kom til å føre til endel forvirring og forveksling de neste årene. Noe helt annet var at Stavanger musikk-skole ble en direkte konkurrent til Stavanger Musikkonservatorium om elevene i grunnskolealder.

1968 ble ellers preget av Praha-våren og studentopptøyene i Paris. I forbindelse med vinter-OL i Grenoble i februar sendte NRK fjernsynet i februar dette året for første gang i farger.

1969

De to neste avsnittene er hentet fra side 82–83 i "Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium".

Sommeren 1969 fikk konservatoriet i brev fra KUD opplyst av Stortinget hadde fastsatt en tilskottssats på 75% for driftsutgiftene ved Stavanger Musikkonservatorium. Den tidligere ordningen med statsstøtte falt dermed bort, og resultatet ble mer kontorarbeide ettersom den nye tilskottsordningen angikk den delen av driftsutgiftene som falt på elever som studerte 570 timer eller mer per år.

For et konservatorium hvor elevstokken var en blanding av enkeltfagstuderende og studenter med full fagkrets, resulterte dette i at hver enkelt elev måtte skilles ut og føres opp med tanke på statsstøtte. De elevene som fylte kravene, fikk statsstøtte i form av 75% refusjon av innbetalt kontingent.

Kontingentene på konservatoriet skulle dekke fagenes selvkost som var utgiftene til lærerlønn samt lys, renhold og varme. Støtten fra stat og kommune hadde blitt brukt til å holde kontingentene lave, nå ble dette opplegget et problem fordi statsstøtten falt bort.

Wendla analyserte informasjonen fra departementet og fant ut hvordan *Lov om stønad til ungdom i videregående utdanning*, datert 19. juni 1969, skulle forstås. På papiret steg utbetalingene fra staten til Stavanger Musikkonservatorium enormt i årene 1969, 1970 og 1971. I virkeligheten forsvant statsstøtten og dermed statens tilskudd til driften av musikkonservatoriet fra og med 1969. Beløpene staten utbetalte til Stavanger Musikkonservatorium 1969–1971 var tilbakebetaling til studenter som hadde krav på 75% refusjon av innbetalt kontingent.

De øvrige elevene ved konservatoriet hadde ingen glede av den nye ordningen. Å heve kontingenten ville kunne ha ført til at noen fant andre steder å studere. Problemet ble delvis løst av at støtten fra kommunen ble økt med 50% fra og med 1969. Det tilsvarte halvparten av statsstøtten som hadde falt bort.

Skriften på veggen var derfor tydelig for Wendla og Edvin i 1969: Nå var det på tide å legge inn årene, men det var et siste jubileum å feire.

25-årsjubileet i 1970

Edvin realiserte i 1970 drømmen sin om å eie to flygler. Han kjøpte to Petrov-flygler hos Dahl A/S og leverte Sohmer-flygelet han hadde hatt med seg i 1933 fra New York i innbytte som delbetaling. Etter sigende havnet Sohmer-flygelet på et bedehus på Sørlandet. Han var misfornøyd med det Petrov-flygelet som ble plassert i klasserommet, så det ble byttet mot et annet i august 1971.

Da privatskoleloven kom i 1970, var Edvins Stavanger Musikkonservatorium blant de første skolene som kom inn under denne loven, men skoleåret 1970–1971 kom uansett til å bli det siste med privat konservatoriedrift i Stavanger.

Konservatoriets 25-årsjubileum ble markert med en rekke konserter:

- 8. mars 1970: Orgelaften i Stavanger Domkirke
- 12. mars 1970: Beethoven-aften i Atlantic Hall
- 19. april 1970: Kirkekonsert i Hinna kirke
- 18. juni 1970: Elevkonsert ved 25-årsjubiléet i Metodistkirken
- 3. september 1970: Beethoven-aften i Atlantic Hall
- 29. oktober 1970: Beethoven-aften i Metodistkirken

Edvin markerte også 25-årsjubileet med et jubileumsskrift til elevkonserten i juni 1970. Det fikk imidlertid begrenset sirkulasjon fordi det ble glemt i Sandeidgaten 12 på konsertdagen.

Å drive Stavanger Musikkonservatorium hadde krevet mye av Edvin og Wendla. Den statlige endringen i 1969 førte til at de fant at det var på tide å stanse mens leken var god, og 24. januar 1970 sendte Edvin et brev til Kulturutvalget i Stavanger kommune om at han kom til å avslutte driften. Han skrev blant annet:

“[...] Konservatoriet har nå virket i 25 år, og søkningen til våre utdanningstilbud tør vise at det er behov for denne institusjon. Jeg ser imidlertid – slik som tilskottsordningen og beskatningen er fra stat og kommune – ikke noen mulighet til på privat basis som hittil å kunne bygge konservatoriet ut slik som jeg hadde tenkt [...]”

Båndene mellom Edvin og Wendla var sterke og varte livet ut. De var i 1970 ikke lenger blant de yngste, Edvin var 63 og Wendla 60. Et langt og hardt yrkesliv hadde satt sine spor hos dem begge, og nå begynte driften av konservatoriet å kaste lite av seg.

Folketrygden og refunderingen til studentene skapte begge deler merarbeide. Bortfallet av statsstøtten gjorde det vanskelig å holde kontingentene lave. Argumentet om at du får 75% tilbakebetalt, holder ikke for studentene. Samtidig konkurrerte Stavanger musikkole om en del av konservatoriets elevgrunnlag. Med andre ord: De som muliggjorde driften, studerte nå hos andre.

Edvin hadde riktig nok blitt forespurt om han ville administrere Stavanger musikkole, men hadde takket nei til det. Han hadde ikke krefter og tid til å klare det samtidig som han skulle drive musikkonservatoriet. Økonomisk ville Edvin kunne klare seg med pianoelevne sine, og Eivind, denne forfatteren, skulle høsten 1970 begynne som lærer i grunnskolen i Stavanger.

Det siste halvåret

13. mai 1971 debuterte Edvins elev Geir Arve Helvig i Atlantic Hall.

17. juni 1971 ble det 26. og siste skoleåret til Stavanger Musikkonservatorium avsluttet med en elevkonsert i Metodistkirken.

Fra privat til offentlig drift

Høsten 1971 var driften av konservatoriet overtatt av det offentlige og navnet endret til Rogaland Musikkonservatorium. Ved åpningen av skoleåret mottok Edvin 30. august 1971 en hedersgave på 10.000 kroner for sin innsats for musikklivet i Stavanger.

Rogaland Musikkonservatorium flyttet fra Sandeidgaten 12 ved starten av skoleåret 1972–1973. Pultene i klasserommet ble samme skoleår solgt til Nylund skole. Lærerværelset ble tilbakeført til å være kjøkken, og studio 3 ble gjort om til badeværelse med dusj. Veggene nærmest gaten i klasserommet ble bygget opp igjen.

Lektor i klaverspill

Edvin ble 1971 ansatt ved Rogaland Musikkonservatorium som lektor i klaverspill. For første gang siden han var volontør hos skipsreder Sigval Bergesen, hadde han nå fast lønn. Utover på 1970-tallet underviste han både i lokalene til Rogaland Musikkonservatorium og i sitt elskede Studio 1 i lokalene til gamle Stavanger Musikkonservatorium i Sandeidgaten 12. Når han skulle til konservatoriet i Bjergsted, syklet han.

Han merket at erfaringene han hadde gjort i løpet av de årene han hadde drevet sitt Stavanger Musikkonservatorium, ikke betød så mye. Blant annet spurte han seg: Hvorfor må en student ha examen artium for å få studere musikk? Han var liberal og mente at dersom noen ønsket å studere noe, så skulle vedkommende ikke hindres i det. Dette standpunktet støttet Wendla ham i.

Edvins søster, Eli Andreassen, født Jensen, døde 3. november 1974, i Stavanger.

Kongens Fortjenstmedalje

I 1976 var det 50 år siden Edvin for første gang annonserte at han tok imot elever i klaverspill hjemme i Taarngaten 22. Det hadde vært 50 år preget av selvoppofrelse og hardt arbeide.

Edvin ble 4. oktober 1976 tildelt Kongens Fortjenstmedalje i gull for sin uvurderlige innsats for musikklivet i Stavanger og Rogaland. Overleveringen skjedde 17. november 1976 i en overfylt Stavanger kunstforening. Én ting var at konserten var utsolgt, men det var også trykt for få programmer.

Stavangers ordfører, Arne Rettedal, sa i sin tale ved overleveringen at de bidragene Eikenes hadde fått til driften fra Stavanger kommune, hadde vært *meget* beskjedne. Edvin Eikenes rettet i sin tale en takk til sin kone, Wendla, for hennes innsats. Dessuten takket han alle sine medarbeidere som for “en ofte liten betaling” hadde muliggjort det hele (*Ref.: Lydbåndopptak 17. november 1976 i familien Eikenes arkiv*).

De siste årene

På 1970-tallet begynte Edvin å klage over kalde fingre og måtte bruke fôrete hansker innendørs. Muligens hadde han diabetes 2. Han fortsatte ufortrødent å undervise.

Geir Arve Helvig fortsatte som Edvins elev på Rogaland Musikkonservatorium. Torsdag 1. juni 1978 hadde han sin eksamenskonsert i Stavanger kunstforening.

Edvin fikk i april 1979 påvist forstørret prostata som hindret vannlatingen, og han måtte opereres for dette. Legen ville ha ham innlagt øyeblikkelig, men Edvin insisterte på å gå hjem og fortelle det til Wendla. Denne forfatteren kom hjem fra jobben da Edvin holdt på med det. På operasjonsbordet fikk Edvin et hjerteinfarkt, og operasjonen ble aldri gjennomført.

Da nybygget til Rogaland Musikkonservatorium ble innviet i Bjergsted, 11. mai 1979, lå Edvin på sykehuset som rekonvalesent etter hjerteinfarkt. Sønnen Eivind representerte ham under innvielsen av nybygget. Det eksisterer muligens et videoopptak fra innvielsen hvor Eivind overleverer en gave og holder en improvisert tale. Edvin kom seg på beina igjen og fortsatte å undervise i klaverspill ved Rogaland Musikkonservatorium.

Om ettermiddagen 2. februar 1981 falt han om rammet av slag. Edvin døde på Stavanger sykehus uten å ha kommet til bevissthet. Han ble bisatt i Stavanger Krematorium 6. februar 1981. Urnen ble satt ned på Lagård gravlund i grav nr. 02M00542.

Lappen på studiodøren

I alle år hadde Edvin en lapp med denne beskjeden på studiodøren sin:

Hold deg hjemme hvis du er forkjølet eller hoster og nyser.

Flere fant lappen underlig, men årsaken til den var veldig enkel: Ble han syk, måtte han enten refundere timene han ikke kunne gi, eller på en eller annen måte få gitt timen på et annet tidspunkt. Måtte han refundere, tapte han penger. Måtte han gi timen på et annet tidspunkt, mistet han fritid.

Helt fra studieårene hadde han vært kompromissløs mot seg selv i arbeidet sitt og samtidig vår for alt som kunne føre til kritikk.

Eikenes-salen

Rogaland Musikkonservatorium skiftet i 1994 navn til *Avdeling for kunstfag ved Høgskolen i Stavanger (HiS)*. I 2004 ble navnet endret til *Institutt for musikk og dans ved Universitetet i Stavanger (UiS)* og i 2017 til *Fakultet for utøvende kunst ved Universitetet i Stavanger (UiS)*.

Konserternsalen i fakultetets lokaler i Bjergsted, hadde helt siden åpningen av bygget i mai 1979, vært kjent som *Lille konsertsal* – Bjergsted. I juni 2021 vedtok Fakultetsstyret å endre navnet til *Eikenes-salen* med virkning fra semesterstart høsthalvåret 2021.

Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium 1945–1971

ble utgitt i 1986 som en bearbejdet utgave av den særoppgaven i historie som denne forfatteren skrev i 1978. Edvin ville svært gjerne at boken skulle utgis og hadde høsten 1980 begynt å gjennomgå særoppgaven med tanke på det. Wendla, denne forfatterens mor, kalte *Minneboken* “perlen”.

Edvin Eikenes i Stavanger kunstforening under utdelingen av Kongens Fortjenstmedalje i gull, 17. november 1976.
Utsnitt av 35mm Ektachrome-X lysbilde. Foto: Eivind Eikenes

Kilder:

- Alsvik, Jan: Stavanger Symfoniorkester 1938–1988. Utgitt 1988
 Arkivet etter Stavanger Musikkonservatorium
 Arkivet til familien Eikenes
ancientfaces.com/surname/muratori-family-history/454283 (Nettside)
 Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon. Utgitt 1979–2007
 Bang-Andersen, Arne: Stavanger. Historien om Østre bydel
 Bokhylla (Nettside):
 Adressebok for Rogaland fylke med skattelegninger. 1949 Vol.15
 Adressebok for Rogaland fylke med skattelegninger. 1955–1956 Vol.18
 Espeland, Arne: Norske skolefolk, utgitt 1934
 Cappelens musikkleksikon. Utgitt 1978–1980
 Digitalarkivet (Nettside)
 Emigranter over Stavanger 1903-1928, emigrasjon 1927
 Nye døde 1951–2014
 Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/002/A/L0017: Ministerialbok nr. A 36, 1917-1938, s. 145 og 149
 St. Johannes sokneprestkontor, SAST/A-101814/001/30/30BA/L0007: Ministerialbok nr. A 7, 1900-1910, s. 230
 St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/002/D/L0003: Ministerialbok nr. A 28, 1919-1938, s. 104
 Stavanger byfogd, SAST/A-101408/001/4/41/410/410AD/L0005: Panteregister nr. AD 5, 1908, s. 376
 Stavanger Tekniske Aftenskole, BYST/A-0417/G/Ga/L0021: Klassesdagbok, 1912-1942. (Dagbok 2B s. 23 og 24)
 Stavanger Tekniske Aftenskole, BYST/A-0417/G/Ga/L0026: Klassesdagbok, 1915-1942. (Dagbok 4A s. 15)
 Stavanger trafikkstasjon, AV/SAST-A-101942/0/F/L0068: L-75000 - L-76799, 1930-1971, s. 919 og 920
 Eikenes, Edvin A.: Eksamensfest i Kakerlakkenheim [Artikkel i *Lars Chr. Sande: De som dro ut*]
 Eikenes, Eivind A.C.: Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium 1945–1971. Utgitt 1986
 Eikenes, Eivind A.C.: Supplement til Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium. Utgitt 1990
 Folketellingene 1910 og 1920 (Nettsider)
 Gaukstad, Øystein: Musikkleksikon. (2. utgave)Utgitt 1991
 Gravplassforvaltningen i Stavanger (Nettside)
 Gurvin og Anker: Musikkleksikon. Utgitt 1949
 Gurvin og Anker: Musikkleksikon. Utgitt 1959
 Gyldendals store konversasjonsleksikon. Tredje utgave. Utgitt 1972
 Heisrådgiveren. “Heisførerens død” heisradgiveren.no/2019/04/05/324/ (Nettside)
 International Who’s Who in Music and Musician’s Directory. 9th edition, Cambridge 1980
 Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):
 Aftenposten
 1ste Mai
 Nordisk Tidende
 Rogaland
 Rogalands Avis (RA)
 Stavanger Avis
 Stavangeren
 Stavanger Aftenblad (SA)
 Stavanger Socialdemokrat
 Nasjonalbibliotekets tidsskriftarkiv (Nettside):
 Tonekunst
 National Geographic Vol. 178, No. 3, September 1990
 Alice J. Hall: New Life for Ellis Island
 NRK Eksternavdelingen
 Pahr-Iversen, Engwall: Stavanger signert torgrim. Utgitt 2012
 Sande, Lars Chr. (Redaktør): De som dro ut. Utgitt 1975
 Sande, Lars Chr. (Redaktør): De som dro ut. 2. utgave. Utgitt 1986
 Sande, Lars Chr. (Editor) / Rayburn, Rosalie (Translator): Norsemen Follow the Trail. Utgitt 1986
 Samtaler med Wendla og Edvin Eikenes
 Skatteetaten (Nettside)
 Sohlmans musiklexikon. Utgitt 1948–1952 i Stockholm
 Sohlmans musiklexikon, 2. utgave. Utgitt 1975–1979 i Stockholm
 Store norske leksikon (Nettside)
 Stavanger byarkiv:
 Klassesdagbøker Storhaug skole og Jåtten skole
 Eksamensprotokoll og elevkort Stavanger Tekniske Aftenskole
 Østberg, Owe: Den gang da Storhaug skole ble truffet av et fly, Mortepumpen nr. 3/2024, 48. årgang

Filosofen og komponisten

Wendla Elmers Eikenes, født Johnsson (1910–2005)

Skrivefeilene i folketellingen 1910, og det faktum at familien midlertidig bodde i Hetland kommune, gjorde det i sin tid vanskelig å finne henne og familien hennes i den. Feilene er i neste avsnitt understreket

Wendla Elmers Johnsson var den førstefødte i overrettssakfører Johan A.C. Johnssons andre ekteskap. Hun ble født 3. juli 1910. Adressen ved dåpen var Lyder Sagens gate 5 (Ref.: *Klokkerboken St. Petri kirke*). Den transkriberte versjonen av folketellingen for 1910 forteller at hun het Venla Johnsson og var datteren til overretsagfører Jokum Johnsson og Bertha Johnsson. Under folketellingen bodde de til leie på Bakken gård. Den lå rett utenfor bygrensen til Stavanger i Ramsvig i Hetland kommune, sørøst på Storhaug, og var drevet av gårdbruker Johan Brandt Utne (1872–1939). Han var født i Jondal i Hardanger.

Familien flyttet i 1911 tilbake til Lyder Sagens gate 5. Året etter flyttet den til Kongstengaten 21 som ble Wendlas barndomshjem. Der opplevde hun at det ble holdt huskonserter. Faren spilte flere instrumenter og inviterte ofte venner på besøk for å musisere. Musikkaktivitetene ble lagt merke til i nabolaget.

Wendla hadde tre halv søsken: Victor, Dorrit og Karsten Peter og to søsken: Edgar og Elna. Broren Edgar døde i 1921 av meningitis cerebro spinalis epidemica (epidemisk hjernehinnebetennelse). Hans drøm var ifølge Wendla, å begynne på skolen. Han ble gravlagt på Egenes gravlund.

Skolegang

Wendla gikk på Storhaug skole fra 1917 til 1924. Byen manglet klasserom. Derfor var det formiddags- og ettermiddagsundervisning. Det var seksdagers skoleuke og normalt med mer enn 30 elever i klassene. Skoleåret 1926–1927 var det siste med ettermiddagsundervisning i Stavanger (Ref.: *SA 20/10-1927*).

Etter fullført folkeskole begynte hun på middelskolen på St. Svithun skole. Hun ble konfirmert i St. Petri kirke 5. desember 1926. Ministerialboken oppgir at adressen hennes det året er Kongstengaten 21. Året etter tok hun middelskoleeksamen på St. Svithun skole. I sin ungdom fikk hun også undervisning i ballett.

Hun var med da St. Svithun skole i september 1926 reiste til Oslo med D/S Stavangerfjord og derfra til Bergen med Bergensbanen for så å returnere til Stavanger med D/S Richard With og en ekstrabåt. Årsaken til turen var at skolebygningen skulle brukes til Landbruksselskapets jubileumssjå. Det turen ble landskjent for, var at mange av deltakerne ble matforgiftet i Oslo 26. september. (Ref.: *Arbeiderbladet, Tidens Tegn og Stavangeren*) Wendla var en av dem som ikke ble matforgiftet. Faren hennes kommenterte det med at hun nok hadde puntlærsmage (*fordøyelse som tåler alt*. Ref.: *Det Norske Akademis Ordbok*).

Skoleåret 1928–1929 tok hun ettårig handelsgymnas på St. Svithun skole og ble uteksaminert med det beste resultatet handelsgymnaset til da hadde opplevd at en av deres elever hadde hatt. Hun mottok Shakespeares samlede verker i premie fra Norsk-Britisk Forening i Stavanger (Ref.: *Stavangeren*). Boken er nå i familiens boksamling. Året på handelsgymnaset hadde hun blitt sponset av sorenskriver Ole Wetteland (1867–1931), byfogd Jonas Schanche Kielland (1863–1930) og direktør Johan Fredrik Marnburg (1882–1966).

Tollkassererkontoret

Det gode resultatet gjorde at hun ble tilbudt fortsatt sponing av skolegangen, men hun visste at familien hadde sårt behov for inntekter. Høsten 1929 begynte hun å arbeide hos tollkassereren ved Stavanger Tollkontor.

Wendla Eikenes august 1986. Ukjent fotograf. Fra arkivet til familien Eikenes.

Hun var nøyaktig og samvittighetsfull i arbeidet, og 17. juni 1937 kunne *Arbeiderbladet* fortelle at “Konstituert statslønnet kontorbetjent II, Wendla Elmers Johnsson, Stavanger, er av departementet ansatt som statslønnet kontorbetjent II ved Stavanger Tollkontor.” I 1937 hadde Wendla 2350 kroner i inntekt (Ref.: *S.M. Bryde: Adressebok for Rogaland, 1938*).

1930-tallet

var i Norge en tid preget av fattigdom og arbeidsløshet. Dette førte til nøkternhet i befolkningen. Samtidig var 1930-tallet en periode med store endringer og tekniske nyvinninger.

Wendla likte å gå på kino, noe hennes far også gjorde. Det var enkel og billig underholdning. Hun opplevde både nedgangen i antall kinoer i Stavanger fra åtte til to og overgangen fra stumfilm med levende musikk til lydfilm og nevnte særlig Folketeatret i Bergelandsgaten. Det var den kinoen som lå nærmest barndomshjemmet hennes, og som kom til å bli byens siste stumfilmkino (Ref.: *Samtaler mor og sønn* og boken *Stumfilmkinoene i Stavanger 1896–1932*).

Wendla gjennomskuet de anti-jødiske holdningene i 1930-årene og ble pro-jødisk.

Feurich-pianoet

Wendlas far hadde måttet selge pianoet familien hadde hatt i Kongstensgaten 21. Hun ville gjerne ha et piano i huset og fant et brukt Feurich hos Nils Lie As. Pianolager i Provstebakken. Faren ble med henne for å se på det. Han likte det, og hun kjøpte det på avbetaling 6. mars 1934. (Ref.: *Avbetalingsdokumentene*) Wendlas far, overrettsadvokat Johan A.C. Johnsson, døde 28. desember 1935. Feurich-pianoet står nå hos denne forfatteren i Sandeidgaten 12.

Sola flyplass

Den siste helgen i mai 1937 ble Sola flyplass åpnet. En kollega på Tollboden inviterte Wendla med seg. Blant det hun fikk oppleve på flyplassen, var en tur med kjempeflyet Junkers G 38 D-APIS Generalfeldmarschall von Hindenburg. (Ref.: *Samtale mor og sønn*)

Ekteskap og barn

Wendla giftet seg med Edvin Eikenes 14. mai 1938 etter at hun i mars samme år hadde blitt pianoelev hos ham. Det hele skjedde så brått at det var dem som trodde at hun var gravid, noe hun ikke var.

Den mest plausible forklaringen for hva som skjedde, er at de bokstavelig talt fant tonen. Begge var pro-jødiske. De var glade i å diskutere, var for likestilling mellom kjønnene, var liberale og mente at en som ønsket å studere noe, skulle ikke hindres i det.

Hun hadde fast jobb. Han hadde dårlig økonomi. De hadde begge gått på Storhaug skole og hatt samme klasseforstander, Signe Meling (1872–1960). På 1920-tallet bodde Wendla og Edvin noen år i samme nabolag: Kongstensgaten 21 er bare to kvartaler unna Tårngaten 22.

Vikedalsgaten 1 er den lyse bygningen på høyre side. Det henger klesvask på tørkestativet til venstre for huset. Leiligheten Edvin og Wendla leide i tredje etasje før krigen, er ikke synlig. Bildet er tatt i 1963 fra Sandeidgaten 12. Det store treet i bakgrunnen på Sven Oftedals plass var målstang når “ongane i gadå” spilte fotball der.

I 2024 er Vikedalsgaten 1 erstattet av et nytt bygg. Vikedalsgaten 1a, det mørke bygget som skimtes til høyre, er forlenget ut på gårdsplassen. Gjerdene, bosskassene og tørkestativene er fjernet. Bakken på eiendommene er asfaltert og luftledningene er lagt i jordkabel. Negativformat: 60mm x 60mm. Film: Kodacolor. Foto: Eivind Eikenes.

Da de giftet seg, hadde Wendla med seg inn i ekteskapet et Feurich-piano, en radio og et kurs i harmonilære. I sin ungdom hadde hun også holdt på med ballett. Høsten 1938 flyttet Wendla og Edvin til Vikedalsgaten 1. På den tiden var det ifølge Wendla fortsatt vanlig å ha hushjelp, og få melk levert på døren. Det finnes ikke dokumentasjon på at Wendla og Edvin hadde hushjelp.

Året etter innflyttingen, 5. oktober 1939, kom hennes og Edvins første barn, Berit, til verden. Det førte til en stor endring i livet deres. Tiden i Vikedalsgaten 1 ble imidlertid kort fordi det kom klager fra andre i huset på Edvins pianospilling. Dermed måtte Wendla og Edvin finne et nytt sted å bo.

Berit Eikenes. Bakgrunnen er klippet bort av Wendla Eikenes.
Negativformat: 60mm x 90mm. Foto: Edvin Eikenes.

Den nye leiligheten ble i Lagårdskleiven 4.

Akkurat da Wendla og Edvin hadde begynt på flytteforberedelsene, ble Norge invadert av Tyskland. Om kvelden 11. april 1940, to dager etter invasjonen, gikk flyalarmen mens Wendla og Edvin var i den nye leiligheten. Ett av de britiske flyene som deltok i angrepet, et Vickers Wellington IC, falt ned bak Storhaug skole og satte skolen og seks bolighus i brann. Fra Lagårdskleiven 4 kunne det se ut som om brannen var i Vikedalsgaten 1 hvor datteren Berit var. Edvin og Wendla slapp med skrekken. Wendla og Berit evakuerte deretter en periode til et sted utenfor byen. Siste gang leien ble betalt i Vikedalsgaten 1, var i mai 1940.

I august 1941, samme måned som Den norske filmavisen ble lansert, kom pålegget om innlevering av radiomottakere. Radioen Wendla hadde hatt med seg inn i ekteskapet, ble innlevert mot kvittering. Da krigen var over, var radioen som hadde blitt innlevert, borte, og en annen radio ble utlevert. Den eksisterer dags dato.

Wendlas søster, Elna (Lillemor) Elmers Johnsson (7/11-1919–22/12-2007), giftet seg med Flg. Monteur Rolf Pehnert i Oslo 25. juni 1942. Ekteparet flyttet til Altenburg nær Leipzig i Tyskland. Etter krigen kom Altenburg nær Leipzig til å være i Øst-Tyskland (DDR). Ekteparet Pehnert fikk to barn, Karin og Steffi.

På 1950-tallet sendte familien julepakker til Lillemor i DDR med matvarer som var vanskelig å få tak i der. Denne forfatteren fikk den gang beskjed om å ikke fortelle til noen som helst om slektningene i DDR.

Wendlas datter Berit var utviklingshemmet på grunn av en fødselsskade. Hun var pleietrengende og urolig. For å dempe uroen hennes, kunne Wendla under okkupasjonen kjøpe hvetemel på resept for å bake brød med beroligende middel i til henne.

Det ble vanskelig for Wendla og Edvin å ha et pleietrengende barn i huset siden begge var i full jobb. Høsten 1941 ble det gjennom familiens lege, søkt om plass for Berit på Emma Hjorths hjem. I 1942 fikk Berit plass. Wendla hadde egentlig ikke lyst å levere Berit fra seg, men gjorde det.

Berit ble innskrevet på Emma Hjorths hjem 6. april 1942 (2. påskedag). Ved ankomsten fikk hun to nummer: 1222 og 1737. Det første er et identifikasjonsnummer som blant annet ble brukt ved innbetaling av forpleiningsgodtgjøringen. Det er ukjent hva det andre nummeret ble brukt til. Ved ankomsten ble det også notert: "Faderen garantist". Hva Wendla merket seg da hun kom til Emma Hjorths hjem med Berit, er ikke notert.

To postkvitteringer fra henholdsvis 16/5-1942 og 12/12-1942 viser at Wendla og Edvin sendte pakker til Berit. Den første pakken veide 5,8 kg, den andre 2,2 kg. De inneholdt sannsynligvis klær og sko. I 1942 var forpleiningsgodtgjøringen på Emma Hjorths hjem 800 kroner per år. Det tilsvarte 14 prosent av bruttoinntekten til familien Eikenes det året. I 1943 ble godtgjøringen hevet til 900 kroner per år for å dekke "utlegg til klær og skoreparasjon".

1/12-1943 kl. 07.20 sendte forstanderen på Emma Hjorths hjem et telegram til Wendla om at Berit var meget syk. Da Wendla mottok det, bestemte hun seg for å hente Berit hjem. Før hun klarte å få gjort noe, fikk hun samme dag et telegram, sendt kl. 11.05, om at Berit var død.

Dødsattesten viser at Berit hadde gastroenteritis (*omgangssyke*). Dessuten står tallet 2610 på den. Hvis det er et nomenklaturnummer brukt av SSB, betyr det hjerneabscess, purulent meningitt (*hjernehinnebetennelse*).

Begravelsen fant sted i stillhet 9/12-1943. Berit Eikenes fikk en umerket grav i felt L på Eiganes gravlund i Stavanger. I 1943 ble det totalt meldt om 84371 tilfeller av akutt gastroenteritt i Norge. (Ref.: *Anders Chr. Gogstad: Helse og hakekors*, s. 277).

For Wendla førte sjokket over å miste datteren til at hun søkte om og fikk ulønnet permisjon fra jobben på Stavanger Tollkassererkontor med virkning fra 1/12-1943. Under okkupasjonen hadde hun to spontanaborter. Etter den første spontanaborten ga familielegen henne injeksjoner for å hjelpe henne å holde på fosteret da hun igjen ble gravid. Det hjalp ikke. Selv mente hun at årsaken til spontanabortene lå i kostholdet under okkupasjonen og bestemte seg for å ikke forsøke å få barn igjen før det hadde blitt normale tider.

Etter halvannet års ulønnet permisjon, søkte Wendla avskjed fra Stavanger Tollkassererkontor 14. mai 1945 på grunn av oppstarten av Stavanger Musikkonservatorium. Hun fortsatte imidlertid som vikar på tollkassererkontoret fram til denne forfatteren meldte sin ankomst. Da hun sluttet ved tollkassererkontoret, fikk hun en fin attest for arbeidet sitt den årrekken hun hadde vært ansatt der (Ref.: *Familiens arkiv*).

I 1948 tjente hun 2427 kroner (Ref.: *S.M. Bryde: Adressebok for Rogaland, 1949*). Her er det verd å merke seg at hun i en periode også underviste nybegynnere i piano på konservatoriet.

Konservatoriet

Med sine kunnskaper om regnskap, ble det naturlig at Wendla tok seg av regnskapet til Stavanger Musikkonservatorium, og det kan vel trygt sies at hun hadde stålkontroll på det. Det var særlig nødvendig når sommeren stod for døren. Da fordelte hun kontantbeholdningen i konvolutter uke for uke. Faste utgifter for seg, og det familien skulle leve av, for seg.

Sønnen Eivind

ble født 23. april 1948. Hun fortalte ikke familielegen at hun var gravid før hun var sikker på at hun ikke ville miste fosteret, men legen bestemte at hun skulle ha injeksjoner uansett. På fødestuen fikk Wendla den samme beskjeden om å knipe igjen som da Berit ble født. Minnet om Berits fødsel førte til at hun gjorde det stikk motsatte. Etter fødselen takket Wendla nei til alle jentene som kom på døren og ville være trillejenter (Ref.: *Samtaler*). Hun var livredd for Eivinds ve og vel.

Kvinnelige prester

I to innlegg i *Rogalands Avis*, 12. og 23. mars 1956, la hun fram sitt syn i debatten om kvinnelige prester. Hun mente at det i kristendommen ikke var noe som hindret at en kvinne kunne være prest. Innleggene ble senere med i boken *«De tre lys på Golgata»* som ble utgitt i 1995.

Dagligliv

I tillegg til konservatorieregnskapet og filosofien, hadde Wendla ansvaret for alt som hadde med husstell å gjøre. Hun var nøyaktig med alt hun gjorde og lærte seg stadig nye ferdigheter. Hun etterlot seg mange håndarbeider av høy kvalitet. På 1940- og 1950-tallet reparerte hun klær slik at de nesten så ut som nye.

I forbindelse med kjøpet av Sandeidgaten 12, ble det høsten 1956 kjøpt vaskemaskin med klesrulle. Den gjorde arbeidet lettere for Wendla som nå slapp å vaske tøy i den vedfyrte vaskekjelen i kjelleren. Klestørken foregikk fortsatt i det fri, men ikke lenger i bakgården. Det ble satt opp en tørkesnor mellom to lekter på altanen bak huset. Vinterstid hendte det ofte at tøyet var stivfrossent når det ble tatt inn.

3. juli 1960 fylte Wendla 50 år. Sommeren 1961 fikk Wendla vite at familien i Øst-Tyskland (DDR) planla å flykte. Berlinmuren som kom i august samme år, forpurret disse planene.

10. desember 1962 fikk familien fjernsyn fordi Wendla ønsket det. Under et besøk hos domorganist Fredrik Sagen (1889–1969) i mai samme år hadde hun og Edvin sett fjernsyn. Hun likte det hun så og ville også ha fjernsyn. Det ble kjøpt på avbetaling, noe som var vanlig den gang. Ikke uten grunn ble fjernsynsantennen den gang av mange kalt for avbetalingsvimpel. Wendlas interesse for fjernsyn førte også til at familien fikk fargefjernsyn allerede våren 1969 selv om NRK sendte svært lite i farger før 1972.

- 14. mai 1963 feiret Wendla og Edvin sølvbryllup.

- Fra midten av 1960-tallet hadde Wendla og Edvin separate soverom. Det var svært sterke bånd dem imellom, bånd som holdt livet ut.

- Omkring 1970 sluttet Wendla og Edvin å røyke fordi tobakken hadde blitt for dyr.

- 1981 var det to dødsfall i familien: 2. februar døde Edvin. 5. oktober døde Wendlas mor Betty (Bertha Karina) Johnsen, gift Johnsson. Urnene til begge ble satt ned i grav nr. 02M00542 på Lagård gravlund i Stavanger.

Turen til Israel

Høsten 1973 gjorde hun alvor av noe hun svært lenge hadde drømt om, og reiste på pakketur til Israel for å oppleve landet hun hadde hørt og lest så meget om. Hun ankom 23. september og så fram til et par uker i landet. Turen ble avbrutt av utbruddet av Yom Kippur-krigen 6. oktober.

Hun var på et hotell ved Genesaretsjøen da flyalarmen gikk. Israelske fly kom lavt over byen og fortsatte lavt over sjøen før de steg og fløy over fjellene på østsiden av den. Hos Wendla vekket flyalarmen øyeblikkelig minnene fra Stavanger under andre verdenskrig og dermed minnet om hvordan man skulle forholde seg under en flyalarm. Hun fikk med seg den hun delte rom med, og de gikk ned trappen til resepsjonen.

Reisefølget ble fløyet ut av Israel med en Boeing 747 Jumbojet 8. oktober. Ved avreisen var vinduene på flyet dekket til slik at lys fra kabinen ikke skulle trenge ut. Reisefølget ankom Stavanger med ordinært rutefly om ettermiddagen 9. oktober. (Ref.: RA) I ettertid tenkte Wendla med glede tilbake på alle de gode opplevelsene og minnene hun hadde fått i Israel under oppholdet der.

Interessene

Hun leste bøker på engelsk, fransk og tysk. For å kunne lese tekster på italiensk, latin, gresk og hebraisk, lærte hun seg disse språkene også. Dessuten var hun interessert i musikk, filateli, kunstmaling, brodering, antroposofi og astrologi. Uansett hva hun holdt på med, så var arbeidet hennes preget av grundighet.

Da *“Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium”* ble utgitt i 1986, bidro Wendla med sine minner og korrekturleste den. Fram til og med 1997, korrekturleste hun alt denne forleggeren utga på forlaget sitt. Da undertegnede i 1989 oversatte librettoen til musikalen *“Oklahoma!”* for Sandnes Operakor, var hun ukreditert med på å gjendikte sangtekstene.

Filosofen

I perioden 1951–1954 brevvekslet Wendla med Johannes Hohlenberg (1881–1960), Alf Larsen (1885–1967) og Aasmund Brynildsen (1917–1974) om det hun holdt på å skrive. 27. april 1954 var hun ferdig med sitt filosofiske verk *Tiden og dimensjonene*. Manuskriptet og brevvekslingen ble liggende til det i 1992 ble bestemt å utgi det under tittelen *“Tenkningen, tiden og verdensbilledet”*. Boken ble fulgt opp i 1995 med *“De tre lys på Golgata”* hvor hun konsentrerte seg om noen tekstdeleer i GT og NT og forståelsen og oversettelsen av dem.

Wendla lærte seg å bruke en datamaskin. På skjermen kunne hun forstørre teksten. Det siste hun fullførte før synet ble for dårlig, var skriftet *“Ordet, korsveien – og hvorfor”*, et supplement til bøkene hennes fra 1992 og 1995. Datafilen har datoen 12/4 2001. Hun var ikke helt fornøyd med tittelen og vurderte tre alternativer: *“Ordet”*, *“Kimet”* og *“Hvetekornet”*. Tittelen ble ikke endret, og supplementet ble liggende til det ble utgitt posthumt i uendret form i 2006. I 1991 tok hun Wendla E.J. Eikenes som forfatternavn. E.J. står for Elmers Johnsson. Til daglig brukte hun Wendla Eikenes.

Komponisten

I 1990 kom tanken om å utgi de samlede verkene til hennes far, overretts-sakfører Johan A.C. Johnsson. Han skrev under psevdonymet Johny Elm. Tekstene ble i 1991 utgitt i boken *“Con sordino”*. Hun valgte å gi farens tekster en svak modernisering i rettskrivingen. Blant tekstene var den håndskrevne librettoen til *Kismeth*, en opera comique. Den ble først utgitt i ren tekstform i boken *“Con sordino”*. Hun husket at faren hadde laget melodier til noen av sangene, men hun hadde glemt dem, og ingen av dem var skrevet ned.

I årene etter utgivelsen av boken *“Con sordino”*, laget Wendla nye melodier til sangene i librettoen fordi hun ikke husket farens melodier. Melodiene hennes ble renskrevet av denne forfatteren og besifret av trekkspilleren Jan Leo Knutsen (1937–2022). Denne forfatteren skrev så en pianostemme til dem basert på besifringen hans og laget til slutt med noen av melodiene hennes en overture som hun godkjente. Farens libretto ble sammen med musikken hennes og denne forfatterens overture til den, utgitt i 1997 med tittelen *“Kismeth. Opera comique i 4 akter”*. Den håndskrevne librettoen til *“Kismeth”* er oppbevart i familien Eikenes arkiv sammen med noen av Wendlas partiturer.

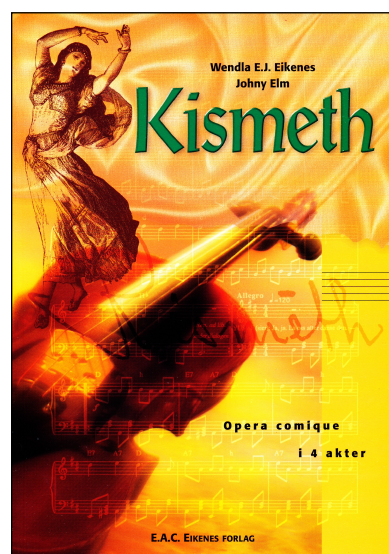

Foto: E.A.C. Eikenes forlag.

Hjerteanfall

Wendla var størstedelen av livet plaget av det hun kalte hjerteanfall hvor hjertefrekvensen steg (hjerteflimmer?). Anfallene kom uten forvarsel og sluttet av seg selv. Denne forfatteren kan huske dem helt tilbake til 1950-tallet. Det er ukjent

når hun begynte å få dem. Hun hadde funnet ut at når hun fikk et hjerteanfall, var kaldt vann, frisk luft og hvile det som skulle til for å få anfaller til å gå over. En lege forskrev en medisin til henne som hjalp godt, men den forsvant senere fra apotekene, og da var det tilbake til det som hun visste virket: kaldt vann, frisk luft og hvile.

Wendla

støttet Edvin i alle årene de var gift enten det gjaldt avgjørelser omkring konservatoriet, korrekturlesing av konsertanmeldelsene, tolkning av skriv fra det offentlige eller annet. I all hovedsak oppholdt hun seg i leiligheten i 2. etasje i Sandeidgaten 12 hvor konservatoriets kontor var. Det var Edvin som var konservatoriets ansikt utad. Da Edvin døde, valgte hun å bli sittende i uskiftet bo.

Wendla levde sine siste år tilbaketrukket fra offentligheten. De få som møtte henne disse årene, fikk et positivt minne for livet (*Ref.: Samtaler*).

Fra september 1981 til august 2000 var det newfoundlandshund i huset. Den første hunden het *Casi* (kortform for *Casanova*), og den andre het *Goya*. I barndommen hadde Wendla vært vant med både hund og katt i huset. Da vinduene i 1985 ble skiftet med koblede vinduer og termopanvinduer og varevinduene forsvant, likte hun at det igjen ble dype vinduspuster.

Wendla ble boende i Sandeidgaten 12 til hun 22/5-2005 ble lagt inn på SUS (Stavanger universitetssykehus) fordi hun ikke lenger kunne svelge. Hun fikk påvist spiserørskreft med spredning og fikk lagt inn et stent i spiserøret. Kreften kunne ikke opereres., 21/6-2005 ble hun overført til Ramsvigtunet sykehjem. Under sykeleiet holdt hun nedtelling til sin 95-årsdag 3/7-2005. Hun fikk omtale i *Stavanger Aftenblad* i forbindelse med den. Wendla døde 22/7-2005 av lungebetennelse og tumor i spiserøret (*Ref.: Dødsattesten*). Bisettelsen fant sted i Stavanger Krematorium 28/7-2005. Urnen hennes ble satt ned i grav nr. 02M00542 på Lagård gravlund i Stavanger, samme grav som urnene til hennes mann, Edvin, og hennes mor, Betty, i sin tid hadde blitt satt ned i.

Kilder:

Arkivet til familien Eikenes

Arkivverket:

Statsarkivet i Oslo, SAO-A-10128, Emma Hjorths Hjem – Inntaksprotokoller 1932-1957, lnr. 1222/1737 (SAO/A-10128/Fb/L0003)

Riksarkivet, RA-S-2228, Statistisk sentralbyrå, Sosiodemografiske emner, Befolkning – Rogaland, 1943, s. 241 (RA/S-2228/F/Fb/Fbc/L0017)

Bang-Andersen, Arne: Stavanger. Historien om Østre bydel

BIBSYS (Nettside)

Bokhylla (Nettside):

Fjermeros, Halvor: Om hundre år er allting glemt? Emma Hjorths hjem historie 1898–1998, Utgitt 1998

Gogstad, Anders Chr.: Helse og hakekors. Helsetjeneste og helse under okkupasjonsstyret i Norge. 1940–1945, Bergen 1991

Digitalarkivet

Folketellingen 1910 Hetland: <https://www.digitalarkivet.no/census/person/pf01036634004438> (Nettside)

Nye døde 1951–2014

St. Petri sokneprestkontor, AV/SAST-A-101813/001/30/30BB/L0010: Klokkebok nr. B 10, 1905-1917, s. 49

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/002/D/L0003: Ministerialbok nr. A 28, 1919-1938, s. 13

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/002/A/L0004: Ministerialbok nr. A 25, 1917-1935, s. 116

Eikenes, Eivind A.C.: Stumfilmkinoene i Stavanger 1896–1932. Kildene forteller. Utgitt: 2019

Emma Hjorths hjem: Arkivet etter avviklingen av Sentralkartoteket ca 1977 (no-a1450-01000004048334-2.pdf)

Gravplassforvaltningen i Stavanger (Nettside)

Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Aftenposten – Arbeiderbladet – Dagbladet – Fædrelandsvennen –

Rogalands Avis (RA) – Stavanger Aftenblad (SA) – Stavangeren – Tidens Tegn

NAOB – Det Norske Akademi's ordbok (Nettside)

Samtaler med Wendla og personlige minner

Stavanger Byarkiv:

Skoleprotokoller Storhaug skole

Store norske leksikon (Nettside)

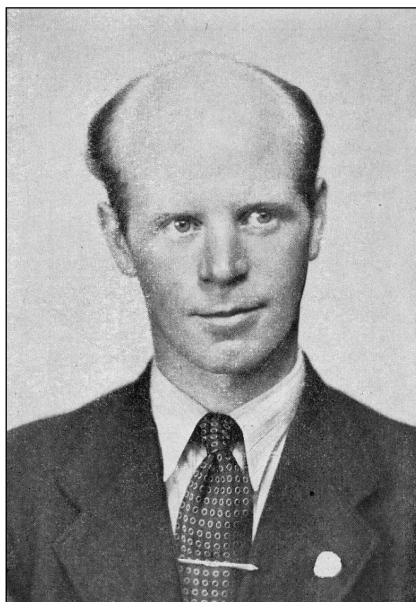
Østberg, Owe: Den gang da Storhaug skole ble truffet av et fly, Mortepumpen nr. 3/2024, 48. årgang

Vikedalsgaten 1 en regnværsdag i 1981. Fotograf: Leif Eide. Bilde i *Rogalands Avis* 20. mai 1981. Foto: NB. Wendla og Edvin Eikenes bodde i tredje etasje mot øst fra oktober 1938 til mai 1940. Bilen til venstre på bildet står foran husets østvegg.

Slangemennesket

Yngvar John Jenssen alias Bill Reading (1910–1990)

Yngvar John Jenssen (1910–1990).
Bilde fra boken "Artistliv". Foto NB.

Yngvar John Jenssen, født 12. august 1910 i Stavanger, var den yngre broren til Edvin Andreas Jenssen. Foreldrene hans var Andreas og Elise Jenssen. I likhet med broren Edvin, var han interessert i musikk, men valgte å bli sirkusartist, et yrke som enkelte så ned på, deriblant hans søster Eli; det var ikke fint nok.

I løpet av 1930-tallet arbeidet han seg opp til å bli en av de store stjernene i bransjen i Norden. Han optrådte til slutt blant annet på Cirkus Berny. Så stor var berømmelsen hans at han selv etter at han hadde forlatt sirkuslivet, ble husket av mange. På nettet er det funnet bilder av ham både hos Stavanger Byarkiv, Digitalarkivet og i Bokhylla til Nasjonalbiblioteket.

Barndom

Yngvar begynte på Storhaug skole i 1917. Ved oktober flyttetid samme år flyttet familien til Hetland kommune. Der begynte han på Jåtten skole. I oktober 1920 flyttet han til Stavanger og begynte på Petri skole. Adressen hans i Stavanger var Taarngaten 22 hvor moren hans bodde sammen med foreldrene sine og broren sin som eide huset. Dagboken til Petri skole forteller at Yngvars far bor i

Taarngaten 22. Det stemmer imidlertid ikke. I oktober 1920 bodde faren i Hetland kommune.

Yngvar hadde knapt begynt på Petri skole før han måtte på Bethania Waisenhus i Stavanger. Samtidig kom hans tre yngre søsken på Hinna Fattiggård Barneheim i Hetland kommune. På Petri skole gjorde Yngvar seg bemerket med sine gymnastiske ferdigheter i skolegården, noe en av lærerne på Petri skole, Emil Eielsen (1889–1960), la merke til. Så sent som på slutten av 1940-tallet fortalte han sine elever om Yngvar (*Ref.: Laila Nyborg*). Emil Eielsen var da ansatt på Johannes skole i Stavanger.

Petri skole, Nytorvet 1 og Bergelandsgaten 6. 1920–1930-tallet. Skolen ble nedlagt i 1935. Bygningene ble revet i 1960.
Ukjent fotograf. Utsnitt av bildet. Kilde: Stavanger Byarkiv. Filnavn: BySt009_011.tif

Yngvar ble konfirmert i St. Petri kirke 3. mai 1925. I ministerialboken er adressen hans oppgitt som Waisenhuset. Han flyttet ut fra Waisenhuset 1. oktober 1925 og fikk da arbeid hos skipper Peder Dahl i Kannikgaten 37. Hvor lenge han var hos Peder Dahl er ukjent. Yngvar forteller i boken sin *“Artistliv”* at han var ansatt på et jernvarelager da han startet karrieren som

Bill Reading.

Det finnes ikke belegg for det, men det er nærliggende å tro at han kan ha vært ansatt hos Stavanger Malervare- & Udstyrsforretning (Knudsen & Fugelli) i Stavanger på den tiden. Morbroren, Lars Olsen, hadde vært ansatt der i mange år.

Yngvar ble tidlig en ivrig fotograf. Han må ha fått denne hobbyen på 1920-tallet. Nøyaktig når, er ikke notert, men det finnes ett foto fra denne perioden som han har signert. Det er av *“Hytten på Li”*. I likhet med broren Edvin, var Yngvar musikkinteressert. Det finnes et bilde av Yngvar ved pianoet som stod i Taarnegaten 22.

Den eldste annonsen som er funnet med Bill Reading, står i Stavanger Aftenblad, 14. mars 1929. Det er i forbindelse med en markedsuke i Folkets Hus. I annonsen står det: *“Artisten mr. Bill Reading optrer.”*

I 1ste Mai samme dag står det på første side en omtale av arrangementet: **“Aftenunderholdning.** En 3 dages markedsuke arrangeres av De Samvirkendes markedsukekomite nu fredag, lørdag og søndag. [...] Videre har komiteen engagert artisten hr. Bill Reading der vil hensette publikum i den sterkeste spenning. [...] **Chr.**”

Yngvars mormor, Kristine Olsen døde 28. juli 1930. Begravelsen var fra Ladegård kapell

Første oktober 1930 har han en annonse over to spalter i Stavanger Aftenblad hvor han kaller seg John Jenssen.

Kroppskultur

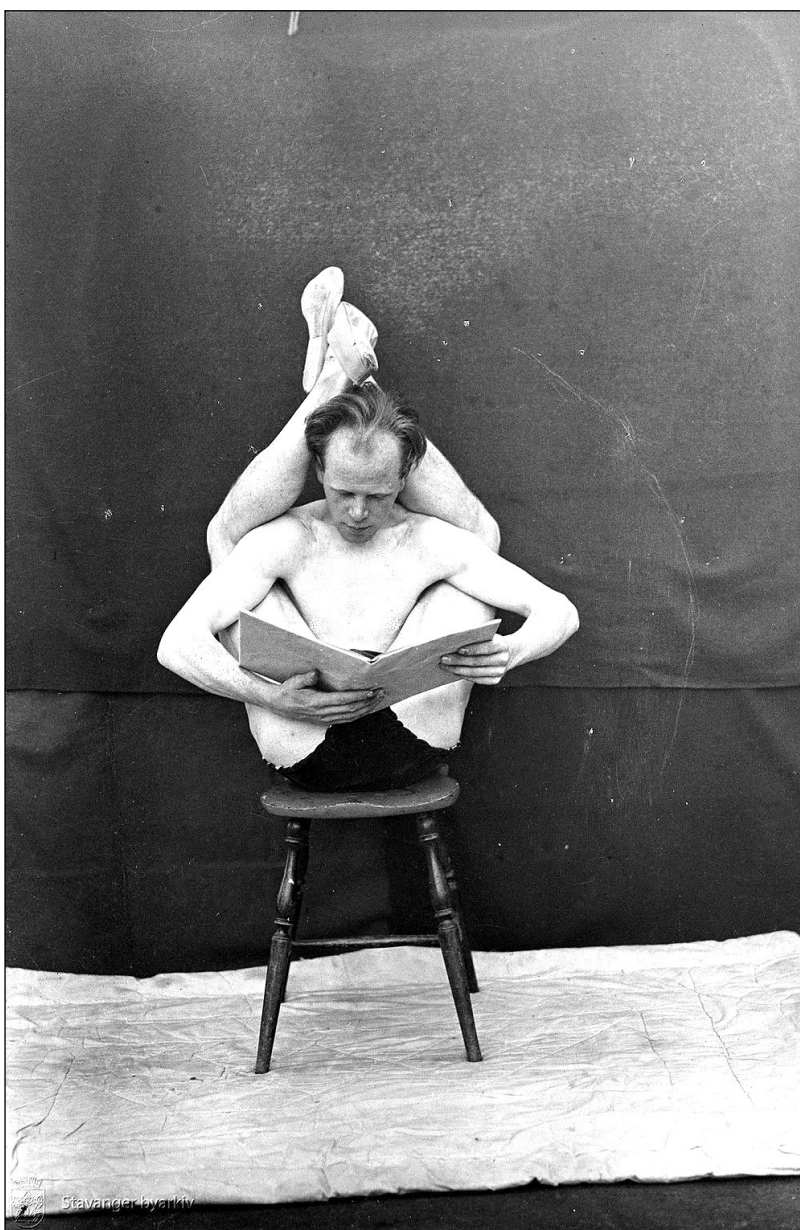
Damer og herrer! Elever til mine kurser i *“legems-harmoni”* kan tegnes hos fotospesialist Hans Henriksen a/s, Laugmansgaten.

Kr. 20.- pr. kursur à 18 timer, i partier
Kr. 25.- pr. kursur à 10 timer, for private

Se de utstilte bilder. Ærbødigst
John Jenssen, instruktør

Noen dager tidligere, 27. september, hadde han i Stavanger Aftenblad fått denne omtalen:

“Kroppskultur. En ung stavangermann John Jensen akter å gå i gang

Yngvar John Jenssen alias Bill Reading.
Fra en serie bilder tatt av fotograf Hans Henriksen, Stavanger,
Stavanger Byarkiv. Filnavn: BySt1989_08_1551.tif

med kurser for legemskultur, hvis det melder sig et tilstrekkelig antall deltagere. John Jensen er artist og har drevet som akrobat under navnet Bill Reading. Han mener at ungdommen bør holde sin kropp i bedre tilstand enn nu og mener å kunde opnå dette ved å lære deltagerne i sine kurser de nødvendige opmykningsøvelser etter et program som han selv har gjennomgått og behersker, Hr. Jensen fremviste noen fotografier som viste ham i de forskjellige stillinger og lykkes det for ham å lære sine elever det samme vil de være de rene slangemennesker i retning av bøielighet og mykhet. Kursene skal vare en måned og Aftenbladets lesere vil gjennom annonsene finne stedet hvor de kan tegne seg. **B.**”

Det er ikke kjent hvordan det gikk med disse kursene eller hvor mange som tegnet seg for å delta på dem, men han må ha blitt bitt av sirkusbasillen dette året.

På Tuberkulosedagen, søndag 5. oktober 1930, i Stavanger optrådte han som hr. Yngvar Jensen med xylofon og også som slangemennesket Bill Reading. I slutten av november 1930 optrådte han noen dager som slangemennesket Bill Reading foran forestillingene i kinoen Folketeatret i Bergelandsgaten 24 i Stavanger. Utover på 1930-tallet ble han litt etter litt landskjent som Bill Reading, og det var ingen hemmelighet at han var fra Stavanger.

1931

Yngvar reiste fra Stavanger til Oslo med Kystruten i begynnelsen av april. (*Ref.: Artistliv s. 27*) Resten av livet kaller han seg stort sett bare Bill Reading.

Bill Reading kom 16. mai til Gjøvik sammen med Storvik Cirkusvarieté. I omtalen i avisen *Velgeren* 15. mai stod det: “Dertil kommer artisten Ringheim, som opvarter med Hawaii-musikk, og så gummimennesket Bill Reading, en fenomenal artist, for å holde oss til cirkussproget. Bak dette fremmedartede navn skjuler det sig en nordmann.”

Etter Gjøvik gikk ferden til Horten hvor Storviks varieté slo seg ned i Lystlunden 28. mai. *Horten Arbeiderblad* skrev: “Forøvrig kan nevnes gummimennesket Bill Reading som setter publikum i den største overraskelse.”

Storviks varieté kom så til Larvik 9. juni og slo seg ned på Cirkustomten i Bøkeskogen. Avisen *Nybrott* skrev 12. juni: “Videre må nevnes Røsgård og Fredlund med sine flotte idrettsopvisninger, og gummimennesket Bill Reading.”

Høsten og vinteren 1931 var Yngvar i Stavanger. Som avslutning på Røde Kors-Uken ble det holdt en forestilling i Teatret 20. september. I det rikholdige programmet viste Original Bill Reading en akrobatisk akt. Avisen *Iste Mai* skrev neste dag: “De øvrige optredende var “Bill Reading” som synes å være skapt uten bein i skrotten og tryllekunstneren Nevermann. – Forestillingen hadde samlet fullt hus. *B.*”

I likhet med året før, stilte han opp på Tuberkulosedagen, 4. oktober hvor han optrådte på en matiné i Filmteatret, en ettermiddagsforestilling i Turnhallen og på festforestillingen om kvelden i Turnhallen.

På samme måten som i 1929 var han med på forestillinger i Folkets Hus 16.–18. oktober. Nå som slangemennesket Bill Reading.

Den 15., 19., 22., 25., 26. og 27. november optrådte han i Håndverkerhallen i forbindelse med Håndverk og industriutstillingen som ble holdt der. Håndverkerhallen var ellers kjent som kinoen Verdensteatret. De tre første dagene optrådte han som slangemenneske, mens han de tre siste dagene også viste sin musikalske side. *Iste Mai* skrev 26. november: “En fikk også se en akrobatisk og musikalsk akt av Bill Reading.”

Han avsluttet året på Nærbø hvor han optrådte på Jadarheim 19. desember sammen med Harry Måsk og J. Myhrbraaten.

1932

Musik & Radio A.S arrangerte en forestilling på Folkets hus, Vennesla, 23. januar 1932 hvor “Original Bill Reading” var med. I annonsen stod det: “Er han menneske, maskin eller dukke?”

I februar var han igjen på hjemlige trakter. Hinna Idrettslags markedsuke på Hinna åpnet 27. februar og hadde slangemennesket Bill Reading som en av sine attraksjoner.

Yngvars morfar, Mikal Olsen, døde 20. september 1932. Begravelsen var fra Ladegård kapell.

I november dukket Bill Reading igjen opp i norske aviser, denne gang i Bergen. I.A.H. (Internasjonal Arbeiderhjelp) hadde et solidaritetsmarked i Håndverkssv. Forening 18. november. Der opptådte han både som “Original Bill Reading” og som Yngvar Jensen med xylofon. Avisen *Arbeidet* skrev 18. november: “Av det øvrige program kan nevnes Original Bill Reading, som er ny for Bergen, selv om han er godt kjent ute. Det beviser den gode kritikk han har fått på de forskjellige steder han har optrådt. Et av hans siste engagements var i Arkangelsk, Sovjetsamveldet, hvor han optrådte på kinematografteater og i forskjellige arbeiderklubber og gjorde stormende lykke. Xylofonisten Yngvar Jensen, pionerledernes dansegruppe, Arbeiderteatret, arbeidersangforeningene, IAHS ungdomsgruppe og andre vil medvirke til å gjøre kvelden hyggelig og interessant for enhver som kommer.”

Avisen *Arbeidet* fulgte opp 19. november med følgende: “I.A.H.s marked. [...] Efter åpningen med Internasjonalen, leste Bjarne Andersen, Stavanger, en prolog forfattet for anledningen. Xylofonvirtuosen Yngvar Jensen spilte endel av sine beste numre og høstet stormende bifall. [...] Den for Bergen helt nye artist Original Bill Reading viste at forhåndsreklamen ikke hadde vært overdrevet. Hans prestasjoner i trapes og i friøvelser vant stormende applaus.”

Mandag 21. november 1932 skrev avisen *Arbeidet* blant annet dette: “Igår var programmet særlig stort. Og det skyldes for en stor del kamerat Bjarne Andersens utmerkede ledelse at det kunde avvikles så hurtig og presis. [...] Xylofonisten Yngvar Jensen som også er ‘Original Bill Reading’ var igår gjenstand for sterk applaus. Hans rødearmé-marsj slo særlig godt an, og han måtte gi et dakapnummer. Stort bifall vakte også hans optreden som artist. Hans optreden som ‘slangemenneske’ er en fremragende prestasjon.”

Han deltok 26. november i aftenunderholdningen i Folkets Hus, Laksevåg og ble der annonsert som “Slangemennesket (Original Bill Reading). Mannen med glasset, elastisk gymnastikkakt.” Da det var Stort Marked i Folkets Hus Festsal i Bergen 2.–4. desember, deltok han der også.

Yngvar avsluttet året med å delta i arrangementet “Glade Bergen” som var i Turnhallen 26. desember 1932 – 1. januar 1933. Det ble arrangert av Bergens Transportarbeiderfor. Sykekasse. *Morgenavisen* skrev 23. desember: “Heller ikke det traditionelle slangemenneske mangler. Original Bill Reading vrir og bøier sig paa de merkeligste steder og spiller desuten klokkespil ved siden av.”

Fredag 30. desember stod det i annonsen: “Bill Reading – Akrobaten. For første gang i Bergen. [...] Gymnastisk præmiekonkurrance arrangeret av Bill Reading.”

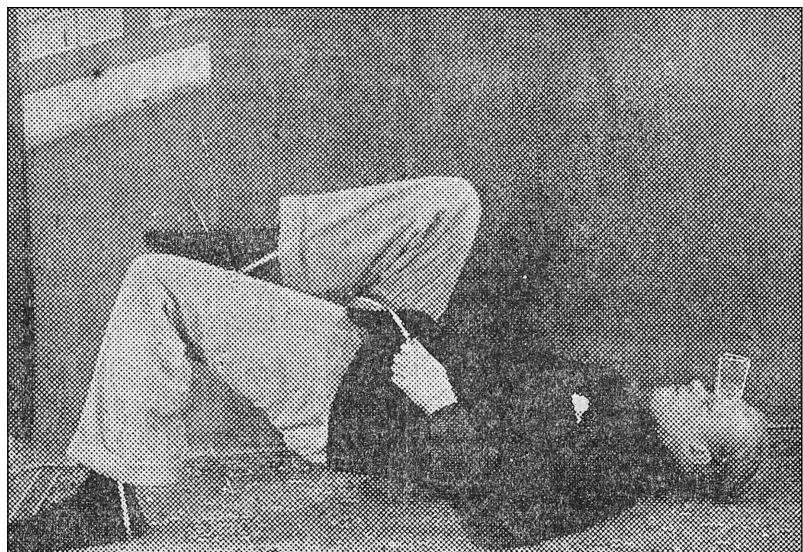
1933

Etter forestillingene i Bergen dro Yngvar muligens til Stavanger hvor moren, Elise Jensen, lå for døden. Hun døde torsdag 12. januar 1933. Begravelsen var fra Ladegård kapell.

I perioden 13. – 16. februar opptådte han foran forestillingene på Odda kommunale kino. I annonsene stod det: “Original Bill Reading optrer foran hver forestilling med klokkespil m.m.”

Etter opptredenene i Odda kom 3. mars et leserbrev med to bilder i *Tidens Tegn*:

“Hr. Redaktør. Jeg ser av Deres lørdagsnummer av ‘Tidens Tegn’

Krype gjennom et koøye. Ett av to bilder i *Tidens Tegn* 3. mars 1933.
Foto: NB

25. ds. En meddelelse om en mann som var rømt gjennom et køie, som hadde en diameter på 32 cm.

I samme artikkel meddeler den kjente idrettslæge Cato Aall på en forespørsel at det er umulig for et normalt bygget menneske å komme igjennom et køie av nevnte størrelse. Min idet jeg leser dette kom jeg til å minnes den norske artistoriginal Bill Reading som jeg flere ganger har hatt anledning å se optr. – I sitt program har han bl. a. En avdeling hvori han utfører noe lignende som den omtalte “mannen i køie”. Som rekvisiter benytter han et almindelig ølglass, en karaffel med vann og en jernring ca 31–32 cm. i diameter. (*Diameteren tilsvarende en stor grammofonplate. Forf.ann*) Etter å ha plassert glasset på pannen, fyller han dette med vann i fra karaffelen og begynner så å arbeide med ringen (køiet), denne trer han inn på den ene fot, samtidig stikker han hode og overkroppen inn i ringen, hvorefter han får ringen ut på den annen fot. Vannglasset har hele tiden stått uberørt på pannen. – Men dette må man vel kalle for utrolig. En prestasjon man sikkert aldri har sett utført av andre artister, og dette endog prestert av en norsk artist, visstnok Stavanger-mann. Bill Reading høide skal være 179 cm., slank, men normalt bygget.

Odda, den 28. febr. 1933. Ærbødigst **Tilskuer.**”

Yngvar fortsatte turnéen i Hardanger. Neste stans var Ålvik. Avisen *Arbeidet* hadde denne illustrerte omtalen: “**Aalvik. ‘Original Bill Reading’** holdt aftenunderholdning i Ålvik. Han åpnet programmet med en rekke kjente melodier på sitt klokkespill, og vant publikum fra første øieblik. Derefter fremførte han sine fenomenale gymnastiske øvelser, som både forbløffet og overrasket publikum. Hans “skuldervridninger i trapeze” får en til å tro at han har universalledd i skuldrene. Men hans beste er dog han “original kombinasjonsakt” hvor han beviser at det ikke bare er mulig å gjennom et skibs køie, men at det kan gjøres uten den minste anstrengelse, i alle fall av ham. Han satte et fylt vannglass på pannen og beholdt det der mens han krøp gjennom en liten, massiv jernring. Det virket helt forbløffende og publikum hadde vanskelig for å tro sine egne øine. “Original Bill Reading” skal holde forestilling i Vines førstkommende lørdag.” (*11. mars. Forf.ann*)

Fra Vines gikk turen nordover til Høyanger hvor han optrådte på Folkets Hus 23. mars. I annonsen stod det: “Attraksjonen Original Bill Reading. Musikalsk Luftakt m.m. Yngvar Jenssen. Klokkespillakt. I Folkets hus torsdag 23.ds. kl. 21.15. Bill a kr. 1 ved inng.”

Lørdag 25. mars stod denne notisen i *Høyanger Avis*: Kinoen. “Vi er bedt om å gjøre oppmerksom på at barneforestillingen søndag fremsettes fra kl. 3.30 til kl. 3 på grunn av at Bill Reading skal optr. foran filmen.”

Fra Høyanger reiste Yngvar tilbake i Bergen hvor han optrådte på Tivoli fra 11. mai. *Morgenavisen* fortalte blant annet dette 24. mai: “**Barnenes dag på Tivoli** [...] Bill Readings merkelige slangekrop vil bukte sig i de artigste slyngninger, han vil slå halv-, hel- og andre stikk på sig, og skulde nogen ønske det, viker han ikke tilbake for gordiske knuter. Forleden dag – forteller ryktet – prøvet han en så innviklet gordisk knute, at han måtte gå hjem på henderne, fordi benene hadde filtret sig sammen over skuldrene. En erfaren gammel sjømann måtte hjelpe ham at knytte knuten op. Man kan altså oppleve de mest sælsomme ting, hvis man går og ser på Bill Reading.”

Neste gang vi støter på ham i avisspaltene, optrer han på sirkus i Stavanger. Den 10. august har *Stavanger Aftenblad* dette: “**Hvem er han? En Stavanger-attraksjon i sirkus.** På Cirkus Empress’ barneforestilling igår, fikk publikum en fornøielig overraskelse: et av våre bysbarn optrådte, Stavanger-gutten Bill Reading, som han heter i artistverdenen. Han optrådte i et kombinert program med musikalske nummer og som slangemenneske. Blandt annet kryper han gjennom et køie med et vannglass på hodet, et nummer som er blitt utførlig omtalt i Tidens Tegn. Det var morsomt å se ham igjen etter så mange år, han har utviklet sig til å bli en førstklassens artist. Det eneste vi savnet var hans optreden som slangemenneske i trapets. Men det blir det vel anledning til å se en annen gang. **Tilskuer.**

*

Vi kan supplere ovenstående med at under pseudonymet Bill Reading skjuler sig Stavanger-gutten Yngvar Jensen. Han er ikke fast ansatt ved Cirkus Empress, men gav en gjesteoptreden der igår.”

Neste dag kunne *Stavanger Aftenblad* fortelle at Yngvar Jensen ville opptre den dagen også og at han muligens ville bli engasjert av sirkuset resten av tiden det skulle være i Stavanger. Sirkuset kom til Stavanger 4. august og hadde 15. august siste forestillingsdag i Stavanger.

Yngvar ble værende i Stavanger og deltok 26. og 27. august i en kabaret i Folkets Hus. Så gikk turen nordover til Stord hvor han deltok i aftenunderholdning i Folkets hus 9. september og i Ungdomshallen 10. september. Annonser i avisen *Sunnhordland* 8. september forteller at numrene hans var: “Xylophon-konsert”, “Mannen i ringen”, “Morgengymnastikk”, “Orig. Kombination” og “Klokkespill-akt”. Sannsynligvis utførte han også “Mus.- Gymn. Luft-akt”. Totalt bød programmet på elleve innslag.

Avisen *Follo* forteller 24. november 1933 at Bill Reading skal opptre på arbeidsløses marked i Folkets Hus, Ski, 26. november. Avisen omtaler ham slik: “Bill Reading utfører slangemenneske i trapetz og utfører kombinasjoner av musikk og akrobatikk. Reading går dobbelt med et glass vann på pannen igjennom en ring med 32 cm. diameter. Utfører sprang på hendene fra luften på fra høider op til 2 m. Reading har optrådt på Ski før sammen med Storviks sirkusvarieté (1931. *Forf.ann*) og var dengang nybegynner og hadde et lite program sammenlignet med hvad han nu kan prestere.”

Yngvars opptreden på Ski arbeidsløses marked fikk denne omtalen i avisen *Follo* 28. november: “Søndag kveld optrådte slangemennesket Bill Reading med akrobatiske og musikalske nummer og vakte veldig begeistring.

Readings opvisninger var noe usedvanlig, men så er han jo en artist av internasjonalt ry. Oprinnelig er Reading fra Stavanger.

Readings musikalske nummer var storartet som kunstnyttelse, og de akrobatiske nummer kunde anta nesten uhyggelige former når han vred sine armer rundt i trapetsøvelsene. Det så nærmest ut til at armene ikke inneholdt ben, men var som et rep som kan vriss i alle retninger.”

En annonse i *Drøbak Dagblad* og i *Østlandets Blad*, forteller at Yngvar, dagen før forestillingen på Ski, optrådte i Festiviteten, Oppegård. De samme avisene hadde 24. november 1933 en omtale av ham hvor det blant annet stod: “Slangemennesket Bill Reading. For godt og vel 2½ år siden debuterte en ung Stavangermann som slangemenneske i manegen på Hansens tomt i Ski og allerede den første kvelden viste applausen at hans prestasjoner var nettopp av dem det sirkuselskende publikum – og det er vi jo alle – satte pris på. [...] Bill Reading skal nu holde forestillinger i Oppegård og Ski. Se avert.”

Osloavisen *Arbeideren* hadde lørdag 2. desember en stor sak om russiske idrettsmenn i Oslo. Der står det at det i Folkets hus på Grünerløkka hadde vært et improvisert møte med russerne onsdag 29. november og at “Bill Reading høstet også bifall med sine numre.”

Han ble værende på Østlandet, Avisen *Øvre Smaalenene* har 14. desember denne annonsen: “Parklokalet – Askim. Aftenunderholdning. Lørdag den 16.ds. kl. 20,15. Attraksjonen: Det elastiske gymnastikkfenomen Original, Bill Reading. !? Er han menneske, maskin eller dukke ?! Slangemennesket i trapes! Xylophon og klokkespillvirtuosen Yngvar Jensen. Presseuttalelser: ‘Tidens Tegn’, Oslo: – utrolig – en prestasjon som vi aldri har sett utført av andre artister. ‘The Evening Post’, Dublin, Irland: Hans fenomenale prestasjoner i trapes var av den art vi aldri har sett før, det må sies å være det beste som er prestert i denne sesong. Biletter a kr. 1,00. Barn halv pris.”

Så returnerte han til Bergen hvor han som året før optrådte i Turnhallen 26. desember–1.januar. Arrangementet het Røde Lykte. *Bergens Tidende* skrev 27. desember dette: “Enestående mann. Den eneste mann som i disse mettede dager kan krølle sig sammen til et uløselig nøste av armer og ben, er han De ser avskildret over disse linjer, (*Bildet mangler i avisen. Forf.ann*) han har lidt den vanskelige i julen å måtte forsake julegodtene for å holde sig i form til sine opptredener på Røde Lykte. Han er rent fenomenal i den skjønne kunst å kunne bevege sine lemmer på flest mulig utenkelige måter, det er ikke for ingenting han kalles gummimannen i stedet for Yngvar Jenssen.”

Annonserne fortalte at han optrådte 15 til 20 meter over bakken. Han var slangemenneske, trapeskunstner, akrobat, klovn xylofonvirtuos, tubafonist og fløytist.

1934

Dette året var Yngvar i Bergen fra januar til april.

5. januar opptrådte han på en sjømannsfest som ble arrangert av husmorlagene og den internasjonale sjømannsklubb i Bergen. (Ref.: *Arbeidet*)

3. februar opptrådte han på aftenunderholdningen som "Fram"s hyttekomité arrangerte i Folkets hus' festsal som slangemenneske, i trapes og med xylofon. (Ref.: *Bergens Arbeiderblad*)

18. februar opptrådte han på aftenunderholdningen som Bergens avdeling av Sovjetunionens venner arrangerte i Håndverk og Industriforeningen. (Ref.: *Arbeidet*)

4. mars opptrådte han på aftenunderholdningen som I.A.H.s kvinneutvalg arrangerte i Håndverkssvendenes forening i Bergen. (Ref.: *Arbeidet*)

21. mars opptrådte han i Håndverkssvendenes forening i Bergen på 10-års kampjubileet til husmorlagene i Bergen. (Ref.: *Arbeidet*)

24. mars opptrådte han på aftenunderholdningen i Håndverkssvendenes forening i Bergen. Arrangør var Håndverkssvendenes forenings syforening. (Ref.: *Arbeidet*)

25. mars opptrådte han på aftenunderholdningen i Håndverkssvendenes forening i Bergen. Arrangør var Høidekameratene. (Ref.: *Arbeidet*)

29. mars (Skjærtorsdag) opptrådte han på aftenunderholdningen Internasjonale Arbeider-Hjelp arrangerte i Folkets Hus i Bergen. (Ref.: *Arbeidet*)

Bergens Tidende hadde torsdag 5. april 1934 denne notisen: "Bergens Godtemplar-Ungdomslag arrangerer fredag, lørdag og søndag førstk. (6. – 8. april. Forf.ann) revy og dans i Gimle. Formålet for arrangementet er bl.a. å skaffe midler til å avholde en barnekoloni ved lagets sommerhjem i juli måned 1934. Foruten revyens 15 numre, vil det der bli optreden av vidunderakrobaten 'Bill Reading'."

Revyen het "Full fart fremover". (Ref.: *Annonse 5. april i Bergens Tidende*)

14. april kl. 20.30 ble revyen gjentatt. (Ref.: *Annonse 13. april i Bergens Tidende*) Samme dag var det også aftenunderholdning i Folkets Hus kl. 20.30. (Ref.: *Annonse 13. april i Arbeidet*) Bill Reading skulle opptre begge steder. Det foreligger ikke informasjon om hvordan han klarte dette.

I juli reiste han med Cirkus Empress og var i Norheimsund 21.–24. juli før før det reiste videre til Strandebarm. (Ref.: *Hardanger*)

I november var han i Ålesund. Turn-Mølla åpnet 4. november og holdt på til 17. november. Bill Reading var en av de medvirkende. (Ref.: *Sunnmørsposten*) Sannsynligvis var 16. november siste dag han opptrådte på Turn-Mølla.

På Idavollen på Ørsta arrangerte Ørsta ungdomslag basar 17. og 18. november. Bill Reading var hovedattraksjonen. (Ref.: *Ørsta Avis*)

11.–14. desember finner vi ham på Vinger kino (Kongsvinger). Han reiste med Cirkus Imperial og opptrådte før forestillingen på kinoen. (Ref.: *Kongsvinger Arbeiderblad*)

21. desember står denne annonsen i *Arbeiderbladet*: "**Sovjet-Unionens Venner**. Sammenkomst imorgen kl. 20 i Pløensgt. 4 II. Foredrag av Leif Scheen: Russisk filmkunst. Kameratslig samvær. Opløsning av Solveig Hamar. Svingom. – Klokkespill og gymnastikk av fenomenet Bill Reading. Interesserte innbys. Entré 50 øre, arbeidsl. medl. Av S.U.V. 25 øre."

28. desember står denne annonsen i *Arbeiderbladet*: "**Sovjet-Unionens Venner**. Stor Nyttårsfest imorgen (lørdag) kl. 20 i Pløensgt. 4 II. Tale av Egede-Nissen. Gaveutdeling. Klokkespill og gymnastiske opvisninger av 'slangemennesket' Bill Reading. Kameratslig samvær. Lang tid til svingom. Medlemmer, sympatiserende og interesserte innbys. Entré 50 øre, arbeidsløse medlemmer 25 øre."

1935

Hele det første halvåret av 1935 var han på Østlandet. Hovedkilden for denne perioden er *Arbeiderbladet*:

17. januar i Folkets hus. Oslo Arbeidsløses Forening av D.N.A.

26. januar på Sagene bad. A.I.L. Varg.

27. januar i Folkets Hus, Grünerløkka. Bryggearbeidernes Avholdslag.

3. februar i Østre arbeidernes samfund for medlemmer av A.I.F. og A.U.F. Enerhaugen Sportsklub.

8. februar kl. 19.30. Sagene og Torshov Arbeideravholdslag.

9. februar. Folkets hus' største sal. Platearbeidernes forenings 45-års-fest.

16. februar. Folkets hus store sal. Treindustriarbeiderforbundets Oslo-avdelinger,

16. februar Grünerløkkens Folkets hus. Arbeideravholdslaget "Varden".

26. februar i Lørenhallen. Hasle Arbeiderungdomslag.

15. mars. Grünerløkkens Folkets hus, lokale B. Renholdsverkets Arbeideravholdslag.

15. mars. Brogaten 7 II til høire i gården. Arbeideravholdslaget Marcus Thrane. [*I annonsen står det at Bill Reading opptre kl. 20.15.*]

27. – 30. mars. Gnist markedet "Jossas Bar". Folketeatret.

5. april. Rosenhoff Idrettslags Marked, Grønlandsleiret 6.

29. april – 17. mai. Stort fornøielsestivoli, Strømsveien, Lillestrøm. Anton Johnsen.

25. mai. Cirkusplassen ved den nye Trøgstadvei i Askim. Direktør Waahlin. (*Bill Reading arbeider gratis for publikum. Ref.: Folkets Røst og Smaalenenes Avis*)

8. – 16. juni. Fornøielseparken på Grorud Idrettsplass. Grorud Idrettslag.

14. – 23. juni. Rodeløkkens kolonihaver.

I juli var Yngvar ute på veien igjen. 5. – 6. juli var han i Parken, Risør. I annonsen står det: "Alle maa se Bill Reading da han arbeider gratis for publikum." (*Ref.: Aust Agder Blad og Folketanken*)

19. juli var han på Blødekjær i Arendal (*Ref.: Vestlandske Tidende og Tiden*)

Etter perioden på Sørlandet, reiste Yngvar tilbake til Østlandet.

16. august var han på Slakteritomta i Lillehammer. (*Ref.: Laagen, Dagningen og Gudbrandsdølen*) Avisen *Laagen* hadde samme dag en notis om ham hvor det stod: "Et slangemenneske. I telthuset som i de siste dager har reist sig nede på Slakteritomta, skal det bli en såkalt fornøielsepark – slik som en annonse i dagens nummer omtaler nærmere. I parken optrer bl.a. en ung artist med det klingende navn Bill Reading. Å dømme efter en rekke bilder han viste oss igår, må han være det rene slangemenneske – på enkelte bilder hadde han formelig slått knute på sig. Det blir noe å se på – og det vil sikkert også bli hilst med glede at det ikke koster noe å se på hans akrobatikk – han optrer nemlig ute i det fri. Vi fant det mistenkelig at hr. Reading snakket norsk, og han åpenbaret da for oss, at han er Stavanger-gutt, og han borgerlige navn er Yngvar Jernsen. Han har måttet anta et navn med fremmed klang fordi ingen tror en norsk artist kan prestere noe. Så får de da se på ham og tro om igjen."

29. august var han i Fornøielseparken i Brumunddal. Også her står det i annonsen: "Alle må se Bill Reading da han arbeider gratis for publikum." (*Ref.: Hamar Arbeiderblad og Hamar Stiftstidende*)

Deretter gikk ferden til Trøndelag hvor han fra 14. – 22. september var på Stjørdalsutstillingen 1935. (*Ref.: Stjørdalingen, Stjørdalens Blad, Arbeider-Avisen og Dagsposten Trønderen*)

Arbeider-Avisen: "Fornøielsesavdelingen [*på Stjørdalsutstillingen*] er overdratt til Anton Johnsen, som forøvrig er en gammel Ila-gutt."

Dagsposten Trønderen: "Bill Reading er noe som ikke tidligere er sett maken til heroppe. Gutten er en beskjeden og smilende ekte stavangergutt som først da han var 16 år begynte sin trening."

Stjørdalingen: "Og Bill Reading som optrer i trapesen, er en fenomenal akrobat med sine slangeøvelser. (19. September)" "Bill Reading som er en Stavanger-gutt, er en ypperlig artist. Foruten sine fenomenale øvelser i trapesen, spiller han xylofon på en mesterlig måte. (21. september)"

Stjørdalens Blad: "Trapeskunstneren, slangemennesket og xylofonspilleren Bill Reading som etter alle titlene viser sig å være en allsidig herre, er en virkelig god artist der får sitt store og velfortjente bifall."

Etter Stjørdalsutstillingen dro fornøielsesavdelingen videre til Sannan i Steinkjer og åpnet der 27. september. Avisen *Inntrøndelagen* kunne 25. september fortelle: "Eieren av etablissementet, hr. Anton Johnsen fra Lillestrøm, kom i går og presenterte sig. Han fortalte at han er sønn av avdøde Ragnhild Norstrøm og således regner sig som Steinkjergutt."

12. oktober kom han til Ørsta i Møre og Romsdal hvor han også hadde vært året før. Han optrådte på Idavollen (*Ref.: Ørsta Avis og Møre-Nytt*) Avisen *Møre-Nytt* hadde en illustrert sak om ham 11. oktober:

“**Bill Reading i Ørsta att.** Dei fleste hugsar nok sikkert Bill Reading, den unge smidige akrobaten som gjorde slik lukke på Ungdomsbasaren ifjor. Ja, no er han komen all. Det har lukkast ungdomslaget å få han hit til basaren i år ogso. Og han kjem med eit stort og godt program; mykje nytt og imponerande har han å fare med.

Vi fekk som ein litan forsmak på kva han har å bjoda på igårkveld. Han var uppe på trykkeriet og synte eit av nummera sine – ja, det er uråd å forklåre det for vi skyner ikkje sjølv korleis han kunde greide kunststykket, for det var det, – men laurdag og sundag fær De høve til å sjå sjølv. Det vert akrobatnummer og musikknummer.

Då han gjekk herifrå skulde han burt på Ungdomshuset og hengja upp apparata sine; so høgt upp som vel mogleg, la han til. Han har sidan sist han var her, vore på farta kring i landet, og alle stader han har optrått, har han gjort lukke og fått god kritikk. Soleis optråtte han på Stjørdalsutstillinga no i haust. På Ungdomshuset kjem han til å optre fleire gongar kvar av desse kveldane. Sjå lysinga og plakatane!”

Ungdomsbasaren var så vellykket at *Møre-Nytt* 18. oktober kunne fortelle at den fortsatte 19. og 20. oktober. Samme dag brakte *Møre-Nytt* også et stort, illustrert intervju med Bill Reading:

“Vi intervjuer Bill Reading **um** det strevsame livet ein artist lever, **um** treningsforhald og korleis den tyngste øvinga hans vart til, **um** vanskaner for ein norsk artist å vera nordmann i Noreg.

“Har du sett han Bill Reading?” har vore det faste spørsmål representantane for den yngre og yngste garde har stillt kvarandre siste vika, “– har du sett når han legg beina i kross over hovudet, – når han sit på armane, eller heng etter beina og les blad og røykjer, har du sett, ja, har du det?”

So diskuterar ein fenomenet Bill Reading ei stund att og fram og tek so til å reflektera over kor lenge han har halde på med dette tru, for å nå slike resultat.

– Ja, kor lenge, spør vi Bill Reading, – har De halde på med dette for å nå slike resultat?

– Aa, sidan eg var knapt 16 år, det vil altso segje 9 år.

– So det var allereide i 16 års alderen De fekk slik hug på dette arbeidet då?

– Gymnastikk og likamsøving har alltid interessert meg sterkt; men ferdig med skule fekk eg post på eit jernvarelager. Ja, eg like arbeidet der godt og. Ikkje for det, – eg likar alt arbeid eg, – men løna var lita og seint gjekk det med å få ho høgare. Det vilde ha gått mange år innan eg kunde tena til livsupphaldet um eg skulde halda fram der. Gjennom ein utanlandsk artist kom eg so inn i treningsmetodar. Det som det gjeld for ein artist, meir enn for andre er å vera uthaldande, aldri gjeva upp og fyrst og framst ha tolmod um ein skal nå noko resultat.

Det gjekk over eit halvt år fra eg tok til med treninga til fyrste gongen eg upptråtte.

– Det er alltid spanande fyrste gongen ein upptrer offentleg.

– Ja, det som eg var mest redd for var at eg skulde verta nervøs um eg kjende att nokon nede i salen, og eina meir nervøs um eg fikk forståing av at dei kjende meg.

So styrde eg meg ut med flippskjegg: mustasje og parykk, ingen kjende meg, trudde eg, og nervøsiteten var burte.

– No, med umsyn til treninga.

– Ja, dei fleste trur nok når dei ser ein artist upptre ein halv time ein kveld, at han der, han tener pengane lett, – diverre er det dei ferraste som forstend kva slit det ligg attum den einskilde prestasjonen.

Treninga i seg sjølv har mykje tilfelles med almindelig gymnastikk-trening berre det at ein lyt gå mykje hardare fram og halda mykje lenger på.

– Kva var det fyrste de tok til med?

– Det var plastikk gymnastikk, parterre gymnastikk, og utførde m.a. slike elastiske modellar kalla.

Fyrst i 1931 tok eg til med trapez-programmet. Den sumaren var eg med eit varite-selskap. Same året var det for alvor eg tok fatt på musikken.

I 1932 var eg i England. For å koma over, mynstra eg på ein båt, komen dit, var det vanskar med å få mynstre av – tilslutt retta no alt seg til det beste, og eg fekk upptre både i England, Skottland og Irland.

Same året var eg i Spania og Frankrike og opptråtte der på friluftrestaurantar. Siste sumaren har eg vore knytt til ein fornøielsespark.

– Kva reknar De da for å vera tyngste øvinga Dykkar?

– Det er “Mylna” det. Det gjekk slik til at eg kom på den. Eg hekk under trapez-stanga og kom da til å tenkja på um det kunde vera mogleg å sittja på eigne armar, medan eg hekk i trapez-stigen.

Eg freista, – deg gjekk, og ut fraa den stellinga sette eg so “Mylna” igong.

– Sei meg, er De norsk?

– Naar eg fær det spursmaalet maa eg svara ja, – men freistas ofte aa leggja til “diverre”, for det er nemleg slik paa dei fleste stader og ved dei fleste etablissementer her i landet at ein norsk artist har ein vanskelig for aa tru kan vera noko. So fær ofte utlendingar som ikkje paa langt nær er so dyktige, engasjement foran oss nordmenn og til mykje høgere løn enn det vert gjeve oss um vi fær ein jobb.

Litt hjelper det meg at eg har teke dette framand-arta namnet, – men alltid vert dei eg søker engasjement hja litt skeptisk til aa taka til med naar dei høyrer eg er nordmann.

– Men sidan, –?

– ja, sidan har eg alltid faatt lovord for prestasjonane mine. Stadig nye nummer øver eg inn, og stadig vert eg oppmoda um aa koma attende til dei stader der eg eingong har opptraatt.

Odda er då ikkje nokon stor stad, men der har eg vore engasjert i 5–6 viker.

– Og De ser framtida ljost i møte?

– Ja, da, eg er allereide engasjert for neste sesong, fraa mai av, neste aar, – og har ingen ting aa klaga yver,

Good luck, then!

Alf.”

Fra Ørsta gikk ferden til Trudvang på Hareid hvor han opptrådte søndag 27. oktober på høstfesten til Hareid Songarlag. (Ref.: *Vikebladet*, 31. oktober 1935)

Derfra reiste han til Ålesund og hvor han opptrådte på Turn-Mølla 30. oktober – 3. november. (Ref.: *Sunnmørsposten* og *Sunnmøre Arbeideravis*)

Bergens Tidende hadde lørdag 9. november denne notisen: “Nordhordlendingen har leikarkvelder i Turnhalli laurdag og sundag med musikk av ‘Skjergårdsgutta’ og ein trekkspelar. Det elastiske gymnastikkfenomen Bill Reading vil syna fram sine beste nummer.”

Firda Folkeblad fortalte tirsdag 12. november: “Redningsselskapet i Florø har basar i ‘Fram’ laurdag og sundag. Laurdag er det det elastiske gymnastikkfenomen Bill Reading som syter for det meste av programmet.”

Annonser i *Firda Folkeblad* fredag 15. november fortalte at han opptrådte begge dagene. På søndagen for barn.

Søndag 1. desember opptrådte han på en barneforestilling under Samvirkendes Markedsuke i Folkets hus i Stavanger. (Ref.: *Stavanger Aftenblad*)

Fra Stavanger reiste han til Oslo for å være med i “Turnraketten” som hadde forestillinger fra 31. desember 1935 til 2. januar 1936. Bill Reading stod på programmet torsdag 2. januar 1936. (Ref.: *Fremtiden*)

1936

Informasjonen for januar og februar 1936 er hentet fra *Arbeiderbladet*, *Dagbladet* og *Aftenposten*.

Han deltok på Teatermalernes Marked “Mellem kulissene” som NTMF arrangerte i Odd-Fellowbygningen i Oslo i perioden 14. – 27. januar 1936.

Revy-, cabaret- og artistforbundet hadde en matine søndag 2. februar i Folkets Hus’ nye festsal i Oslo sentrum, hvor Bill Reading var blant de som medvirket.

14. februar holdt Arbeideravholdslaget "Kyrre Grepp" agitasjonsmøte i Grünerløkkens Folkets hus, store sal med Bill Reading på programmet. Samme dato annonserer Restaurant Gamle Christiania at Mr. Bill Reading opptrer hos dem daglig.

22. og 23. februar optrådte han på Fotballmarkedet i Odd Fellow.

28. februar stilte han opp på en klubbaften til Kampen Idrettslag (KIL).

7. juni var han i aksjon på Youngstorget på den ene av to store folkefester som ble arrangert til inntekt for arbeideridrettsfolkenes hytte på Linnerudkollen. (Ref.: *Arbeiderbladet*) I *Arbeiderbladets* forhåndsomtale av folkefestene ble det brukt et bilde av Bill Reading som leser en bok hengende etter beina i en trapes.

Juli 1936 kom til å bli en travel måned for Yngvar. Engasjementene stod i kø og førte til en god del reisevirksomhet.

PT. Moderne hjem-utstillingen på Skøyen hadde Bill Reading på programmet i perioden 2., 6., 8., 9., 10., 12., 13. og 14. juli. (Ref.: *Norsk Tidend, Nationen, Aftenposten, Fritt Folk, Tidens Tegn, Morgenbladet, Norges Handels og Sjøfartstidende og Arbeiderbladet*.)

Ski arbeiderparti og Follo krets av A.U.F. arrangerte et stort distriktsstevne i Follo på Tømrernes feriehem "Bekk" i Norby i Bundefjorden 5. juli. Slangemennesket Bill Reading var ett av trekkplastrene. (Ref.: *Arbeiderbladet, Follo, Folkets Røst og Akershus Amtstidende*)

Notis i *Møre-Nytt* 10. juli 1936: "Bill Reading, vår gamle kjenning her i Ørsta, opptrer no på P.T.-utstillinga i Oslo."

11. juli var han i Halden på Refne Friluftsteater. (Ref.: *Halden Arbeiderblad*)

12. juli var han på Ekeberg hvor Østre lag arrangerte et ungdoms- og familiestevne. (Ref.: *Arbeiderbladet*)

19. juli var han i Schongslunden på Ringerike. Arrangør var Hans Erichsens Konsertbyrå i Oslo (Ref.: *Ringerikes Blad*)

Etter å ha vært på Ullensaker-markedet på Idrettsplassen, Jessheim 25. og 26. juli, bar det tilbake til Oslo for en forestilling på PT Moderne hjem-utstillingen 31. juli før han hadde noen uker fri. (Ref.: *Eidsvold Blad og Dagbladet*)

Ved Mjøsa sommeren 1936. Bill Reading trener.
Ukjent fotograf. Bildet tilhører arkivet til familien Eikenes

I august 1936 bodde han ved Mjøsa og hadde en elev, Bjørg Grønnestad, som han lærte opp til å bli slangemenneske. Han sendte familien sin bilder som viste hva han holdt på med og hvor han var.

21. – 30. august opptrådte Bill Reading i fornøyelsesavdelingen Raketten på Grunden, Svelvik (Ref.: *Svelviksposten*)

4. – 27. september var han på fornøyelsesavdelingen på Stensarmen i Tønsberg. (Ref.: *Vestfold Arbeiderblad*)

Notis i *Vestfold Arbeiderblad* tirsdag 22. september: “Forundringspakker til barna kaster Bill Reading ned fra sin trapes på Stensarmen tirsdag kveld. Likeledes er det gratisutlodning for de minste smårollingene. Z”

Deretter reiste han til Stavanger hvor han hadde blitt engasjert av Fornøyelsesparken.

Notis i *Rogaland* 20. oktober: “**Nye artistsensasjoner på Cirkustomten.** Den fabelaktige artist Bill Reading befinner sig for tiden i sin fødeby Stavanger, og det har lykkedes fornøielsesparken å sikre sig ham til sine gratis artistforestillinger.

Allerede i aften vil man få se Bill Reading utføre sitt sensasjonelle trapesnummer på Cirkustomten. Det er en nervepirrende og spennende forestilling, som har vært sett av 100,000 mennesker på P.T. utstillingen i Oslo. Bill Reading optrer bare noen få dager, så man bør benytte anledningen å se denne sensasjon. Los Ovidus fortsetter også, så der blir 3 artistforestillinger en tid fremover, og husk entreen er fri. Alle forestillinger på plassen er gratis.”

En tilsvarende notis stod i *Stavangeren* samme dag. Neste dag hadde *Iste Mai* en illustrert annonse om opptreden.

21. oktober – 5. november opptrådte Bill Reading i Fornøielsesparken på Cirkustomten i Stavanger. Annonsen i *Stavangeren* 2. november forteller at det er siste uke. Annonsen i *Iste Mai* 5. november forteller at det den dagen var spansk appelsinfest og at Bill Reading var på friluftsscenen.

Navnet hans ble brukt av andre! En ung ålesunder opptrådte siste uken i oktober på Turnmølla i Ålesund og brukte navnet Bill Reading. (Ref.: *Sunnmørsposten* 31. oktober)

I slutten av november var Yngvar tilbake på Østlandet.

Gjøvik Mannskor hadde jubileums-marked i Folkets Hus og hadde engasjert “Gymnastikkfenomenet Bill Reading” til å opptre 21. og 22. november. I annonsen står det også at han “optrer både på scenen og i salen”. (Ref.: *Oppland Arbeiderblad*)

I *Arbeiderbladet*, 5. desember, stod dette referatet: “**Revy-, Cabaret- og Artistforbundet,** tilsluttet Oslo og Akershus faglige distriktsorganisasjon, holdt ordinær høst-generalforsamling i Den blå sal, Folketeaterbygningen, tirsdag den 24. november kl. 11. form. Der møtte 34 medlemmer, samt 6 innkomne stemmeforslag fra medlemmer som er ute på turné.

Formannen, Assmann, åpnet og ønsket velkommen. Protokoll og regnskap blev godkjent. Formannen gav en kort redegjørelse fra forbundets start for 1 år siden med 14 medlemmer, til idag med 66 medlemmer.

Valg på nytt styre fikk følgende utfall: Formann Ingv. Sørлие, viseformann Einar Holt, kasserer Saras Zahl, sekretær Alf J. Johansen, styremedlem Arnardo, 1. suppleant Erling Zetterstrøm, 2. suppleant Bill Reading, revisorer Georg Otnes og Trygve Svenssen.

Som representant til Oslo og Akershus faglige distriktsorganisasjon valgtes Karl Pedersen med Ingv. Sørлие som varamann.

Efter valget gikk man over til diskusjon angående medlemmenes forskjellige arbeidsvilkår. **A.J.J.**”

3. – 13. desember opptrådte Bill Reading i på markedet i Folkets hus i Sandefjord. I annonsen 3. desember i *Vestfold Fremtid* står det: “direkte fra Wintergarten i Berlin”. Samme dag har *Vestfold Fremtid* også et bilde av Bill Reading i aksjon. (Ref.: *Vestfold Fremtid* og *Sandefjords Blad*)

(Han kan ha vært i Wintergarten i Berlin i midten av november. Forf.anm)

Det siste engasjementet hans dette året, var i Skien hvor han opptrådte på Odds Marked i Turnhallen. Det begynte 2. juledag, og varte til 3. januar 1937. (Ref.: *Telemark Arbeiderblad*)

1937

startet dermed for Yngvar som 1936 hadde sluttet, nemlig med opptredener som Bill Reading på Odds marked i Turnhallen i Skien.

8. januar opptrådte Bill Reading i Arbeiderforeningens lokale i Langesund (Ref.: *Langesunds Blad*)

Kongsberg Dagblad skrev 26. januar blant annet: “Kongsberg Idrettsforening har til sin basar alliert sig med den kjente tivolieier Reidar Lund [...] den berømte salong-, gymnastikk- og trapeskunstner Bill READING hvis prestasjoner skal være fabelaktige. Ovenfor bringer vi et bilde av ham.”

I *Kongsberg Tidende* ble Yngvar omtalt som “den internasjonalt berømte artist”.

Buskerud Dagblad skrev 26. januar blant annet: “Fredag begynner idrettsmarken. En berømt artist gir gjesteopptreden. Kongsberg Idrettsforening har til sin basar alliert sig med den kjente tivolieier Reidar Lund, hvorved man opnår å skaffe en utmerket underholdning ved opptreden av bekjente artister og kabaretsangere, [...] Og samtidig optrer den berømte salong-, gymnastikk- og trapeskunstner Bill Reading, hvis prestasjoner skal være fabelaktige. Ovenfor bringer vi et bilde av ham. [...]”

29. – 31. januar opptrådte Bill Reading i Arbeidersamfundet på Idrettsmarken i Kongsberg (Ref.: *Buskerud Dagblad*)

5.–7. februar var han på Vika I.F.s marked i Odd Fellowbygningen i Oslo, og kom tilbake dit 30. mars. Dagen etter sto dette i *Arbeiderbladet*: “Tivoli Teater har skaffet sig en attraksjon i ekvilibristen Bill Reading som med sine halsbrekkende øvelser vekker veldig begeistring hos publikum.”

9. – 21. februar opptrådte han på et marked i Operakjelleren i Bergen. Arrangør var V.K.N.R. (Ref.: *Bergens Tidende* og *Bergens Aftenblad*) (Det har ikke lyktes å finne ut hvem eller hva V.K.N.R. var. *Forf.anm*)

27. februar opptrådte han på Folkets Hus, Raufoss. Arrangør var R.B.K. (Raufoss Bokseklubb) (Ref.: *Oppland Arbeiderblad*)

5. og 6. mars opptrådte han på Folkets Hus, Raufoss. Arrangører var Raufoss A.I.L. [Arbeideridrettslag] og Raufoss Bokseklubb) (Ref.: *Oppland Arbeiderblad*)

Han fikk denne omtalen i *Oppland Arbeiderblad* 5. mars: “Artistattraksjon på Raufoss. Raufoss Bokseklubb hadde sist lørdag engagert den kjent artist Bill Reading til en forestilling i Folkets Hus. – Forhåndsreklamen kunde synes sterk, men det viste sig at Bill Reading innfridde fullt ut – hvad reklamen hadde lovet, og publikum var elleville av begeistring over hans program. Raufoss A.I.L. og bokseklubben har i fellesskap engagert Bill Reading for opptreden i Folkets Hus idag og i morgen med sitt program.”

I annonsen i *Oppland Arbeiderblad* står det: Verdensartisten Bill Reading. Musikalsk og akrobatisk.

20. og 21. mars opptrådte han på idrettslaget Freidigs marked i Avholdslokalet på Skarnes. (Ref.: *Kongsvinger Arbeiderblad*)

30. mars opptrådte han igjen på Vika I.F.s marked i Odd Fellowbygningen i Oslo. (Ref.: *Arbeiderbladet*)

31. mars kunne *Arbeiderbladet* fortelle at “Tivoli Teater har skaffet sig en attraksjon i ekvilebristen Bill Reading som med sine halsbrekkende øvelser vekker veldig begeistring hos publikum.”

Sarpen hadde denne notisen 2. april: “**Roklubbens marked. Fenomenal trapetskunstner optrer idag.** Som før meddelt blev de to Wigos, Roselli Boys, forhindret fra å optre på Roklubbens marked denne uke. Nu har det isteden ved artistenes hjelp lykkes Roklubben å engasjere den fremragende trapetskunstner Bill Reading som vil forbause publikum med sine prestasjoner iaften, lørdag og søndag. Avlegg et besøk i Festiviteten og vinn noen av de gevinstkort hele byen snakker om. **X.**”

2. – 4. april opptrådte Bill Reading i Festiviteten i Sarpsborg. Arrangør var Roklubben. (Ref.: *Sarpen, Glommen og Sarpsborg Arbeiderblad*)

I en notis i *Sarpen* og *Sarpsborg Arbeiderblad* 9. april står det: “På grunn av den store popularitet som Bill Reading vant her, har klubben engasjert ham for de tre siste dager også.”

9. – 11. april optrådte Bill Reading i Festiviteten i Sarpsborg. Arrangør var Roklubben. (Ref.: *Sarpen og Sarpsborg Arbeiderblad*)

30. april – 23. mai optrådte Bill Reading i Fornøielsesparken på Nygård i Haugesund. (Ref.: *Haugesunds Dagblad*)

Notis i *Ofoten Folkeblad* (Narvik), 2. juni: “Attraksjon på Tivoli. Gratis adgang! Vi hadde igår besøk av en mann som på sett og vis ikke er noen vanlig reporter, Det var artisten Bill Reading. Etter endel presseuttalelser vi har sett, skal han være det rene ‘slangemenneske’, ja, et virkelig fenomén. Om disse uttalelser holder stikk, blir det anledning for enhver å bedømme idet han komme til å gi opvisning i Fornøielsesparken hver kveld i denne uke, kl. 21 og 22,45. – Det er gratis adgang.”

Notis i *Ofotens Tidende* (Narvik), 3. juni: “Hvor folk morer sig, Det har vært folksomt i ‘Fornøielsesparken’ om kveldene, særlig de par siste aftener da den norskfødte artist Bill Reading har optrådt. Og intet under, for et mere fenomenalt slangemenneske har ikke optrådt her i Narvik siges det. Man snakker om at man ‘slår knute på sig’, men det gjør da virkelig denne mand. Under et besøk i vor redaksjon blev vi forevist en række rosende avisomtaler, der kunde friste en til at si at det kanskje var endel overdrivelser. Men efter at ha set ham både på scene og i trapes, må vi medgi at det rette uttrykk er at si at prestasjonerne er fenomenale. – Reading var attraksjonen på P.T.-utstillingen i Oslo, og når han er færdig i Narvik, skal han på varemessen i Bodø.”

I *Nordland Arbeiderblad*, 4. juni, kom det et dikt om Bill Reading i spalten Dagens nytt:

Han knytter sig og krøller sig og vrir sig rundt i klærne. Og for et godt ord klør han sig på ryggen sin med tærne!	smukke stønner: “Å herre jø, bevares vel!” For Bill! Ja, Bill – – du skjønner – – Den flørten fikk en hastig slutt, ti småen blev rent bange. Nei, aldri var hun kommet ut	for slik en – kvelerslange! “Glem aldri mer”, sa Bill og lo, “hvor jentene er domme”. På det han to-tre knuter slo og stakk sig i sin lomme!	Hvis <i>jeg</i> var slik en gummimann, da vet jeg av så sikker en sjanse i vårt kjære land: Da blev jeg politikker! J-gg.
--	--	---	--

“**Usannsynlige Bill Reading.** (Bill Reading vekker hver kveld stor oppmerksomhet ved sin opptreden i Fornøielsesparken).”

10. juni: Annonse i *Ofotens Tidende*: “Fornøielsesparken. Første gang i Norge. Den verdensberømte universalkunstner O. Francardy. Illusionist – Instrumentkunstner – Sanger – Kunstskytter og Imitatør av kjente personligheter opptreder i varieteen hver aften kl. 8.30 og 9.30. En virkelig kunstner av høyeste klasse. Spøkelsestoget kjører hver dag fra kl. 6. Forøvrig et stor, strålende program med opptreden av Bill Reading m.m.m.”

Notis i *Ofoten Folkeblad*, 18. juni: “Fornøielsesparken har i disse dager hatt adskillig av interesse å by på. Foruten “gummimannen” Bill Reading, som vil de fleste har sett, er det nu hver kveld opptreden av tryllekunstneren Frank Cardi. Han må vel sies å være en mester i sitt fag, som utfører de forskjellige kunststykke så fikst og lettvent at man næsten måtte tro der noe overnaturlig med i spillet. I det hele er det vel verd å avlegge “trollmannen” et besøk. Dessuten er der en modell av en kullgrube som skal være det rene mesterverk. Man får der se hvordan arbeidet med å bryte ut kullene foregår. Alle som har interesse av å se livet i grube, vil vi anbefale å besøke kullgruben på Verkstedtomten. Ingen kommer til å angre på den tid, og de penger de benytter til det.”

Fra Nord-Norges varemesse i Bodø sommeren 1937. Bill Reading i aksjon på scenen.
Nordlandsmuseet. Inventarnr.: NM.F.008351-00001

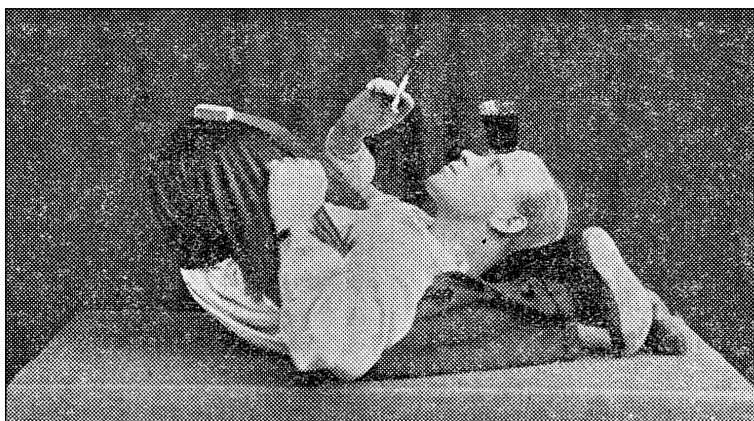
Annonse i *Nordland Arbeiderblad*, 18. juni: "Fornøielsesparken. Kun kort tid. Verdensartisten Francardy. Det mekaniske vidunder Kullgruben. Gummimennesket og dødsforakteren Bill Reading optrer gratis hver aften. Spøkelsestoget. Flyvekarusellen samt de øvrige attraksjoner. Obs. Kun kort tid i Narvik. Obs."

I juli kom han til Nord-Norges varemesse i Bodø i 1937 hvor fornøielsesavdelingen ble ledet av direktør Rundquist. Ernst Rundquist (1897–1951) var en svensk tivolidirektør.

17. juli hadde *Bodø Tidende* denne illustrerte omtalen av fornøielsesavdelingen:

"Fornøielsesavdelingen på varemessen. En ting skal være fastslått: Nord-Norges Varemesse er blitt en succes. Vi er fullt opmerksom på at det er flere avdelinger som har bidratt til at så er blitt tilfelle, men en avdeling som behøver og fortjener sitt eget avsnitt, er allikevel fornøielsesavdelingen. Først og fremst har vi kullgruben. Denne miniatyre av en grube som bærer det klingende navn Herman Schackt, er en tro kopi av samme grube som har sin beliggenhet i Waldenburg i Schlesien. Vi går videre gjennom avdelingen og observerer konfektbasarer, skytebaner og ellers alt til faget.

En variete mangler heller ikke, Francardy må sees og høres. Det er alt vi vil røbe om Varieteens innhold. Og tilslutt noen ord om artistene. Til folks forlystelse, og helt gratis, gis der 3 ganger daglig artistoptreden, og hvilken artistoptreden: Bill Reading, mannen uten ben i kroppen, slangemennesket uten sidestykke, en opplevelse. Og så til 2net nummer på programmet: Bramwell Bross, [*Det var Bill Reading. (Ref.: Lofotposten 24. juli 1937)*] som arbeider i luften i en 15

Slangemennesket Bill Reading.
Bilde gjengitt i *Bodø Tidende* 17. juli 1937. Foto: NB.

meters høi mast, og utfører de mest halsbrekkende øvelser i denne høide. Vi tar ikke munnen for full når vi sier at Bramwell Bross står i en klasse for sig selv. Så har vi det tredje nummer på denne utmerkede meny: 2 Silvas. Det finnes ikke bedre og morsommere mennesker enn disse to sympatiske og udmerkede akrobater.

Når man så er ferdig med alt dette som er opplevelse i sig selv, har man anledning til yderligere å komplettere inntrykket, ved å kjøre den tradisjonelle tur med karusellen, [og] gå på Hexehuset, det mest originale som er å finne i Europa.”

24. juli hadde *Lofotposten*, en illustrert omtale som etter denne forfatterens mening, gir et godt inntrykk av fornøylesavdelingen på Nord-Norges varemesse. Der står det blant annet: “Først og fremst må nevnes Bill Reading slange-mennesket som ikke eier ledd. Hans arbeide oppe i de 15 meter Høie master henriver hver eneste kveld publikum til voldsomt bifall.”

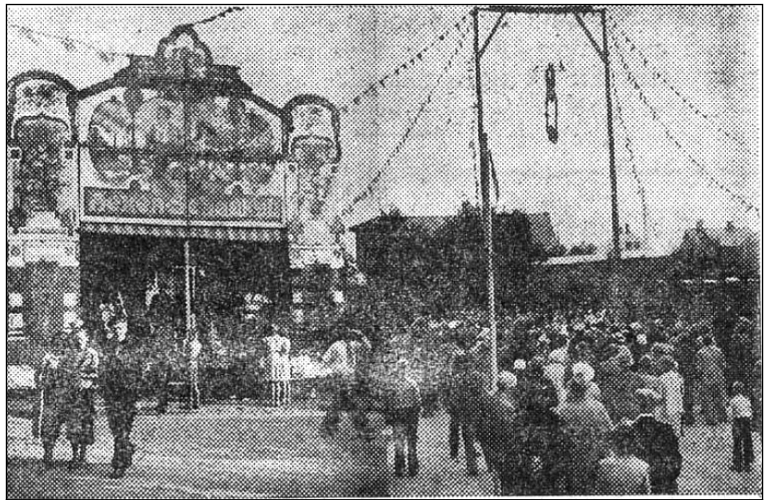
Yngvar var naturligvis også med da Den store Fornøielsespark kjent fra Nord-Norges Varemesse var på Hansfjordnes-tomten i Tromsø 6.–22. august 1937 (Ref.: *Tromsø og Nordlys i august 1937*) I denne perioden besøkte han Sportskafeen i Tromsdalen. Der ble det tatt et bilde av ham og direktøren.

Sportskafeen i Tromsdalen ble lagt ned i 1974 etter 60 års drift. (Ref.: *Tromsø, 27. juli 1974*) Tromsø Brannvesen brente ned bygget under en øvelse i 1986. (Ref.: *Nordlys, 4. oktober 1986*)

Ut fra avisene ser det ut til at han hadde fri i september før det var “på ‘an igjen” i oktober med forestillinger i Bergen som en avslutning på et travelt år.

Tivoliet åpnet på Nygårdstangen, 3. oktober. Arrangør var Gamle Bergen (Ref.: *Bergens Aftenblad*)

I *Bergens Aftenblad*, 5. oktober stod denne omtalen: “**Vi fornøier oss på Gamle Bergen.** Hvor man får ‘Hot dogs’ og laurbærbekranste artister. Bergenserne skal more sig om kveldene.

Ett av bildene i *Lofotposten* 24. juli 1937. Foto: NB.

På Sportskafeen i Tromsdalen 1937. Øverst: Yngvar Jenssen (Bill Reading). Nederst: Direktør Ernst Rundquist. Ukjent fotograf. Bildet tilhører arkivet til familien Eikenes.

Ingen forretninger er bedre enn dem som Nygårdstangen har huset en stund nu, og når en organisasjon som Gamle Bergen står på arrangementet, er det en grunn mere til å la femørene villig rulle og betale sjokoladen dyrt.

Det er nu en gang så at folket gjerne vil ut og more sig en aldri så liten smule, og på Nygårdstangen er der rikelig anledning til å gjøre det. Sant å si pleier ikke de tilstelningene på Nygårdstangen være særlig originale. Det er de samme tingene op igjen fra gang til gang, men denne gang har man virkelig forsøkt å litt nytt i stand.

Vi hadde en meget fornøielig stund der søndag Det er alltid mest fornøielig når man har sin kone med, forutsatt da at konen er av den sorten som ikke ligger under for all verdens trang til å rulle femører nettop på de strekene hvor de *ikke* skal komme, og forutsatt at den samme kone er i stand til å ta en tur med spøkesestoget uten å skrike for høit i diskanten. For én ting skal vi innrømme i vår mannlige ufeilbarlighet, og det er at spøkesestoget sannelig ikke er å spøke med.

Man opvarter dessuten med enda en sensasjon. Det er kullgruben vi sikter til, og selv om ikke apparatet nettop får hårene til å reise sig på vårt hode, så skal det innrømmes at sensasjon er et ganske godt uttrykk. Man skal ikke bare gå på fornøielsesavdeling for å bruke penger, – det skader så menn ikke om man også lærer litt. Og det kan man godt gjøre i gruben.

Pølser hører med til en fornøielsesavdeling. Og pølser er det ikke vanskelig å få her heller. Men det er ikke vanlige pølser man varter op med nu. ‘Hot dogs’ står der nemlig på et stort skilt, og hvad er bedre enn stekte pølser med løk og hvetebrød og fett som renner nedover frakken? Så *den* attraksjonen er god nok.

Men så har vi artistprogrammet, og det skal ikke glemmes. ‘Verdensprogram’ pleier det å hete når det er ekstra fine saker, og det kunde det godt hete denne gang, Bill Reading er nemlig still going strong, og denne gang med nye nummer. Men større enda er spanjolene Les Silvas, som er frapperende i all sin ekvilibristiske kunstferdighet. De må sees, og i grunnen er det slett ikke rart at man var så begeistret for dem i Bodø at man samlet sammen til laurbærkrans til dem. Om de får like fine kranser under sitt opphold her i byen, vet vi ikke, men de kunde sikkert fortjene det. Og så fornøier vi oss på Gamle Bergen. **M–s.**”

23. oktober optrådte Bill Reading i Evensens fornøielsesavdeling på Minde (*Ref.: Bergens Tidende*)

Det er ikke funnet noe om Bill Reading i avisene for november og desember dette året.

1938

10 januar optrådte Bill Reading i Folkets Hus i Vennesla, 10. januar. Arrangør Vennesla A.I.L. (*Ref.: Sørlandet*)

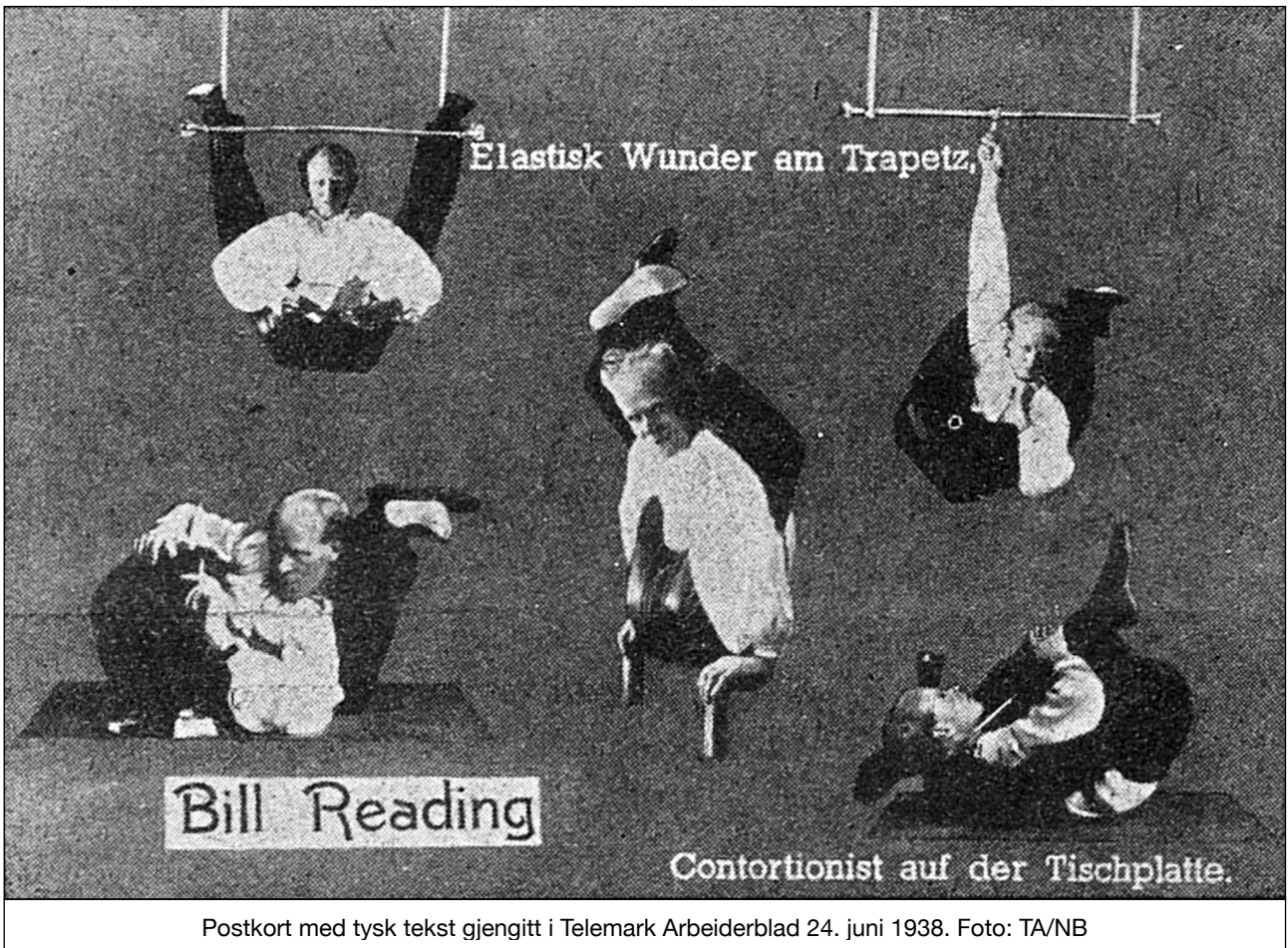
I en notis i *Sørlandet*, 11. januar, står det blant annet: “Det er idag kjempemarkedet i Folkets Hus avslutter. For markedets siste dag er opsatt helt nytt program. Hovedattraksjonen blir opvisningen av verdensekvilibristen og -artisten Bill Reading, som vil utføre de mest halsbrekkende trapeskunster som tenkes kan. De får se en opvisning som De aldri har sette hverken i virkeligheten eller på film. – Dette garanteres ved at Reading har utlovt 500 kr. Til den som kan bevise å ha sett noe lignende før. [...]”

Onsdag 12. januar åpnet Vennesla IL sitt marked i Folkets Hus. Bill Reading optrådte også her. (*Ref.: Fædrelandsvennen*)

5. og 6. februar optrådte Bill Reading på markedet til Evje arbeiderungdomslag.

7. mars optrådte Bill Reading på Fremms marked i Arbeiderforeningen i Fredrikstad. (*Ref.: Smaalenenes Social-Demokrat og Fredriksstad Blad*)

Noen dager senere, 18. mars, optrådte han på en stor aftenunderholdning i Arbeiderforeningen i Fredrikstad. Arbeidernes Sjakklubb i Sarpsborg fikk besøk av Bill Reading på sitt marked i Folkets Hus, 20. mars. (*Ref.: Fredriksstad Blad og Sarpsborg Arbeiderblad*)

En opplysning 24. juni i *Telemark Arbeiderblad* om opptreden i Berlin gir grunn til å tro at Bill Reading kan ha vært i Berlin i april 1938. En ytterligere indikasjon er et kort med tysk tekst som er gjengitt i *Østerdølen* 29. september 1939. Første gang det stod i annonsene at han hadde optrådt i Wintergarten, var i *Vestfold Fremtid* 3. desember 1936.

Han kom til Schongslunden på Ringerike 14. og 15. mai. I annonsen framheves at han optrer i 17 meters høye master. Han fortsatte der 21. og 22. mai. Mandag 23. mai var det avskjedsforestilling for Bill Reading. (Ref.: *Ringerikes Blad*)

Fredag 24. juni kom han til Håndverkerens tomt i Skien. I annonsen blir han presentert som “verdensartisten fra Wintergarten i Berlin. Opptreden i 20 mtr. Mast.” (Ref.: *Telemark Arbeiderblad*)

Fredag 1. juli ble det annonsert at han skulle opptre på Sportsplassen i Langesund under Langesundsfesten. (Ref.: *Porsgrunns Dagblad*)

Fredag 15. juli optrådte han gratis i 16 m. høy mast på Tollnes Ballklubb sitt marked på Pors Stadion. Avskjedopptreden hos Tollnes Ballklubb ble annonsert 25. juli og omtalt 26. juli. (Ref.: *Telemark Arbeiderblad*)

Bare tre dager etterpå er han 29. juli i Sandefjord og optrer gratis i 20 meter høy mast på et marked på Stadion. Markedet fortsatte til søndag 21. august. (Ref.: *Sandefjords Blad og Vestfold Fremtid*)

28. september optrådte han i Fornøielseparken på Stubberud, Halden. (Ref.: *Halden Arbeiderblad*)

I oktober reiste han med Blanch Tivoli og optrådte 6. – 9. oktober på markedet til Orkanger idrettslags fotballavdeling. (Ref.: *Sør-Trøndelag*)

11. – 30. oktober var Bill Reading i Trondheim og opptrådte på Trondhjems Selgerforenings tivolimarked i Turnhallen. (Ref.: *Dagsposten, Arbeider-Avisen og Ny Tid*) NB. Annonsen i *Ny Tid* 22. oktober står på hodet.

3. november opptrer Bill Reading på Kongsberg A.I.L.s marked (Ref.: *Buskerud Dagblad*)

12. november opptrer Bill Reading på Hafslund Idrettsforenings Marked på Hafslund Idrettsplass (Ref.: *Sarpsborg Arbeiderblad*)

26. november opptrer Bill Reading på markedet til Folkets Hus byggekomite i Høyanger med ekvilibristakt, musikalsk akt og luft akt i flygende trapes (Ref.: *Høyanger Avis*)

1. – 7. og 9. – 13. desember opptrer Bill Reading på Stjerneraketten A.U.L. “Marcus Thrane” arrangerte i Folkets Hus i Ålesund. (Ref.: *Romsdal Folkeblad og Sunnmøre Arbeideravis*)

1939

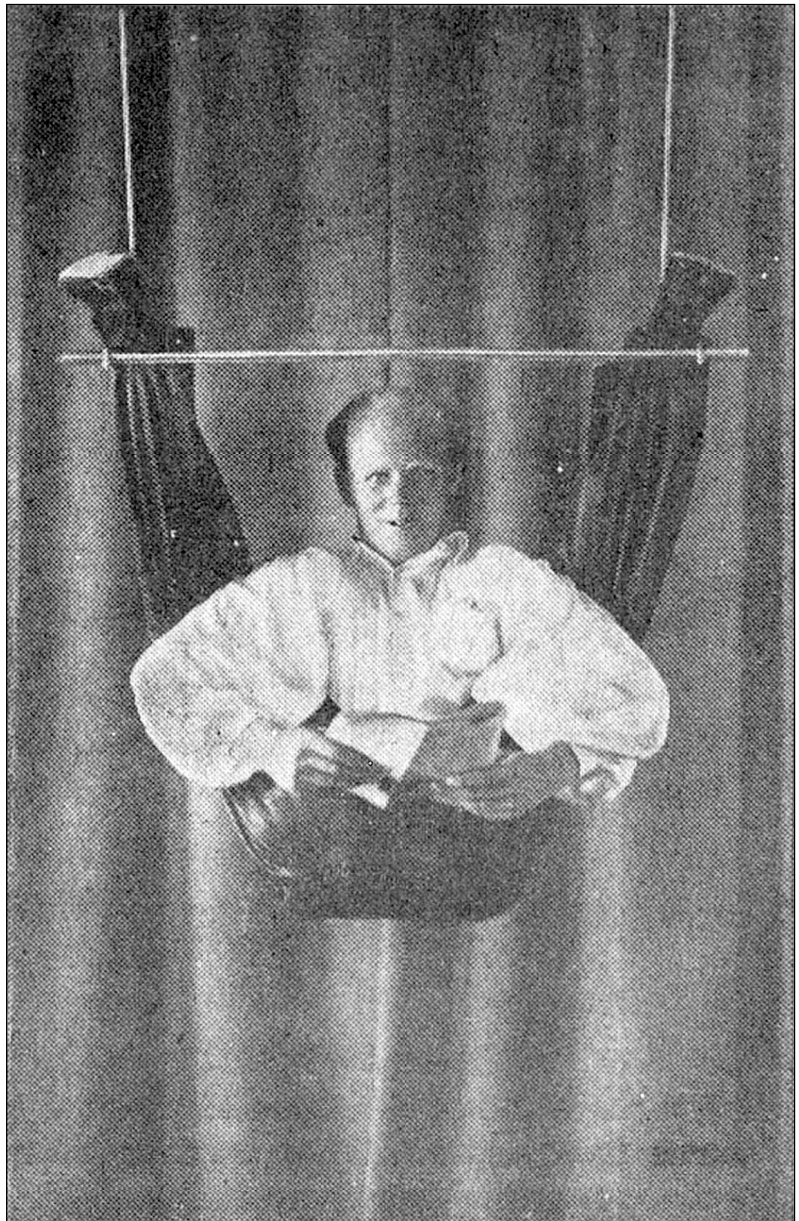
Januar: Oslo (Arbeiderbladets julefester i Oslo Arbeidersamfund 1. – 4. januar) (Ref.: *Arbeiderbladet*)

På vei til en av Arbeiderbladets julefester skadet han seg. Skaden førte til et sykehusopphold. Deretter reiste han til Danmark hvor han opptrådte på Aarhus Tivoli i Aarhus (Ref.: *Artistliv* s. 68 og 72)

Informasjonen om opptredenene i Danmark skyldes uvurderlig informasjon fra Det Kgl. Bibliotek, Aarhus, via Fjernlån Sølvberget bibliotek og kulturhus.

Notis i *Demokraten* [Århus] 25. mars: “Aarhus Tivoli. I Morgen Kl. 16 aabner Aarhus Tivoli som er opstillet i Sydhavnen, og har aaben fremdeles hver Dag fra Kl. 16 til 22. Der er mange Forlystelser bl. a. hver Dag Optræden af Nordmanden Bill Reading.”

26. mars opptrer Bill Reading på Aarhus Tivoli: “Aarhus Tivoli er opstillet i Sydhavnen og aabner Søndag den 26. Mars Kl. 4 og aaben fremdeles hver Dag fra Kl. 14–10. Mange Forlystelser. Hver Eftermd. Kl. 5 og 10 Aften Friluft-Optræden i en 40 Fod høj Galge [ca. 12 meter] af Nordmanden Bill Reading. Gratis Entre til Pladsen. Ærbødigst N. Pedersen.” (Ref.: *Aarhus Stiftstidende og Demokraten* [Aarhus])

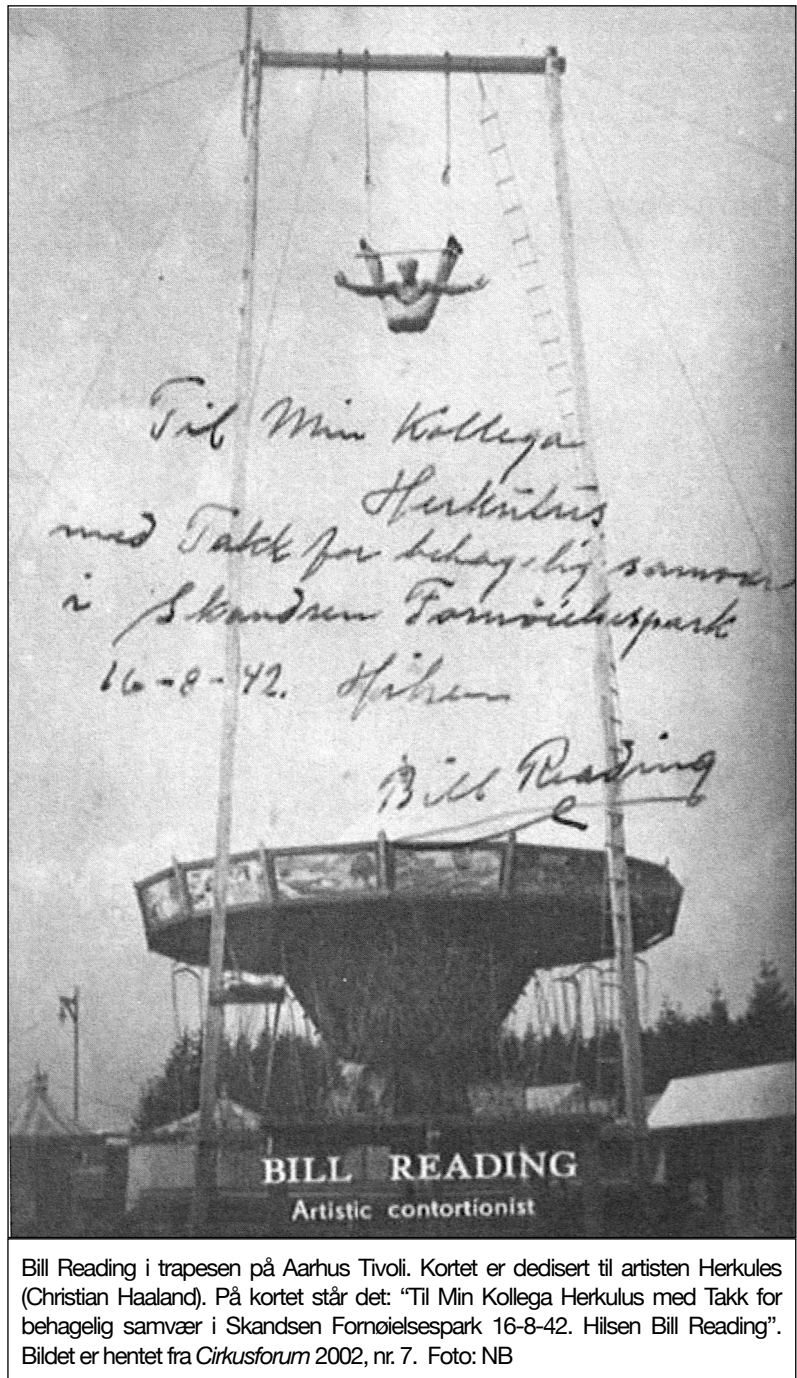
Bill Reading i trapesen.
Bildet er gjengitt i Halden Arbeiderblad, 28. september 1938. Foto: NB.

31. mars–8. april opptre Bill Reading på Aarhus Tivoli i Sydhavnen kl. 5 og 10. “Friluft-Optræden af Nordmanden Bill. Reading.” (*Det er punktum etter både for- og etternavn i annonsen. Forf.anm*) (Ref.: Aarhus Amtstidende, Aarhus Stiftstidende og Demokraten (Aarhus))

Etter de to ukene i Århus, ble han med tivoliet på en turné.

14. april opptre Bill Reading i Fredericia: “Aarhus Tivoli er opstillet paa Vestervold i Fredericia og aabner Fredag 14. april Kl. 8 og er aaben fremdeles hver Aften Kl. 7. Søndag fra Kl. 4. Mange Forlystelser. Hver Aften Kl. 10, Søndag tillige Kl. 5 Optræden i en 50 Fod høj Galge (ca. 15 meter) af Nordmanden ‘Bill Reading’. Gratis Entre til Pladsen. Ærbødigst N. Pedersen.” (Ref.: Fredericia Social-Demokrat)

28. april opptre Bill Reading i Kolding: “Aarhus Tivoli er ankommen til Kolding og opstillet paa Havnepladsen og aabner Fredag d. 28. Marts (*Trykkfeil i annonsen. Det skal være April. Forf.anm*) Kl. 7 og aaben fremdeles hver Aften fra Kl. 7. Søn- og Helligdage fra Kl. 4. Mange nye Forlystelser. Hver Aften Kl. 8 og Kl. 10 Optræden i en 50 Fod høj Galge af Nordmanden Bill Reading. – Gratis Entre til Pladsen. Ærbødigst N. Pedersen.” (Ref.: Kolding Folkeblad)

Bill Reading i trapesen på Aarhus Tivoli. Kortet er dedisert til artisten Herkules (Christian Haaland). På kortet står det: “Til Min Kollega Herkulus med Tak for behagelig samvær i Skandsen Fornøielsepark 16-8-42. Hilsen Bill Reading”. Bildet er hentet fra Cirkusforum 2002, nr. 7. Foto: NB

13. mai opptre Bill Reading i Middelfart: “Aarhus Tivoli afslutter sit Besøg i Middelfart Mandag d. 15. Maj med stor Børne- og Folkefest. Festen aabner Kl. 4 med Guldregn! Der gives gratis Karusselture til de Børn der kommer først! Kl. 5 Optræden i den høje Galge af Nordmanden Bill Reading. Kl. 16: Hvem fanger Grisen?? Grisen maa beholdes af den der fanger den. Om Aftenen forskjellige Overraskelser. Kl. 8 og 10 sidste Optræden af Bill Reading. Der afsluttes med et pragtfuldt Festfyrverkeri. Gratis Entré til Pladsen. Ærbødigst N. Pedersen.” (Ref.: Middelfart Venstreblad. Vestfyns Avis)

25. mai opptre Bill Reading i Brørup: “En Afdeling af Aarhus Tivoli er opstillet paa Markedspladsen i Brørup og aabner Torsdag den 25. Maj Kl. 7 og derefter fremdeles hver Dag Kl. 7, Helligdage fra Kl. 4. Hver Aften Kl. 8 og 10: Plæneforestilling af Nordmanden Bill Reading, der optræder i en 50 Fod høj Galge. 2. Pinsedag afsluttes med Tivolifest og pragtfuldt Festfyrværkeri.” (Ref.: Vestkysten. Esbjerg Avis)

Den siste dagen i Danmark var 29. mai. Deretter reiste Bill Reading til Trøndelag.

6. – 14. juni optrådte Bill Reading med Høyems Tivoli på Sannan, Steinkjer (Ref.: *Nord-Trøndelag og Nordenfjeldsk Tidende og Inntrøndelagen*)

Derfra gikk ferden nordover.

21. juli optrådte Bill Reading på Moen i Målselv på fru Tøllefsens tomt under Maalselvjubileet med Høyems Tivoli. I annonsen 21. juli er det et bilde av Bill Reading i aksjon i Aarhus (Ref.: *Senjens Blad*)

5. – 20. august 1939 var han igjen i Tromsø. Denne gang med Høyems Tivoli som hadde slått seg ned “ved den øvre side av Alfheim” i Alfheimveien “på vognmann Arthur Olsens gressplan ved Alfheim”. “Den universale artist Bill Reading foretar halsbrekkende øvelser i 12 meters høide, samt på scenen.” (Ref.: *Tromsø og Nordlys, 5. august 1939*)

Fra Tromsø gikk turnéen med tivoliet til Narvik.

26. august – 4. september opptrer Bill Reading på Rønningtomten i Narvik med Høyems Tivoli med direktør Pickelner (Ref.: *Ofotens Tidende, Ofoten Folkeblad og Nordland Arbeiderblad*)

Bill Reading reiste så sørover til Rambu hvor Tynset Idrettsforening hadde en matiné 30. september (Ref.: *Østerdølen*)

Søndag 1. oktober optrådte han på Fjellvang hvor Rena Idrettslag var arrangør. (Ref.: *Østerdal Folkeblad*)

26. november optrådte Bill Reading på Norrvang, Hernes. Arrangør var Hernes Idrettslag (Ref.: *Hamar Arbeiderblad*)

3. desember optrådte Bill Reading på en dansetilstelning på Skogheim i Elverum. (Ref.: *Hamar Arbeiderblad*)

1940

14. januar: Bill Reading opptrer på Våler kommunelokale, Kongsvinger. Arrangør Braskereidfoss Idrettslag (Ref.: *Kongsvinger Arbeiderblad*)

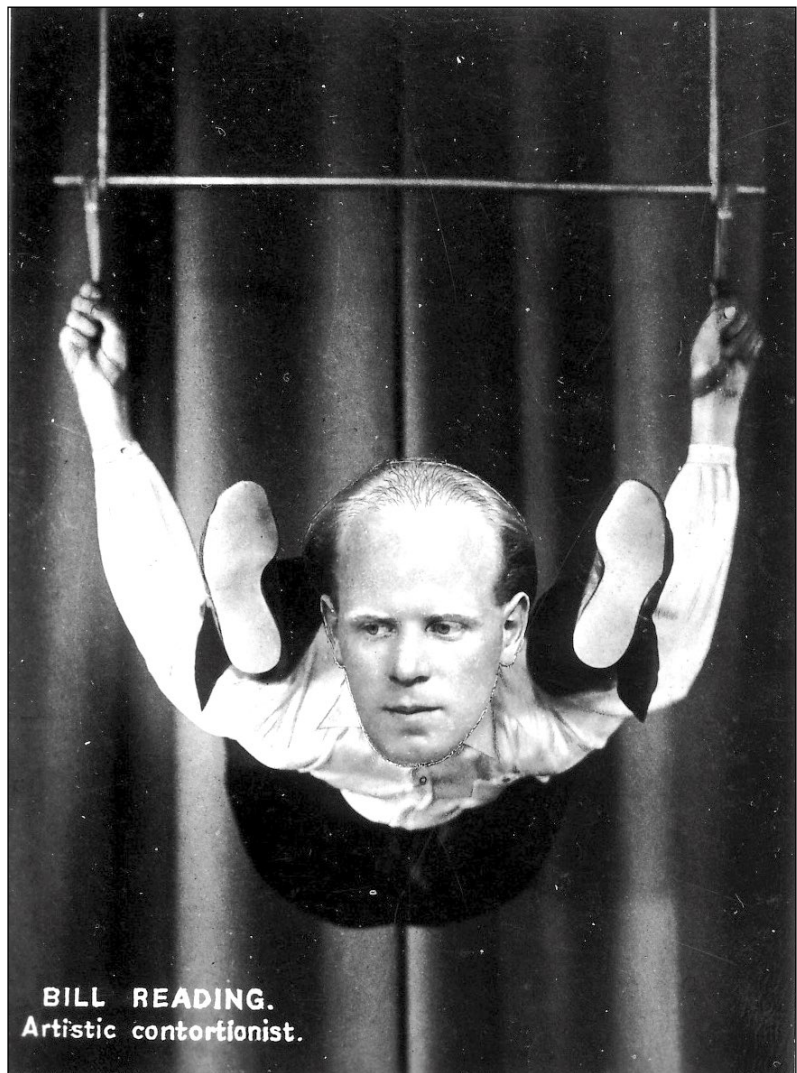
26. januar: Bill Reading opptrer på basaren til M.I.L. Fotballgruppe. (Ref.: *Ringsaker blad*)

6. april: Bill Reading opptrer på folkets hus i Innbygda i Trysil. (Ref.: *Østlendingen og Hamar Arbeiderblad*)

Da Tyskland angrep Norge 9. april 1940, var Yngvar på Østlandet. Han meldte seg til tjeneste, deltok på norsk side i kampene ved Elverum og havnet i interneringsleir. Da han slapp ut fra leiren, dro han til Stavanger. (Ref.: *Iste Mai 22. juni 1940*)

23. – 30. juni: Bill Reading opptrer i Fornøyelsesparken i Stavanger (Ref.: *Iste Mai, Stavangeren, Rogaland og Stavanger Aftenblad*)

Fra en notis i *Stavanger Aftenblad* 29. juni 1940: “Alle bruer som ble skadde under krigsoperasjonene, er nå satt i stand igjen, unntatt Undset-brua og Egnum-brua, som imidlertid også vil bli ferdige om kort tid.”

BILL READING.
Artistic contorfionist.

Tekst på baksiden: Kjære Bror. Jeg kom hit idag. Har værelse nr. 4. Jeg trodde dere hadde vært her tidligere. Hilsen Yngvar.
Kortet er uten dato og stedsangivelse. Spor på kortet viser at det må ha blitt sendt til Edvin Eikenes i en konvolutt. Bildet tilhører arkivet til familien Eikenes.

2. – 7. juli: Bill Reading opptrer i Fornøyelsesparken i Stavanger (*Ref.: 1ste Mai, Stavangeren, Rogaland og Stavanger Aftenblad*)

Fra en sak om tilfluktsrom i *Stavangeren*, 6. juli:

“– Også i Fornøyelsesparken er det kommet dekningsrom – –

– Meget gode dekningsrom har vi fått der, ett ved det lille sommerteater, ett annet under friluftsscenen og et tredje i direktørens privatbolig, Der er 2 meter høye forskalinger med en halv meter tykt jordlag mellom. Det var en fornøyelse å ha med direktør Rundquist å gjøre. Det er jo forresten under helt eiendommelige perspektiver vi må drive vårt fornøyelsesliv: Mine damer og herrer, nå kommer aftenens attraksjon, vårt bysbarn, artisten Bill Reading, – blir der noen krigerske forstyrrelser under forestillingen, behag å flytte under scenen! Mine damer og herrer – – –“

Det er ikke funnet noe i avisene om Bill Reading resten av 1940.

To tause år

Yngvar Jenssen alias Bill Reading hadde da Norge ble angrepet av Tyskland, et stort navn i artistkretser og var viden berømt blant sirkuspublikum i Norge. Allikevel forsvant han totalt fra rampelyset i nesten to år fra midten av juli 1940 da han var i sin hjemby, Stavanger, til han i månedsskiftet mai/juni 1942 igjen dukket opp i Stavanger Fornøyelsespark.

Muligheten er der for at han kan ha livnært seg som medarbeider ved Ernst Rundquists Stavanger Fornøielsespark i Schancheholen i Stavanger. De kjente hverandre fra Nord-Norge messen i 1937.

I et intervju med avisen *Nidaros* 5. juni 1948, forteller Bill Reading at tyskerne forbød ham å bruke artistnavnet. Det kan være årsak til fraværet. De må imidlertid ha gitt ham tillatelse til å bruke det igjen, for sommeren 1942 optrådte han som Bill Reading.

Han forteller også i det samme intervjuet at han en gang på fritiden brakk halsen i en stupeulykke, noe som førte til et halvt års sykeleie før han igjen kunne trene seg opp. Når stupeulykken fant sted, står det ikke, men den kan også ha vært årsak til den lange perioden hvor han ikke optrådte under krigen.

1942

30. mai – 1. juni: Bill Reading opptrer i Stavanger Fornøielsespark. (*Ref.: Rogaland*)

10. – 28 juni: Bill Reading opptrer på Vennesla Tivoli på Vennesla Idrettsplass (*Ref.: Fædrelandsvennen*)

Fra en notis i *Fædrelandsvennen*, 19. juni:

“Bill Reading [...] har optrådt en rekke steder i det store utland i de 15 årene han har vært artist, bl.a. i Spania, Frankrike, Irland og England.”

21.– 25. juli: Bill Reading opptrer på Tivoli i Horten (*Ref.: Gjengangeren*)

Fra en notis i *Christianssands Tidende*, 29. juli:

“No har vi bare to dager igjen å nyte Herberth, Bill Reading komme til å avløse.

No er det bare to dager til Herberth og Solveig Ballarini skal forlate byen for å begi seg til jaktmarkene i tigerstaden. [...] Og no kommer han [Bill Reading] altså hit for å forlyste oss. – Fantastisk, sa Herberth om ham, og det er det ikke så lite i.”

31. juli – 13. august: Bill Reading opptrer på Direktør Storviks Tivoli i Kristiansand (*Ref.: Christianssands Tidende, Agder Tidend og Fædrelandsvennen*)

August 1942 uhell for Herkules og Heros på Stathelle 11. august kl 12.15 i Skandsen Fornøyelsespark (*Ref.: Artistliv s. 77, Norsk Cirkusforum 2001 s. 38, Norsk Cirkusforum 2002 s. 7-8*) Bilde i *Porsgrunns Dagblad* 19. august.

15. – 16. august: Bill Reading opptrer i Skandsen fornøylespark, Aasen, Stathelle (Ref.: *Langesunds Blad, Breviksposten og Porsgrunns Dagblad*)

17. – 20. august: Bill Reading opptrer i Arendals Tivoli-Park (Ref.: *Agderposten og Vestlandske Tidende*)

21. – 23 august: Bill Reading opptrer i Drammens Park (Ref.: *Buskeruds Blad*)

28. – 31. august: Bill Reading opptrer i Larviks Folkepark – Bøkeskogen (Ref.: *Nybrott og Østlands-Posten*)

24. – 25. oktober: Kongsberg Tivoli – Messehallen. Arr.: Kongsberg Orkesterforening (Ref.: *Buskeruds Blad*)

16. – 22. november: Bill Reading opptrer på Bulla, Stortingsgata 10, Oslo (Ref.: *Morgenposten*)

21. november: Yngvar forlover seg med Annie Schmidt. (Ref.: *Stavangeren og Stavanger Aftenblad*)

1943

10. – 12. februar: Bill Reading opptrer på Evje. Arrangør: R. Andersens Tivoli (Ref.: *Fædrelandsvennen*)

Yngvar giftet seg med kontordame Annie Schmidt (1902–1988) hos Oslo byfogd 3. april 1943. (Ref.: *Arkivverket, Offentlig Kunngjøringer, Dagbladet, Morgenbladet, Rogaland og Stavanger Aftenblad*). De opprettet delvis særøie før ekteskapet. (Ref.: *Offentlige kunngjøringer*)

Da Yngvar giftet seg, bodde han i Welhavensgt. 21 i Oslo. Ekteparet bosatte seg i Breidablikktgt. 11 i Oslo, som var Annie Schmidts bopel. (Ref.: *Oslo Byfogd. Notarialprotokoll. Vigsler 1943*)

3. – 4. juli: Bill Reading opptrer på Lågdalsmuseets Tivoli (Glittre) (Ref.: *Drammens Tidende, Buskeruds Blad og Laagendalsposten*)

14. – 18. juli: Bill Reading opptrer på Tivoli i Horten (Ref.: *Gjengangeren*)

31. juli – 1. august: Bill Reading opptrer på Tivoli fornøylespark, Lilleelvtgt., Porsgrunn. Innehaver: E. Larson (Ref.: *Fylkesavisen, Breviks Dagblad, Breviksposten og Grenmar*)

5. – 9. august: Bill Reading opptrer i Arendals Tivoli-park, Stintedammen (Ref.: *Agderposten*)

18.– 19. august: Bill Reading opptrer på Tivoli-Norbanen, Lillehammer (Ref.: *Gudbrandsdølen og Laagen*)

13. – 18. september: Bill Reading opptrer på Fornøylesparken Tullinløkka, Oslo (Ref.: *Aftenposten og Fritt Folk*)

23. september stod dette intervjuet i avisen *Rogaland*:

“Slangemennesket Bill Reading. Stavangergutten som ble fremragende artist.

Stavangergutten Bill Reading, hvis borgerlige navn er Jensen, opptrer for tiden i Oslo. “Morgenposten” er svært imponert av ham og skriver at når han opptrer som slangemenneske, slenger han armene én veg, beina en annen, mens kroppen selv blir stående noenlunde på samme flekken, Det merkelige er at alle lemmene finner tilbake til plassen sin etter den harde medfarten de får.

– Hvorledes fant De på å bli artist? spør bladet.

– Som liten gutt så jeg en sterk mann på sirkus, og fant ut at jeg også vilde bli sterk mann. Det så så lett ut å gå slik omkring og ta imot publikums hyldest, men det var nok ikke så enkelt som det så ut. Det blir å trene hele dagen. Ikke alminnelig gymnastikk, men en må stadig forlange toppytelse av kroppen. I lengden blir en trett av det hele, men klarer jeg en øvelse som er ekstra vanskelig, er alle sorger glemt. Da blir det å klemme i veg for full kraft igjen.

– Har De vært utsatt for uhell noen gang?

– Det hender at jeg legger et så vanskelig program at simpelthen redskapen, det vil si tauer og muskler, ryker tvert av. Forleden holdt jeg på med et trapesnummer, og vips var uhellet ute. Resultatet ble en muskelbrist i høyre arm.

– De heter Bill Reading. Er De utlending?

– Jeg har mest lyst lyst til å svare ja, men da lyver jeg. Det er nemlig slik her i Norge at hører en at det er en norsk artist som opptre, så griner folk på nesen og tenker, æsj, de norske artistene er ikke noe tess. På det grunnlag får ofte utenlandske artister som på langt nær ikke kan konkurrere med de norske, engasjementer mens vi selv går ledig. No ja.”

16. – 21. november: Bill Reading opptre på Folkets Hus, Vinstra (*Ref.: Gudbrandsdølen og Laagen*)

27. – 28. november: Bill Reading opptre på Gamle Rosenborg Tivoli. Arrangør: Oslo og Akershus Vanførelag (*Ref.: Aftenposten og Fritt Folk*)

6. desember kl. 18.50 sendte Yngvar og Annie dette telegrammet til sin svigerinne Wendla Eikenes: “Motta vår dypeste medfølelse med lille Berits bortgang”. (*Ref.: Familien Eikenes arkiv*)

7. – 19. desember: Bill Reading opptre i Arbeiderforeningen i Trondheim (*Ref.: Dagsposten Trønderen og Adresseavisen*)

29. – 30. desember: Bill Reading opptre på Gamle Rosenborg Tivoli. Arrangør: Oslo og Akershus Vanførelag (*Ref.: Aftenposten og Fritt Folk*)

1944

8. og 9. januar optrådte Bill Reading i Folkets Hus Kilevold. Arrangør var Nordre Borge Binæring (*Ref.: Sarpsborg Dagblad*)

15. og 16. januar optrådte Bill Reading på Tivoli-Samfunnet, Hunndalen. (*Ref.: Vestopland*)

29. og 30. januar optrådte Bill Reading på Lierstrandens Vels lokale. Arrangør: Lierstrandens Vel (*Ref.: Drammens Tidende og Buskeruds Blad*)

I februar 1944 kom han igjen til Tromsø. Denne gang var han med i Egolar-truppen som ga forestilling i Verdensteatret 12. og 13. februar 1944. I omtalen i avisen Tromsø, 15. februar, av forestillingen stod det blant annet: “Slangemennesket Bill Reading slo de rareste knuter på kroppen som helt syntes å mangle ben.”

Truppen fortsatte til Harstad hvor den optrådte i Kinolokalet 4. og 5. mars. Annonsen for forestillingen forteller at Egolar-truppen bestod av Den moderne mystiker Dr. Egolar, slangemennesket Bill Reading, kraftatleten Camura og ved flygelet frøken Løwø [*Valborg Løve*]. I omtalen av forestillingen i Harstad Tidende, 7. mars, stod det blant annet: “Også slangemennesket, nordmannen Bill Reading gjorde seg fordelaktig bemerket. Han satte mere enn en gang publikum i skrekk og forundring ved sine halsbrekkende øvelser på podie og i trapes.”

Fra Harstad gikk ferden videre til Narvik hvor Egolar-truppen optrådte på Narvik kino 29. og 30. mars. Arrangør: Landsorganisasjonen (*Ref.: Ofotens Tidende*)

31. mars: Egolar-truppen opptre i Ballangen. Arrangør: Landsorganisasjonen (*Ref.: Ofotens Tidende*)

Neste gang vi finner Bill Reading er 8. september i Aktiv Fornøyelsespark, Jordal i Oslo på Norsk Musikerforbunds marked (*Ref.: Aftenposten*)

Fra Oslo gikk ferden til Sandnes hvor Bill Reading optrådte på Sandnes Fornøyelsespark på Altona 12. – 15. september (*Ref.: Stavanger Avis og Rogaland*)

Fra Sandnes dro han så tilbake til Østlandet.

21. – 24. november opptre Bill Reading i Markeds-Teltet på Wågårdsløkka i Drammen. Arrangementet er til inntekt for skole for vanføre (*Ref.: Buskeruds Blad og Drammens Tidende*)

1945

24. og 25. februar er Bill Reading en del av gruppen Den lille kabaret som opptre i Festiviteten i Kristiansund med musikk, sang og dans. Bill Reading var slangemenneske (*Ref.: Romsdalsposten*)

7. april – 7. mai er Bill Reading en del av Varieteen 64° Nord som vises i Studentersamfundet i Trondheim. Bill Reading opptre i trapes (*Ref.: Dagsposten Trønderen og Adresseavisen*)

Etter okkupasjonen

16. – 18. juni: Bill Reading opptre i Skien Fornøyelsespark ved Follestadplassen. Han opptre også som klovn Pepo. Arrangør er Det Norske Godtemplarungdomsforbund (Ref.: *Telemark Arbeiderblad*)

23. – 24. juni opptre Bill Reading på Tivoli ved Stensarmen, Tønsberg. Arrangør: Gressbanen (Ref.: *Bygdenes Blad*)

27. – 30. juni opptre Bill Reading i Fornøyelsesavdelingen i Badeparken i Sandefjord (Ref.: *Sandefjords Blad, Vestfold og Vestfold Arbeiderblad*)

6. – 8. juli opptre Bill Reading på Fotballklubbenes Idrettsmarked ved Kanalen i Moss. Arrangører er Fotballklubbene i Moss (Ref.: *Moss Avis*)

22. – 30. september opptre Bill Reading i Haugesund Fornøyelsespark, Gar, i anledning av Røde Kors 80-års jubileum. Arrangør var Røde Kors (Ref.: *Haugesunds Avis, Haugesunds Dagblad og Haugaland Arbeiderblad*)

I Oslo adressebok for 1945, utgitt i september 1945, er han oppført som Ivar Redding-Jensen, artist, Breidablikkg. 11, femte etasje. Årsaken til det uvanlige navnet er ukjent.

13. oktober opptre Bill Reading på et Konsert og Artistshow i Hemnes Ungdomslokale. Arrangør: Rolf Ingebretsens Konsertturné (Ref.: *Indre Akershus Blad*)

16. oktober opptre Bill Reading på et Konsert og Artistshow i Festiviteten på Sørumsand. Arrangør: Rolf Ingebretsens Konsertturné (Ref.: *Indre Akershus Blad*)

17. oktober opptre Bill Reading på et Konsert og Artistshow på Rakkestad Ungdomslokale, Løken. Arrangør: Rolf Ingebretsens Konsertturné (Ref.: *Indre Akershus Blad*)

18. oktober opptre Bill Reading på et Konsert og Artistshow i Bøndernes Hus, Aurskog. Arrangør: Rolf Ingebretsens Konsertturné (Ref.: *Indre Akershus Blad*)

Notis i *Indre Akershus Blad* torsdag 18. oktober 1945: “Trekkspilleren Rolf Ingebretsen og artisten Bill Reading har måtte avlyse forestillingen på Rakkestad Ungdomslokale og Bøndernes Hus onsdag og torsdag da Reading har pådratt seg en muskelbrist under opptreden. De har imidlertid lovet å komme igjen senere. Se annonsen.”

Annonse i *Indre Akershus Blad* torsdag 18. oktober 1945: “Jeg beklager å måtte avlyse den tillyste forestilling på Rakkestad Ungdomslokale og Bøndernes Hus da min partner Bill Reading har pådratt seg en muskelbrist under opptreden. Vi kommer igjen. Rolf Ingebretsen.”

17. – 23. oktober opptre Bill Reading på AK av 1928 (Atletklubben av 1928) sitt marked på Lundsiden like ved brua (Ref.: *Fædrelandsvennen*)

17. november opptre Bill Reading på Tønsberg Arbeiderforenings Teater-Marked til inntekt for nytt teaterbygg. Han er sammen med trekkspilleren Rolf Engebretsen (Ref.: *Vestfold Arbeiderblad*)

29. november opptre Bill Reading på “Friheim” i Langevåg sammen med trekkspilleren Rolf Engebretsen (Ref.: *Sunnmørsposten*)

30. november opptre Bill Reading t et kabaret-tivoli på Idavollen (Ref.: *Møre-Nytt*)

I *Møre-Nytt*, fredag 30. november, står denne notisen: “Ikveld vert det kabarettivoli på Idavollen. I tillegg til det som står i lysinga, ser vi av Aalesunds-blada, at ekvilibristen Bill Reading er med turnéen. Han er ein gamal kjenning av ørstingar fra 10 år tilbake, då han underheldt på ungdomsmarknad.” (November 1934 og oktober 1935. Forf.anm)

1. desember opptre Bill Reading på Ungdomshuset på Stranda sammen med trekkspilleren Rolf Engebretsen (Ref.: *Sunnmørsposten*)

2. desember opptre Bill Reading på Ungdomshuset på Sjøholt sammen med trekkspilleren Rolf Engebretsen (Ref.: *Sunnmørsposten*)

3. desember opptre Bill Reading på Ungdomshuset i Spjelkavik sammen med trekkspilleren Rolf Engebretsen (Ref.: *Sunnmørsposten*)

Omtale i *Møre-Nytt* mandag 3. desember: “**Kabaret-Tivoli.** – Veit du kva det er? Hvis ikkje kunne du få røyna det på Idavollen fredagskvelden. – Var du ikkje der, seier du. – Det kan du vera glad for.

Det var likevel mange nok som var møtt fram, altfor mange, endå til fraus og venta ein times tid utanfor (rutebåten var som vanleg forseinka). Billettprisen var innbydande rimeleg. (Folk tek til å sjå på pengane att?) Men ei krone var likevel for mykje. Lenge teikna det til at hovudposten på programmet var å sjå folk kasta ballar mot tome blikkboksar.

Men så byrja elendet. ‘Norges grammofonsangar nr. 1’ som plakataner kyter av. Var sjølvstilt ikkje med. ‘Grammofonsangaren og humoristen Sigurd Skaug’ var der diverre, men er korkje sangare eller humorist, til nød kan han titulerast grammofon – og då ein dårleg slik.

‘Den landskjente trekkspilleren’ Rolf Engebretsen. Vel mogleg at mannen er landskjent, men at det skal vera for sin tame på trekkspel nektar vi å tru.

– Einaste lyspunktet var ekvilibristen Bill Reading. Han er ein kunstnar på sitt omkverve. Alt for bra til å ferdast i slikt selskap. – Men sidan ein svale gjer ingen sommar gjekk vi og mange med oss etter første avdeling, Og såleis er hindra frå å skriva noko om siste halvdel, Det er dei som seier at denne var betre. Vi trur det så gjerne. Verre kunne den i alle høve ikkje vera.

*

I nazitida heitte det seg, at turnéane skulde ha løyve og programmet deira vera kontrollert før dei for ut over landet. (Røynslene frå den tida seier at det truleg nok helst var medlemskapen som oftast var einaste dei kontrollerte.)

– Men no burde ein i alle fall vera kome så langt, at ein ikkje gjev løyve til kva som helst å renna ikring.

Vi ute i provinsen kjenner lite til [*det*] som bydes – føreåt. Reklamen held seg oppe. Som ein ser er dei endå frekke nok til å reklamera med kjende namn som ikkje eingong er med på turnéen.”

5. – 9. desember opptre Bill Reading på markedet i Arbeiderforeningen i Ålesund (Ref.: *Sunnmøre Arbeideravis*)

1946

I 1946 utga Yngvar Jenssen under sitt artistnavn sin memoarbok, “*Artistliv*” som han tilegnet skuespilleren Bjarne Andersen. Boken kom ut i to opplag. Første opplag var nummerert.

På 1930-tallet hadde han reist med Cirkus Empress. Det holdt til på Sirnes pr. Flekkefjord. I sirkusets program for 1946-sesongen blir det reklamert for boken “*Artistliv*” av Bill Reading. Det antas at han denne sesongen var med som slangemennesket Billy (*Bill Reading. Forf.anm*) og som klovnen Pepito (*Pepo. Forf.anm*). (Ref.: *Geir Støre: Brødrene Berg og søstrene Mundeling. Bautaer i norsk cirkushistorie*)

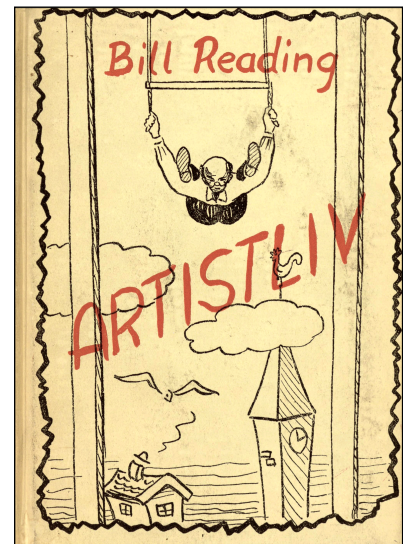
4. mai opptre Bill Reading på Hardinglagets festkveld i Teatersalen i Oslo (Ref.: *Aftenposten*)

14. – 17. juni opptre Bill Reading i Fornøyelsesparken på Tveito i Rjukan med Bergsteds tivoli. Arrangør er I.F. Rjukan (Ref.: *Rjukan Arbeiderblad*)

18. juni annonseres det for Bill Readings bok *Artistliv: Boknytt! Artistliv. Opptegnelser.* Hos alle landets bokhandlere. (Ref.: *Rjukan Arbeiderblad*)

Notis i *Møre-Nytt*, 24. juni:

“Bill Reading, ekvilibristen – slangemennesket – akrobaten – xylophonisten m.m., kjent frå eit par besøk i Ørsta og, – har gjeve ut ei bok om livslaupt sitt. Boka heiter, naturleg nok, hadde vi nesten sagt: ‘*Artistliv*’.”

Artistliv. 2. opplag. Utgitt: 1946.
Bilde: NB.

Fra omtale av en kommende cirkus-premiere i *Fremtiden*, 3. juli: “[...] Videre medvirker den kvinnelige, musikalske artist, Joy Wilby, og den norske artist Bill Reading. Sistnevnte har nettopp gitt ut en bok om artistliv og er det norske innslag i programmet. [...]”

5. – 12. juli opptrer Bill Reading i programmet til Cirkus Empire i Konnerudgt. v/Museet i Drammen (Ref.: *Fremtiden*)

10. juli: Illustrert annonse for “*Artistliv*” i *Buskeruds Blad*.

Bokomtale i *Drammens Tidende* og i *Buskeruds Blad*, 12. juli:

“**Artistliv**’ Bill Reading. Bill Reading som for tiden opptrer på Cirkus Empire, ha utgitt en liten bok med opptegnelser fra artistlivet. Man kan neppe si at boken utmerker seg på noen spesiell måte, artisten selv er meget bedre. Stoffet er ganske originalt, for så vidt er boken ganske interessant, men det er ikke til å unngå at språkbruken til sine tider er litt hjelpeløs, eller hva sier De til for eksempel dette:

‘Sistnevnte gjorde saltomortale fra mange oppå hverandre stilte bord og ned på bakken’.

En del betraktninger i forordet er det beste i boken. Forfatteren gjør seg til talsmann for en fast, norsk varierte hvor de norske artister kan få levelige kår, og det er sikkert en meget sympatisk tanke. **Luth.**”

Bokomtale i *Fremtiden*, 13. juli:

“**Artistliv**. Bill Reading har skrevet en bok med ovennevnte tittel. Boken er langt fra noe litterært verk, og gir heller ikke noe fyllestgjørende bilde av det brogete liv den omhandler. Det er en fordringsløs skildring av artistens små og store turer sammen med andre cirkus – varierte eller tivoli folk. Når skribenten snakker om å høyne det brede folks kulturelle standard ved varierte – underholdning skyter han vel temmelig bom. Det er et pluss for boken at den bare er på hundre sider. **Pe – m.**”

23. juli – 1. august: Bill Reading opptrer på Furulund Baderestaurant, Tønsberg (Ref.: *Tønsbergs Blad* og *Vestfold Arbeiderblad*)

3. – 4. august: Bill Reading opptrer på Tivoli i Lilleelvgata, Porsgrunn. (Ref.: *Porsgrunns Dagblad*, *Telemark Arbeiderblad* og *Breviksposten*)

12. – 18. august: Bill Reading opptrer i Fornøyelsesparken, Dongen – Solviken, Bergen. Arrangør: B.M.V. Idrettslag (Ref.: *Illustrert annonse i Bergens Arbeiderblad*)

31. august – 1. september: Bill Reading opptrer i Fenbows Fornøyelsespark i Sandefjord (Ref.: *Sandefjords Blad*)

Boknotis i *Sandefjords Blad*, 2. September

“**Kort og godt**. Artistenes liv og ferden later til å interessere publikum mere og mere. I Norge har den kjente artist Bill Reading utgitt en bok “‘Artistliv’ med mange muntre trekk fra cirkus, variété og tivolier. Bokens første opplag ble utsolgt hurtig og annet opplag utkommer om kort tid. Alle der har interesse for artistlivet, som det har formet seg i Norge i den siste menneskealder, kan trygt kjøpe denne bok, skriver ‘Echo’.”

NB! Førsteopplaget av Bill Readings bok Artistliv har 110 nummererte eksemplarer. Nummereringen er på tittelsiden. Andreopplaget har illustrert perm.

Bokomtale i *Friheten*, 6. september:

“‘**Artistliv**.’ Bill Reading: Artistliv – Opptegnelser. Den kjente norske universalartist Bill Reading har i en liten lettlest og velskrevet bok nedtegnet endel opplevelser fra artistlivet her i Norge, samt en biografi av sitt eget liv i artistyrket. Boka gir oss et godt inntrykk med hvilken stor kjærlighet han omfatter sitt yrke, og samtidig den respekt og forståelse han omtaler sine kolleger som han gjennom årene har møtt og samarbeidet med. Artistyrket er en meget vanskelig livsvei, og bare de som føler en indre trang bør følge den, sier forfatteren i forordet. Og etter de hendelser han selv har opplevet i sitt yrke, så har han nok rett i denne betraktning. Artistlivet er ingen dans på roser, og ingen artist høster laurbær uten et stadig og iherdig arbeid, Og at en artist trakter etter hyldest og bifall er naturlig nok.

Bill Readings framstilling om sine første steg på artistbanen, og til han gjennom mange vansker og slitsomme øvelser, har nådd fram til å bli en respektabel og anerkjent artist – er både interessant og sympatisk skildret. Jeg vil anbefale enhver som har bevart cirkus og artister i minnet gjennom alle disse krigsårene om å anskaffe seg denne underholdende og spirituelle bok – og de vil sikkert ikke bli skuffet. **John R.F. Galschiødt.**”

7. – 8. september: Bill Reading opptrer på høstutstillingen til Rodeløkkens Kolonihager (*Ref.: Arbeiderbladet*)

14. september: Bill Reading opptrer på Tivolimarkedet i Turnhallen i Trondheim (*Ref.: Adresseavisen og Arbeider-Avisa*)

Notis i *Adresseavisen* og *Arbeider-Avisa*, 14. september: Tivolimarkedet i Turnhallen har hver aften fullt hus. Bill Reading er like fabelaktig enten han spiller xylofon, opptrer som slangemenneske eller arbeider høyt oppe i trapetsen.

25. – 26. september: Bill Reading opptrer med Cirkus Empress på Kongsvinger (*Ref.: Glåmdalen*)

27. september: Bill Reading opptrer med Cirkus Empress på Roverud (*Ref.: Glåmdalen*)

28. – 29. september: Bill Reading opptrer med Cirkus Empress på Kirkenær (*Ref.: Glåmdalen*)

30. september – 1. oktober: Bill Reading opptrer med Cirkus Empress på Flisa (*Ref.: Glåmdalen*)

1. – 7. desember: Bill Reading opptrer på Griniklubbens julemarked i Valencia, Storgata 22, Oslo (*Ref.: Aftenposten, Dagbladet, Friheten og Arbeiderbladet*)

7. desember: Bill Reading opptrer på Revy, Cabaret og Artistforbundets nattiné i Verdensteatret i Oslo (*Ref.: Arbeiderbladet, Morgenbladet, Aftenposten og Friheten*)

1947

26. februar: Bill Reading opptrer på Norsk Artistforbunds Artisbyrå sin kabaret-varietéforestilling på Søylen i Keyserers gate i Oslo (*Ref.: Aftenposten, Arbeiderbladet og Friheten*)

27. mars opptrer Bill Reading på Kabaret-Variete på Strømmen kino. Arrangør er Lillestrømguttene Rollins Brothers (*Ref.: Akershus Arbeiderblad*)

19. mars: Bill Reading opptrer i et Non-Stop-Show i Gimle kino i Moss (*Ref.: Moss Arbeiderblad,, Moss Tilskuer og Moss Avis*)

21. mars: Bill Reading opptrer i Stor Artistforestilling i Folkets Hus, Sarpsborg. Arrangør: A/S Musikk Konsert & Teaterbyrå (*Ref.: Sarpen og Sarpsborg Arbeiderblad*)

27. mars: Bill Reading opptrer i en Kabaret-variete i Strømmen Kino. Arrangør er Lillestrømguttene Rollings Brothers (*Ref.: Akerhus Arbeiderblad*)

12. april: Bill Reading opptrer i Stor Artistforestilling i Folkets Hus, Brandbu (*Ref.: Hadeland*)

18. april: Bill Reading opptrer i Stor Artistforestilling i Glassheim, Jevnaker (*Ref.: Hadeland*)

20. mai – 24. juni: Bill Reading opptrer som kjempesforsk på Oslo Tivoli, Strandpromenaden, Skillebekk-ferjen (*Ref.: Friheten, Arbeider-Avisa og Aftenposten*)

29. juni: Bill Reading opptrer på Holmestrand Arbeiderpartis stevne i Hagemannsskogen (*Ref.: Vestfold Arbeiderblad, Horten Arbeiderblad og Vestfold Fremtid*)

5. – 6. juli: Bill Reading opptrer i Storviks fornøylespark i Hamar (*Ref.: Dagsnytt og Hamar Stiftstidende*)

I Oslo adressebok for 1947, utgitt i august 1947, er han oppført som I. Redding-Jensen, artist, Bredablikkg. 11, femte etasje. Årsaken til det uvanlige navnet er ukjent.

13. november avslutter Bill Reading året på Simensbråten i bydelen Nordstrand i Oslo. Han opptrer hos Simensbråtens kommunistlag i kvinneforeningens lokale sammen med skuespilleren Bjarne Andersen (*Ref.: Friheten*)

1948

19. februar: Bill Reading opptrer på festmøtet til Simensbråten kommunistlag i kvinneforeningens lokale (*Ref.: Friheten*)

26. april hadde *Asker og Bærums Budstikke* en omtale av Cirkus Bemy før 1948-sesongen. Bill Reading var en av artistene.

6. – 10mai: Cirkus Berny er i Fredrikstad. Bill Reading deltar (Ref.: *Demokraten*)

11- – 17. mai: Cirkus Berny er i Moss. Bill Reading deltar (Ref.: *Moss Avis* og *Moss Arbeiderblad*)

Moss Arbeiderblad skrev 12. mai blant annet: “ Bill Reading, den eneste norske akrobat som er med, viste publikum en rekke fantastiske trapetzøvelser. Han eier faktisk ikke bein i kroppen og fikk til det mest usannsynlige. Stor jubel.”

24. – 31. mai: Cirkus Berny er i Levanger. Bill Reading deltar som “Djevelen i luften” (Ref.: *Nordre Trondhjems Amtstidende*)

1. juni: Cirkus Berny er i Trondheim. Bill Reading deltar som “luftfantom” (Ref.: *Adresseavisen, Nidaros og Arbeider-Avisa*)

I avisen *Nidaros* hadde signaturen *Sac*. 5. juni en større sak om Cirkus Berny. Der stod det blant annet:

“[...] Bill Reading, Cirkus Bernys norske artist, har gitt ut en bok ‘Artistliv’, og her får en en smakebit på hva det fordres av nitid trening for den som vil noe som artist. Det er et slit de færreste kan tenke seg fra artisten har fått ideen til sitt nummer, beregningene, trening og til publikums beundring når øvelsen utføres som en selvfølgelighet. Det krever viljekraft, tålmodighet og en uoppslitelig energi. [...]”

Luffantomet.

Vi slår av en prat med Cirkus Bernys eneste norske artist, Bill Reading. Han hevder Norges ære på en ypperlig måte blant de internasjonale artiststørrelser. Det er ham som i trapesen under sirkuskuppelen demonstrerer sin fenomenale mykhet, Reading tok fatt i 1926, og har nu sju hovednummer, foruten en rekke andre som han kan opptre selvstendig med. Han har vært utenlands, bl. a. i England og Skottland.

– Jeg skal og må reise, kan ikke holde meg i ro på samme sted. Bare det blir reiser, er det det samme hvor jeg opptrer.

Det numret jeg utfører nå, er nytt, har ikke holdt på så mange dagene med det. Spennende episoder? Jo, da, men en glemmer i grunnen slikt så fort. En gang løsnet stroppen jeg hang i etter benet, og jeg fikk halt meg opp i siste liten. Under en forestilling innendørs løsnet en av krokene som holdt den ene bardunen til apparatet. Jeg styrtet ned, og ble hengende like over gulvet. Det er som oftest skjulte feil i materiellet som medfører ulykker.

I mange nummer tar det lang tid bare med beregningene. Risiko er det jo, men en tar sjansen og stoler på at beregningen slår til. Se bare på den hårfine beregning som må til i flyvenummer f. Eks. Dette med sikkerhetsnett hjelper ikke stort om uhellet er ute for alvor. Noe annet er det at en med et nett under kan lage kunstige fall.

Brakk nakken

En søndag brakk jeg nakken, men ikke i arbeid. Jeg skulle bade, og var uheldig med et stup, så jeg støtte mot bunnen. Til å begynne med merket jeg ikke stort, men det endte med sykehusopphold. Det var den øverste halshvirvel som røk. Det ble et langt sykeleie, og det gikk over et halvt år før jeg mot lægens råd, kunne begynne å trene igjen. Da jeg første gang opptrådte etter uhellet, gikk alt rundt for meg. Åtte dager etter så jeg litt klarere, men helt bra blir jeg nok aldri. Jeg klarer således ikke lenge å holde hodet i en bestemt stilling, og har måtte legge om mine øvelser etter dette.

Bill Reading var første gang i Trøndelag under Stjørdalsutstillingen (1935. *Forf.ann*), og vil også huskes som ‘Froskemenneske’ fra fornøyelsesparken på Rosenborg (1943. *Forf.ann*). Han var med i krigen i 1940, og som et eksempel på tyskernes engelskhat, kan nevnes at de forbød ham å bruke sitt artistnavn. [...]”

22. – 25. juni: Cirkus Berny er på Tyvholmen på Hamar. Bill Reading deltar som “luftfantom” (Ref.: *Hamar Arbeiderblad, Hamar Stiftstidende, Østlendingen og Østerdølen*)

26. –28. juni: Cirkus Berny er på martensplassen i Elverum. Bill Reading deltar som “luftfantom” (Ref.: *Østlendingen og Østerdølen*)

7. juli: Cirkus Berny er i Halden. Bill Reading deltar (Ref.: *Smålenenes Amtstidende og Teledølen*)

14. – 15. juli: Cirkus Berny er på Kongsberg. Bill Reading deltar som “luftfantom” (Ref.: *Laagendalsposten*)

17. juli: Cirkus Berny er på Hovland Travbane i Larvik. Bill Reading deltar (Ref.: *Nybrott*)

20. – 25. juli: Cirkus Berny er på Nedre Lund i Kristiansand. Bill Reading deltar (Ref.: *Fædrelandsvennen og Agder Tidend*)

Fra en sak signaturen *Ov*. hadde i avisen *Fædrelandsvennen* hadde om Cirkus Berny 22. juli:

Bill Reading i sin røde trikot som "Luftfantomet" på Cirkus Berny. Fotografert 25. juni 1948 Foto: Normann Fotoatelier / Anno Domkirkeodden. DigitaltMuseum Inventarnr.: NO-33196-04.

"[...] **Fantomet.** Vi hadde elskverdighet fått tillatelse av fru Berny til å følge en forestilling bak kulissene, min kollega og jeg. Og vi så og så – det er ikke akkurat hver dag en ferdes sammen med dødsryttere og fantomer. Nå var det altså den lille kineserinnen: Vi skulle gjerne ha pratet litt med henne, spurt om hun var f.eks. fra Honan eller noe sånt – men min kinesisk er ikke hva den var. Vi oppgav det allerede i starten og gikk i stedet løs på Fantomet, Bill Reading, som stod og tok en liten blås i all uskyldighet.

Bill Reading heter i grunnen ikke det, men noe ganske annet, og er fra Stavanger. Han er et unikum i luften og verdens hyggeligste menneske å snakke med.

– Nå skal vi til Stavanger, sier han strålende. Jeg har forsøkt å komme dit i over to år, men det er aldri blitt noe av.

– Vi har ikke sett dette Fantomnummeret før?

– Nei, det er laget for anledningen. Jeg har flere, sier Reading, – og det vil visstnok si en 7–8 stykker. En av stallkarene forteller oss i alle fall at Fantomet kunne holde en hel 'aften- underholdning' alene, om han ville. [...]"

27. juli – 1. august: Cirkus Berny er ved Bjergsted Folkepark i Stavanger. Bill Reading deltar som "luftfantom" (Ref.: *Rogaland, Stavanger Aftenblad, Stavangeren* og *Iste Mai*)

Illustrert intervju i *Stavangeren* 28. juli: "**Luftfantomet' er ekte Stavangergutt.** En polsk artist ga ham navnet Bill Reading. Han kom inn i redaksjonen, smilte muntert og presenterte seg på pent stavangersk:

– Mitt navn er Bill Reading . . .

Og vi skulle vedde på at den mannen er fra Stavanger hvor meget han enn presenterer seg som Bill Reading. Det viste seg også at hans borgerlige navn er Yngvar Jenssen, og at han er ekte "siddis", men har ikke hatt fast hjemstavn her de siste 20 årene.

Nå er han et av de beste kort som cirkus Berny har for hånden. Han opptrer som Luftfantomet, og de som overvar premieren i går, fikk selv se hans smidige og somme tider halsbrekkende øvelser i trapesen. Han er iført samme trikotdrakt som den andre Fantomet, mr. Hogs mektige overmann.

– Jeg var ikke gamle karen første gang jeg opptrådte med en elastisk gymnastikkakt. Det var på en barnetilstelning for mange år siden som Samvirkende Fagforening arrangerte i Folkets Hus. Dengang kalte man meg 'Korketrekkeren', antagelig av den grunn at jeg satt med bena bak nakken og spilte munns spill, og barna moret seg. Like fra gutteårene har jeg drømt om å bli artist. Jeg gikk i trening med det for øyet, og slik ble det også. Riktignok har jeg stelt med meget annet innimellom, blant annet har jeg drevet litt som snekker, men trapeskunsten har likesom vært mitt hovedyrke.

- Hvorledes fant De på å kalle dem Bill Reading?
- En gang for mange år siden traff jeg en polsk artist. Jeg viste ham noen fotografier for å gi ham et inntrykk av mine trapesøvelser. Straks han så billedene, utbrøt han: “Oh, you are reading the Bill”, og dermed hadde jeg funnet navnet mitt.
- Har De reist meget?
- Jeg har opptrådt nesten overalt her i Norge, dels med cirkus, og dels med egne variete-turnéer. Og ellers har jeg vært i Danmark og Sverige ved spesielle anledninger. Så litt reising har det vært . . .

Senere under samtalen fikk vi inntrykk av at Bill alias Yngvar er en meget beskjeden artist. For i de avisutklippene vi fikk lokket ut av ham, står det at han i årenes løp har opptrådt i England, Irland, Frankrike og Spania.

- Men det er så lenge siden, det var før 1932, sier Bill og legger til, at han tenker spesielt på tiden etter krigen, da han “bare” har opptrådt i svenske og danske byer.

For øvrig er artistene svært overtroiske, Idet Bill skulle forlate oss, kom vi i fare for å ønske ham lykke til . . .

- Det må De aldri ønske en artist foran premieren, for det betyr ulykke eller en dårlig forestilling, sier han. Ja, *jeg* bryr meg ikke om det, men artistene i sin alminnelighet gjør det. Det er for eksempel strengt forbudt å gå over manesjen før en forestilling begynner, det er forbudt å sette seg på ringen rundt manesjen og heller ikke må noen plystre inne i teltet, det betyr alt sammen ulykke . . .

Vi korrigerer derfor vårt ønske til ‘Tvi-tvi’, hvilket muligens skulle love bedre . . .”

4. – 22. august: Cirkus Berny er på Revehallstomten i Bergen. Bill Reading deltar som “luftfantom” (*Ref.: Morgenavisen, Dagen og Bergens Arbeiderblad*)

Bergens Arbeiderblad omtaler 18. august Bill Reading slik: “[...] ‘Luftfantomet’, den eksentriske trapeskunstneren Bill Reading i mefisto-habitten [...]”

25. – 26. august: Cirkus Berny er på Hønefoss. Bill Reading deltar som “luftfantom” (*Ref.: Fremtiden*)

27. august – 1. september: Cirkus Berny er Konnerudgaten i Drammen. Bill Reading deltar som “luftfantom” (*Ref.: Fremtiden*)

10. – 12. september: Cirkus Berny er på Hovland i Larvik. Bill Reading deltar som “luftfantom” (*Ref.: Østlands-posten*)

I Oslo adressebok for 1948, utgitt i august 1948, er han oppført som I. Redding-Jensen, artist, Breidablikkg. 11, femte etasje. Årsaken til det uvanlige navnet er ukjent.

6. november: Bill Reading opptre på jubileumsfesten til Simensbråten NKP i kvinneforeningens lokaler, Simensbråten (*Ref.: Friheten*)

1949

4. januar: Luftfantomet Bill Reading opptre på juletefest i Folkets Hus, Ski. Arrangør: Kontra Krets Kvinnegruppe [av Ski Arbeiderparti] (*Ref.: Østlandets Blad*)

14. – 15. mai: Bill Reading opptre på Tivoli i Brevik (*Ref.: Breviksposten*)

17. mai: Bill Reading opptre på folkefesten på Myraløkka i Oslo som luftfantomet Den røde djevel. Inngang til området fra Bentsebrua og Sagene Bad. Arrangør: Arbeidernes avholdsdistriktslag (*Ref.: Dagbladet, Arbeiderbladet og Aftenposten*)

21. – 22. mai: Bill Reading opptre i fornøyelsesparken i Moss som Det røde fantom (*Ref.: Moss Avis*)

25. – 26. mai: Bill Reading opptre på Kongsten Fort i Fredrikstad som Luftens Fantom (*Ref.: Demokraten*)

18. juni: Bill Reading opptre som Luftfantomet i Drammens Park (*Ref.: Fremtiden*)

23. juni: Bill Reading opptre som trapesfantomet på St. Hans moro på Lena Idrettsplass. Arrangør: L.I.F. Festkomiteen (*Ref.: Samhold*)

9. – 10. juli: Bill Reading opptre som trapesfantom på Vikersund Sommerteater (*Ref.: Fremtiden*)

16. – 17. juli: Bill Reading opptre som trapesfantom på Friheim, Jørstadmoen (*Ref.: Dagningen og Gudbrandsdølen*)

1. Buskerud: Bøndernes dag på H... 2. Islandsflåten drar ut 3. Hordaland: Amerikansk flåteb... 4. Sør-Trøndelag: Trondheims kat... 5. Oslo: Russ blir studenter

6. Gandhis sekretær Mr. Kalyana... 7. Oslo: Sirkus på Ullevål sykehus 8. Sykkelløp Tyrifjorden rundt 9. Nordiske folkedansere i Oslo Vis mindre

Bill Reading opptrer med Cirkus Berny på Ullevål sykehus 26. juni 1952.
Skjermdump fra: tv.nrk.no/serie/filmavisen/1952/FMAA52002852/avspiller

23. – 24. juli: Bill Reading opptrer som trapesfantom på Tivoli i Kragerø (Ref.: *Telemark Arbeiderblad* og *Kragerø Blad*)

10. august: Bill Reading opptrer som luftfantom i Fornøyelsesparken i Haugesund (Ref.: *Haugesunds Avis* og *Haugaland Arbeiderblad*)

3. september: Bill Reading opptrer som trapesfantom på Sveum, Brumunddal (Ref.: *Hamar Stiftstidende*)

15. – 16. oktober: Bill Reading opptrer som trapesfantom på Stavsjø Idrettsplass (Ref.: *Hamar Arbeiderblad*)

22. – 23. oktober: Bill Reading opptrer som trapesfantom på tivoli i Bjørnshaven ved Torvet i Gjøvik (Ref.: *Samhold-Velgeren*)

De siste årene som artist

Yngvar forteller i boken *“Artistliv”* at han hadde engasjementer to år fram i tid da han var på toppen av karrieren. Det ser ut til at han flyttet fra Oslo omkring 1949 (Ref.: *Adressebøkene*). De siste sporene som er funnet av ham som sirkusartist, er fra sommeren 1952. Årsaken til at han avsluttet karrieren som artist, er ikke funnet, men det kan være senvirkninger av stupeulykken han fortalte om i et intervju i avisen *Nidaros*, 5. juni 1948.

1951

I 1951 gjorde han harding av seg og bosatte seg i Herand hos Madel Bakke (1901–1993). Han ble autorisert elektriker, arbeidet på kraftverket i Herand og ble siden radio- og tv-reparatør og instruktør for det lokale skolekorpset. (Ref.: *Hardanger i 1983 og familien*)

I *“Artistliv”* forteller han om hvordan han ble elektriker på Cirkus Empress i 1933. (Ref.: *Artistliv* s. 48–49)

1952

I 13-tiden 26. juni 1952 var Cirkus Berny på Ullevål sykehus for å underholde pasientene. (Ref.: *VG* og *Morgenbladet*) Filmavisen var tilstede og filmet. Opptredenen til Bill Reading fyller nesten

halve innslaget. (Ref.: *Innslag 7 i Filmavis nr. 28 i 1952 som kom på kino 3. juli 1952*) I Morgenbladet skriver signaturen *Sissel*. blant annet: “[...] og man kunne høre den berømmelige knappenålen falle, da ‘gummimannen’ oppe fra et stillas bøyd seg bakover og med munnen fikk tak i et glass som var plassert langt under hans egen fothøyde!” Opptaket på *Filmavisen* viser at *Morgenbladet* skrev om Bill Reading.

1. juli 1952 åpnet Cirkus Berny som varieté i Oslo uten Bill Reading. Han var heller ikke med da Cirkus Berny gjenåpnet som vanlig sirkus 1. august 1952 i Oslo. Muligens er opptaket på *Filmavisen* hans siste forestilling.

Etter drøyt 20 år som artist, slangemenneske og musikkedvilibrist, trakk altså Yngvar seg tilbake fra artistlivet sommeren 1952 og slo seg ned i Herand hos Madel Bakke. Tiden hadde uansett kommet for å trekke seg tilbake fra rampelyset. Han var 42 år og begynte nok å merke slitasjen på kroppen.

16. august 1952 var Bill Reading en av flere som skrev seg inn i gjesteboken på Solnuten på Folgefonnhalvøya. Han var der sammen med medlemmer i losje “Samlen” og skulle etterpå ned til Aga og ta rutebåten til Herand. (Ref.: *Til topps! På Solnuten i 75 år. 24. august 1935 – 24. august 2010.*) Hva losje “Samlen” var, er ukjent. Samlen er en 686 meter høy fjelltopp på Folgefonnhalvøya med fin utsikt blant annet mot Herand.

Bill Reading forsvant like brått fra rampelyset som han hadde dukket opp i det. Opptredenen i *Filmavisen* ble hans siste. I 1953 og 1954 er det ikke funnet noe om Yngvar i avisspaltene.

22. februar 1955 døde Yngvars far, Andreas Jensen, i Stavanger. Yngvar fikk beskjed om dødsfallet fra broren Edvin som både hadde en rikstelefon samtale med ham og sendte telegram og brev til ham om det. I svarbrevet fortalte Yngvar broren om hvorfor det hadde vært umulig for ham å komme til begravelsen.

Vinteren 1954–1955 kontrollerte Yngvar gamle el-installasjoner, skaffet seg praksistid i faget og studerte elektroteknikk. Det siste brevet han fikk fra faren, var antakelig poststemplet 7/2-55 (Ref.: *Brev fra Yngvar 10. mars 1955 til broren Edvin.*)

30. april 1955 var han med i en trio som spilte på Herand Grannahus under et arrangement av Herand husmorlag. Han spilte fløyte. (Ref.: *Haugesunds Dagblad og Hardanger Bygdeblad*)

Sommeren 1955 huskes Bill Reading i avisene *Christianssands Tidende* og *Mandals Avis* i spalten “*Dagens rundtur*”: “Siden vi nå er inne på artister, så vil kanskje mange minnes at Cirkus Berny for endel år tilbake hadde med seg en fenomenal luftakrobat, et virkelig internasjonalt nummer av høy klasse. Bill Reading het artisten. D.v.s. det gjorde han ikke i virkeligheten. Han var norsk og het Willy Jensen.” (*Yngvar Jenssen. Forf.anm*)

I adresseboken som ble utgitt i september 1955 for Hordaland fylke og Bergen finner vi elektriker Yngvar Jensen. Han bor på Bakke i Herand i Jondal herred.

11. februar 1956 spilte Bill Reading tubafon på en morsfest i Herand Grannahus. Arrangør var Herand ungdomslag (Ref.: *Hardanger Bygdeblad*)

17. november 1956 hadde Yngvar Jenssen høytlesing på 30-årsfesten til Herand Ungdomslag i Herand Grannahus (Ref.: *Hardanger og Hardanger Bygdeblad*)

Vinteren 1956–1957 hjalp Yngvar sin bror Edvin med oppussingen av Sandeidgaten 12 i Stavanger.

27. desember 1956 viste Bill Reading en trapesakt på Herand Grannahus. Arrangør var Herand ungdomslag. (Ref.: *Hardanger Bygdeblad*)

Deretter ble det igjen stille om Bill Reading i avisspaltene, men han var ikke helt glemt. Et søk etter ham i avisene fra perioden 1957 – 1982 gir fire treff med minner:

- 22. august 1966 står det i *Christianssands Tidende* i en omtale av Cirkus Arnardo: “Men: Vi savnet altså de helt spesielle tingene, de små ‘gyserne’ og minnes med vemod hederskronede artisttrupper som ‘De flyvende djevler’ – og nordmannen Bill Reading, et helt sirkus alene. Og hvor er det blitt av alle de dyktige musikalske klovnene?”
- 16. juni 1967 har *Christianssands Tidende* i spalten “For 25 år siden” trukket fram da Bill Reading optrådte på Vennesla Tivoli i juni 1942.
- 3. april 1981 blir Bill Reading nevnt i *Rogalands Avis* i en reportasje om slangemennesket Tallgot Darbo fra Stavanger.
- 27. oktober 1981 har *Ringsaker Blad* funnet fram et klipp fra da Bill Reading i 1935 optrådte i fornøylesparken i Brumunddalen.

3. november 1974, døde Yngvars søster, Eli Andreassen, født Jensen, i Stavanger.

27. april 1980 spilte Yngvar Jenssen xylofon på et bygdemøte i Herand Grannahus. Arrangør var Herand Musikklag (*Ref.: Hardanger*).

2. februar 1981 døde Yngvars bror (denne forfatterens far), Edvin Eikenes, i Stavanger.

Avisen *Hardanger* hadde lørdag 29. januar 1983 et usignert, illustrert, helsides intervju med Yngvar. Tittelen er "Artisten i Herand". Der ble Yngvar Jenssen alias Bill Reading presentert. Her følger et fritt sammendrag av innholdet i intervjuet:

Yngvar hadde gjort harding av seg for over 30 år siden, slått seg ned i Herand og blitt autorisert elektriker. Utenom arbeid på det lokale kraftverket, hadde han arbeidet som radio- og tv-reparatør, og det hendte at det fortsatt ble noe arbeid på ham.

Han hadde bodd hos Madel Bakke i Herand siden 1951 og likte både stedet og folkene der. Da han ga intervjuet, var han 73 år. I alle år hadde han vært ivrig fotograf og glad i natur og friluftsliv.

Som artist hadde han vært trapeskunstner, akrobat, slangemenneske, klovn og musiker. Hovedinstrumentene hans hadde vært xylofon og tubafon, og han kombinerte ofte gymnastiske øvelser og musikk i showene sine.

I intervjuet forteller han at han også hadde optrådt utenfor Norge, for eksempel i Danmark. En periode optrådte han 16 meter over bakken uten sikkerhetsnett. Det ble stanset av politiet. Store folkemengder kom for å se ham opptre. I Kristiansand var det en gang 10.000 til stede på en utendørs opptreden.

Yngvar jobbet i kortere perioder ved forskjellige sirkus og tivoli, men satset mye på å lage sine egne show. Da han var på topp, hadde han engasjementer to år fram i tid. Han ble aldri rik av å være artist.

Under en turné i Finnmark (*Det er ikke funnet noe som tyder på at han har vært i Finnmark, men han var i Troms i 1937, 1939 og 1944. Forf.annm*) skulle han bli gandet. Han hadde vist noen tryllekunstner og noen mente at det han gjorde, var trolldom. Da han så sa til dem at alt han gjorde, var naturlig, og at trolldom ikke fantes, likte de det ikke og sa at de skulle få ham gandet. Ingenting skjedde.

Han hadde lagt inn sikkerhetsforanstaltninger i numrene sine, og det hendte at han fikk bruk for dem. Han ble aldri alvorlig skadd. Den daglige treningen varte ofte fem timer. Han mente at han nok fortsatt kunne få til mye av det han en gang utførte. Til slutt viste han reporteren at han, 72 år gammel, fortsatt kunne plante hendene på stolsetet og bruke dem til å løfte opp kroppen sin i froskestilling.

Så ble det stille igjen. Yngvar fikk nyte sitt otium i fred for pressen, men han mistet ikke kjendisstatusen sin helt. Fra 1984 til 2024 er det 11 treff med minner i avisene om noen søker på Bill Reading i Nasjonalbibliotekets avisarkiv. Treffene kommer fra Stjørdalen, Bergen, Stavanger, Follo, Steinkjer, Sunnmøre og Askim.

- 11. mars 1986 har *Stjørdalens Blad* en artikkel om Stjørdalsutstillingen i 1935. I den står det blant annet: "[...] Trapesakrobaten Bill Reading vred sin nesten 'benløse' kropp høyt over alles hoder og holdt på å slå kjerringknote på seg selv. [...]"
- 6. oktober 1990 har *Bergens Tidende* en sak om en som har funnet et eksemplar av avisen fra 11. mai 1933. Der står det blant annet: "[...] På Tivoli (hvor det nå måtte ligge den gang) optrådte 'det elastiske gymnastikkfenomen' Original Bill Reading, [...]"
- I Stavanger Aftenblad, 3. september 1993, spør Jan Ivarson i Stavangerbokens Venner etter opplysninger om Bill Reading.
- I spalten *mylderet* i *Stavanger Aftenblad* står det 8. september 1993 at Jan Ivarson har fått vite en hel del om Bill Reading, blant annet at boren hans var Edvin Eikenes som stiftet Stavanger Musikkonservatorium. Denne forfatteren var kilden til opplysningene Jan Ivarson kom med.
- I spalten *Døgnet dengang* i *Stavanger Aftenblad*, 30. juli 1998, er omtalen av Cirkus Bernys premiere i juli 1948, trukket fram.
- 23. mars 2002 har *Østlandets Blad* en sak om temaheftet "Norske artister og sirkus" av bladet *Cirkusforum* hvor blant annet Bill Reading blir omtalt.
- 27. september 2005 har *Stavanger Aftenblad* i spalten *For lenge siden*, trukket fram intervjuet Bill Reading ga i 1930.

- I en artikkel om jazz i *Steinkjer-Avisa*, 19. oktober 2007, blir det fortalt om et marked som ble arrangert i 1935 hvor Bill Reading var med.
- *Sunnmørsposten* har 4. november 2009 trukket fram en sak fra 4. november 1934 om Turn-Mølla hvor Bill Reading var med.
- I spalten *For 75 år siden* har *Smaalenenes Avis*, 25. mai 2010, trukket fram fornøylesparken på Cirkusplassen ved den nye Trøgstadvei i Askim hvor Bill Reading opptre.
- *Stavanger Aftenblad* har 2. august 2023 i spalten *For lenge siden*, trukket fram Cirkus Bernys premiere i Stavanger i august 1948.

I årene etter at Edvin, storebroren hans døde, var han flere ganger i Stavanger. Han passet da på å komme med en blomsterhilsen til sin svigerinne og hennes sønn (denne forfatteren). Han gjorde det diskret, og det kunne virke som om han ikke ønsket å komme på besøk. Kanskje var det for mange minner forbundet med å besøke Sandeidgaten 12; denne forfatteren vet ikke. Siste gang denne forfatteren så ham, var høsten 1981.

28. desember 1988 døde Yngvars hustru, Annie Schmidt, i Oslo (Ref.: *Arbeiderbladet*). Hun var født 14. juni 1902 i Hamburg. Familien kom til Kristiania da hun var barn (Ref.: *Folketellingen fra 1910*). Det virker som om Annie og Yngvar etter 1948 valgte å bo hver for seg, hun i Oslo, han i Hardanger. Hun ble gravlagt på Vestre gravlund, felt 083 (Ref.: *Slekt og data*).

Noe av det siste Yngvar gjorde, var å bestille kake til feiringen av 80-årsdagen sin, en dag han ikke fikk oppleve (Ref.: *Einar Kristoffer Andreassen*). Yngvar Jenssen døde 8. august 1990 på Jondal aldershjem, ikke langt fra der han bosatte seg i 1951. Sammen med sine søskenbarn på farssiden deltok denne forfatteren i gravferden hans som foregikk fra Herand bedehus 14. august 1990. Han ble gravlagt i felt F på Herand gravplass i Ullensvang kommune. På gravsteinen hans står det: “Minnes i kjærlighet” (Ref.: *Gravsteinsfoto. Slekt og Data*).

Ettermælet

Utenom intervjuet avisen *Hardanger* hadde med Yngvar i 1983 om livet hans, hadde han tidligere gitt noen få intervjuer til andre aviser. Disse intervjuene er, sammen med memoarboken hans, “*Artistliv*”, det han har fortalt om seg selv og livet sitt. Ett dykk i avisene i Nasjonalbibliotekets arkiv gir 874 treff på Bill Reading fra 1929 til 2024. Toppen er perioden 1930–1949.

I “*Norsk Anonym og Pseudonym Leksikon*” fra 1981 blir navnet hans av ukjente årsaker oppgitt som Yngvar Jon Jensen. Han skrev seg Yngvar John Jenssen. Til daglig brukte han Yngvar Jenssen.

Geir Støre skriver i sin illustrerte artikkel *Norske luftakrobater, Cirkusforum, 2001 nr. 6*, dette om Yngvar:

“Bill Reading (Yngvar Jon Jensen) var også klischnigger i trapes – i tillegg til sitt scenenummer som slangemenneske. Faktiske opplysninger om denne artisten som opptrådte på 30 og 40 tallet er få og begrenser seg til en liten selvbiografi – ‘Artistliv’ – utgitt på eget forlag i 1946. I boken som for øvrig er nokså blottet for årstall og personlige referanser, beskriver forfatteren sin oppvekst i hva man må anta er Stavanger. [...] Bill Reading beskrives av norske artister som jobbet sammen med han som beskjeden og sær, reservert og tilknapet – en mann som snakket lite om seg selv. [...] Også Wrato opptrådte med Bill Reading i de første par årene etter krigen, blant annet på ‘Kongen’ og på tivoli, og beskriver artisten som tilbaketrasket, og veldig pertentlig og pirkete. I sin bok er Bill Reading avbildet som klovnene ‘Pepi’ (*Pepo. Forf.ann*) og ‘Janka’ – angivelig komiske klovnepantomimer med artistiske og musikalske innslag. Men ingen har sett eller hørt han opptre med disse numrene. (*Det stemmer ikke. Se side 121, avsnittet “Etter okkupasjonen”. Forf.ann*) Bill Reading trakk seg stille tilbake, og slo seg visstnok ned på Vestlandet. [...]”

I sin illustrerte artikkel *Herkules. Et møte med universalartisten og tivolieieren Christian Haaland, Cirkusforum 2002, nr. 7*, skriver Geir Støre dette om Yngvar i en bildetekst:

“Bill Reading var en av mange artister Christian opptrådte sammen med. Christian kunne bekrefte at han var en reservert mann.”

I den samme artikkelen er det et kort Christian (Herkules) hadde fått fra Yngvar 16. august 1942 (*De hadde vært i Skansen Fornøylespark, Aasen, Stathelle. Forf.ann*). Kortet er her gjengitt på side 116 i forbindelse med omtalen av Bill Readings opptreden på Aarhus Tivoli i Aarhus.

Kort brukt av Yngvar Jenssen som julehilsen til Wendla og Eivind i 1986. Bildet er også gjengitt i boken *Artistliv*. Det han spiller, er for mange bedre kjent som "Tyrkisk marsj". Fra arkivet til familien Eikenes.

Bill Reading optrådte sjelden i Stavanger. Etter artistkarrieren slo han seg ned i Herand. Her trivdes han, og her hadde han naturen helt innpå livet.

Han fikk god presse da han var aktiv og var svært populær. I annonsene står det ofte at han opptrer gratis. Publikum betalte ganske riktig ikke for å se ham opptre utendørs, men han var en publikums-magnet, og det var nettopp det som var viktig for arrangørene. Det ene pleier som regel å dra det andre med seg. Har først publikum kommet, så er muligheten stor for at omsetningen vil øke. Samtidig ville de som kom, fortelle om Bill Reading og om hvor mange som hadde kommet for å se ham.

At han optrådte med musikalske nummer, viser annonsene og omtalene at det ikke er noen grunn til å tvile på. Han optrådte også ofte for barn.

Denne forfatterens minner

Vinteren 1956–1957 hjalp onkel Yngvar til med oppussingen av Sandeidgaten 12. I denne perioden bodde han i det rommet som senere ble Studio 3 på Stavanger Musikkonservatorium. Min mor fortalte at Yngvar og min far diskuterte mye om hvem av dem som var best til å pusse det som var sparklet.

Jeg var flittig sirkusgjenger på slutten av 1950-tallet, men jeg var ikke klar over at min onkel Yngvar hadde vært Bill Reading. For meg var han enkelt og greit onkel Yngvar.

Sirkustomten i Stavanger var i mange år parkeringsplassen ved Bjergstedparken. Nå i 2024 er bygget til SpareBank 1 Sør-Norge (SpareBank 1 SR-bank) der hvor den parkeringsplassen var.

En januardag på slutten av 1950-tallet da julen skulle ut av huset, kom jeg hjem fra skolen og så at onkel Yngvar brettet sammen grenene på juletreet med bare nevene og stappet dem i ovnen for å brenne dem. Samtalen gikk omtrent slik:

- Gjør det ikke vondt? spurte jeg.
- Neida, bare klem hardt og ikke bry deg om at det stikker. Det er når du er forsiktig at det gjør vondt, svarte han.

Jeg tok ham på ordet, og fant ut at det stemte.

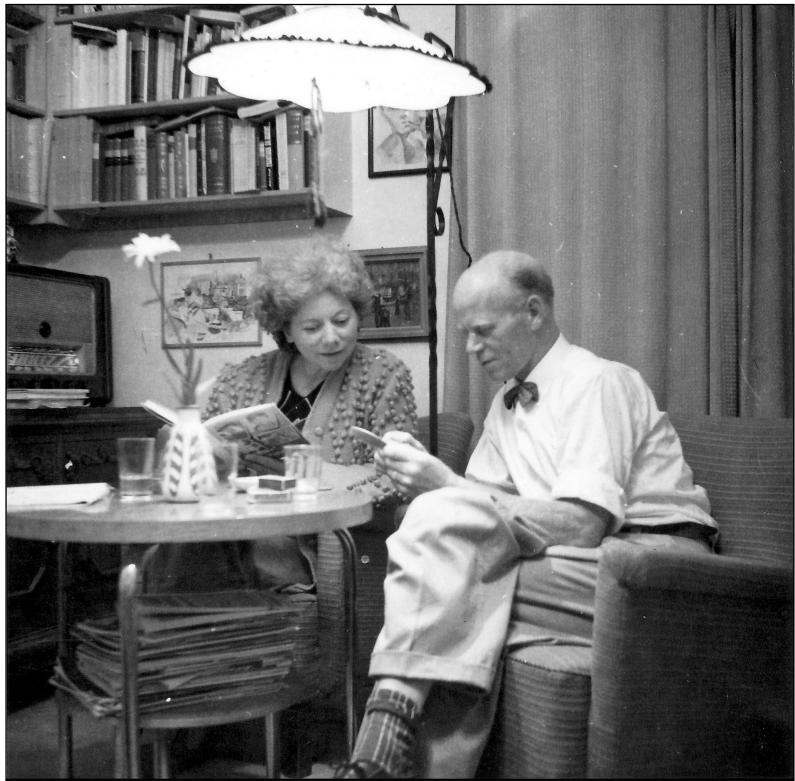
Både min far og onkel Yngvar likte å fotografere. Jeg fikk et Kodak Brownie 127 av onkel Yngvar i 1958. Det startet min interesse for fotografering. Julen 1962 ga han meg et fotoalbum. Kameraet er borte, men albumet eksisterer. Han ga meg også en fiskestang for å gjøre meg interessert i fisking, men det ble jeg ikke.

Selv om det tidligere var tungvint å reise fra Herand til Stavanger enn nå i 2024, så holdt Yngvar kontakten med slektningene sine. Personlig husker jeg ham som en hyggelig og omgjengelig mann.

Da jeg begynte på denne artikkelen om min onkel Yngvar, hadde jeg noen brev og fotografier og boken hans "Artistliv".

Faktiske opplysninger om Yngvar Jenssen alias Bill Reading, artisten mange har hørt om, er med dette samlet og gjort tilgjengelig for alle. Denne artikkelen er basert på opplysninger fra Nasjonalbiblioteket, Arkivverket, Statsarkivet, Digitalarkivet, Folketellingene i Norge 1910 og 1920, Stavanger Byarkiv, Det kongelige bibliotek i Århus, Danmark samt familiesamtaler og det som er i arkivet til familien Eikenes.

Funnene i arkivene viser at Yngvar satte et klart skille mellom privatlivet sitt og artistkarrieren sin, noe også hans selvbiografiske bok, *Artistliv* og intervjuene han ga, viser. Jeg har her med grunnlag i fakta, dvs kildene, forsøkt å fortelle historien om en mann som satte spor etter seg ikke bare i den norske artistverdenen, men også internasjonalt. Yngvar Jenssen alias Bill Reading skapte seg et navn gjennom hardt arbeid i en samtid preget av motgang og fattigdom, men også med håp om en bedre framtid. Han ble aldri rik av arbeidet sitt, men han beriket livet til utallige tilskuere under sin opptredener.

Onkel Yngvar i samtale med Wendla Eikenes om fotografering. Boken hun holder i hendene, er Rolf Mortensen: *Amatørfotografien idag*, 3. utgave. Bildet er tatt i stuen i andre etasje i Sandeidgaten 12, Stavanger i 1956/1957. Legg merket til at det er lys på skalaen på radioen. De aller fleste av gjenstandene på bildet eksisterer fortsatt. Negativformat: 60mm x 60mm. Foto: Edvin Eikenes Fra arkivet til familien Eikenes.

Kilder:

Arkivverket

Oslo byfogd avd. I, SAO/A-10220/L/Lb/Lbb/L0044: Notarialprotokoll, rekke II: Vigsler, 1943 RA/S-3474. Statens institutt for folkehelse

Bokhylla (Nasjonalbiblioteket) (Nettside):

Adressebok for Hordaland fylke og Bergen med skatteligninger. 1955/56 Vol.20

Adressebok for Oslo. 1945, 1947 og 1948

Espeland, Arne: Norske skolefolk, utgitt 1934

Grønnes, Kåre red.: Til topps! På Solnuten i 75 år. 24. august 1935 – 24. august 2010

Kolstad, Stener: Norsk anonym og psevdonymleksikon. Utgitt 1981

Norsk Cirkusforum temahefte 2001, nr. 6. Norske artister og sirkus

Norsk Cirkusforum temahefte 2002, nr. 7. 3 IKELLOS "Midnattsolens sønner"

Norsk Cirkusforum temahefte 2003, nr. 8. Odd Bye-Nielsen

Norske skolefolk, B.1, utgitt 1952

Støre, Geir: Brødrene Berg og søstrene Mundeling. Bautaer i norsk cirkushistorie. Utgitt 2017

Det Kgl. Bibliotek, Aarhus:

Aarhus Amtstidende

Aarhus Stifts-Tidende

Demokraten (Århus)

Fredericia Social-Demokrat

Kolding Folkeblad

Middelfart Venstreblad. Vestfyns Avis

Vestkysten. Esbjerg Avis

Digitalarkivet (Nettside):

Nye døde 1951–2014

St. Johannes sokneprestkontor, SAST/A-101814/001/30/30BB/L0006: Klokkerbok nr. B 6, 1907-1917, s. 94

St. Petri sokneprestkontor, SAST/A-101813/002/A/L0004: Ministerialbok nr. A 25, 1917-1935, s. 93

Eikenes, Eivind A.C.: Filmavisen fra uke til uke 1930–1964. Utgitt 2017

Eikenes, Eivind A.C.: Stumfilmkinoene i Stavanger 1896–1932. Kildene forteller. Utgitt: 2019

Familien Eikenes arkiv, personlige minner og samtaler med slektninger

Fjernlån Sølvberget bibliotek og kulturhus

Nasjonalbibliotekets avisarkiv:	Firda Folkeblad	Moss Avis	Smaalenenes Social-Demokrat
1ste Mai	Folkets Røst (Askim)	Moss Arbeiderblad	Stavanger Aftenblad
Adresseavisen	Folketanken	Moss Tilskuer	Stavanger Avis
Aftenposten	Fredriksstad Blad	Møre-Nytt	Stavangeren
Agder Tidend	Fremtiden	Nationen	Steinkjer-Avisa
Agderposten	Friheten	Nidaros	Stjørdalens Blad
Akershus Amtstidende	Fritt Folk	Nord-Trøndelag og Nordenfjeldsk Tidende	Stjørdalingen
Akershus Arbeiderblad	Fylkesavisen	Nordland Arbeiderblad	Sunnhordland
Arbeidet	Fædrelandsvennen	Nordlandsposten	Sunnmøre Arbeideravis
Arbeider-Avisa	Glommen	Nordlys	Sunnmørsposten
Arbeider-Avisen	Gjengangeren	Nordre Trondhjems Amtstidende	Svelviksposten
Arbeiderbladet	Grenmar	Norges Handels og Sjøfartstidende	Sør-Trøndelag
Arbeideren	Gudbrandsdølen	Norsk Tidend	Sørlandet
Asker og Bærums Budstikke	Hadeland	Ny Tid	Teledølen
Aust-Agder Blad	Halden Arbeiderblad	Nybrott	Telemark Arbeiderblad (Skien)
Bergens Aftenblad	Hamar Arbeiderblad	Offentlige kunngjøringer	Tiden
Bergens Arbeiderblad	Hamar Stiftstidende	Ofoten Folkeblad	Tidens Tegn
Bergens Tidende	Hardanger	Ofotens Tidende	Tromsø
Breviks Dagblad	Hardanger Bygdeblad	Oppland Arbeiderblad	Tønsbergs Blad
Breviksposten	Harstad Tidend	Porsgrunns Dagblad	Velgeren
Buskerud Dagblad	Haugaland Arbeiderblad	Ringerikes Blad	Vestfold
Buskeruds Blad	Haugesunds Avis	Ringsaker Blad	Vestfold Arbeiderblad
Bygdenes Blad	Haugesunds Dagblad	Rogaland	Vestfold Fremtid
Christianssands Tidende	Horten Arbeiderblad	Romsdal Folkeblad	Vestopland
Dagbladet	Høyanger Avis	Romsdalsposten	VG (Verdens Gang)
Dagen	Indre Akershus Blad	Samhold	Ørsta Avis
Dagningen	Inntrøndelagen	Samhold-Velgeren	Østerdal Folkeblad
Dagsnytt	Kongsberg Dagblad	Sandefjords Blad	Østerdølen
Dagsposten (Trondheim)	Kongsberg Tidende	Sarpen	Østlandets Blad
Dagsposten Trønderen	Kongsvinger Arbeiderblad	Sarpsborg Arbeiderblad	Østlands-Posten
Demokraten	Langesunds Blad	Sandefjords Blad	Østlendingen
Drammens Tidende	Lofotposten	Sarpsborg Dagblad	Øvre Smaalenene
Drøbak Dagblad	Laagen	Senjens Blad	
Eidsvold Blad	Laagendalsposten	Smaalenenes Avis	
	Mandals Avis	Smålenenes Amtstidende	
	Morgenavisen		
	Morgenbladet		
	Morgenposten		

Folketellingene 1910 og 1920 (Nettsider)

NRK Filmavisen (Nettside)

Reading, Bill: Artistliv. Utgitt 1946

Slekt og Data (Nettside)

Stavanger Byarkiv:

Klassedagbøker Storhaug skole , Jåtten skole og Petri skole

Stavangeren nr. 1 2007 – Byhistorisk Forening Stavanger

Krigsseileren

Sverre Egenes Jensen (1915–1993)

Sverre Egenes Jensen, født 15. juli 1915, hadde Edvin Andreas og Yngvar John som sine storebrødre og Borgny Marie, Eli og Turid som sine storesøstre. Foreldrene hans var Andreas og Elise Jenssen.

I februar, mars og april 1916 var det alvorlig sykdom i familien. De bodde da i Haukelidgaten 21. Storebror Edvin var nesten ni år. På Storhaug skole skrev Edvins lærer, Signe Meling, som merknad i Edvins linje i klassesdagboken: “Skarlagensfeber i hjemmet. Meslinger”. Med unntak av 1., 2. og 8. mars, var Edvin borte fra skolen hele mars og april det året: sju dager med lov i perioden 10.–18. mars, resten sykmeldt.

I avisen *Iste Mai* stod blant annet dette tirsdag 7. mars 1916: “Hvem vil hjelpe? Far, mor og 3 barn sengeliggende. En 9 aar gammel gut steller med huset. [...] Slumsøsteren har idag avgitt følgende meddelelse om sit besøk: Familien bebor en kjælderleilighet bestaaende av 2 smaa værelser. For denne leilighet betales 14 kr. pr. maaned. I det ene værelse laa konen og 3 barn syk og i det andet værelse laa manden ogsaa syk. Moren og de 3 barn laa i en seng – en opslaat sofa – og de saa ut til at lide haardt. Barnene hadde hat meslinger, men var senere blitt angrepet av lungebetændelse og bronkit. Da moren kom hjem fra torvet lørdag blev ogsaa hun liggende syk, og manden hadde ikke været paa arbeide paa etpar uker paagrund av sykdom. Deres kontante beholdning igaar var 40 øre, og de hadde en tid faat kolonialvarer paa kredit, men nu var vistnok den kredit stoppet. Fredag skulde husleien betales, men hvordan de skulde klare det, visste de ikke. Manden tjente, naar han gik paa arbeide hele uken, 27. kr., men alt var strøket med til det daglige livs ophold. Nu staar de altsaa paa ganske bar bakke. En 9 aar gammel gut – den ældste – stelte huset efter bedste evne.”

8. mars stod det i *Iste Mai*: “De to barn blev igaar brakt paa sykehuset. Det var skarlagensfeber de led av. Moren og det tredje barn ligger fremdeles, mens Manden er oppe av sengen.” Innsamlingen ble avsluttet 13. mars. Da hadde det kommet inn kr. 431,40 og dessuten mat og klær.

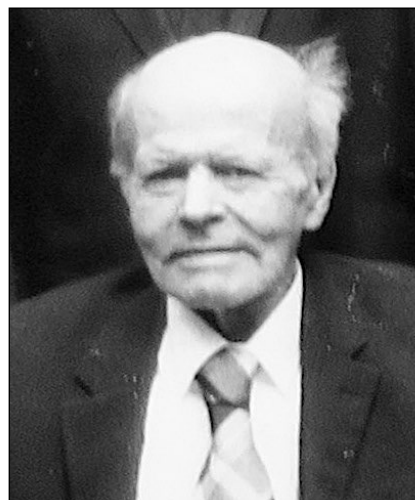
Sverres familie bestod av far og mor og *seks* barn. Sverre var det yngste og Edvin det eldste barnet. Situasjonen hos dem kan ha vært som hos den familien som ble omtalt i avisen. Sverre ble hjemmedøpt 9. mars 1916. Hans søster Borgny Marie døde av meslinger 10. mars 1916. Sverres dåp ble stadfestet 17. februar 1928.

Offentlig omsorg

På Forsorgskontoret i Stavanger var Sara Berge ansatt fra 1910 til 1939. Hun var fryktet av dem som mottok økonomisk støtte fordi hun førte en stram kontroll med dem.

Hvis barn ble foreldreløse eller foreldrene av en eller annen grunn ikke lenger kunne ta seg av dem, var det i Stavanger institusjoner som hadde til oppgave å ta seg av dem:

- Bethania Waisenhus tok imot gutter.
- Josephinestiftelsen ved Breiavatnet tok imot jenter.
- Stavanger kommunale barnehjem tok imot både gutter og jenter.
- Frelsesarméens slum, barnekrybbe og herberge, “Slummen”, tok imot både gutter og jenter.

Sverre Egenes Jensen (1915–1993).
Utsnitt av foto gjengitt i *Østlands-Posten* 22/4-1989.
Fra originalfotoet i Laila Nyborgs arkiv.

- I Strømvig lå Stavanger Kvinde- og Spædbarnshjem, fra 1919 kjent som Strømvig barnehjem. Det ble nedlagt i 1938. Bygningen ble overtatt av Stavanger kommunale barnehjem.
- På Lindøy var Lindøy tvangsskole, "Tvungen", som tok imot gutter som hadde faglige problemer, og Lindøy skolehjem, "Håpet", som tok imot gutter som laget bråk på skolen eller holdt på med småkriminalitet.

Barndom

På første halvdel av 1900-tallet kunne Stavanger i likhet med mange andre byer i Norge, ikke uten videre kalles god å bo i for absolutt alle. Fattigdom og trangboddhet var vanlig. Flyttedagene i april og oktober var fram til en lovendring på 1930-tallet, et problem for alle som bodde til leie.

Sverres familie flyttet til Hetland kommune da han var to år gammel. De neste seks årene bodde han dermed i en jordbrukskommune. Han var den yngste i søskenflokket. Fem år gammel kom han i 1920 sammen med søstrene sine på Hinna Fattiggård Barnehjem i Hetland kommune. Sju år gammel begynte han som den siste i søskenflokket, på Jåtten skole.

Stavanger var en by i vekst og hadde ved flere anledninger overtatt deler av Hetland kommune. I 1923 ble det nok en gang aktuelt å endre kommunegrensene. Det førte til at Sverre og søstrene hans det året ble overført til Stavanger kommune hvor han kom på Bethania Waisenhus 15. desember 1923 (*Ref.: Arkivverket*) mens søstrene hans kom på Josephinestiftelsen (*Ref.: Skoledagbøker*). Hva foreldrene syntes om dette, er ikke bevart. Søstrene hans begynte på Storhaug skole, mens Sverre begynte på naboskolen, Nylund skole, åtte år gammel. Det er ukjent hvorfor Sverre ikke fikk gå på samme skole som søstrene sine.

Det foreligger ikke informasjon om hvordan det var for søstrene hans og ham å flytte fra en jordbrukskommune til en bykommune, eller hvordan det var for ham å miste den støtten som søstrene hans kunne gi ham i skolehverdagen og på barnehjemmet – de var begge eldre enn ham.

Uansett kan tiden under offentlig omsorg, flyttingen, skiftingen av skole og ikke minst splittingen fra søstrene og resten av familien ha hatt negativ innvirkning på ham i skolesammenheng. Han ble gjensitter (det vil si at han ikke klarte kravene for å bli oppflyttet til neste klassetrinn), og drøyt to år etter at han kom til Nylund skole, ble han 30. januar 1926 overført til Lindøy skole. (*Ref.: Skoledagbok og Arkivverket*). Tiden hans på Lindøy er udokumentert. Han kom tilbake til Nylund skole i 1929 for å fullføre skolegangen i sjuende klasse. Slik ble det den gang på avgangsvitnesbyrdet fra folkeskolen skjult at en elev hadde vært på Lindøy.

Det må her understrekes at protokollene fra disse årene er mangelfulle og ofte manglende. Det var ikke uvanlig at guttene på Bethania Waisenhus ble satt i lære når de var ferdige der. Informasjon om Sverres konfirmasjon og hvilken lære han ble satt i, har ikke vært mulig å finne.

Brakkene på Bakkeland ved Bjergsted i Stavanger på 1920-tallet. Der bodde Sverre som nygift.
Foto: Waldemar Eide. Utsnitt av bildet. Kilde: Stavanger Byarkiv BySt006_167.tif

1930-tallet

Da Sverre 15. desember 1934 giftet seg med Gudrun Emilie Gundersen, var han steinarbeider. (Ref.:SA) De fikk fire barn.

Adressen da Sverre og Gudrun giftet seg, var Egenes 3^c IV som var den største brakken på Bakkeland ved Bjergsted. Senere fikk Egenes 3^c IV gateadressen Leigvollgaten (Ref.: *Stavangeren* 21/8-1937). De 18 kummerlige brakkene på Bakkeland ble bygget i 1917–1918. I 1935 bodde 457 personer i dem fordelt på godt og vel 80 leiligheter. Brakkene ble revet på 1960-tallet. (Ref.: *Stavanger Byarkiv*, SA 4/5-1935, *Stavangeren* 28/10-1960 og SA 27/7-1965).

På 1930-tallet gikk Sverre i lære for å bli elektriker og radioreparatør (Ref.: *Laila Nyborg*). I 1939 tok han hyre som skipsfyrbøter. Ifølge Krigsseilerregisteret bodde Sverre i Risbakken 8 i Stavanger da han seilte ut fra Stavanger som skipsfyrbøter. Risbakken 8 er ikke langt fra Taarngaten 22 hvor moren hans bodde fra 1920 til hun døde i 1933.

I boken “*Stavanger. Historien om Østre bydel*” av Arne Bang-Andersen, beskrives Risbakken på 1920-tallet som et kunstmiljø. Årstall med mere i hakeparentes er satt inn i sitatet av denne forfatteren.

“På Risbakken utfoldet det seg i 1920-årene et livlig kunstnerliv. For her drev maleren Bjarne Hansen [1890–1976] sin kunstnerskole. [...]”

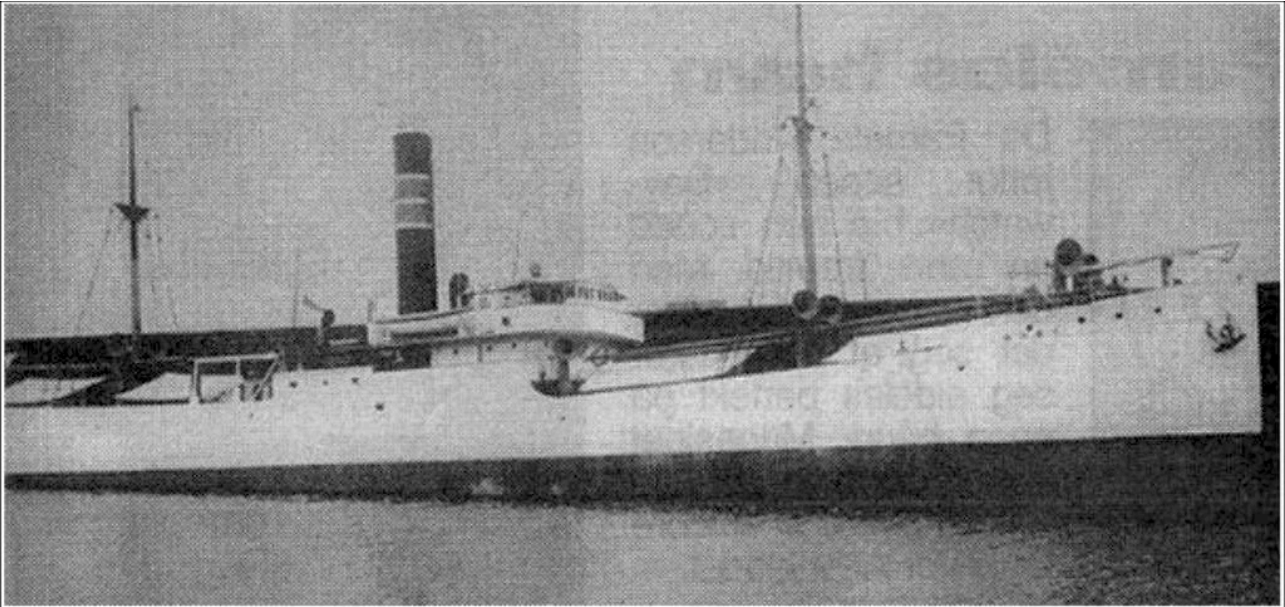
Da Bjarne Hansen kom tilbake fra sine læreår [i Paris] [...] begynte han en malerskole i sitt hus i Risbakken nr. 10. Han var en flink pedagog og fikk mange elever og hans hjem ble også et samlingssted for byens unge bildende kunstnere som Georg Backer Berg [1900–1980], Thoralf Gjesdal [1903–1963], Frank Wathne [1902–1991], Aage Storstein [1900–1983], Ståle Kyllingstad [1903–1987] og Stinius Fredriksen [1902–1977] for å nevne noen av de kunstnere som senere kom til å gjøre en hederlig innsats i norsk kulturliv.

Tvers over gaten bodde forfatteren og journalisten Theodor Dahl [1886–1946] som utfoldet en stor gjestfrihet for sine mange venner og beundrere, som satte pris på hans helt fabelaktige muntlige framstillingsevne.”

Stavanger byarkiv

Risbakken sett fra Taarngaten. Risbakken 8 er det fjerde huset på venstre side. Denne adressen står i Krigsseilerregisteret.
Foto: Alf Axelsens fotoarkiv. Stavanger Byarkiv BySt2007_06_039.tif

D/S Idræt som Sverre var på ved krigsutbruddet. Foto v/ Arne Gundersen (Krigsseilerregisteret)

Men Sverres adresse i Krigsseilerregisteret stemmer dessverre ikke. Familien hans bodde aldri i Risbakken 8. (Ref.: *Laila Nyborg*) Årsaken til at denne adressen står i registeret, kan være feilskrivning eller at den ble oppgitt med vilje. Risbakken var en finere adresse enn den han hadde. Sverres familie bodde til leie i kommunale leiligheter og flyttet flere ganger. Bopelene familien husker fra før og under krigen, er Egenes 3^C IV, senere Leigvollgaten, på Bakkeland, og Nedre Strandgate 50 på Straen. Da han tok hyre i 1939, bodde han i Nedre Strandgate 50. Huset ble totalskadet av brann natt til 20. mai 1984 og ble senere revet.

Både Bakkeland og Straen var på 1930-tallet preget av bolignøden i Stavanger og var forslummet og forfallent. Det som i 2024 er igjen av det som en gang var slumområdet Straen, ble vedtatt bevart i 1965 og er nå vernet, oppusset og kjent som Gamle Stavanger.

Krigsseiler

Sverre begynte sin krigsinnsats i den norske handelsflåten i nøytral fart 1939–1940. I januar 1940 var han ombord på lastedamperen D/S Idræt som hadde blitt levert fra Stavanger Støberi & Dok i 1917 til rederiet Monsen i Stavanger.

Ved krigsutbruddet kom han med i uteflåten (NORTRASHIP) og ble værende i den under resten av krigen. Registernummeret hans under krigen var London 14746.

M/T Leiesten som Sverre var på under Slaget om Storbritannia. Foto v/ Arne Gundersen (Krigsseilerregisteret)

Under *Slaget om Storbritannia* 10. juli – 31. oktober 1940 var Sverre ombord på M/T Leiesten som var i den norske tankflåten som reddet Storbritannia i 1940. M/T Leiesten seilte fra Halifax 11/7-1940 til Clyde 25/7-1940 med Lub.oil (Smøreolje) i konvoi HX 57.

I 1941 seilte Sverre med D/S Varangberg (ex Jotunfjell) som var lastet med jernmalm og var på vei til Cardiff. Konvoi HG-73 ble lokalisert av tyske fly. Om morgenen 26. september 1941 ble D/S Varangberg truffet av fire torpedoer i posisjon 4750N og 2450W. Skipet hadde en besetning på 28. Seks av besetningen, deriblant Sverre, klarte å komme seg opp på en flåte og ble reddet etter 3–4 timer.

Sverre hadde 21 mønstringer under 2. verdenskrig:

1940: D/S Idræt – M/S Titanian – M/T Leiesten

1941: D/S Inger Elisabeth – D/S Rask – D/S Varangberg (Torpedert av U-203)

1942: D/S Sneland I – D/S Fido – M/S Toledo – D/S Biscaya

1943: M/S Herma – D/S Iris – D/S Sneland I – D/S Bergensfjord

1944: M/S Høegh Silvercloud – D/S Hiram – M/T Strinda – M/T Braconda

1945: M/T Braconda – M/S Elg – M/S Tai Ping Yang

Informasjonen om Sverre under andre verdenskrig er i all hovedsak hentet fra Krigsseilerregisteret,

D/S Varangberg som Sverre seilte med da det ble torpedert. Foto v/Arne Gundersen (Krigsseilerregisteret)

Betydningen NORTRASHIP hadde for utfallet av andre verdenskrig, kan ikke overvurderes. Det er en evigvarende skam for Norge hvordan krigsseilerne som hadde ofret alt for Norge, ble behandlet da de kom hjem. Over 30.000 sjøfolk hadde seilt i den norske handelsflåten under arbeidsplikt under andre verdenskrig. De stod for Norges viktigste bidrag til den allierte seieren. (Ref.: Spillefilmen *“Konvoi”* [2023])

I etterkrigstiden ble krigsseilerne av mange betraktet som fylliker og boms. I Norge var det få som forsto dem og hva de hadde gjennomgått. Nerveproblemene de hadde fått etter å ha vært på vakt mot *“die Kriegsmarine”* døgnet rundt hele året i fem år og ha hatt konstant frykt for å havne det iskalde vannet de seilte gjennom, måtte de takle på egenhånd.

Møbelsnekker og elektriker

I likhet med mange andre norske krigsseilere fikk Sverre det svært vanskelig etter andre verdenskrig. Et videre liv som sjømann eller båtsmann var utenkelig. Sverre fikk nå bruk for det han hadde lært da han gikk i lære for å bli elektriker og radioreparatør. Han lærte seg også å lage møbler. De første årene etter krigen livnærte han seg som elektriker og møbelsnekker og ble kalt *“Lampen”* (Ref.: *Laila Nyborg*). Verkstedet hans var i Ryfylkegaten 14. Han bodde i Peder Klows gate 27 og senere i Nedre Strandgate 50 (Ref.: *Folkeregisteret*).

I adressekalenderen for 1948-1949 har han tittelen sjømann og i adresseboken for 1949 tittelen båtsmann. Sverre slet med krigsopplevelsene sine, og døyvet dem med alkohol når de ble for plagsomme. Søsteren Eli hjalp broren sin i den utstrekningen hun greide det og oppfylte dermed et løfte som hun i sin tid hadde gitt sin mor (*Ref.: Samtaler i familien*). Denne forfatteren har et vagt minne om en gang å ha møtt Sverre i Sandeidgaten 12.

På 1950-tallet ble Sverre lagerarbeider og hadde Blå Kors som sin adresse i Stavanger. Sverres far, Andreas Jenssen, døde 22/2-1955. Sverres hustru, Gudrun Emilie Jensen, født Gundersen, døde 9/12-1958.

I 1959 flyttet Sverre fra Stavanger til Lauvås i Riska. Etter et opphold på Opstad i Nærbø, flyttet han i 1960 til Oslo (*Ref.: Folkeregisteret*). 8/1-1968 døde hans datter, Kari Irene Egenes Jensen, gift Lilleland.

I 1969 ble en hytte på Fange i Aremark skjøtet til ham (*Ref.: Arkivverket*). Han overførte den videre i 1978 (*Ref.: Halden Arbeiderblad*). De siste årene bodde han på *Det nasjonale aldershjem for sjømenn* i Stavern.

Takken

for innsatsen som krigsseiler, fikk Sverre på 1980-tallet i form av:

Krigsmedaljen tildelt 8. februar 1980 (*Ref.: Krigsseilerregisteret*) og

Haakon VII's Frihetsmedalje tildelt 21. april 1989 (*Ref.: Østlands-Posten 22/4-1989*)

Gravferden

Sverre Egenes Jensen døde 26. februar 1993 i Stavern. Bisettelsen fant sted i Stavern kirke 9. mars 1993. I *Østlands-Posten* stod følgende 10. mars 1993:

“Bisettelse. Sverre Egenes Jensen er bisatt fra Stavern kirke. Til innledning spilte kantor Vidar Høyer ‘Ut mot havet’. Før talen sang forsamlingen ‘Alltid freidig’. Etter den personlige hilsen og skriflesningen talte sokneprest Per Eirik Danielsen over teksten fra Jesaja 41: ‘Vær ikke redd, for jeg er med deg.’

Soknepresten forrettet så jordpåkastelsen og avsluttet med å lyse velsignelsen. Tilslutt sang forsamlingen ‘Deg være ære’. Som postludium ble spilt ‘Jeg er en seiler’. Til tonene fra ‘Nærmere deg min Gud’ ble kisten ført ut av kirken.”

Urnen ble sendt til Stavanger og satt ned i samme grav som hans hustru: grav nr 01.E på Eiganes gravlund i Stavanger. Graven er senere slettet (*Ref.: Gravplassforvaltningen i Stavanger*).

Merknad:

Sverres navn skrives på flere måter i kildene:

- I Ministerialbok nr. A 9 og Klokkerbok nr. B 8 (*St. Johannes sokneprestkontor*) samt Krigsseilerregisteret står det: Sverre Ekenes Jensen.

- Ved bisettelsen og hos Gravplassforvaltningen i Stavanger står det: Sverre Egenes Jensen.

- I gammel grunnbok står det Sverre Egede Jensen (*Ref.: Arkivverket*).

- Ved vielsen og på gravsteinen står det: Sverre Egenes Jensen (*Ref.: Klokkerbok nr. B 20 Domkirken sokneprestkontor og Gravsteinsfoto hos Slekt og Data*).

Kilder:

Arkivverket:

Arkivet etter Bethania Waisenhus

Folkeregisteret: Kaa-0097 Navnekort aktive før 1965 – Kbb-0042 Hovedregisterkort utflyttede 1916-1965

Bang, Andersen, Arne: Fra seil til damp. Utgitt 1978

Bang-Andersen, Arne: Stavanger. Historien om Østre bydel. Utgitt 1985

Gjerseth, Kjell: Hvis du ikke er snill. Historier om Lindøy. Utgitt 2005

Digitalarkivet:

St. Johannes sokneprestkontor, SAST/A-101814/002/B/L0002: Ministerialbok nr. A 9, 1911-1921, s. 175

St. Johannes sokneprestkontor, SAST/A-101814/001/30/30BB/L0008: Klokkerbok nr. B 8, 1918-1929, s. 272

Domkirken sokneprestkontor, SAST/A-101812/001/30/30BB/L0020: Klokkerbok nr. B 20, 1921-1937, s. 150

Familiearkiv og samtaler med slektninger

Folketellingen 1920 (Nettside)

Gravplassforvaltningen i Stavanger (Nettside)

Krigsseilerregisteret (Nettside)

Nasjonalbibliotekets avisarkiv og tidskriftarkiv (Nettside):

1ste Mai – Rogalands Avis (RA) – Halden Arbeiderblad – Stavanger Aftenblad (SA) – Stavangeren – Østlands-Posten (22/4-1989 og 10/3-1993)

S.M. Bryde: Adressebok for Rogaland fylke med skatteligninger. 1949 Vol. 15

Slekt og data (Nettside)

Stavanger Byarkiv:

Skoleledarbøkene fra Storhaug skole, Jåtten skole og Nylund skole

Stavanger adressekalender og Rogalands industri 1948-49

Store norske leksikon (Nettside)

uboaat.net (Nettside)

Wikipedia (Nettside)

Søsteren min

Berit Eikenes (1939–1943)

Min mor glemte aldri sitt første barn, Berit. Hun ble født torsdag 5. oktober 1939 og fikk slik min mor fortalte det, en skade ved fødselen. Mor ble bedt om å knipe igjen da Berits hode ble synlig. Hun var førstegangsfødende og gjorde det hun ble bedt om, men opplevde det som at hun knep igjen svært lenge. Resten av livet mente hun at det var det som var årsaken til at Berit ikke utviklet seg som andre barn. Min mor fortalte at Berit var pleietrengende og urolig og hadde problemer med balansen.

Berit fikk betegnelsen åndssvak. Pleien av henne krevet mye av foreldrene mine siden begge var i full jobb. Okkupasjonen gjorde det ikke lettere. Mor fortalte at hun under okkupasjonen fikk hvetemel på resept og bakte brød med bromid i til Berit. Dette spesialbrødet gjorde Berit roligere.

Hadde Berit en form for Cerebral Parese? Diagnosen hennes vil sannsynligvis forbli like ukjent som hva som ble vurdert som mulige løsninger for henne i hennes samtid. Det var uansett behov for noe permanent, og konklusjonen ble Emma Hjorths hjem. Mor likte det ikke. Det ble sendt en forespørsel ble sendt dit via familielegen. (*En familielege kom den gang, om nødvendig, på husbesøk etter kontortid. Det husker denne forfatteren fra 1950-årene.*) I svarbrevet fra Emma Hjorths hjem til familielegen, datert mandag 10. november 1941, står det: “Her er for tiden helt fullt, og ventetiden lang, men for så små barn pleier det gjerne å gå fortere.”

Det gikk fortere, og Berit fikk plass. Tidlig i april 1942 reiste mor til Emma Hjorths hjem med Berit. Reisen gikk med tog til Flekkefjord. Derfra reiste de med buss til Kristiansand hvor reisen så fortsatte med tog til Oslo Vestbanestasjon. Reisen tok minst 16 timer. Inntaksprotokollen forteller at Berit ble skrevet inn på Emma Hjorths hjem mandag 6. april 1942 (2. påskedag). Det var tungt for mor å levere barnet sitt fra seg. I tillegg til registreringsnummeret 1222 fikk Berit også nummeret 1737. Det er ukjent for denne forfatteren hva 1737 stod for.

Mor fortalte aldri om hvilket inntrykk hun fikk av Emma Hjorths hjem da hun kom dit med Berit, men noe må det ha vært, for hun bestemte seg øyeblikkelig for å hente Berit da hun onsdag 1. desember 1943 fikk et telegram om at Berit var meget syk. Noen timer senere fikk hun et nytt telegram, denne gang med beskjed om at Berit var død.

I Berits dødsattest står det: Hovedsykdom: Gastroenteritis (*omgangssyke*) (Ref.: *Arkivverket*). Flere små barn døde på Emma Hjorths hjem etter noen uker på grunn av diaré (Ref.: *Solveig Tutvedt*). Berit bodde nesten 20 måneder på hjemmet. På dødsattesten er *Aandssvak* ført opp som medvirkende sykdom. Spørsmålet *Antar De døden skyldes nevnte sykdom?* er ikke besvart. I feltet *Sykdommens varighet*: er det med blyant skrevet tallet 2610. Hvis det tallet er et nomenklaturnummer brukt av Statistisk Sentralbyrå, så kan dødsårsaken ha vært hjerneabscess, purulent meningitt (*hjernehinnebetennelse*). Det vil i tilfelle, muligens forklare sykdomsforløpet før dødsfallet.

Begravelsen fant sted i stillhet torsdag 9. desember 1943. Dette ble sunget i begravelsen hennes: Før talen: *Stille – stille – se hvor sødt*. Etter talen: *Deilig krone, deilig krans*. Ved graven: *Så ta da mine hender*. Etter jordpåkastelsen: *Milde Jesus du som sagde*.

Berit fikk umerket grav nummer 01.L på Eiganes gravlund i Stavanger (Ref.: *Gravplassforvaltningen i Stavanger*).

Berit Eikenes (1939–1943)
Utsnitt av foto tatt av Edvin Eikenes

Det er umulig for denne forfatteren å vurdere hvordan Berit hadde det mens hun var på Emma Hjorths hjem, men det foreligger flere skildringer og karakteristikk av forholdene på hjemmet. Året 1942–1943 bodde det mer enn 360 der (*Ref.: Solveig Tutvedt 1934–*). Under okkupasjonen hadde hjemmet kalde lokaler, overbelegg, vedvarende høye dødstill og mangel på mat, klær, plass, sengetøy, bleier og oppvarming (*Ref.: Halvor Fjermeros 1951–*).

Emma Hjorths hjem var en “melkeku” for staten (*Ref.: Solveig Tutvedt*). Dr. med. Alex Brinchmann (1888–1978) hadde i september–oktober 1938 en serie på fem artikler i *Dagbladet* under tittelen “Forsorgen av de åndssvake barn, en skam for Norge”. Der skrev han om forholdene på Emma Hjorths hjem. Det er ukjent om Wendla hadde lest artiklene hans.

Hva som var tanken bak statens “årelating” av hjemmet før og under andre verdenskrig, er ukjent for denne forfatteren. Det som er sikkert, er at det førte til uverdige forhold for pasientene der og håpløse forhold for de ansatte. I 1946 ble Emma Hjorths hjem karakterisert som “verre enn en konsentrasjonsleir” (*Ref.: Stortingsrepresentant Claudia Ambrosia Olsen 1896–1980*), og var i “en tilstand som trosser enhver beskrivelse” (*Ref.: Overlege Ole Bull Munch 1905–1996*).

I familien Eikenes arkiv er det oppbevart regninger og korrespondanse fra Emma Hjorths hjem sammen med kladder til selvangivelsene fra samme periode. Disse dokumentene viser at det var alt annet enn billig for en familie å ha et barn på hjemmet. Wendla og Edvin betalte omkring 14 prosent av sin samlede brutto årsinntekt i forpleiningsgodtgjøring for Berits opphold. Det kostet faktisk omtrent det samme å ha Berit på Emma Hjorths hjem som det den gang ville ha kostet å ha en godt betalt hushjelp (*Ref.: SSB. Lønninger for hushjelp 1914–1948. Et halvt århundres ferd mot lov*).

Nederst på regningene fra Emma Hjorths hjem står det: “Ved innbetaling bes regningen medsendt eller patientens l.nr. oppgitt.” Familien Eikenes beholdt regningene. Kanskje ikke så rart med tanke på Wendla Eikenes var statslønnet kontorbetjent II ved Stavanger Tollkontor og holdt på med regnskap.

Kilder:

Archive.today (Nettside)

Uhørte stemmer og glemte steder. Fortellinger fra utviklingshemmedes historie. Emma Hjorths hjem [Artikkel av Solveig Tutvedt]

Arkivet til familien Eikenes

Arkivverket:

Statsarkivet i Oslo, SAO-A-10128, Emma Hjorths Hjem – Inntaksprotokoller 1932-1957, lnr. 1222/1737 (SAO/A-10128/Fb/L0003)

Riksarkivet, RA-S-2228, Statistisk sentralbyrå, Sosiodemografiske emner, Befolkning – Rogaland, 1943, s. 241 RA/S-2228/F/Fb/Fbc/L0017 (Dødsattest)

Bokhylla (Nettside):

Fjermeros, Halvor: De “åndssvakes” historie. Cappelen Damm Forskning (Nettside)

Fjermeros, Halvor: Åndssvak” Et bidrag til sentralinstitusjonenes og åndssvakeomsorgens kulturhistorie. Pensum.no. Oslo 2014

Fjermeros, Halvor: Om hundre år er alltid glemt? Emma Hjorths hjems historie 1898–1998, Bærum 1998

Gogstad, Anders Chr.: Helse og hakekors. Helsetjeneste og helse under okkupasjonsstyret i Norge. 1940–1945, Bergen 1991

Familien Eikenes arkiv

Gravplassforvaltningen i Stavanger (Nettside)

Nasjonallbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Rutetabeller i avisene Stavangeren, Stavanger Aftenblad, Fædrelandsvennen og Dagbladet i juni 1938

Dagbladet 10.09.1938 – 08.10.1938 (Fem artikler av Alex Brinchmann)

SOR Rapport nr. 2 – 2001. Emma Hjorts Museum og Dokumentasjonssenter

SSB:

Lønninger for hushjelp 1914–1948. Et halvt århundres ferd mot lov. Publisert 20.09.2000. (Nettside)

Norges offisielle statistikk. IX. 2. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1930. 78de årgang, Oslo 1933

Wendlas halvsøsken

Karsten Peter, Dorrit og Victor Johnsen / Johnsson

Utsnitt av det eneste fotoet av Karsten Peter Johnsen (1881–?) som finnes i familien Eikenes arkiv. Dato og fotograf er ukjent.

Karsten Peter Johnsen (29/3-1881–?) gikk 1890–1897 på Storms skole i Stavanger. Han ble innmeldt 2. forbklasser 1/1-1890. I elevprotokollen står det: “Privatlæsning”. Da han skoleåret 1892/93 gikk i 2. midd., sluttet han midt i skoleåret. I karakterprotokollen står det: “Skal først beg. igjen næste aar”. Siste året han er registrert på skolen, er skoleåret 1896/97 i 6. middelkl. Han flyttet til Ålgård i september 1899. I år 1900 var han uldvarefabrikarbeider, og navnet hans ble da skrevet Carsten Petter Johnsson. I den lokale folketellingen for Stavanger 1905, gjennomført i mai–juli 1904, er det notert om ham: “Bosat paa Sandnæs. Hertil hver Lørdag. Understøttes af Faderen med Kr. 30 pr. Md.” Han var “væver.” I 1905 emigrerte han til USA. Kildene forteller om reisen:

- 13. februar 1905 står det i *Emigranter over Stavanger 1903–1928* at fabrikkarbeider Karsten Peder Johnsen skal emigrere. Årsak: Liten fortjeneste.
- 22. februar 1905 reiste han fra Stavanger til Kristiansand sammen med omkring 100 andre (Ref.: SA 21.02.1905).
- 24. februar 1905 reiste han fra Kristiansand til New York med S/S Oscar II (Ref.: FVN 07.05.1905).
- 6. mars 1905 ankom han til Ellis Island, New York som Carsten Peter Johnsen (Ref.: Ellis Island Foundation Inc).

Hans halvsøster Wendla, denne forfatterens mor, fortalte at han i brevene til deres felles far alltid hadde med en hilsen til henne, selv om han ikke visste navnet hennes. Brevene er ikke bevart (Ref.: *Samtaler med Wendla*). I omtalen av faren hans i minneskriftet *Studentene fra 1881* som ble utgitt i 1931, står det at Karsten Peter drev agenturforretning i New York. Da moren hans døde 22. mars 1938, var han nevnt i dødsannonser. Det er det siste sporet etter Karsten

Peter. Han var ikke nevnt i dødsannonser da broren Victor døde i 1954.

Dorrit Johnsen (5/7-1889–23/4-1960) hadde en tvillingbror, William, som døde i 1891. Hun gikk 1895–1907 på Rings (senere Platous) skole i Stavanger. I karakterprotokollen står det til eksamen 1904: “Udmeldt”, men hun fortsatte og fullførte tolv år på Platous skole. I folketellingen 1910 er hun barnepike i Kristiania.

Hun giftet seg i Göteborg med bygnadsingenjör Alvar Elthorp (1890–1968) 17. mai 1924. Senere flyttet de til Uddevalla hvor de ble boende. Fra 1943 var adressen deres Stjängatan 4 A, Underås, Uddevalla (Ref.: uddevallabloggen.se).

Da moren hennes døde 22. mars 1938, var både hun og mannen hennes nevnt i dødsannonser. Hun husket halvsøsteren Wendla, denne forfatterens mor. Dorrit døde 23. april 1960. I 1969 fikk Wendla beskjed om at hun var arving til Alvar og Dorrit Elthorp. Wendlas søster Elna (Lillemor), var ukjent for boet. Wendla passet da på at Elna fikk sin rettmessige del av arven. Det siste sporet i familien Eikenes arkiv fra dette arveskiftet er datert 26. mars 1976.

Victor Johnsen (10/11-1893–11/11-1954) fikk samme navn som sin bror som døde i 1888. Han gikk ifølge lokale folketellinger på Kongsgård skole i Stavanger og deretter på Platous (tidligere Rings) skole før han igjen gikk på Kongsgård skole. I karakterprotokollen til Platous skole står det til eksamen 1904: “Udmeldt”. Han gikk da i 4. klasse. Det er ikke funnet noe om ham i Kongsgård skoles protokoller. I 1910 var han malerlærling, og navnet hans ble skrevet Viktor Johnsson. Han ble malersvenn og oboist og spilte i 1916 i Teaterorkestret i Stavanger (“Carmenorkestret”).

Som oboist søkte han på en rekke legater og stipender i årene 1914–1917. I 1918 står det i avisen at han hadde blitt 1ste oboist i Norrköpings Orkesterforening (Ref.: SA 2/1-1918). Det er imidlertid ikke registrert noe om at han var der.

Han studerte med professor Gillet i Paris to timer ukentlig fra september 1919 til januar 1920. Stavanger Aftenblad skriver: “I et brev, vi har hat anledning til at se, uttaler professoren, at han er meget fornøiet over det

Victor Johnsen (1893–1954). Utsnitt av et foto av Teaterorkestret i 1916. Orkestret ble også kalt "Carmenorkestret". Ukjent fotograf. Bildet er hentet fra Jan Alsvik: "Franz Dørr - Et liv i musikkens tjeneste". Bilde: NB

udmerkede arbeide og de store fremskridt, hr Johnsson allerede har gjort. Fortsetter han sine studier som hittil, vil han bli en mester i kunsten at spille oboe." (Ref.: SA 7/1-1920) Professor Georges-Vital-Victor Gillet, født 17. mai 1854, døde 8. februar 1920 (Ref.: Wikipedia).

I 1924 står det i avisen at Victor hadde blitt 1ste oboist ved Filharmoniske i Kristiania (Ref.: *Stavangeren* 29/9-1924). Det har imidlertid ikke vært mulig å finne ut om han var der. Han var han oppført som musiker i adressekalenderen for Stavanger i perioden 1924–1935.

Oboisten Oluf Rinde Øxnevad (1900–1976) i Stavanger Byorkester fortalte at han hadde hatt Victor Johnsen som sin obolærer (Ref.: *Stavangeren* 5/12-1953). Victors siste kjente adresse i Stavanger, var Peder Klows gate 41 (Ref.: *Adressekalender for Stavanger 1934–1935*). Da moren hans døde 22. mars 1938, var han nevnt i dødsannonsen.

Victors halvsøster Wendla, denne forfatterens mor, husket ham som en vennlig og omsorgsfull halvbror. Tidlig på 1920-tallet var han den som sørget for å få henne til tannlege Olav Asheim (1895–1985) da han skjønte at hun hadde tannverk. Tannlege Olav Asheim åpnet praksis i 1922.

Den siste delen av livet var Victor "på Dale", det vil si: pasient på Dale sykehus. Hva årsaken til innleggelsen var, er ukjent for denne forfatteren. Wendla besøkte ham jevnlig "på Dale". Hun visste at han røykte og hadde derfor med seg tobakk til ham. Disse besøkene sluttet hun med da han ikke ønsket at hun skulle fortsette å komme på besøk. Begrunnelsen hans var: "Dette er ikke noe sted for deg." (Ref.: *Samtaler med Wendla*).

Victor Johnsen døde plutselig 11. november 1954 (Ref.: SA 13/11-1954). Dødsårsaken er ukjent. Han ble gravlagt i grav nummer 02.B på Lagård gravlund i Stavanger. Graven er senere slettet (Ref.: *Gravplassforvaltningen i Stavanger*). I dødsannonsen hans er bare søsteren Dorrit nevnt. Denne forfatteren var til stede ved gravferden hans sammen med sin mor, Wendla.

Kilder:

Arkivet til familien Eikenes
Arkivverket

Den norske sjømannsmisjon i utlandet/New York, SAB/SAB/PA-0110/H/Ha/L0011: Ministerialbok nr. A 11, 1946-1966
Stavanger likningskontor og folkeregister, SAST/A-100160/K/Ka/Kaa/L0098: Johannesen, S - Jøssaug, B, 1916-1965

Bokhylla (Nettside):

Alsvik, Jan: Franz Dørr. Et liv i musikkens tjeneste, Stavanger 1990
Studentene fra 1881. Fest- og minneskrift ved 50-års studenterjubileet 1931. Utgitt 1931

Digitalarkivet:

Emigranter over Stavanger 1903-1928, emigrasjon 1905
Folketellingene 1900 og 1910. I 1920 var Victor i Paris.
Nye døde (1951–2014)

Den norske sjømannsmisjon i utlandet/New York SAB/SAB/PA-0110/H/Ha/L0009: Ministerialbok nr. A 9, 1935-1945

Skolegang

PA-0426, Platou skole, BYST/A-1477/K/Kc/L0001: Eksamensprotokoll, 1891-1901 (*Sidene 38, 49, 60, 71, 84, 94*) (Dorrit)
PA-0426, Platou skole, BYST/A-1477/G/Ga/L0017: Karakterprotokoll, 1901-1912 (*Sidene 6, 20, 34, 50, 79 og 95*) (Dorrit)
PA-0426, Platou skole, BYST/A-1477/K/Kc/L0002: Eksamensprotokoll, 1902-1914 (Forskolen 4. kl. 1904. Side 16) (Victor)

Merknad: Det er funnet flere oppføringer om Dorrit og Victor på Platous skole. De er årstallsmessig duplikater av dem som er tatt med her.

PA-0428, Storms skole, BYST/A-1479/G/Gc/L0001: Elevprotokoll, 1881-1892 (Perioden 1890/91. 2. forbkl. Side 40. 3. forbkl. Side 46) (Peter)
PA-0428, Storms skole, BYST/A-1479/G/Gc/L0002: Elevprotokoll, 1891-1902 (*Sidene 4, 9, 15, 21, 26 og 31*) (Peter)
PA-0428, Storms skole, BYST/A-1479/G/Gd/L0004: Karakterprotokoll - 2 middelklasse, 1890-1895 (Skoleåret 1892/93. 2. middel. Side 23–28) (Peter)

Gravplassforvaltningen i Stavanger

Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):

Fødrelandsvennen 7/2-1905 (FVN) – Rogaland 24/12-1947 – Stavanger Aftenblad (SA) (Flere datoer) – Stavangeren (Flere datoer)

Norway-Heritage Hands Across the Sea, S/S Oscar II, Scandinavian America Line (Nettside)

Passenger Search, The Statue of Liberty–Ellis Island Foundation, Inc (Nettside)

Stavanger byarkiv:

Adressekalender for Stavanger 1924–1935
Lokale folketellinger i Stavanger 1894–1900, 1901–1902, 1903–1916
BYST, Ligningsmantall for Stavanger 1905 - Domkirkens Menighed, Aadlandssmuget - Egenæs, 1905 (Side 53)

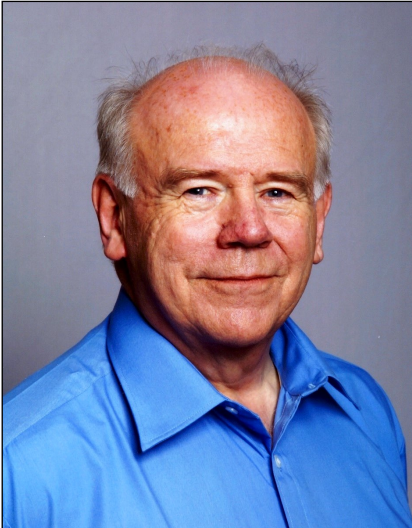
Stavanger byleksikon. Utgitt 2008

Sverige

Fyriskällan, Uppsala, Sverige
Riksarkivets Kundtjänst, Sverige
Scenkonst Öst AB
uddevallabloggen.se (Nettside)

Wikipedia

Om meg selv

Eivind A.C. Eikenes i mai 2014.
Foto: Fotoservice AS, Søgne.
Fra arkivet til familien Eikenes.

Jeg heter Eivind Andreas Cornelius Eikenes og ble født 23. april 1948. Til daglig bruker jeg kun Eivind Eikenes. Foreldrene mine var Edvin og Wendla Eikenes. Sannsynligvis er jeg den eneste i Norge som har hatt hele oppveksten i et musikkonservatorium.

Barndomsminner

Til august 1953 bodde jeg i Lagårdskleiven 4. I følge min mor var jeg svært rolig som baby. Jeg bega meg tidlig ut på oppdagerferd i nabolaget. Dermed fikk jeg Muséparken og de nærmeste gatene på Våland som områder for lek og moro.

Noen av de eldste minnene jeg har, er snøflekker i heia, lyden av sauer på stølsbeite og smaken av kakao kokt på vann. De er fra sommeren 1950 da vi ferierte på Stakkstøl ved Holmavatnet i Vormedalsheia i Ryfylke (*Ref.: Bilder*). Årene 1951–1956 var kunstmaleren Thoralf Gjesdals hytte “Blåbærhaugen” ved Funningslandsvatnet feriestedet vårt i juni.

Magda Fidje som eide Lagårdskleiven 4, fikk stor betydning for meg 1948–1953. Jeg kalte henne “tante Fidje”. En dag hun tok meg med til St. Johannes kirke. Jeg undret meg fordi jeg visste at det ikke var søndag. I voksen alder forsto jeg at hun hadde tatt meg med for å høre

residerende kapellan Olav Valen-Sendstad (1904–1963) holde Bededagsgudstjeneste fredag 3/11-1950.

Mor og far leste bøker og aviser. Jeg så hva de gjorde og ble nysgjerrig. Ifølge mor var “bil” det første ordet jeg leste. Mors metode var enkel: jeg spurte, hun svarte, og jeg kombinerte svarene hennes. Våren 1953 kunne jeg lese.

Foreldrene mine ga meg kjælenavnet “Basse”. De brukte det til høsten 1953. Våren samme år gikk jeg en kort periode i en barnehage på Hinna mens foreldrene mine lette etter et nytt sted å bo. Barnehagen var i Hinnasvingene. Jeg lærte å ta bussen til og fra Hinna. Vi var flere som gikk i samme barnehage og reiste med samme buss.

Fem år gammel ville jeg lære å skrive. Foreldrene mine mente da at det var best at jeg begynte på skolen fordi håndskriften de hadde, ikke var den som da ble brukt i skolen. Våren 1954 ble jeg testet i det huset Josephinestiftelsen en gang hadde holdt til i, og funnet skolemoden.

Avisen *Stavangeren* omtalte meg 4. mars 1954 som den yngste, faste abonnenten til Stavanger Byorkesters konserter. Magda Fidje hadde vært barnevakt i Lagårdskleiven 4. Etter flyttingen tok foreldrene mine meg med seg på konsertene i teatret. Jeg klaget over at jeg ikke så noe fra fra parkett. Neste sesong satt vi på første rad på balkong.

Høsten 1954 begynte jeg, seks år gammel, på Storhaug skole. Den hadde det året 891 elever fordelt på 33 klasser. Klassene ambulerte. Det vil si at de brukte rom som var ledige. Noen av klassene begynte til andre time. Skoledagen varte fra 08.30 til 14.00 og var delt opp i seks timer à 45 minutter med 10 minutter friminutt mellom hver time unntatt etter tredje time, da var det storefri (20 minutter). Nulte time var timen før første time, og sjuende time var timen etter sjetten time. Hadde vi prøver som gikk over to eller tre timer, satt vi inne i friminuttene og fikk dermed lenger tid på prøven. Når vi var ferdige med en prøve, var vi i skolegården resten av prøvetiden hvis vi skulle ha timer etter prøven.

Fra og med 4. klasse fikk vi karakterer: Sg, Mg, G, Ng, Lg. Utenom skolefagene ble det også gitt karakter i: *Orden*, *Orden i skriftlig arbeid*, *Flid* og *Oppførsel*. Blyantene måtte vi spisse med en kniv som lå på tavlehyllan ved papirkurven. Blyantspisser ble kalt “blyantspiser”, og det ble sagt om kulepennen at den ødela håndskriften. Birger Eikeland (1896–1965), klasseforstanderen min fra 4. til 6. klasse på Storhaug skole, kom til å bli inspirasjonen for yrkesvalget mitt.

I mange år på 1950-tallet tok far meg med på tur til fots eller på sykkel hver søndag. Disse søndagsturene likte jeg. Turene gikk på kryss og tvers i byen og på Stavangerhalvøya. Vi besøkte Stavanger Museum, Stavanger Kunstforening,

På Geilo stasjon mens vi venter på bussen til Sauda tidlig i august under rundreisen i 1958. Det var siste gang vi reiste med mye bagasje. Stasjonsklokken viser 15:36. Eivind Eikenes på bakken mellom ryggsekkene foran Wendla Eikenes på benken nærmest kamera.

Negativformat: 60mm x 60mm. Beskåret. Foto: Edvin Eikenes.

Sola flyplass, Solastranden, Randaberg, Viste, Tananger, Sandnes og fars venner og bekjente. Dermed ble jeg kjent med byen og byens omegn, deler av byens kulturliv og noen av byens kulturpersoner, deriblant Thoralf Gjesdal (1903–1963), Georg Backer Berg (1900–1980), Erik Steine (1901–1961), Sigurd Jakobsen (Jacobus) (1910–1978), Racin Kolnes (1898–1958) og Gustav Sand (1904–1976).

På 1950-tallet fikk jeg flere ganger skarlagensfeber. Huslegen ga meg penicillin, og jeg ble frisk for bare en tid senere å bli syk igjen. Slik jeg husker det, tok det slutt i desember det året jeg var 9 år gammel. Jeg hadde da skjønt sammenhengen mellom penicillin og tilbakefall av skarlagensfeber og ba foreldrene mine om å ikke ringe til huslegen da jeg enda en gang fikk den sykdommen. Foreldrene mine hørte på meg. Det var siste gang jeg hadde skarlagensfeber.

Foreldrene mine passet på at jeg fikk leker, sykkel, ambåndsur, husnøkkel osv. I 1958 fikk jeg pikeværelset i andre etasje som mitt eget rom, men på grunn av konservatoriet, kunne jeg ikke ha venner på besøk. Det måtte være ro i huset.

Lommepenger

fikk jeg første gang på midten av 1950-tallet. Det startet med 10 øre for et kort ærend og 20 øre for et langt ærend. Senere fikk jeg tre kroner i uken: én krone til *Donald Duck & Co*, én krone til lørdags-snop og én krone til kino. Senere steg lommepengene til fem kroner i uken.

Bøker, tidsskrifter og aviser var i min barndom en billig fornøyelse. Hjemme hadde jeg fri adgang til alt som fantes av lesestoff i huset. Eksemplaret jeg fant av *Tusen og en natt*, var satt med trykkskriften fraktur og hadde dansk rettskrivning. Med litt hjelp av mor klarte jeg å lese boken. Lesegleden min førte til at jeg før jul i 1958 fordypet meg i katalogen “Årets bøker” som den gang kom i postkassen når det nærmet seg jul. Jeg satte opp en liste over bøker jeg ønsket meg. Da jeg summerte listen, fant jeg ut at bøkene jeg ønsket meg, totalt kostet mer enn 50 kroner. “Så mye får jeg aldri,” tenkte jeg, men jeg leverte listen, og på julaften bugnet det med bøker under juletreet. Den eneste boken som manglet, var utsolgt.

Feiring av bursdager og høytider var som oftest kun med mor, far, mormor og meg, men på slutten av 1950-tallet var det noen år åpent hus på 17. mai. I 1961 var jeg med i skolehagen. Et minne derfra er at jeg fikk prøve å pløye med hest. Tidlig på 1960-tallet leste jeg George Orwells *1984* og bøkene til Alistair MacLean og Ian Fleming.

Filminteressen

min begynte høsten 1954. Hva jeg så første gang jeg var på kino, husker jeg ikke. Undertekstene leste jeg uten problemer, men jeg skjønnte tidlig at ikke alle kunne det. I desember 1954, ble aldersgrensene på kino endret til: 7 år (Barn), 12 år (Ungdom) og 16 år (Voksen). Én av filmene jeg husker fra 1950-tallet, er den tyske musikkfilmen “*Rundtomkring fra sender X*” som ble vist i Verdensteatret i 1955. Den var den mest sette filmen hos Stavanger kinematografer det året. I filmen medvirket blant annet Renate Holm (1931–2022), Caterina Valente (1931–), Comelia Froboess (1943–) og Peter Hinnen (1941–). Den filmen var den første jeg så mer enn én gang. Originaltittelen er “*Große Star-Parade*”.

Reiseminner

Det var ikke vanlig med lange reiser på 1950-tallet. Under oppholdet på Romerike folkehøgskole på Jessheim sommeren 1956 var jeg mye på skolens kjøkken. Vi bodde privat i en kjellerleilighet. Jeg husker kveldene da jeg fikk være ute og oppleve naturen.

Nordenreisen i 1958 med tog, ferge, rutebuss og rutebåt, gikk via Kristiansand, Hirtshals, Ålborg og Århus til Odense hvor vi besøkte H.C. Andersens bandomshjem, og jeg for første gang så et fjemsynsapparat i bruk. Etter overmatting gikk reisen til København hvor vi blant annet besøkte Tivoli og Zoologisk have, og mor og far var på en konferanse. Reisen fortsatte via Helsingør og Helsingborg til Göteborg hvor vi overnattet før vi reiste videre til Oslo.

I Oslo ble *“Windjammer”*, filmen om Christian Radich, vist på Colosseum i Cinerama, en konkurrent til Cinerama, men foreldrene mine hadde andre planer for dagen.

Samme kveld, spiste vi middag på *Restaurant Frascati* i Høyres hus. Der bestilte jeg *Coca-Cola* til maten. Da jeg gjorde det, spurte kelneren min far: “Får Deres sønn lov til å drikke *Coca-Cola*?” Far svarte: “Ja.” Tidligere samme år hadde *Coca-Cola* kommet til Stavanger (Ref.: RA 6/5-1958). Dessuten fikk jeg bestille flamberte pannekaker. Jeg visste ikke hva det var, men foreldrene mine oppfordret meg til å bestille det til dessert. Da pannekakene skulle serveres, ble lyset dempet i restauranten før pannekakene ble båret bort til oss mens flammene slo opp om dem. Var kvelden en trøst fordi jeg ikke fikk se *“Windjammer”*?

Neste dag reiste vi fra Oslo med damptog på Bergensbanen til Geilo, fortsatte derfra med rutebuss til Sauda og tok rutebåten til Stavanger. Sommeren 1959 ferierte mor og jeg på Hiorths pensjonat på Oгна.

Ungdomsårene

Jeg fullførte folkeskolen 14/6-1961. Av ukjente årsaker forsvant søknaden min til realskolen. Far undersøkte saken da det ble klart at jeg ikke hadde kommet inn på realskolen. Måtte jeg bli privatist? Etter råd fra foreldrene mine hadde jeg søkt på Stavanger katedralskole (Kongsgård skole) og hadde nok karakterpoeng til å komme inn der, men det var egentlig fullt. Tilfellet ville imidlertid at én hadde sagt fra seg plassen sin. Den plassen fikk jeg, og kunne dermed begynne på Stavanger katedralskole i august 1961.

9/9-1961 stod et bilde av meg i RA. Det ble tatt i skolegården til katedralskolen fordi jeg hadde rett sko til rett aktivitet; jeg var målvakt ved Kongsgårdgjerdet i en gymnastikktime. 8/10-1961 opplevde jeg sammen med foreldrene mine, pianisten Arthur Rubinstein (1887–1982) i Universitetets Aula i Oslo. Konserten inspirerte meg til å prøve meg på Beethovens sonate op. 2 nr. 3. Kvelden før så vi Gounod's opera *Faust* på Den Norske Opera med den sovjetrussiske bassen Ivan Petrov (1920–2003) som Mefistofeles. Den forestillingen ble starten på min store interesse for den operaen.

Etter råd fra Arntfinn Bø-Rygg søkte jeg meg inn på Latinlinjen på Stavanger katedralskole og begynte der i august 1963. Far søkte meg fri fra skolen 8. til 12. oktober 1963 fordi han skulle på AECs konferanse i København og ville ha med seg mor og meg. I København opplevde mor og jeg for første og eneste gang original “3-strip Cinerama”: *“Cinerama Holiday”* på Kinopalæet. Vi gikk på den første forestillingen den dagen vi så filmen. Vakten viste oss til de beste setene (*sweet spot*) fordi det var få tilskuere. Det var siste måned Cinerama ble vist i København (Ref.: in70mm.com). Ellers gikk vi den uken i Det Kongelige Teater. Der så vi opera og ballett. Jeg filmet turen med D8mm.

På 1960-tallet ble lydteknikk, pianospilling, sang og smalfilming mine hobbyer. Det skulle være ro i huset, men det var helt greit at jeg spilte piano, sang og lyttet på grammofon, lydbånd og radio på høyt volum. Sommeren 1964 fikk jeg Studio 6 på loftet som mitt rom, men kunne bare unntaksvis ha venner på besøk.

1964–1968 var jeg lydtekniker på konservatoriets konserter. I nyere tid har jeg digitalisert konservatoriets lydopptak. Etter examen artium på latinlinjen, Stavanger Katedralskole, i 1966, tok jeg førerkort for bil fordi min mormor ønsket det. Familien hadde ikke bil. Både far og jeg syklet.

Fra venstre: Eivind, Wendla og Edvin Eikenes. Foreldrene mine var stolte da jeg ble artianer. Vi står foran en syrin. Bildet er tatt med selvutløser. i bakgården til Sandeidgaten 12 i mai 1966 Kameraet står på stativ. Negativformat: 60mm x 60mm. Beskåret. Film: Kodacolor-X. Foto: Eivind Eikenes.

Første uken i oktober 1966 fant AECs konferanse sted i London. Far tok med seg mor og meg. I London opplevde jeg to filmer i 70 mm Cinerama: “*Battle of the Bulge*” med far og mor på London Coliseum og “*Khartoum*” med mor på Casino. Da far hadde gått på konferansen, ringte uventet konservatoriedirektørens frue mor og meg på hotellet. Jeg tok telefonen. Vi hadde planlagt hva vi skulle gjøre denne uken, blant annet skulle vi alle tre på en konsert i Royal Albert Hall, så jeg måtte høflig takke nei til alle tilbudene hun hadde til oss. Far fortalte da han kom tilbake til hotellet om kvelden, at han hadde fått skryt av engelsken min fra konservatoriedirektørens frue. Jeg filmet turen med D8mm.

I perioden 1966–1969 var jeg postbud, korrekturleser i *RA* og pianolærer på musikkonservatoriet. Tanken om å bli lærer, fikk jeg sommeren 1960. For å komme inn på 2-årig studentlinje på lærerskolen, var det nødvendig med en meget god examen artium. Aldersgrensen for studentlinjen på lærerskolen var den gang 19 år (Ref.: *Lærerutdanningsrådet*). Da jeg var ferdig med gymnaset, var jeg 18 år. Derfor tok jeg 1966–1967 skolemusikk-lærereksamen på Stavanger Musikkonservatorium. Jeg opptredte med opplesing og sang på konsertene Stavanger Musikkonservatorium arrangerte. Det eksisterer lydopptak av dette.

1967–1969 gikk jeg på 2-årig vanlig linje på Stavanger offentlige Lærarskole. Kravet for opptak på 2-årig vanlig linje på lærerstudiet i 1967 var skyhøyt. Med Mtf (5) i hovedkarakter fra Examen Artium var det en fordel å ha tilleggspoeng. I 1969 tok jeg lærerprøva.

Av alt jeg spilte på piano, var det *Franz Liszt: Harmonies poétiques et religieuses, S. 173: No. 7, Funérailles* som ble glansnummeret mitt. Inspirasjonen min var innspillingen pianisten Vladimir Horowitz (1903–1989) hadde gjort av *Funérailles* på LP-en *Horowitz, spielt Liszt*, RCA Victor Red Seal LM-2584-C, utgitt 1961, produsert av TELDEC. Far godkjente at jeg kunne spille verket offentlig. Deretter prøvespilte jeg det på lærerskolen før jeg framførte det på en kulturaften Stavanger lærerskole hadde i Atlantic Hall fredag 25. april 1969 (Ref.: *RA*). Far var til stede den kvelden i Atlantic Hall. Han stusset over at jeg ikke tok applausen. Jeg fortalte ham da som sant var, at jeg ble stanset da jeg ville gjøre det.

Far ba meg om å spille *Funérailles* for kunstmaleren Georg Backer Berg en gang han var på besøk. Georg Backer Berg likte framføringen min og sa at den ga ham “nøttesmak”. Jeg gjorde aldri noen innspilling av dette verket.

Jeg underviste barn i pianospill på konservatoriet mens jeg gikk på lærerskolen. Sommeren 1969 ble jeg innkalt til førstegangstjeneste i kystartilleriet. Far overtok elevene mine og var svært godt fornøyd med det grunnlaget jeg hadde gitt dem. Jeg takket nei til å fortsette med dem etter fullført førstegangstjeneste.

Høsten 1970

begynte jeg i arbeidslivet. Jeg var 22 år gammel og fikk jobb i grunnskolen i Stavanger som *midlertidig ansatt* i normalpost på Hafirsfjord skole. Skolemusikk-lærereksamenen min gjorde at jeg var det som den gang het *lærer med opprykk*. I 1971 fikk jeg *normalpost på tre måneders oppsigelse*. Jeg underviste i grunnskolen i Stavanger fra 1970 til 2014.

Min far ønsket at jeg skulle bli adjunkt. Da det kom et tilbud fra Stavanger kommune om at lærere kunne ta videreutdanning, tok jeg det opp med ham. Tilbudet innebar å ha redusert stilling og redusert lønn under utdanningen og få vanlig ansiennitetsopptjening mot etterpå å være i full stilling like mange år som utdanningen hadde tatt. Jeg behøvde to halvtårsenheter for å bli adjunkt. Det ville bety to skoleår med redusert stilling og lønn. Min fars svar var: “Gjør det mens jeg enda kan undervise og har inntekt.” Skoleåret 1977–1978 tok jeg en halvtårshet i samfunnsfag (historie) på Stavanger lærarskole. Den ble skoleåret 1978–1979 fulgt opp med en halvtårshet i engelsk på samme skole. I 1979 ble jeg *adjunkt*, og to år senere, i 1981, *fast ansatt i hel lærerstilling* i grunnskolen i Stavanger. En fast ansatt lærer kunne ikke sies opp, men kunne få avskjed (Ref.: *Norsk skoleblad nr. 30, 1991*). EDB begynte jeg med da Tiki-100 kom i stavangerskolen på 1980-tallet.

“Kan du spela adle sangane i adle sangbøgene?” ble jeg spurt i en sangtime på Hafirsfjord skole. “Nei,” svarte jeg. “Hvis jeg ber om ett minutt til å se gjennom noten, har du funnet en sang jeg ikke har spilt før.”

1970–1980 hadde jeg bijobb som kinoanmelder i Rogalands Avis. Sommeren 1979 begynte jeg på opplæringen for å bli kinomaskinist. Læremestrene mine var kinomaskinistene Knut S. Aasbø (1935–) og Ernst W.T. Seemann (1924–2015). I 1980 tok jeg sertifikat for kinomaskinister fra Norsk kino- og filmfond. Deretter hadde jeg 1980–1989 bijobb som kinomaskinistvikar på Stavanger kommunale kinematografer.

Skolesjef (Kommunaldirektør for undervisning og bamehager) Liv Fredriksen (1943–2017) sa da hun besøkte Hafirsfjord skole i januar 1992 at hun gjerne så at lærere flyttet på seg. Det inspirerte meg til å søke overflytting til Kvaleberg skole. Skolebyttet mitt i 1996 til Våland skole var drevet av et ønske om å kunne gå til jobben. Oktober 2003 – januar 2005 var mitt trinn på Våland skole på tidligere Solvang skole mens Våland skole ble totalrenovert.

Jeg var bileier fra april 1971 til mai 2022. For å få lån til den første bilen min, måtte jeg ha 50% egenandel. Far garanterte for lånet. I 1976 skjøtte foreldrene mine over til meg en ideell halvpart av Sandeidgaten 12. I skjøtet forbeholdt de seg retten til å bo i huset så lenge de ønsket mot å betale halvparten av utgiftene vedrørende eiendommen. Da strømmen forsvant i Stavanger 15/1-1981, tok foreldrene mine det helt med ro, tente stearinlys og fyrte opp i ovnen. De

Fra venstre: Eivind A.C. Eikenes og Knud E. Frost før myntmessen i 1991. Bildet er tatt i K.E. Frosts butikk i Bergelandsgaten 40. Foto: Lise Bjelland, Rogalands Avis. Avidato: 08.02.1991. Bilde: Stavanger byarkiv, BySt2008_07_F426_012.

hadde opplevd det før. Alle hobbyene mine førte til at jeg var medlem i en rekke klubber. Nå i 2024 er jeg fortsatt medlem av Stavanger Filatelist-Klub som jeg meldte meg inn i høsten 1972.

Forlegger

ble jeg i 1986. Jeg hadde begynt å interessere meg for historieforskning da jeg tok halvtårsheten i samfunnsfag (historie) i 1977–1978 på Stavanger lærarskole og skrev historien om Stavanger Musikkonservatorium som særoppgave. I 1986 utga jeg en bearbejdet utgave av den som “*Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium 1945–1971*”. Jeg søkte om og fikk støtte til denne utgivelsen fra Stavanger kommunes kulturstyre og Rogaland fylkeskommunes kulturstyre. Den er den eneste utgivelsen jeg har søkt om støtte til.

Det var egentlig ikke meningen min å utgi noe annet enn *Minneboken*. Den skulle være et minnesmerke over min far og hans livsverk. Det ble ikke slik. Jeg mva-registrerte meg i 1986 på grunn av *Minneboken*. I årene som fulgte, kom flere utgivelser, og i 1995 valgte jeg å registrere meg som enkeltmannsforetak.

Trippel-CDen *Edvard Grieg. The Piano Music in Historic Interpretations PSC 1809* fra *Simax* satte meg i 1993 på sporet etter den belgiske pianisten Arthur de Greef (1862–1940). Arbeidet mitt med boken om ham i 1994 gjorde at jeg i tillegg til engelsk, tysk og fransk også fikk bruk for flamsk og kom i kontakt med:

- musikkforsker Bernard Huys (1934–) som ledet musikkavdelingen hos KBR: The Royal Library of Belgium (Fransk: Bibliothèque royale de Belgique, Flamsk: Koninklijke Bibliotheek van België, forkortet KBR) som er Belgias nasjonalbibliotek,
- operaregissør Knut Henriksen (1944–2020) ved operaen i Stockholm,
- professor Harald Herresthal (1944–) i Oslo og
- arkivene til EMI (His Master’s Voice).

Bøkene mine om Stavanger Musikkonservatorium, Edvard Grieg og Arthur de Greef, førte til at professor Finn Benestad (1929–2012) titulerte meg musikkforfatter.

Disse utgivelsene fra forlaget mitt er hos *Library of Congress*, Washington, D.C., USA:

- Eikenes, Eivind A.C.: *Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium 1945–1971*
- Huys, Bernard og Eikenes, Eivind A.C.: *Arthur de Greef – en venn av Edvard Grieg*
- Høiesen, Ole Bjørn: *Olav Valen-Sendstad 1904–1963: Stridsmann for Skrift og bekjennelse*

Disse utgivelsene fra forlaget mitt er hos *Yale University Library*, New Haven, Connecticut, USA:

- Høiesen, Ole Bjørn: Olav Valen-Sendstad 1904–1963: Stridsmann for Skrift og bekjennelse
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker Bind 1–5 + Festskrift + Supplement*
*Supplement er sannsynligvis Bibelhenvissingsregisteret (*Forf.ann*).

Denne utgivelsen fra forlaget mitt er hos *KBR: The Royal Library of Belgium*, Brüssel, Belgia:

- Huys, Bernard og Eikenes, Eivind A.C.: Arthur de Greef – en venn av Edvard Grieg.

I årene 1988–2001 arrangerte firmaet *Stavanger Mynt og Antikk* som ble drevet av Knud Erik Frost (1941–2012), *Messen Mynter og Frimerker i Stavanger*. Denne forfatterens forlag var medarrangør. Til og med 1992 ble det laget souvenirprodukter i små opplag til messen. Alt var merket med messens logo. Medaljene ble produsert på Den Kongelige Mynt. Restopplagene ble senere realisert samlet. Her er en samlet oversikt over souvenirproduktene:

- 1988: Souvenirkonvolutt: Sett med fire konvolutter med 3x70 øre posthorn + 1x60 øre posthorn datostemplet Stavanger 13.02.88 ☆. Det så ut som om det var en 4-blokk på konvolutten. Konvoluttene ble solgt enkeltvis og i sett. Settet ble kalt “Klokken rundt” fordi 60 øre posthorn kunne stå fire forskjellige plasser i “4-blokken”.
- 1989: Messemedalje: Kopi av 5 øre 1918 blånert jern. Messens logo på reversen. Medaljene ble levert uten blånering. Noen ganske få eksemplarer beholdt som mottatt, før pakken med medaljene ble sendt til blånering på Kongsberg Våpenfabrikk. Souvenirkonvolutt: Sett med tre konvolutter med merkene fra miniarket “Kong Olav 85 år” datostemplet Stavanger 11.02.89 ☆. Konvoluttene ble solgt enkeltvis og i sett.
- 1990: Messemedalje: Kopi av 50 øre 1945 sink. Messens logo på reversen. Souvenirkonvolutt: Sett med fire konvolutter med merkene fra miniarket “Vinterolympiade 1994 I” stemplet med messens motivdatostempel: Mynter og Frimerker i Stavanger 10.02.90. Konvoluttene ble solgt enkeltvis og i sett.
- 1991: Messemedalje: Kopi av London 50 øre 1942 nikkelmessing. Messens logo på reversen. Souvenirkonvolutt: Sett med to konvolutter med merkene fra miniarket “Frimerket 150 år” datostemplet Stavanger 09.02.91 E5. Konvoluttene ble solgt enkeltvis og i sett.
- 1992: Messemedalje: Kopi av 50 øre med og uten hull 1920 kobbernikkel. Messens logo på reversen. Souvenirkonvolutt: Sett med fire konvolutter med merkene fra miniarket “Vinterolympiade 1994 III” datostemplet Stavanger 08.02.92 E5. Konvoluttene ble solgt enkeltvis og i sett.

Det største løftet til forlaget mitt var utgivelsen av bøkene om og av Olav Valen-Sendstad (1904–1963) i årene 1997–2000. Bøkene ble laget i samarbeid med sokneprest Ole Bjørn Høiesen (1926–2001) og professor dr.theol. Aksel Valen-Sendstad (1932–2011). Aksel Valen-Sendstad var også ukreditert fagkonsulent i forbindelse med den posthume utgivelsen i 2006 av *Ordet, korsveien – og hvorfor* av min mor, Wendla E.J. Eikenes.

I perioden 1988–1998 ble noteheftene til Jan Leo Knutsen (1937–2022) utgitt på forlaget mitt. Han kalligraferte også notene til boken *Con sordino* (1991) og gjorde en uvurderlig innsats i forbindelse med besifringen av notene til librettoen *Kismeth* (1997).

Seniortilværelsen

min begynte jeg å forberede i 2010. Det året la jeg ned *E.A.C. Eikenes forlag*. I slutten av august 2011 kontaktet Fredrik Moss-Iversen (1926–2021) meg og ville ha meg som sin pianolærer. Jeg sa ja og var pianolæreren hans de neste ti årene. Han likte å omtale seg selv som “byens eldste pianoelev”. Samtidig var han min siste og eneste pianoelev.

Jeg pensjonerte meg fra lærerjobben i 2014. Som pensjonist har jeg skrevet og utgitt to bøker: *Filmavisen fra uke til uke 1930–1964* og *Stumfilmkinoene i Stavanger 1896–1932* før nå denne boken. Huset jeg har bodd i siden 1953, Sandeidgaten 12, Stavanger, er 110 år gammelt nå i 2024 og har sin egen historie. Deler av den har fått plass her.

Kilder:

- Bokhylla (Nettside)
Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon. Utgitt 1987–2007
Norsk skoleblad nr. 30, 1991
Eikenes, Eivind A.C.: privatarkiv og personlige minner
Eikenes, Eivind A.C.: Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium 1945–1971. Utgitt: 1986
Eikenes, Eivind A.C.: Filmavisen fra uke til uke 1930–1964. Utgitt 2017
Eikenes, Eivind A.C.: Stumfilmkinoene i Stavanger 1896–1932. Kildene forteller. Utgitt: 2019
Familien Eikenes arkiv
Hvem er hvem i norsk kulturliv? Utgitt: 1987
in70mm.com (Nettside): Kinopalæet
KBR: The Royal Library of Belgium, Brüssel, Belgia (Nettside)
Library of Congress, Washington, D.C., USA (Nettside)
Lærerutdanningsrådet: Lærerskolen. En god utdanning for en viktig oppgave. 1966 (Skoleplan)
Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):
Haugesunds Avis (H-Avis) – Rogalands Avis (RA) – Stavanger Aftenblad (SA) – Stavangeren
Stavanger byarkiv: Stavangerbilder
Store norske leksikon (Nettside)
Storhaug skole 90 år 1902–1992
Søyland, Walther: Stavanger Kinematografer 50 år 1920–1970. Utgitt 1970
Wikipedia
Yale University Library, New Haven, Connecticut, USA (Nettside)

Et avskjedskåseri

Torsdag 19. juni 2014 klokka 14:45 holdt jeg dette avskjedskåseriet på lærerværelset på Våland skole. Tallene ble lest med den gamle tellemåten, og jeg titulerer meg selv som klasseforstander. Kåseriet er gjengitt uendret, men har fått noen fotnoter, en merknad og et kilderegister.

Alt var ikke bedre før. Men:

Et farvel etter 44 år i skolen

Jeg er allmennlærer av den gode, gamle sorten og mann. Dermed er jeg en del av en utdøende gruppe i skolen. Totalt har jeg undervist under flere læreplaner enn de fleste og opplevd endringene siden 1970, endringer som har ført til at kunnskaps- og dermed ferdighetskravene gradvis er blitt vannet ut i skolen.

Ivar Aasen¹ har sagt det så bra:

*Til Lags aat alle kann ingen gjera;
det er no gamalt og vil so vera.
Eg tykkjer stødt, at det høver best
aa hjelpa den, som det trenger mest.*

*Og kor du bryggjar og kor du bakar,
d'er alltid ein, som det ikkje smakar;
og naar den eine daa gjerer Rop,
so ropar sidan den heile Hop.*

*D'er mange nog, som vil Domar vera
og læ aat alt, som dei andre gjera.
Og Lyte finna dei rundt i Kring,
og sjølve gjera dei ingen Ting.*

En augustdag for 44 år siden vandret jeg for første gang inn i en skolegård som lærer og vordende klasseforstander. En gutt som satt i en trapp, kastet ett blick på meg og sa: “Hei, lærar!”

Den gang var rektor *primus inter pares*, fag var fag og skoledagen rolig og forutsigbar. Lærebøkene var godkjent av departementet, og gjennomført lærebok var det samme som gjennomført årsplan. Takket være disse bøkene kunne lærerne konsentrere seg helt og fullt om elevene og deres læring. Du kunne fritt legge til emner, stokke rekkefølgen og velge metoder. Timeplanen hadde ledelsen laget, og friminuttene var tid for gode samtaler av et hvert slag på lærerværelset. Kort sagt: *Vi hadde tid og overskudd.*

Faglærerne brant for sine fag, men etterhvert som det ble viktigere å komme med opplegg på tvers av fagene, forsvant disse lærerne til fordel for lærere som hadde tatt pedagogisk videreutdanning istedenfor faglig videreutdanning. Pedagogiske tilbud trakk flere søkere og ga mer prestisje, og til slutt forsvant den faglige videreutdanningen. Aanund Tveitå² beskrev denne utviklingen i en artikkel med tittelen: *Pedagoger har systematisk svekket lærernes kompetanse.*

Uforutsigbarhet og uro er direkte negativt for læring og spesielt er det negativt for elever som ikke takler slike situasjoner. I 1987 tillot jeg meg å spørre: “Hva var galt med måten vi gjorde det på før?” Svaret var: “Ingenting var galt, men nå skal vi gjøre det på denne måten.” Med andre ord: *Skit i elevene. Leve pedagogikken!* Harald Narvesen³ beskrev utviklingen i en artikkel med tittelen: *Alle skyter på pianisten: Hvem ødela pianoet?*

¹ Ivar Andreas Aasen (1813–1896) [Symra, 7, utgaava, utgitt 1922 (Etterstev, side 71-72)]

² Aanund Tveitå (1937–) [Etternavnet er skrevet Tveito i Utdanning nr. 5 i 2005, side 59]

³ Harald Narvesen (1951–2017) [Utdanning nr. 2 i 2010, side 44]

Uttrykket *Ting Tar Tid*, er elegant glemt, og tiden vi har, blir ytterligere spist opp av tidstyvene våre. Databruk i timene, den kulturelle skolesekken og idrettsaktiviteter har alt for ofte en tidsbruk som også går ut over timene til andre fag. Tanken ser ut til å være: *Skit i fagene, leve aktivitetene*.

Tverrfaglig arbeid, prosjektarbeid og ansvar for egen læring gir alt sammen lite faglig utbytte sett i forhold til tidsbruken. Ansvar for egen læring er for øvrig ansvar for egen luring for dem som mangler karakterstyrke og selvdisiplin, og dem er det alt for mange av. Sa noen ineffektivitet?

Med tidstyvene forsvant forutsigbarheten og roen i skolen. I tillegg kom den radikale integreringen hvor i for mange tilfeller både skoler, lærere, elever og klasser taper. Dessverre ser det ut til at ingen er voksne nok til å ta grep før situasjonen har gått alt for langt, og knapt nok da. Integreringen *skal* nemlig gjennomføres koste hva det koste vil. Har forsvarerne av ordningen selv opplevd på kroppen det de snakker så varmt om? Tanken ser ut til å være: *Skit i elevene og lærerne, leve den radikale integreringen*.

Har dere forresten tenkt på hvor vanskelig det er for en elev å bli kvitt en IOP eller SNO?⁴ Systemet tviholder på disse elevene. Jeg minnes don Quijote.

Den 10-årige skolen vi har i dag, er paradoksalt nok en komprimert 9-årig skole. Antall skoledager i den 9-årige skolen anno 1970 tilsvarer nemlig 10,8 av dagens skoleår.⁵ Tidsklemmen vi har i dag, startet på 1970-tallet med lørdagsfri. Siden har den bare blitt verre.

I 1997 spurte jeg: "Hvorfor kan de ikke lage planene ferdig i Oslo?" Svaret var at vi måtte ha et *eierforhold* til læreplanen. *Eierforhold?* Jommen sa jeg smør! I praksis førte eierforholdet til at lærerne fikk mer kontorarbeid og mindre tid til elever og kolleger. Eierforhold betød nemlig at vi skulle lage planer og rapporter av alle slag og legge dem fram slik at storebror kunne kontrollere dem. Hvorfor skal *storebror* kontrollere det *vi* har et *eierforhold* til? Da kan jo storebror heller være arkitekt og gjøre alt dette arbeidet selv. Jeg er snekker, ikke arkitekt. Harald Narvesen uttrykte det enkelt i artikkelen sin: *Alt var ikke bedre før ... Men: Vi eide tillit*.

Jeg var forøvrig i januar 2002 sannsynligvis den første i Stavanger som la ut ukeplaner på internett. Det var gøy fordi det var frivillig, og jeg ble vist tillit fra rektor og skoleledelsen sentralt.

Er Kunnskapsløftet et løfte, et løft eller en utopi? Det er nok mange som lurer på det. Jeg lar tanken henge i luften og ber dere *ikke* om å summe med sidemannen om dette. Slik tøvete summing gjør dere nok av når dere er på kurs hvor kursholderen skal tvære ut tiden.

Vi disiplineres og kontrolleres gjennom at alt skal være tallfestet og målbart med dokumentasjonskrav og tilhørende skolebyråkrati, vennlig hilsen New Public Management. En følge av dette er at rektor og skolens ledelse nå er skolebyråkratiets forlengede arm inn i skolen, og en må gå på rektorskolen for å bli rektor og avdelingsleder.

I de senere årene har vi fått skolevandring. Rektor har alltid hatt rett til å overvære undervisningen. Skolevandring er imidlertid en byråkratisert utgave av denne retten, og poenget med den er undervisningskontroll. Alt for mange undervisningskontrollører har ikke hatt noen egenpraksis av betydning under Kunnskapsløftet.⁶ De er teoretikere. En slik pålagt visitt er for øvrig ikke i nærheten av å ha noe med nærhet å gjøre.

Skolen har lenge ligget på en prokrustesseng. Den skal ta imot og tilpasse seg alt som kommer utenfra, uansett og når som helst. Ingen spør om det passer inn i de kontrollerte planene. Skrivebordspedagogene kommer hele tiden med idéer som skal implementeres i skolehverdagen, og for lærerne som skal sette dem ut i livet, blir det som med hesten som hadde en eier som sa: "Drar du den, så drar du den også." Det er *grenser* for hvor mye hesten klarer å dra før alt går *ad undas*.

⁴ IOP = Individuell opplæringsplan. SNO = Særskilt norskopplæring.

⁵ I 1970 var skoleåret 228 dager, mens det i 2014 var 190 dager.

I 1970 ble timetallet oppgitt i timer à 45-minutter, mens det i 2014 ble oppgitt i timer à 60-minutter.

I 2014 hadde den tiårige skolen mer undervisningstid enn den niårige i 1970. Økningen var 332 timer à 60 minutter.

Apropos timetall: På Stavanger Katedralskole var i 1961 timetallet per uke 36 undervisningstimer à 45 minutter for både realskolen og gymnaset fordelt på 6 timer daglig, 6 dager i uken. I undervisningstid tilsvarer det i dag 27 undervisningstimer à 60 minutter per uke for både 8.–10. klasse i grunnskolen og 1.–3. trinn på videregående.

⁶ Kunnskapsløftet: Reformprogram for grunnskolen igangsatt i 2006.

Vi har fått høre *in absurdum* at det ikke vil bli aktuelt med de 7,5 timers dagene som KS vil ha, fordi skolene ikke er bygget for det. Jeg kan allikevel ikke la være å tenke på slageren fra 1962: “Æille så ner som a Ingebjørg, for hu hadde hørt det før”.⁷

Vel, jeg innser at jeg er sur, foreldet og utgått på dato. Jeg begynte på lærerskolen den gang det var nesten like vanskelig å komme inn der som å komme inn på et legestudium. Siden har lærerene gått fra å være landets elite til å bli lønnstapere og sutrekopper. Årsaken er blant annet valgene fagforeningen vår har gjort. Med dagens overflod av adjunkter, lektorer og mastergrader får vi håpe at situasjonen bedrer seg, men overflod gir lett inflasjon, og inflasjon betyr synkende verdi.

Jeg har i årevis hatt sitater på ukeplanene mine. Her har jeg et par til dere:

*Vi, de villige, ledet av de uvitende, gjør det umulige for de utakknemlige. Vi har så lenge gjort så meget med så lite at vi nå er i stand til å få til hva som helst med ingenting.*⁸

*Praeterea censeo Carthaginem esse delendam.*⁹

Nå vandrer denne klasseforstanderen ut av skolehistorien etter 44 år med krittstøv og alt annet skolehverdagen kan by på. Konklusjonen min etter et langt liv i skolen, er: *Alt var ikke bedre før. Men: Vi eide tillit og hadde forutsigbarhet og ro i skolehverdagen.* Skulle det til høsten begynne å rykke i læreren i meg, så skal jeg sette meg rolig ned i et hjørne til anfaller går over og minnes arbeidstiden KS vil ha, og hva jeg har opplevd i alle årene jeg har vært i skolen.

Til slutt vil jeg rette en varm takk til dere for alle de gode samtaler jeg har hatt med dere, og for at flere av dere også har gitt uttrykk for svært gjerne å ville ha meg som kollega i årene som kommer. Det har varmet meg å oppleve en slik tillit, og det har vært en fornøyelse å samarbeide med så fantastiske kolleger som dere er.

Evaluering av dette kåseriet er unødvendig. Takk for meg!

⁷ Slageren handler ikke om skolen, men sitatet passer her.

⁸ Konstantin Josef Jireček 1854–1918

⁹ Marcus Porcius Cato den eldre 234fvt–149fvt

Merknad: *Evalueringen av kåseriet kom i form av spontan, langvarig, stående applaus. Etterpå fikk jeg vite at det aldri hadde skjedd før på Våland skole at noen hadde fått stående applaus ved en slik anledning.*

Kilder:

Bokhylla (Nettside)

Aasen, Ivar: *Symra*, 7, utgaava, utgitt 1922 (Etterstev, side 71-72)

Norske skolefolk, utgitt 1934 og 1952

Goodreads (Nettside)

Læreplan for forsøk med 9-årig skole, 3. opplag, utgitt 1966

Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Midlertidig utgave juni 2006

Narvesen, Harald: Alle skyter på pianisten: Hvem ødela pianoet? Utdanning nr. 2 i 2010, side 44

Ordinær fag- og timefordeling for elever på 1.–10. trinn skoleåret 2013–2014

Nasjonalbiblioteket (Nettside)

Setesdølen

Obed Begravelsesbyrå

Skoleruten til Stavanger kommune 1971–1972

Stavanger Katedralskole. Til elever og foreldre. Utgitt 1956 av Kongsgård Skoles venner.

Store Norske Leksikon (Nettside)

Tveitå, Aanund: Pedagoger har systematisk svekket lærernes kompetanse. Utdanning nr. 5 i 2005, side 59

Wikipedia (Nettside)

Æille så ner som a Ingebjørg: Skrevet av: Alf Prøysen, Bjarne Amdahl. Sunget av: Nora Brockstedt. Utgitt i 1962 på: Karusell – KM-29, 45RPM, Single

Edvins brevvenn

Joseph Rich (1908–?)

Edvin Eikenes, ble kjent med Joseph Rich under studieårene i New York. Etter at min far reiste tilbake til Norge, fortsatte de å være brevvener. Deler av denne korrespondansen eksisterer fortsatt i Edvins etterlatte arkiv. På grunn av den langvarige kontakten mellom dem, var det naturlig å ta med en kort omtale av Joseph Rich her.

Joseph ble født i New York 7. juni 1908 (*Ref.: New York City Municipal Archives. Records.nyc.gov og 1950 Census*). Han møtte Edvin på *Conservatory of Musical Art*. De optrådte på samme konservatoriekonsert i 1930. Et brev fra Joseph sendt 18. juli 1933 viser at Edvin hadde en høy stjerne hos familien Rich, så høy at de hadde et bilde av Edvin hengende på en prominent plass i leiligheten.

I 1933 var Josephs adresse 1074 Walton Avenue (nå 1075 Grand Concourse) (*Ref.: Brev sendt 18. juli 1933*). Bygningen stod ferdig i 1928. Joseph hadde i 1937 flyttet til 400 Grand Concourse. Siden flyttet han til 185 McClellan street. Der var han under folketellingen i 1950 og han ble boende der til kontakten forsvant. Alle adressene er i Bronx, New York. Den første er i det området som kalles *Grand Concourse Historic District*. Joseph hadde også et feriehus i Boca Raton i Florida.

På 1930-tallet sa Joseph etterhvert fra seg pianoelevne sine på *Conservatory of Musical Art* og begynte i stedet å undervise i den offentlige grunnskolen (public school) (*Ref.: Brev datert 6. juni 1937*). Direktøren for konservatoriet, Blanche van Valkenburgh, døde av en form for anemi 31. desember 1947. Hun ble 75 år gammel (*Ref.: Brev datert 15. mars 1948*).

I 1950 var Joseph grunnskolelærer (Teacher, City Elementary) (*Ref.: 1950 Census*). Han hadde to søstre, Sara og Rose (*Ref.: Telegram til min far på D/S Bergensfjord 5. august 1933*). Rose giftet seg og flyttet til Sør-England. Hun var i hotellbransjen (*Ref.: Opplysninger fra min far*).

Joseph Rich likte å reise. Somrene 1947 og 1969 var han på besøk i Stavanger sammen med søsteren Sara. Hun var ti år eldre enn Joseph (*Ref.: 1950 Census*). Jeg møtte dem da de besøkte Stavanger i juni 1969. De likte å reise. I 1969 hadde de blant annet vært i København og skulle videre til London.

Joseph og Edvin var brevvener helt til kontakten opphørte brått og uventet på 1970-tallet. Brev kom i retur både fra New York og Boca Raton uten noen forklaring på hva som hadde skjedd.

De bevarte brevene og minnene er det som er igjen etter det lange vennskapet over Atlanterhavet mellom min far og Joseph, Sara og Rose Rich.

Kilder:

1929-skoleplanen til Conservatory of Musical Art i New York

1950 Census – Official 1950 Census Website (Nettside)

Arkivet til familien Eikenes

Google Street View, New York (Nettside)

Grand Concourse Historic District Designation Report, October 25, 2011, NYC Landmarks Preservation Commission

New York City Municipal Archives. Records.nyc.gov (Nettside)

Samtale med Joseph og Sara Rich sommeren 1969

The Musical Courier 1930-07-26, side 15

Joseph Rich på 1960-tallet. Ukjent fotograf i New York. Fra arkivet til familien Eikenes.

Etterord

Under arbeidet med artikkelen om, Edvin Eikenes, og hans Stavanger Musikkonservatorium ble det funnet to kilder som ikke kunne brukes, men som heller ikke kunne overses. Derfor er de tatt med på denne og neste side sammen med denne forfatterens anmerkninger til dem.

Stavanger Aftenblad

hadde 29. januar 1992 en reportasje på side 14 hvor Hjørdis Smedvig blant annet skrev:

“8. februar 1940 hadde Rhythmicans, et jazzorkester sammensatt av byens to ivrigste jazzgrupper, urpremiere i Stavanger Teater. Anmeldelsene viser at man stilte seg nokså skeptisk til den nye musikk. Basunstøt, grytelokkdrønn, redselshvin og dulte-lutt-dudd-du: Det var den karakteristikk jazzen fikk,¹ og anmelderen i Stavanger Aftenblad, Edvin Eikenes,² går enda lenger:

‘Hvis ikke disse rytmekomponistene hadde manglet litt på det vi kaller ordentlig musikalsk dannelse og åndelig ryggrad, og deres eksekutører verden rundt ikke hadde vært delaktige i denne spekulasjon i godtfolks uforstand, men hatt større ærgjerrighet med musikken sin, så ville vi ha vært spart for mye’, skrev Eikenes.³ Men da Rytmikaneerne, som fornorsket sitt engelske navn etter påbud fra gestapo, holdt ny konsert i teatret to år etterpå i 1942, var meldingen en ganske annen: ‘Stormsuksess i teatret’ var tittelen på anmeldelsen⁴ – jazzen hadde fått aksept. Nå svingte det, og det i en tid da man kanskje hadde ekstra behov for fellesskap og opplevelser – for glad musikk!’”

Deler av sitatet ovenfor har etter publiseringen i *Stavanger Aftenblad* blitt brukt fire steder:

Vårt Land: 5. februar 1992, side 23,

Engwall Pahr-Iversen: Stavanger signert torgrim (Utgitt 2012), side 23,

Rogalands Avis: 2. februar 2013, side 25, og

Rogalands Avis: 18. april 2016, side 12.

¹ Karakteristikken ble gitt av signaturen brg. i spalten Drøset på side 4 i *Stavanger Aftenblad*, 06.02.1940. Signaturen brg. var sannsynligvis Vilhelm Bergsagel (1897–1943). (Ref.: E-post fra *Stavanger Aftenblad* 22.09.2021)

² Edvin Eikenes var aldri anmelder i *Stavanger Aftenblad*.

³ Edvin Eikenes skrev dette på side 2 i avisen *Rogaland*, 04.01.1943.

⁴ Anmeldelsen det henvises til, var signert G. E. og stod på side 2 i *Stavanger Aftenblad*, 09.02.1940. G. E. var Gustav Eriksen (1883–1950). (Ref.: *Stavanger Avis* 04.01.1944)

Edvin Eikenes

anmeldte to konserter Rytmikaneerne holdt. Anmeldelsene stod i avisen *Rogaland* henholdsvis 14/9-1942 og 4/1-1943. Begge anmeldelsene er i utklippboken hans. Edvin valgte den gang sine ord med omhu.

Overskriften på anmeldelsen hans 14. september 1942, var: “Rytmikaneernes konsert. Ble en morsom og interessant opplevelse.”

Han avsluttet anmeldelsen 4. januar 1943 med: “Rytmikaneernes ytelser målt med vår hjemlige målestokk er all anerkjennelse verd; deres ferdigheter er sikkert bedre musikk verdig.

Til publikum vil jeg si: gå og hør og gjør selv opp deres mening, no har undertegnede fått nok og går sannsynligvis aldri mer og hører den slags.”

Norges Musikkhistorie

som ble utgitt i fem bind i perioden 1997–2001, forteller dette om Stavanger Musikkonservatorium:

- 1) “Bergen og Stavanger fikk sine konservatorier i 1905, mens Trondhjems Musikskole ble etablert i 1911” (*Norges Musikkhistorie Bd. 3 Romantikk og gullalder 1870–1910, side 262*)
- 2) “Rundt i mange byer ble det startet ‘musikkonservatorier’, som i det vesentligste var musikkskoler hvor hovedvekten var lagt på instrumentene fiolin og piano og på sang. Vi kjenner til konservatorier som ble opprettet i Bergen, Stavanger, Kristiansand, Haugesund og Trondheim, og noen av disse er senere blitt grunnlaget for de konservatoriene som ble utbygd i 1970-årene.” (*Norges Musikkhistorie Bd. 4 Inn i mediealderen 1914–1950, side 150*)
- 3) “og Stavanger Musikkonservatorium i 1943.” (*Norges Musikkhistorie Bd 5 Modernisme og mangfold 1950–2000, side 99, avsnitt 4*)
- 4) “Stavanger Musikkonservatorium startet i privat regi under krigen og fikk egne lokaler i 1953 etter ti års virksomhet.” (*Norges Musikkhistorie Bd 5 Modernisme og mangfold 1950–2000, side 99, avsnitt 5*)

- 1) Teksten er delvis feil. Stavanger fikk sitt første musikkonservatorium i 1918.
- 2) Teksten behøver etter denne forfatterens mening en kommentar: Da de private musikkonservatoriene i Bergen (1905), Stavanger (1945), Haugesund (1925) og Trondheim (1911) ble opprettet, måtte de ha et økonomisk driftsgrunnlag. Elevene disse musikkonservatoriene hadde i fiolin, piano og sang, sikret det. (Se i denne boken side 83, avsnitt 3 nedenfra, og side 88, avsnittet Kongens Fortjenstmedalje.)
Den kommunale Kristiansand musikkskole (1962) førte til etableringen av Agder musikkonservatorium. (*Ref.: Wikipedia*) Musikkonservatoriene i Bergen, Stavanger, Trondheim og Agder gikk fra 1970-årene av etterhvert over til å bli statlig drevne institusjoner.
- 3) Årstallet er feil. Stavanger Musikkonservatorium startet i august 1945.
- 4) Teksten er feil. Stavanger Musikkonservatorium startet i privat regi rett etter krigen i leide lokaler og flyttet i 1953, etter åtte års virksomhet, inn i andre, fortsatt leide, lokaler. Det fikk egne lokaler høsten 1956.

Stavanger Musikkonservatorium

av 1945 ga studentene sine et studietilbud som var så fleksibelt at det var lett for dem å kombinere jobb og studier. Delfagene i studiene kunne fordeles over flere år. Dermed ble det etter måten lett å finansiere studiet. Studentene betalte kun for de fagene de tok. I noen tilfeller fikk studentene stipend. Min fars store kontaktflate gjorde også at han kunne sette elevene sine i forbindelse med andre musikere som de kunne studere videre hos.

Siden mange av fagene var felles for de studieretningene som ble tilbudt på konservatoriet, kunne studentene komme tilbake og ta en eksamen i en annen studieretning ved å kombinere resultatene i allerede tatte fag med eksamen de nødvendige tilleggsfagene. Ønsket en student å forbedre et eksamensresultat, kunne vedkommende gjøre det så mange ganger som ønskelig mot å betale eksamensgebyret. Det var også mulig å fortsette studiet i faget så lenge som ønskelig mot å betale kontingenten. “Normert studietid” og “fraværsgrense” var ukjente begreper. Alle studentene måtte uansett gå opp til eksamen i fagene de studerte, hvis de ville ha karakter i dem.

Credoet til foreldrene mine var: “Vil du lære noe, skal du ikke hindres i det.”

Coda

Stavanger Musikkonservatorium ble opprettet 1918 av Sturla Dahlback (1884–1965). Driften stanset i 1926. I april 1928 ble driften gjenopptatt av Anton Meyer (1880–1962). Han drev det til mars 1935 da han reiste fra byen.

I mai 1945 startet Edvin Eikenes (1907–1981) sitt *Stavanger Musikkonservatorium*. Det var da ikke noe annet igjen enn minner og en håndfull dokumenter fra *Stavanger Musikkonservatorium* av 1918. Edvin Eikenes bygget opp sitt *Stavanger Musikkonservatorium* fra bunnen av og drev det til juni 1971 da det ble omorganisert til offentlig drift og fikk navnet *Rogaland Musikkonservatorium*.

Adressen til *Stavanger Musikkonservatorium* var i 1971 så innarbeidet at det tok lang tid etter omorganiseringen før den forsvant fra internasjonale adresseregistre. Så sent som i 1990 kom det brev adressert til Stavanger Musikkonservatorium, Sandeidgaten 12, Stavanger. En mulig kilde til adressen var *International Who's Who in Music and Musician's Directory, 9th edition, Cambridge 1980*.

Dødsfall

i slekten min i min levetid

18. november 1949 døde Sylvia Krag. Hun var datter av min morfars halvbror, Jacob Hesberg Krag.
11. november 1954 døde min mors halvbror, Victor Johnsen / Johnsson.
22. februar 1955 døde min farfar, Jens Andreas Jenssen.
17. oktober 1956 døde min fars tante, Anna Johanne Aagesen, født Jenssen-Egenes. Hun var gift med Axel Marcellius Aagesen
9. desember 1958 døde Gudrun Emilie Jensen, født Gundersen. Hun var gift med min onkel, Sverre Egenes Jensen.
4. juni 1959 døde Axel Marcellius Aagesen. Han var gift med min fars tante, Anna Johanne Jenssen-Egenes.
23. april 1960 døde min mors halvsøster, Dorrit Elthorp, født Johnsen / Johnsson. Hun var gift med Alvar Elthorp.
2. april 1964 døde Ulrikke Augusta Krag. Hun var datter av min morfars halvbror, Jacob Hesberg Krag.
8. januar 1968 døde mitt søskenbarn, Kari Irene Lilleland, født Egenes Jensen. Hun var gift med Jostein Randulf Lilleland
9. juni 1968 døde Frida Johannessen, født Krag. Hun var datter av av min morfars halvbror, Søren Gustav Krag.
29. august 1968 døde Alvar Elthorp. Han var gift med min mors halvsøster, Dorrit Johnsen / Johnsson.
18. juli 1972 døde Jostein Randulf Lilleland. Han var gift med mitt søskenbarn, Kari Irene Egenes Jensen
11. mars 1974 døde min tante, Eli Andreassen, født Jensen. Hun var gift med Alf Kristoffer Andreassen.
7. april 1978 døde Hakon Magnus Johannessen. Han var gift med Frida Krag, datter av av min morfars halvbror, Søren Gustav Krag.
2. februar 1981 døde min far, Edvin Andreas Eikenes.
5. oktober 1981 døde min mormor, Betty (Bertha Carina) Johnsson, født Johnsen.
3. februar 1986 døde Alf Kristoffer Andreassen. Han var gift med min tante, Eli Jensen.
28. desember 1988 døde Annie Schmidt. Hun var gift med min onkel, Yngvar John Jenssen.
8. august 1990 døde min onkel, Yngvar John Jenssen. Han var gift med Annie Schmidt.
22. februar 1993 døde min onkel, Sverre Egenes Jensen. Han var gift med Gudrun Emilie Gundersen.
25. mai 1995 døde Hjalmar Takle. Han var gift med min tante, Turid Jensen.
4. september 1998 døde mitt søskenbarn, Sverre Gunvald Egenes Jensen.
20. april 2000 døde min tante, Turid Takle, født Jensen. Hun var gift med Hjalmar Takle.
22. juli 2005 døde min mor, Wendla Elmers Eikenes, født Johnsson.
22. desember 2007 døde min tante, Elna Elmers (Lillemor) Pehnert, født Johnsson. Hun var gift med Rolf Pehnert.
13. mars 2015 døde Birger Nyborg. Han var gift med mitt søskenbarn, Laila Egenes Jensen
21. juli 2015 døde mitt søskenbarn, Else Marie Selbach, født Egenes Jensen. Hun var gift med Odd Egil Selbach
10. oktober 2018 døde Odd Egil Selbach. Han var gift med mitt søskenbarn, Else Marie Egenes Jensen.

Kilder:

Arkivverket
 Digitalarkivet:
 Nye døde (1951–2014)
 drk-altenburg.de
 Familien Eikenes arkiv
 Fyriskällan, Uppsala, Sverige
 Nasjonalbibliotekets avisarkiv (Nettside):
 Morgenbladet (29.11.1949) – Rogalands Avis (RA)
 Sandnesposten (18.10.2015) – Stavanger Aftenblad (16.10.2018)
 obed.vareminnesider.no (Nettside)
 Riksarkivets Kundtjänst, Sverige
 uddevallabloggen.se (Nettside)

Bibliografi

Utgivelser med ISBN:

- Eikenes, Eivind A.C.: Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium 1945–1971. Utgitt: 1986.
ISBN 82-991413-0-3. Opplag: 1500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Eikenes, Eivind A.C.: Katalog 1990. Utgitt: 1990.
ISBN 82-991413-1-1. Opplag: 500. Limt. [*Er i Nasjonalbibliotekets småtrykksamling i Oslo*]
- Eikenes, Eivind A.C.: Supplement til Minneboken om Stavanger Musikkonservatorium 1945–1971. Utgitt: 1990.
ISBN 82-991413-3-8. Opplag: 500. Stiftet.
- Elm, Johny: Con sordino. Utgitt: 1991.
ISBN 82-991413-4-6. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Eikenes, Wendla E.J.: Tenkningen, tiden og verdensbilledet. Utgitt: 1992.
ISBN 82-991413-5-4. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Eikenes, Eivind A.C.: Edvard Grieg fra dag til dag. Utgitt: 1993.
ISBN 82-991413-6-2. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Huys, Bernard og Eikenes, Eivind A.C.: Arthur de Greef – en venn av Edvard Grieg. Utgitt: 1994.
ISBN 82-991413-7-0. Opplag: 300 (Redusert opplag). Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Reznicek, Ladislav: Sjøormens vei. Utgitt: 1995.
ISBN 82-991413-8-9. Opplag: 1000. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Eikenes, Wendla E.J.: De tre lys på Golgata. Utgitt: 1995.
ISBN 82-991413-9-7. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Eikenes, Wendla E.J. og Johny Elm: Kismeth. Utgitt: 1997.
ISBN 82-994171-0-4. [ISBN-13: 978-82-994171-0-5] Opplag: 500. Lettheftet. Mykbind.
- Høiesen, Ole Bjørn: Olav Valen-Sendstad 1904–1963. Utgitt: 1997.
ISBN 82-994171-1-2. Opplag: 1000. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker (Hele serien). Utgitt: 1998–2000.
ISBN 82-994171-2-0. Opplag: Se de enkelte delene
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker Bind I. Utgitt: 1998.
ISBN 82-994171-3-9. Opplag: 1000. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker Bind II. Utgitt: 1999.
ISBN 82-994171-4-7. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker Bind III. Utgitt: 1998.
ISBN 82-994171-5-5. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker Bind IV. Utgitt: 1999.
ISBN 82-994171-6-3. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker Bind V. Utgitt: 2000.
ISBN 82-994171-7-1. Opplag: 500. Maskininnbundet. Stivbind med smussomslag.
- Høiesen, Ole Bjørn (Red.): Olav Valen-Sendstad – Samlede verker Festskrift. Utgitt: 2000.
ISBN 82-994171-9-8. Opplag: 500. Stiftet
- Frost, Knud Erik: Avkryssingsliste norske mynter 1809–2001. Utgitt: 2002.
ISBN 82-92377-01-8. Opplag: 500. Stiftet. [*Er i Nasjonalbibliotekets småtrykksamling i Oslo*]
- Valen-Sendstad: Aksel: Guds ord står fast – Aktuelle trosspørsmål. Utgitt: 2004 i 2 opplag.
ISBN 82-92377-02-6. To opplag: 500+500. Lettheftet. Mykbind.
- Eikenes, Eivind A.C.: Bibelhenvisningsregister til Olav Valen-Sendstad – Samlede verker. Utgitt: 2004.
ISBN 82-92377-03-4. Opplag: 500. Stiftet.

- Frost, Knud Erik: Avkryssingsliste norske mynter 1730–2004. Utgitt: 2004
ISBN 82-92377-04-2. Opplag: 500. Stiftet. [*Er i Nasjonalbibliotekets småtrykksamling i Oslo*]
- Eikenes, Wendla E.J.: Ordet, korsveien – og hvorfor. Utgitt posthumt i 2006. [*Forfatteren døde i 2005*].
ISBN 978-82-92377-05-5. Opplag: 500. Stiftet.
- Eikenes, Eivind A.C.: Edvard Grieg fra dag til dag (2. utgave). Utgitt: 2007.
ISBN 978-82-92377-06-2. Opplag: 500. Lettheftet. Mykbind.
- Valen-Sendstad, Aksel: Om døden og det kristne oppstandelseshåp Utgitt: 2007. [*Ny utgave av forfatterens bok Tom grav*].
ISBN 978-82-92377-07-9. Opplag: 500. Lettheftet. Mykbind.
- Valen-Sendstad, Aksel: Gud har åpenbart seg – Aktuelle trosspørsmål. Utgitt: 2009.
ISBN 978-82-92377-08-6. Opplag: 500. Lettheftet. Mykbind.
- Eikenes, Eivind A.C.: Filmavisen fra uke til uke 1930–1964. Utgitt: 2017.
ISBN 978-82-92377-09-3. Opplag: 100. Limfrest. Mykbind. [*Leveres fra 2019 med smussomslag*]
- Eikenes, Eivind A.C.: Stumfilmkinoene i Stavanger 1896–1932. Kildene forteller. Utgitt: 2019.
ISBN 978-82-92377-10-9. Opplag: 100. Limfrest. Mykbind.
- Eikenes, Eivind A.C.: Spor i tiden Vandringer i 200 års familiehistorie. Kildene forteller. Utgitt: 2024.
ISBN 978-82-92377-11-6. Opplag: 100. Limfrest. Mykbind.

Trykte utgivelser med edisjonsnummer:

- Knutsen, Jan: Melodihefte. Utgitt: 1988. Edisjonsnummer: EACE 3111. A4 stiftet. Opplag: 500.
- Knutsen, Jan: Engøyvalsen. Utgitt: 1989. Edisjonsnummer: EACE 4203. A4 stiftet. Opplag: 500.
- Knutsen, Jan: Melodihefte 2. Utgitt: 1990. Edisjonsnummer: EACE 5705. A4 stiftet. Opplag: 500.
- Knutsen, Jan: Melodihefte 3. Utgitt: 1998. Edisjonsnummer: EACE 13802. A4 stiftet. Opplag: 500.
- Merknad:** *Alle disse noteheftene til Jan Knutsen er i Nasjonalbibliotekets samling.*

Trykte ukrediterte produksjoner:

- Katalog i 1988 til messen Mynter og Frimerker i Stavanger. [*Denne forfatteren stod for redigering*]
A5 stiftet. Opplag: 1000.
- Katalog i 1989 til messen Mynter og Frimerker i Stavanger. [*Denne forfatteren stod for redigering og noe av teksten*]
A5 stiftet. Opplag: 1000.
- Programhefte til Sandnes Operakors forestilling av Richard Rogers og Oscar Hammerstein IIs Oklahoma! i 1989.
[*Denne forfatteren stod for research, tekst og redigering*] A5 stiftet. Opplag: 2000.
- Hafsfjord skole. Informasjonshefte for skoleåret 1991/92. (2. årgang) Hafsfjord skoles dataavdeling. Redaksjonen avsluttet
8. oktober 1991. [*Denne forfatteren stod for setting, layout og illustrasjoner*] A5 stiftet. Opplag: 500.

Produksjoner på kopimaskin til privat bruk:

- Gounod, Charles: Utdrag av Faust. Redigert og oversatt av Eivind A.C. Eikenes for Sandnes Operakor 1988.
Edisjonsnummer: EACE 4301. A4 stiftet. Opplag: 67 eksemplarer.
- Hammerstein II, Oscar: Oklahoma! Libretto oversatt av Eivind A.C. Eikenes for Sandnes Operakor 1989.
[*Det ble laget arbeidskopier av oversettelsen i tre omganger i april/mai 1989. Totalopplag: 100 eksemplarer. De var i formatet A4 stiftet og fikk edisjonsnumrene EACE 4404 VI.0, EACE 4404 VI.1 og EACE 4605 VI.1. Arbeidskopiene ble makulert etter bruk.*]
- Knutsen, Jan: Måneskinn over Rissa. Foreløpig utgave 1989.
Edisjonsnummer: 4502. Opplag: 10 eksemplarer (A4). [*Ble i 1990 inkludert i edisjonsnummer 5705 (Se ovenfor)*]
- Hammerstein II, Oscar: Oklahoma! Libretto oversatt av Eivind A.C. Eikenes for Sandnes Operakor 1989.
Arkivversjon 1995 (Sikkerhetskopi på papir av originalfilen).
Edisjonsnummer: EACE 4404 VI.2. A5 stiftet. Orange, laminert omslag. Opplag: 2 arkiveksemplarer.

Media med edisjonsnummer:

- Musikkassett:** Langfredagsandakt. Olav Valen-Sendstad 1904–1963. Mono. Utgitt: 1998.
Opptak fra Norea Radio 1957. Spilletid: 13 min. 24 sek.
Objekt-ID hos Nasjonalbiblioteket: 71478140400002201.
Edisjonsnummer: EaCe 101. Opplag: 500.

Dobbel-CD: Historiske radioopptak fra NRK og Norea Radio. Olav Valen-Sendstad. Mono. Utgitt: 2000. Opptakene stammer fra NRK og Norea Radio i perioden 1951–1959. Spilletid: 1 t. 55 min. 52 sek. Objekt-ID hos Nasjonalbiblioteket: 71501530170002201. Edisjonsnummer: EaCe 102-3. Opplag: 500.

Media:

Spolebånd: Diverse konsertopptak for Stavanger Musikkonservatorium og Edvin Eikenes i perioden 1964–1976. Det siste opptaket var av konserten ved overrekkelsen av Kongens Fortjenstmedalje i 1976.

Nærradio: *Stavanger Smalfilmklubb. Smalfilming som hobby.* Ukentlig program på *Siddis Radio* fra 14. juli 1982 til 31. desember 1982. Det første programmet ble sendt i reprise ukentlig fra og med 21. juli til og med 18. august 1982. Alle 18 programmene var innspilt på spolebånd i mono. I november ble sendedagen endret fra onsdag til fredag. Programmene varte snaut 15 minutter. (Ref.: *Programoversiktene og denne forfatterens arkiv*) Programleder, intervjuer, tekniker, lydmiikser og redigerer: Eivind Eikenes. Idéer og skuespiller: Per A. Andersen. Produsert på location og i studio 6 i Sandeidgaten 12. Musikkarkiv: Arne Skalle og Eivind Eikenes.

KabelTV: *Stavanger Smalfilmklubbs kortfilmprogram.* Sendt på *TV Tjensvoll* 28. april 1983. Programmet bestod av disse fire innslagene laget på 8mm lydfilm, 18bps, av medlemmer i Stavanger Smalfilmklubb:

- 1) Et klipp fra filmen *Levende park- og idrettsmiljø* laget av Stavanger Smalfilmklubb i 1980. (Klippet er lydsatt og kommentert av Eivind A.C. Eikenes for kortfilmprogrammet og inneholder sekvensene *Aktivitetsdag i Sørmarka*, filmet av Eivind A.C. Eikenes, og *Turstien rundt Stokkavatnet*, filmet av Trond Sigvaldsen) – 2) *Randi baker julekaker* av Audun Todnem – 3) *Skituren* av Ingolf Lende – 4) *Det svinger i byen* (1981) av Jan Rønneberg – Til sist kom egenreklame produsert av programredaksjonen.

Filmene ble annonsert av programlederen. Annonseringen før egenreklamen var ettersynkronisert. Alt var innspilt på 8mm-lydfilm, 18bps med mono lyd, og samlet på én filmrull før det ble overført til video på en KCA-60 kassett. Programmet varte 15 min. 9 sek. (Det var colourbars før programstart og svartsladd før og etter selve programmet). (Ref.: *Programoversikten og denne forfatterens arkiv*) Originalfilmene ble etterpå returnert til eierne.

Programredaksjon: Per A. Andersen, John Steinar Aske, Eivind A.C. Eikenes, Gunnar W. Gundersen og Arne Skalle. Programleder: Eivind Eikenes. – Kameramann og studiotekniker: Per A. Andersen. – Skuespillere: Arne Skalle og Per A. Andersen. – Kameraassistent: Eivind A.C. Eikenes – Innspillingssteder: Laurits Bergendahlsgate 13 og Østervåg. – Redigering: Per A. Andersen og Eivind A.C. Eikenes. – Overføring til video: Ellingsens Foto- og A.V.-studio, Åsen, Stavanger.

Podcast: Eikenes, Eivind A.C.: *Edvin Eikenes og hans Stavanger Musikkonservatorium.* Live-opptak 18. november 2020 i Lille konsertsal, Bjergsted, sammen med Per Dahl. Fakultet for utøvende kunst (UiS). Spilletid: 41 minutter. [NB! Det ble etter denne podcasten gjort nye funn om Edvin Eikenes og hans Stavanger Musikkonservatorium.]

PowerPoint: Eikenes, Eivind A.C.: *Fra volontør til klaverpedagog. Edvin Eikenes og hans Stavanger Musikkonservatorium.* Vist på Spor:5, Stavanger, 2. oktober 2023. [NB! Det ble etter denne PowerPoint-presentasjonen gjort nye funn om Edvin Eikenes og hans Stavanger Musikkonservatorium.]

Nettside: www.eace.no [E.A.C. Eikenes forlag] (fra 15.01.2001 – til 31.12.2010) og [Privat] (fra 11.02.2020 –).

Annet:

Filmanmeldelser med mere i Rogalands Avis 1968–1980. I tillegg til Eivind Eikenes, brukte jeg signaturen EaCe.

I *Et album om Kongsgård 1824–1974*, ISBN 82-7096-018-7, utgitt 1975, er begge de ukrediterte bildene på side 129 fotografert av Eivind A.C. Eikenes.

Eikenes, Eivind: *The Runde wreck: The dream of every diver.* The Saga Weekly Post, Vol. 4, No. 26, June 30th 1978. (Side 1 og 11). [The Saga Weekly Post ble utgitt i Stavanger 1975–1987 (Ref.: S.M. Bryde Handelskalender)]

Eikenes, Eivind A.C.: *Fogden, Heidehåla og Stormarja.* Artikkel i Årbok 2022, Nordmøre museum. Er med i ISBN 978-82-92377-11-6 *Spor i tiden* under tittelen *Fogden*.

Eikenes, Eivind A.C.: *Stormarja. Kulier, klippfisk, korn og trelast.* Artikkel på www.eace.no. Publisert 21. april 2023. Er med i ISBN 978-82-92377-11-6 *Spor i tiden* under tittelen *Stormarja*.

Merknad: Alt i denne bibliografien med edisjonsnummer eller ISBN-nummer fra før 2010, er fra E.A.C. Eikenes forlag.

Spor i tiden

Vandringer i 200 års familiehistorie

Kildene forteller

Vi setter alle spor etter oss, spor som i større eller mindre grad blir bevart i store og små arkiver. Under arbeidet med denne boken, har forbløffende mye blitt funnet i arkivene.

Våre liv er alt annet enn fastlagt ved fødselen. På veien gjennom livet gjør vi våre valg, valg som i større eller mindre grad blir påvirket av vår samtid.

Boken dekker tidsrommet fra 1820-tallet til dags dato og er illustrert med bilder i svart-hvitt og farger fra en rekke kilder. Flere av bildene blir her offentliggjort for første gang.

Noen stikkord for perioden 1820–2024 er:

seilskute • holk • lekter • dampskip • damplokomotiv
 seil • mast • rå • rigg • vant • talje • kull • koks
 barnearbeid • aldersgrenser • myndighetsalder • flyttedager
 vedovn • koksovn • sylinderovn • kakkelovn • oljefyring
 fly • zeppelin • krigsskip • okkupasjon • jernbanestasjon
 speciedaler • skilling • gullkronefot • nødpenger • politikammer
 elektrifisering • industrialisering • vareknapphet • rasjonering • matauk
 kino • radio • fjernsyn • båndopptaker • stereoanlegg • NICAM • video
 grammofon • steinkaker • LP • SP • DP • MC • CD • VHS • LD • DVD • Blu-ray
 rikskringkasting • AM • FM • mellombølge • langbølge • kortbølge • fiskeribølge • VHF • UHF
 rikstelefon • telegraf • filmavisen • mobiltelefon • transistor • internett • epost • strømming
 skinnebuss • løpestreng • kløvhest • stabbesteiner • veihøvel • kjøleskap • fryseboks
 vaskebrett • kjøkkenwattmeter • strømvippe • sistene • kjøkkenvifte
 fotografering • kinofilm • fargefoto • lysbilder • smalofilm • plast
 gjemmeleken • veggball • hoppetau • hinkespill
 Lindøy • waisenhus • barnehjem
 folkeskole • ungdomsskole • realskole • gymnas • vgs

ISBN 978-82-92377-11-6

Eivind A.C. Eikenes